Guy de Maupassant

Bel-Ami

roman

Editura Eminescu

GUY DE MAUPASSANT

Bel-Ami

Traducere de Radu Malcoci

EDITURA EMINESCU
1971

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI 4
I 5
II 21
III 35
IV 53
V 68
VI 105
VII 136
VIII 155
PARTEA A DOUA 178
I 179
II 204
III 219
IV 241
V 256
VI 279
VII 290
VIII 310
IX 324
X 338

PARTEA ÎNTÂI

I

DUPĂ CE CASIERIŢA ÎI DĂDU RESTUL la piesa de cinci franci, Georges Duroy ieşi din restaurant.

Cum era ţanţoş, şi din fire şi din mândrie de fost subofiţer, îşi umflă pieptul, îşi răsuci milităreşte mustaţa cu un gest care-i era obişnuit, şi roti la iuţeală asupra mesenilor întârziaţi o privire învăluitoare, de cuceritor.

Toate femeile ridicară capul spre el: trei lucrătoare, o profesoară de muzică între două vârste, prost pieptănată, neîngrijită, purtând o pălărie mereu prăfuită şi o rochie întotdeauna strâmb pusă, şi două burgheze venite cu soţii lor, cliente obişnuite ale acestui birt, cu meniu fix.

Ajuns pe trotuar, rămase o clipă locului, întrebându-se ce-ar putea să facă. Era în 28 iunie şi până la leafă îi mai rămăseseră în buzunar numai trei franci şi patruzeci de centime. Asta însemna două mese de seară fără prânz sau două prânzuri fără masa de seară, după plac. Îşi făcu socoteala că mesele de prânz fiind douăzeci şi două de centime în loc de treizeci, cât erau cele de seară, dacă s-ar mulţumi cu prânzurile i-ar mai rămâne un franc şi douăzeci de centime pentru încă două gustări, mai pe seară, cu chifle şi salam şi pentru doi ţapi de bere pe bulevard. Asta era marea lui risipă şi marea bucurie a serilor lui; şi o luă în jos pe strada Notre-Dame-de-Lorette.

Mergea întocmai ca pe vremea când purta uniforma de husari; pieptul scos în afară şi picioarele uşor crăcănate, de parcă ar fi coborât chiar atunci de pe cal. Înainta brutal pe strada plină de lume, lovind cu coatele şi împingând oamenii la o parte, numai ca să nu se abată din drum. Jobenul, destul de învechit, îl purta puţin pe o

ureche, şi îşi suna tocurile pe caldarâm, de parcă sfida mereu pe cineva: trecătorii, casele, întregul oraş, aşa, dintr-o semetie de ostaş picat între civili.

Deşi într-un costum de numai şaizeci de franci, avea o oarecare eleganţă, e drept cam ţipătoare şi uşor vulgară, înalt, bine făcut, blond, de un blond castaniu uşor roşcat, cu mustaţa în furculiţă, cu ochi albaştri, limpezi, ţinuţi de o pupilă foarte mică, cu părul ondulat natural, despărţit printr-o cărare la mijloc, aducea mult cu craiul romanelor senzaţionale.

Era una din acele seri de vară când Parisul e lipsit de aer şi când din oraşul, fierbinte ca un cuptor, ies parcă aburi grei în noaptea înăbuşitoare. Canalele îşi răspândeau prin găurile de piatră duhoarea înecăcioasă şi bucătăriile din subsoluri aruncau în stradă, prin ferestrele joase, miasme scârboase de lături şi bucate stătute.

În faţa porţilor, portarii, în vestă, îşi fumau pipa stând călare pe scaune de paie şi trecătorii abia îşi târau paşii, copleşiţi, cu capul gol, cu pălăria în mână.

Ajuns în bulevard, Georges Duroy se opri iarăşi nehotărât, neştiind ce să facă. Acum ar fi avut poftă s-o ia spre Champs-Elysées şi Bois de-Boulogne pentru a găsi puţin aer curat; dar în acelaşi timp îl chinuia şi dorinţa unei aventuri. Nu ştia cum s-ar fi putut ivi, dar o aştepta de trei luni, zi de zi, seară de seară. E drept, câteodată, datorită înfăţişării plăcute şi purtării lui curtenitoare, izbutea să fure de ici de colo un pic de dragoste, dar el nădăjduia întotdeauna mai mult.

Cu buzunarele goale şi sângele clocotind, îl înfierbânta apropierea femeilor pierdute ce dau târcoale la colţ de stradă şoptind: „Vii la mine, frumosule?”, dar nu îndrăznea să le urmeze, neavând cu ce le plăti. Şi de altminteri, altceva aştepta el, altfel de sărutări, mai puţin vulgare.

Cu toate acestea, îi plăceau locurile unde mişună femeile de stradă, balurile lor, cafenelele lor, străzile lor; îi plăcea să treacă pe lângă ele, să le vorbească, să le

tutuiască, să adulmece parfumurile lor tari, să se simtă aproape de ele. Erau, oricum, femei făcute pentru dragoste. El nu le dispreţuia ca bărbaţii din protipendadă.

Coti spre Madeleine şi fu luat de valul mulţimii care se târa copleşită de căldură. Marile cafenele, pline de lume, îşi revărsau publicul pe trotuar, sub lumina orbitoare şi crudă a becurilor din galantare. În faţa consumatorilor, pe măsuţe rotunde sau pătrate, paharele erau pline cu băuturi roşii, galbene, cafenii, de toate nuanţele, şi înăuntrul carafelor pline cu apă limpede se vedeau strălucind, bucăţi mari, străvezii, de gheaţă.

Duroy îşi încetinise mersul; dorinţa de a bea îi ardea gâtlejul.

Îl chinuia o sete cumplită, o sete de noapte de vară, şi se gândea, cu poftă, la minunata senzaţie a băuturilor reci alunecând pe gât. Dar dacă ar fi băut numai doi ţapi în seara aceea, ar fi spus adio cinei sărăcăcioase de a doua zi, şi el cunoştea prea bine ceasurile lungi de foame de la sfârşitul lunii.

Îşi spuse: „Trebuie să rabd până la zece când o să-mi beau ţapul la «Americani». Fir-ar a naibii! Totuşi, ce sete mi-e!” şi se uita cu jind la toţi oamenii aceia care beau, aşezaţi la mese, la toţi oamenii aceia care îşi puteau potoli setea după pofta inimii. Mergea, călcând semeţ şi înfipt, prin faţa cafenelelor şi cântărea dintr-o privire –, după înfăţişare şi după îmbrăcăminte – cam câţi bani putea să aibă în buzunar fiecare consumator. Şi îl cuprindea mânia împotriva acelor oameni mulţumiţi, aşezaţi în tihnă la mese.

Dacă li s-ar fi scotocit buzunarele, s-ar fi găsit la ei aur, franci, centime. În medie, fiecare trebuia să aibă patruzeci de franci; erau cel puţin o sută la cafenea; de o sută de ori patruzeci, fac patru mii de franci. Şi mormăia printre dinţi: „Porcii!” în timp ce mergea legănându-se plin de graţie. Dacă ar fi putut pune mâna pe unul din ei în umbra întunecată a unui colţ de stradă, fără doar şi poate că i-ar fi sucit gâtul. fără nicio mustrare de cuget,

cum făcea cu orătăniile ţărănilor pe vremea manevrelor generale.

Îi veniră în minte cei doi ani petrecuţi în Africa şi felul în care îi jefuia pe arabi în micile pichete din Sud. Şi un zâmbet vesel şi crud îi flutură pe buze la amintirea isprăvii care costase viaţa a trei oameni din tribul Ouled-Alane şi care lui şi camarazilor le procurase douăzeci de găini, doi miei, aur şi motiv de râs pentru şase luni.

Niciodată nu fuseseră găsiţi vinovaţii, care de altminteri nici nu fuseseră căutaţi, arabul fiind socotit, oarecum, prada firească a soldatului.

La Paris era altceva. Nu puteai prăda liniştit, cu sabia la cingătoare şi pistolul în mână, departe de tribunalele civile, în libertate. Îşi simţea sufletul plin de toate pornirile subofiţerului scăpat din frâu în ţara duşmană. Desigur că ducea dorul celor doi ani petrecuţi în Maroc. Ce păcat că nu rămăsese acolo! Dar vezi, asta e. Nădăjduise ceva mai bun întorcându-se. Şi acum!... Acum era o adevărată nefericire!

Îşi plimba limba prin gură, plescăind uşor ca pentru a-şi da seama cât de uscat îi era cerul gurii.

Mulţimea se scurgea pe lângă el, istovită şi leneşă şi el tot îşi mai spunea: „Ce turmă de dobitoci şi când te gândeşti că toţi tâmpiţii ăştia au buzunarele doldora de parale!...” Împingea lumea cu coatele, fluierând melodii vesele. Bărbaţii îmbrânciţi se întorceau bombănind supăraţi: unele femei exclamau cu glas tare: „Ah! Dobitocul!”

Trecu pe dinaintea teatrului „Vaudeville” şi se opri în faţa cafenelei „Americain”, şovăind: să-şi bea berea sau nu, atât de aprig îl chinuia setea. Înainte de a se hotărî, se uită la ceasornicul luminos din mijlocul drumului. Era nouă şi un sfert. Duroy se cunoştea pe sine: cum punea mâna pe un pahar plin cu bere, îl şi dădea pe gât dintr-o înghiţitură. Şi ce avea să facă apoi până la unsprezece?

Trecu mai departe, spunându-şi: „O să mă duc până la «Madeleine» şi o să mă întorc agale de tot.”

Ajungând în Piaţa Operei, se încrucişă cu un tânăr gras, a cărui mutră îşi aminti vag că o mai văzuse undeva.

Începu să-l urmărească, răscolindu-şi amintirile şi repetând cu jumătate de glas: „Unde dracu l-oi fi cunoscut pe civilul ăsta?”

Îşi chinuia mintea fără să-şi amintească, apoi pe neaşteptate, printr-un ciudat fenomen mintal, acelaşi om i se înfăţişă mai puţin gras, mai tânăr, îmbrăcat într-o uniformă de husari. Izbucni cu glas tare: „Ia te uită, Forestier!” Şi grăbind pasul, se duse să-l bată pe umăr. Celălalt se întoarse, îl privi şi apoi spuse: „Ce vrei cu mine, dom’le?” Duroy începu să râdă:

— Nu-ţi aminteşti de mine?

— Nu.

— Georges Duroy, din regimentul 6 husari.

Forestier îi întinse amândouă mâinile: „A! dragul meu! ce mai faci?”

— Foarte bine, dar tu?

— De! Eu, nu prea bine; închipuieşte-ţi că plămânii mei sunt pe drojdie. Tuşesc şase luni din douăsprezece, dintr-o răceală căpătată la Bougival, în anul când m-am întors la Paris; se împlinesc patru ani de atunci.

— Ei fugi de-acolo! dar araţi foarte bine!

Atunci Forestier, luându-l de braţ pe fostul său camarad, îi vorbi despre boala, despre consultaţiile, părerile şi sfaturile doctorilor şi despre greutatea de a le urma poveţele în situaţia sa. I se prescria să-şi petreacă iarna în Sud. Dar o putea face? Era însurat şi, ca ziarist, avea o situaţie frumoasă.

— Conduc politica la ziarul *Vie Française,* fac dări de seamă la *Salut* cu privire la dezbaterile din Senat şi, din când în când, cronici literare pentru *Planète.* Da! Mi-am croit drumul.

Duroy îl privea uimit. Îl găsea schimbat, cam îmbătrânit. Avea acum un fel de a fi, o ţinută, o îmbrăcăminte de om aşezat, sigur de el, şi un pântec de om care mănâncă bine. Pe vremuri era slab, subţire şi

mlădios, zăpăcit, zurbagiu şi veşnic pus pe chef. În trei ani, Parisul făcuse din el un *altul,* un om cu situaţie, serios, cu câteva fire cărunte de păr pe tâmple, deşi n-avea mai mult de douăzeci şi şapte de ani.

— Unde mergi? întrebă Forestier.

Duroy răspunse:

— Nicăieri, dau o raită înainte de a mă întoarce acasă.

— Atunci vrei să mă însoţeşti la *Vie Française?* Am acolo de făcut nişte corecturi... După asta, mergem să luăm o bere.

— Cu plăcere.

Şi o porniră, ţinându-se de braţ cu familiaritatea aceea nesilită care dăinuieşte între colegii de şcoală şi camarazii de regiment.

— Ce faci la Paris? întrebă Forestier.

Duroy ridică din umeri:

— Crăp, pur şi simplu, de foame. După ce m-am eliberat din armată, am vrut să viu aici pentru... a-mi încerca norocul, sau mai bine zis, pentru a trăi la Paris; şi iată de şase luni sunt funcţionar la birourile căilor ferate ale Nordului, cu o mie cinci sute de franci pe an; atât şi nimic mai mult.

Forestier mormăi:

— Mda, e cam puţin.

— Cred şi eu. Dar ce vrei să fac? Sunt singur, nu cunosc pe nimeni, nu pot cere nimănui sprijinul. Nu bunăvoinţa îmi lipseşte, ci ajutorul.

Forestier îl privi din cap până-n picioare, cântărindu-l ca un om care se pricepe, apoi spuse convins:

— Vezi, dragul meu, aici totul atârnă de îndrăzneală. Un om ceva mai isteţ ajunge mai curând ministru decât şef de birou. Trebuie să te impui, nu să ceri. Dar cum dracu n-ai găsit ceva mai bun decât un post la birourile căilor ferate?

Duroy reluă:

— N-am descoperit nimic, deşi am căutat peste tot. Dar am ceva în vedere acum. Mi se propune un loc de

maestru de călărie la manejul Pellerin. Acolo o să am cel puţin trei mii de franci.

Forestier se opri locului:

— Să nu faci asta chiar de-ar fi să câştigi zece mii; e o prostie. Îţi tai singur craca de sub picioare. Cel puţin acolo, în birou, nu ieşi la iveală, nu te cunoaşte nimeni – dacă eşti deştept poţi să pleci de acolo şi să-ţi croieşti drum; dar odată ajuns maestru de călărie, s-a terminat. E ca şi cum ai fi *maître d'hôtel* într-un restaurant unde ia masa toată protipendada Parisului. După ce vei fi dat lecţii de călărie domnilor din lumea bună sau fiilor lor, aceştia nu se vor mai putea purta cu tine ca şi cum ai fi unul de-al lor. Tăcu, stătu pe gânduri câteva clipe, apoi întrebă:

— Ţi-ai luat bacalaureatul?

— Nu. Am căzut de două ori.

— Nu-i nimic, de vreme ce-ai absolvit liceul. Dacă auzi de Cicero sau de Tiberiu, ştii cam despre cine-i vorba?

— Da, oarecum.

— Bun, mai mult nu ştie nimeni, în afară de vreo douăzeci de neghiobi care, cu toate astea, nu sunt în stare să se descurce în viaţă. Lasă, nu e greu să treci drept priceput; totul e să nu te laşi prins în flagrant delict de neştiinţă. O învârteşti, o răsuceşti, înlături cu dibăcie greutatea, ocoleşti piedica şi îi înfunzi pe ceilalţi cu ajutorul unui dicţionar. Toţi oamenii sunt nişte prosti şi nişte inculţi.

Vorbea ca unul care cunoaşte viaţa şi zâmbea privind cum trece mulţimea. Deodată însă începu să tuşească, şi se opri aşteptând sfârşitul accesului; apoi, cu o voce descurajată:

— Nu e o pacoste să nu poţi scăpa de tusea asta? Şi suntem în toiul verii. Oh! la iarnă am să mă duc să mă vindec la Menton. La urma urmei, zău aşa, sănătatea înainte de toate.

Pe bulevardul Poissonière, se opriră în faţa unei uşi mari, cu geamuri, în spatele cărora era lipit, pe

amândouă feţele, un ziar desfăcut. Trei inşi se opriseră şi îl citeau. Deasupra intrării, ca o chemare, în litere mari de foc, conturate de flăcările gazului aerian, se putea citi: *La Vie Française* şi trecătorii, intrând pe neaşteptate sub strălucirea celor trei cuvinte, apăreau deodată desluşit şi limpede ca în miezul zilei, apoi dispăreau din nou în întuneric. Forestier deschise uşa:

— Intră, spuse el.

Duroy intră, urcă scara luxoasă dar murdară ce se vedea din stradă, ajunse într-o anticameră unde Forestier fu salutat de oamenii de serviciu, apoi se opri într-un fel de salon prăfuit şi prăpădit, tapetat cu o imitaţie de catifea galben-verzuie, plină de pete şi găurită pe alocuri de parcă ar fi ros-o şoarecii.

— Ia loc, spuse Forestier, în cinci minute sunt înapoi.

Şi se făcu nevăzut printr-una din cele trei uşi ale salonului.

Un miros neobişnuit, ciudat, caracteristic, mirosul sălilor de redacţie plutea în locul acela. Duroy stătea nemişcat; era puţin intimidat şi mai ales uimit. Din când în când, prin faţa lui treceau oameni în fugă, care intrau pe o uşă şi ieşeau pe alta, fără ca el să fi avut timp să-i privească.

Erau când băieţi tineri, foarte tineri, cu un aer preocupat, ţinând în mână o foaie de hârtie care, în goană, flutura; când zeţari al căror halat de pânză pătat cu cerneală lăsa să se vadă un guler de cămaşă foarte alb şi un pantalon la fel cu al bărbaţilor din lumea bună, ducând cu grijă fâşii de hârtie imprimată, şpalturi proaspete, încă umede.

Din când în când intra câte un domnişor, îmbrăcat cu o eleganţă bătătoare la ochi, cu mijlocul sugrumat în redingotă, cu pantalonii prea strâmţi, cu picioarele stâlcite în nişte pantofi prea ascuţiţi, vreun reporter monden, aducând ştirile serii.

Mai soseau şi alţii, gravi, înfumuraţi, purtând jobene cu marginile turtite, de parcă asta i-ar fi deosebit de tot

restul oamenilor.

Forestier se întoarse, ţinând la braţ un domn înalt şi slab, între treizeci şi patruzeci de ani, îmbrăcat în frac, cu cravată albă, foarte brun, cu vârfurile mustăţii ascuţite, care părea obraznic şi mulţumit de sine.

Forestier îi spuse:

— Rămas bun, maestre dragă.

Celălalt îi strânse mâna:

— La revedere, scumpul meu, şi coborî scara, fluierând, cu bastonul la subsuoară.

Duroy întrebă:

— Cine e?

— E Jacques Rival, ştii, faimosul cronicar, duelistul. Şi-a terminat corectura. Garin, Montel şi el sunt cei trei cronicari de frunte pe care îi are Parisul. Câştigă aici treizeci de mii de franci pe an pentru două articole pe săptămână.

La plecare întâlniră un omuleţ cu plete, gras, neîngrijit, care urca scara răsuflând din greu.

Forestier salută cu plecăciune:

— Norbert de Varenne – spuse el – poetul, autorul volumului *Sori stinşi,* încă unul care e plătit cu bani grei. Fiecare basm pe care ni-l dă costă trei sute de franci, şi nici cele mai lungi nu au două sute de rânduri. Dar să intrăm la „Napolitain”, că mor de sete.

De îndată ce se aşezară la masă, Forestier strigă: „Doi ţapi” şi îşi goli paharul pe nerăsuflate, în timp ce Duroy îşi bea berea pe îndelete, sorbind încet, sugând-o ca pe ceva de preţ şi rar.

Tovarăşui său de masă tăcea, părea că se gândeşte, apoi spuse deodată:

— De ce n-ai încerca să faci gazetărie!

Celălalt îl privi mirat, apoi răspunse:

— Dar... vezi că... n-am scris niciodată.

— Ei! omul încearcă, începe. Eu ţi-aş putea da de lucru trimiţându-te să-mi aduci ştiri, să faci demersuri, vizite. Ai avea la început două sute cincizeci de franci şi trăsurile

plătite. Vrei să vorbesc cu directorul?

— Sigur că vreau!

— Atunci, uite ce să faci, vino să cinezi mâine la mine; am numai patru sau cinci invitaţi. Patronul – domnul Walter – cu soţia, Jacques Rival, Norbert de Varenne pe care l-ai văzut adineauri, şi o prietenă a doamnei Forestier. Ne-am înţeles?

Duroy şovăia, roşind, încurcat.

— Vezi că n-am nicio haină ca lumea, spuse el în sfârşit.

Forestier rămase încremenit:

— N-ai frac? Asta-i bună! Dar fracul e un lucru de care nu te poţi lipsi totuşi. La Paris e mai bine să n-ai unde dormi decât să-ţi lipsească fracul.

Apoi, deodată, scotocind în buzunarul vestei, scoase un pumn de bani, alese doi ludovici, îi puse pe masă în faţa fostului său camarad, şi spuse cu o voce simplă şi prietenoasă:

— O să mi-i dai înapoi când o să poţi. Închiriază sau cumpără în rate, dând o arvună, tot ce-ţi trebuie; în sfârşit, descurcă-te cum vei şti, dar vino să iei masa cu noi, mâine, la şapte şi jumătate, strada Fontaine 17.

Încurcat, Duroy luă de pe masă banii, îngânând:

— Eşti prea bun, îţi mulţumesc din tot sufletul şi fii sigur că n-am să uit...

Celălalt îl întrerupse:

— Bine, bine. Încă un ţap, nu e aşa? şi strigă: Chelner, doi ţapi!

Apoi, după ce băură ţapii, ziaristul întrebă:

— Vrei să ne plimbăm puţin?

— Sigur că da.

Şi o luară din nou spre „Madeleine”.

— Ce am putea face? întrebă Forestier. Se spune că la Paris un pierde-vară găseşte întotdeauna cu ce să-şi omoare timpul; nu e adevărat. Seara, când am vreme de pierdut, niciodată nu ştiu încotro s-o iau. O plimbare prin Bois nu e plăcută decât cu o femeie şi nu totdeauna ai

una la îndemână. Cafe-concertul e o distracţie pentru farmacistul de lângă mine şi nevasta lui, dar nu pentru mine. Atunci, ce să faci? Nimic. Ar trebui să existe pe undeva, pe aici, o grădină de vară – ca parcul Monceau – care să fie deschisă noaptea, şi unde, la adăpostul copacilor, să poţi asculta muzică bună bând băuturi răcoritoare. N-ar fi un loc pentru petrecere, ci pentru trândăveală; şi intrarea s-ar plăti scump, pentru a atrage femeile frumoase. Te-ai putea plimba pe alei cu pietriş mărunt, luminate de becuri electrice, şi te-ai putea aşeza ca să asculţi muzică mai de aproape sau mai de departe. Am avut cam aşa ceva pe vremuri la Musard, dar cu ceva de bal mitocănesc, cu prea multe polci, cu înghesuială, cu prea puţină singurătate, cu prea multă lumină. Ar fi nevoie de o grădină foarte frumoasă, foarte mare. Ar fi încântător. Unde zici că mergem?

Nehotărât, Duroy nu ştia ce să spună; în sfârşit se decise:

— N-am fost niciodată la „Folies-Bergères”. Aş da bucuros o raită pe acolo.

Tovarăşul lui izbucni:

— La „Folies-Bergères”? Drace! Dar o să ne coacem ca într-un cuptor. La urma urmei, fie; oricum, are haz.

Şi întorcându-se din drum, o luară spre rue du Faubourg-Montmartre.

Faţada luminată a clădirii risipea, până departe, întunericul din cele patru străzi ce se unesc în faţa ei. Un lung şir de cupeuri de piaţă aştepta sfârşitul spectacolului. Forestier dădu să intre; Duroy îl opri spunând:

— Am uitat să luăm bilete.

Celălalt răspunse plin de sine:

— Cu mine nu se plăteşte.

Când se apropie de control, cei trei controlori îl salutară. Cel din mijloc îi dădu mâna. Ziaristul întrebă:

— Aveţi o lojă ca lumea?

— Desigur, domnule Forestier.

Luă biletul ce i se întindea, împinse canaturile capitonate cu piele ale uşii, şi cei doi prieteni intrară în sală.

Ca o uşoară pâclă, fumul de tutun întuneca puţin părţile mai îndepărtate ale sălii şi scena. Şi, înălţându-se fără încetare în spirale albăstrii din toate havanele şi ţigările pe care le fumau oamenii strânşi acolo, ceaţa cea uşoară urca mereu şi se lipea de tavan, alcătuind deasupra galeriei ticsite de lume, în jurul policandrului de sub bolta înaltă, un cer înnourat de fum.

În marea sală de intrare ce duce la promenuarul circular – unde dă târcoale ceata înzorzonată a cocotelor amestecată în mulţimea neagră a bărbaţilor – o mână de femei aşteptau pe noii-sosiţi, în faţa uneia din cele trei tejghele, unde se lăfăiau, bătrâne şi sulemenite, trei negustorese de băuturi şi dragoste. Oglinzile înalte aşezate înapoia lor le răsfrângeau spatele şi în acelaşi timp chipul noilor-veniţi.

Forestier îşi croia drum dând oamenii la o parte şi înainta repede, ca unul care avea dreptul la stima celorlalţi.

Se apropie de o plasatoare:

— Loja şaptesprezece! zise el.

— Pe aici, domnule.

Şi fură închişi într-o mică despărţitură de lemn, neacoperită, tapetată în roşu şi cuprinzând patru scaune de aceeaşi culoare, atât de apropiate unul de altul, încât abia te puteai strecura printre ele. Cei doi prieteni se aşezară. La dreapta şi la stânga, de-a lungul unei linii curbe ale cărei capete se opreau la scenă, se întindea un şir de despărţituri asemănătoare, pline de oameni aşezaţi de asemenea pe scaune, cărora nu li se vedeau decât capul şi pieptul.

Pe scenă, trei tineri în tricouri lipite de corp, unul înalt, altul mijlociu şi unul scund, făceau, rând pe rând, exerciţii la trapez.

Întâi, înainta cel înalt, cu paşi mărunţi şi repezi,

zâmbitor, salutând cu o mişcare a mâinii, de parcă ar fi trimis o sărutare din vârful degetelor.

Prin tricou i se vedeau desenându-se muşchii braţelor şi picioarelor; îşi umfla pieptul pentru a-şi ascunde pintenul prea scos în afară şi, la înfăţişare, aducea cu o calfă de frizer, din pricina unei cărări alese cu îngrijire tocmai prin mijlocul capului, care îi despărţea părul în două fâşii egale. Dintr-un salt plin de graţie se agăţa de trapez, şi, spânzurat în mâini, se învârtea împrejur ca o roată; sau, cu braţele înţepenite şi trupul drept, stătea nemişcat, culcat orizontal în aer, prins de bara fixă numai prin puterea mâinilor. Apoi sărea jos, saluta din nou zâmbind, în aplauzele spectatorilor din fotoliile de orchestră şi, arătându-şi la fiecare pas musculatura picioarelor, se retrăgea lângă decor. Al doilea, mai puţin înalt, mai îndesat, înainta la rândul său şi relua acelaşi exerciţiu, pe care cel din urmă îl reîncepea iar, în simpatia mai vădită a spectatorilor.

Dar Duroy nu se gândea deloc la reprezentaţie; cu capul întors, privea neîncetat marele promenuar plin de bărbaţi şi de femei uşoare.

Forestier îi spuse:

— Uită-te bine la cei din fotoliile de orchestră: numai burghezi cu nevestele şi copiii, biete mutre de treabă şi tâmpite, venite să vadă spectacolul. În loji, pierde-vară, câţiva artişti, câteva femeiuşti, iar în spatele nostru cea mai ciudată amestecătură din tot Parisul. Cine sunt aceşti oameni? Priveşte-i cu luare-aminte. Găseşti de tot felul, de toate meseriile şi din toate straturile sociale, dar puşlamalele predomină. Iată slujbaşi, funcţionari de bancă, de magazin, de minister, reporteri, peşti, ofiţeri îmbrăcaţi civil, sclivisiţi îmbrăcaţi în frac, care au cinat într-un local de noapte. Şi părăsesc Opera pentru a merge la „Italiens”, – şi apoi o mulţime de oameni suspecţi, pe care nici nu-i poţi defini. Cât despre femei, o singură tagmă:. Cea care supează la „Americain”, femeia de unul sau doi ludovici, care pândeşte un străin de cinci ludovici

şi îşi înştiinţează obişnuiţii când e liberă. Toate sunt în meserie de şase ani, pot fi văzute în fiecare seară în aceleaşi locuri, fie vară, fie iarnă, afară de răstimpul când fac un popas igienic la Saint-Lazare sau Lourcine[1].

Duroy nu mai asculta. Una din femeile acelea, sprijinită de loja lor, îi privea. Era o brunetă, durdulie, cu pielea albită de sulimanuri, cu ochii negri codaţi şi încondeiaţi cu cărbune, sub nişte sprâncene foarte mari şi nefireşti. Pieptul, prea plin, făcea să ţipe mătasea întunecată a rochiei, şi buzele vopsite, roşii ca o rană însângerată, adăugau înfăţişării sale ceva animalic, aprins, neruşinat, dar care aţâţa cu toate acestea dorinţa.

Făcând un semn cu capul, o chemă pe una din prietenele ei care trecea, o blondă roşcovană, durdulie şi ea, şi îi spuse destul de tare pentru a fi auzită:

— Uite un bărbat frumos; dacă m-ar vrea pe zece ludovici, n-aş zice nu.

Forestier se întoarse şi, zâmbind, îşi bătu prietenul pe picior:

— Astea ţie îţi sunt adresate: ai succes, dragul meu. Felicitările mele.

Fostul subofiţer se roşise; cu mâna în buzunarul vestei pipăia în neştire cele două piese de aur.

Cortina se lăsase; orchestra cânta acum un vals.

— Dacă am da o raită prin galerie? spuse Duroy.

— Cum vrei.

De cum ieşiră fură înghiţiţi de şuvoiul celor ce se plimbau. Înaintau îmbrânciţi, călcaţi, înghesuiţi, împinşi încoace şi încolo, având în faţa ochilor o mare de pălării. Iar femeile de stradă, două câte două, umblau prin mulţimea aceasta de bărbaţi, o străbăteau cu uşurinţă, strecurându-se printre coate, printre umeri, printre piepturi, ca şi când s-ar fi simţit la ele acasă şi în largul lor ca peştii în apă în mijlocul valurilor de bărbaţi.

Fericit, Duroy se lăsa prins de vrajă şi sorbea cu nesaţ aerul plin de fumul tutunului, de mirosul trupurilor şi de

[1] Spitale de boli venerice din Paris.

parfumul cocotelor. Forestier însă, năduşea, gâfâia, tuşea.

— Să mergem în grădină, spuse el.

Şi, luând-o la stânga, pătrunseră într-un fel de seră, pe care o răcoreau două fântâni de prost gust. Sub arbuşti verzi, crescuţi în hârdaie, bărbaţi şi femei beau la mese de tablă.

— Încă un ţap? întrebă Forestier.

— Da, bucuros.

Se aşezară, privind cum trece lumea. Din când în când o femeie se oprea lângă ei, apoi întreba cu un zâmbet banal:

— Îmi oferiţi ceva, domnule?

Şi cum Forestier răspundea:

— Un pahar de apă din fântână, femeia plecă şoptind:

— Mojicule!

Bruna, care se sprijinise mai înainte de loja celor doi prieteni, se ivi iarăşi, păşind semeaţă la braţ cu blonda cea grasă.

Erau într-adevăr două femei frumoase, care se potriveau bine împreună.

Zărindu-l pe Duroy bruna îi zâmbi, ca şi cum ochii lor şi-ar fi spus lucruri tainice şi ascunse; luând un scaun se aşeză liniştită în faţa lui, făcu semn prietenei sale să stea jos şi ceru cu glas limpede:

— Chelner, două grenadine.

Forestier, foarte mirat, spuse:

— Dar nu te sfieşti deloc dumneata!

Femeia îi răspunse:

— Îmi place prietenul tău. E într-adevăr un băiat frumos. Cred că m-ar putea face să-mi pierd capul.

Intimidat, Duroy nu găsea nimic de spus. Îşi răsucea mustaţa, zâmbind prosteşte. Chelnerul aduse siropurile, pe care femeile le băură pe nerăsuflate; apoi se ridicară, şi cea brună, făcând un mic salut prietenos din cap şi atingându-l pe Duroy cu evantaiul pe braţ, îi zise:

— Îţi mulţumesc, puiule! Nu s-ar putea spune că ai darul vorbirii.

Şi plecară legănându-şi şoldurile.

Forestier începu să râdă:

— Ascultă, dragul meu, ştii că ai într-adevăr succes la femei? Trebuie să te ocupi de asta. Te poate duce departe. Rămase o clipă tăcut şi reluă cu tonul visător al oamenilor când gândesc cu glas tare: Tot cu ajutorul lor ajungi mai repede.

Şi cum Duroy zâmbea mai departe fără să răspundă, îl întrebă:

— Tu mai stai? Eu am să plec acasă, m-am săturat.

Celălalt bâigui:

— Da, mai stau puţin. E încă devreme.

Forestier se sculă:

— Ei bine, rămas bun. Pe mâine. Nu uita, rue Fontaine 17, la şapte şi jumătate.

— Ne-am înţeles; pe mâine, şi mulţumesc.

Îşi strânseră mâna şi ziaristul se depărtă.

De îndată ce-l pierdu din vedere, Duroy se simţi descătuşat, şi îşi pipăi iar, vesel, cele două monede de aur din buzunar, apoi sculându-se, o porni prin mulţime, căutând cu privirea.

Curând le zări pe cele două femei, cea blondă şi cea brună, plimbându-se încet cu un aer semeţ, prin gloata de bărbaţi.

Se îndreptă într-acolo dar când fu la doi paşi de ele, îi pieri tot curajul.

— Ai prins glas? îl întrebă cea brună.

El bolborosi: „Vezi bine” fără a izbuti să mai rostească vreun cuvânt.

Stăteau toţi trei în picioare, opriţi în loc, stăvilind valul de lume şi iscând în jurul lor o vâltoare.

Pe neaşteptate, ea îl întrebă:

— Vii la mine?

Iar el, tremurând de dorinţă, răspunse grosolan:

— Dar să ştii că n-am decât un ludovic în buzunar.

Femeia zâmbi cu nepăsare:

— Nu-i nimic.

Şi îl luă de braţ, punând stăpânire pe el.

Pe când ieşeau, Duroy îşi spunea că douăzeci de franci îi ajungeau cu prisosinţă ca să-şi procure – cu chirie – haine de seară pentru a doua zi.

II

— VĂ ROG, DOMNUL FORESTIER?

— La al treilea, uşa din stânga.

Portarul răspunse eu o voce respectuoasa în care se vădea stima pentru locatarul său. Şi Georges Duroy începu să urce scara.

Se simţea puţin stingherit, speriat, fără chef. Punea fracul pentru prima oară şi aspectul general al ţinutei sale îl nelinişitea. O simţea plină de cusururi; ghetele, deşi destul de fine – căci avea patima încălţămintei – nu erau de lac; plastronul cămăşii de patru franci şi cincizeci, cumpărat chiar în dimineaţa aceea la Louvre, fiind prea subţire, se şi boţise. Din celelalte cămăşi de toate zilele, mai mult sau mai puţin rupte, nu o putuse întrebuinţa nici măcar pe cea mai puţin prăpădită.

Pantalonul, puţin cam larg, nu scotea în relief piciorul, se răsucea prea mult în jurul pulpei şi arăta mototolit, aşa cum arată orice costum de ocazie pe care-l îmbraci la întâmplare. Numai haina nu-i venea rău, nimerindu-se să fie aproape pe măsura lui.

Urcă treptele încet, cu inima bătând, îngrijorat, hărţuit mai ales de teama de a nu se face de râs; şi fără veste, zări în faţa sa un domn în ţinută de seară, care îl privea. Se aflau atât de aproape unul de altul, încât Duroy se dădu un pas îndărăt. Apoi se opri încremenit: era el însuşi, răsfrânt într-o oglindă înaltă, pusă în picioare, şi care deschidea pe palierul primului etaj priveliştea îndepărtată a unei lungi galerii. Avu o tresărire de bucurie. Nici nu-şi închipuise că ar fi putut să arate atât de bine. Acasă nu avea decât oglinjoara de ras şi nu se

putuse privi pe de-a-ntregul. Nevăzându-şi bine îmbrăcămintea înjghebată în pripă, îi exagera cususrile şi înnebunea la gândul că ar fi putut să fie caraghios.

Şi iată că, zărindu-se pe neaşteptate în oglindă, nici măcar nu se recunoscuse; se luase drept un altul, drept un om de lume, pe care îl găsise de la prima aruncătură de ochi foarte bine, foarte elegant.

Acum privindu-se cu băgare de seamă, îşi mărturisi că, într-adevăr, arăta destul de bine.

Începu atunci să se studieze cu de-amănuntul, cum fac actorii când îşi învaţă rolurile. Îşi zâmbi, îşi întinse mâna, se mişcă încoace şi încolo, mimă plăcerea, mirarea, încuviinţarea, şi exersă nuanţele feluritelor zâmbete şi ale privirilor pline de înţeles cu ajutorul cărora să se arate curtenitor cu doamnele şi să le facă să priceapă că sunt admirate, că sunt dorite.

Undeva, pe scară, se deschise o uşă. I se făcu frică să nu dea cineva peste el şi începu să urce foarte grăbit, temându-se că fusese văzut, schimonosindu-se astfel, de vreunul din oaspeţii prietenului său.

Ajungând la etajul al doilea, zări altă oglindă, şi îşi încetini mersul, spre a se privi în treacăt. Găsi că are o înfăţişare într-adevăr elegantă. Călca frumos. Şi o nemărginită încredere în sine îi umplu sufletul. Va izbuti, fără îndoială, să răzbată cu înfăţişarea aceasta, cu dorinţa lui de a-şi croi un drum în viaţă cu lipsa de prejudecăţi şi îndrăzneala pe care şi-o cunoştea. Urcând treptele ultimului etaj, avea poftă să alerge, să sară. Se opri în faţa celei de a treia oglinzi, îşi răsuci mustaţa cu o mişcare obişnuită, îşi scoase jobenul pentru a-şi netezi părul şi rosti cu jumătate de glas, cum făcea adesea: „Iată o născocire straşnică”. Apoi întinzând mâna spre clopoţel, sună.

Uşa se deschise îndată şi Duroy se găsi faţă în faţă cu un fecior îmbrăcat în frac, solemn, ras, şi atât de desăvârşit ca ţinută, încât se zăpăci iarăşi, fără să înţeleagă această uşoară tulburare pe care i-o pricinuia

poate comparaţia făcută, fără să-şi dea seama, între croiala hainelor lor. Feciorul care purta ghete de lac, luând pardesiul pe care Duroy îl ţinea pe braţ, de teamă să nu i se vadă petele, întrebă:

— Pe cine să anunţ?

Şi rosti numele dincolo de o perdea ridicată, într-un salon în care Duroy înţelese că trebuie să intre.

Dar, pierzându-şi dintr-odată toată cutezanţa, se simţi ţinut locului de teamă şi cu răsuflarea tăiată. Avea să facă primul pas în viaţa cea mult aşteptată şi dorită cu atâta înflăcărare. Cu toate acestea, înaintă. O femeie tânără, blondă, îl aştepta în picioare, singură, într-o încăpere mare, bine luminată şi plină de plante ca o seră.

Duroy se opri locului, buimăcit. Cine era doamna aceasta care zâmbea? Apoi, îşi aminti că Forestier era căsătorit; şi gândul că această frumoasă şi elegantă blondă putea să fie soţia prietenului său, îl înspăimântă de-a binelea.

Bolborosi:

— Doamnă, eu sunt...

Ea îi întinse mâna:

— Ştiu, domnule, Charles mi-a vorbit despre întâlnirea de aseară, şi sunt foarte bucuroasă că a avut ideea minunată de a te ruga să cinezi cu noi.

Nemaiştiind ce să spună, Duroy se roşi până-n vârful urechilor; se simţea cercetat cu luare-aminte, din creştet până-n tălpi, cântărit, judecat.

Dorea să se dezvinovăţească, să născocească un motiv pentru a lămuri cusururile îmbrăcămintei sale; dar nu găsi nimic, şi nu mai îndrăzni să atingă acest subiect spinos.

Se aşeză în fotoliul în care fusese poftit să ia loc, şi când simţi lăsându-se sub el catifeaua elastică şi moale a scaunului, când se simţi afundat, răzimat, îmbrăţişat de această mobilă mângâietoare al cărei spătar şi braţe moi îl sprijineau cu delicateţe, i se păru că pătrunde într-o viaţă nouă, că pune stăpânire pe ceva nespus de plăcut, că începe să fie cineva, că, în sfârşit, e salvat; şi o privi pe

doamna Forestier, care nu-l slăbise o clipă din ochi.

Era îmbrăcată într-o rochie de caşmir albastru-deschis, ce-i scotea bine la iveală mijlocul mlădios şi pieptul plin.

Braţele şi gâtul răsăreau dintr-o spumă de dantelă albă cu care erau împodobite corsajul şi mânecile scurte; iar părul strâns în creştetul capului, răsucindu-se puţin pe ceafă, în cârlionţi, aşternea un noruleţ de puf deasupra gâtului.

Sub privirea ei – care îi amintea fără să ştie de ce pe a femeii întâlnite în ajun la Folies-Bergères – Duroy se linişti. Avea ochii cenuşii, de un cenuşiu-albăstrui, ceea ce le da o căutătură ciudată, nasul subţire, buzele groase, bărbia cam cărnoasă, o faţă neregulată şi ademenitoare, plină de drăgălăşenie şi poznaşă. Era unul din acele chipuri de femeie în care fiecare trăsătură dă la iveală o gingăşie deosebită şi pare să aibă un înţeles, în care orice mişcare pare că spune sau ascunde ceva.

După o scurtă tăcere, doamna Forestier îl întrebă:

— Eşti de mult la Paris?

Recăpătându-şi puţin câte puţin stăpânirea de sine, Duroy răspunse:

— Numai de câteva luni, doamnă. Am o slujbă la căile ferate. Dar Forestier m-a lăsat să sper că, mulţumită lui, voi putea să pătrund în ziaristică.

Ea avu un zâmbet mai larg, mai binevoitor; şi coborând vocea, şopti:

— Ştiu.

Clopoţelul sună iarăşi. Feciorul anunţă:

— Doamna de Marelle.

Era o femeie oacheşă, tânără, mărunţică.

Intră păşind sprinten, părea desenată, turnată din cap până-n picioare, într-o rochie de culoare închisă, fără nicio podoabă.

Numai trandafirul roşu, prins în părul ei negru, atrăgea privirile, părea că-i dă o înfăţişare mai deosebită, că-i scoate mai apăsat în relief însuşirile personale, adăugându-le ceva viu şi neaşteptat.

Era urmată de o fetiţă în rochie scurtă. Doamna Forestier le ieşi în întâmpinare:

— Bună seara, Clotilde.

— Bună seara, Madeleine.

Şi se îmbrăţişară, apoi fetiţa întinse fruntea cu siguranţa unui om mare, spunând:

— Bună seara, verişoară.

Doamna Forestier o sărută; apoi făcu prezentările.

— Domnul Georges Duroy, un bun prieten al lui Charles. Doamna de Marelle, prietena şi oarecum ruda mea.

Adăugă:

— Ştii, aici lăsăm ceremoniile, fasoanele, aerele. Ne-am înţeles, nu-i aşa?

Tânărul se înclină.

Dar uşa se deschise iar; apăru un domn scurt şi gras, mic şi îndesat, la braţul unei femei înalte şi frumoase, mai înaltă decât el, mai tânără, cu o ţinută distinsă şi o înfăţişare serioasă. Erau domnul Walter, deputat, bancher, om de afaceri, om al banului, evreu meridional, directorul ziarului *Vie Française* şi soţia sa, născută Basile-Ravalau, fiica bancherului cu acelaşi nume. Apoi apărură, unul după altul, Jacques Rival, foarte elegant, şi Norbert de Varenne, căruia îi lucea gulerul fracului, puţin lustruit de pletele ce-i cădeau până pe umeri, presărându-i cu fire de mătreaţă.

Cravata, prost înnodată, ce părea să fie la prima ei ieşire în lume. El înaintă cu graţii de bătrân cuceritor şi luând mâna doamnei Forestier, i-o sărută la încheietură. În mişcarea pe care o făcu aplecându-se, pletele i se răspândiră ca o apă pe braţul gol al tinerei femei.

Forestier intră la rândul său, cerându-şi iertare că întârziase. Nu putuse pleca de la ziar, din pricina afacerii Morel, Domnul Morel, deputat radical, interpelase tocmai guvernul asupra unei cereri de credit privind colonizarea Algeriei.

Feciorul anunţă:

— Doamna e servită!

Trecură în sufragerie.

Duroy fusese aşezat între doamna de Marelle şi fiica ei. Se simţea iarăşi stingherit, de teamă să nu facă vreo greşeală în mânuirea furculiţei, lingurii, sau paharelor. Erau patru pahare, dintre care unul puţin albăstrui.

Ce se putea oare bea cu acela?

Mâncară supa în tăcere, apoi Norbert de Varenne întrebă:

— Aţi citit procesul Gauthier? Ce lucru ciudat.

Şi se discută cazul acela de adulter complicat cu şantaj. Nu se vorbea cum se vorbeşte de obicei, în sânul familiilor, despre întâmplările povestite în ziar, ci aşa cum se vorbeşte între doctori despre o boală şi despre legume între zarzavagii. Faptele nici nu mirau, nici nu trezeau mânia şi dispreţul; li se căutau pricinile ascunse, adânci, cu o curiozitate profesională şi cu o desăvârşită nepăsare pentru crima în sine. Se încerca lămurirea precisă a izvoarelor crimei şi stabilirea tuturor fenomenelor psihologice din care se născuse drama – urmare necesară a unei ciudate stări de suflet. Femeile se înflăcăraseră şi ele pentru această căutare stăruitoare, pentru această treabă neaşteptată. Şi alte întâmplări ce avuseseră loc de curând fură cercetate, răstălmăcite, întoarse pe toate feţele, preţuite la adevărata lor valoare, cu ochiul acela de cunoscător şi priceperea negustorilor de ştiri, a vânzătorilor de braşoave, aşa cum se cercetează, se întorc pe toate fetele, şi se cântăresc, la negustori, mărfurile ce vor fi puse în vânzare.

Apoi veni vorba despre un duel, şi Jacques Rival luă cuvântul. Aici era el maestru; nimeni altul nu putea vorbi cu mai multă pricepere decât el despre asta.

Duroy nu îndrăznea să scoată o vorbă. Îşi privea câteodată vecina, al cărei gât frumos îl fermeca. Mai jos de ureche, ca o picătură de apă ce ar fi alunecat pe piele, atârna un diamant prins într-un fir de aur. Doamna de Marelle făcea din când în când câte o observaţie care

aducea totdeauna un zâmbet pe buzele celorlalţi. Avea un fel de a fi hazliu, drăguţ, neaşteptat; ceva de ştrengăriţă trecută prin multe, care privesc lucrurile cu nepăsare, judecându-le cu o uşoară şi binevoitoare îndoială.

Duroy căuta zadarnic complimentul pe care i l-ar fi putut face; şi, negăsind nimic, avea grijă de fata ei; îi turna de băut, îi întindea felurile de mâncare, îi punea în farfurie. Fata, mai puţin îngăduitoare decât mama, mulţumea cu o voce serioasă, făcea mici plecăciuni din cap:

— Sunteţi foarte bun, domnule, şi-i asculta pe cei mari cu un aer grav.

Cina era foarte bună, şi fiecare se arăta încântat. Domnul Walter mesteca şi înghiţea ca un căpcăun, nu scotea niciun cuvânt şi cu o privire piezişă, strecurată pe sub ochelari, se uita cu luare-aminte la felurile de mâncare ce i se înfăţişau. Norbert de Varenne îi ţinea piept, şi lăsa uneori să-i cadă picături de sos pe plastronul cămăşii.

Important şi zâmbitor, Forestier supraveghea serviciul, şi din când în când schimba câte o privire cu soţia lui, ca doi tovarăşi săvârşind împreună o treabă anevoioasă dar care merge bine.

Obrajii se îmbujorau, glasurile deveneau mai ridicate. Foarte des, feciorul şoptea la urechea oaspeţilor:

— Corton, Château-Laroze?

Duroy găsise Cortonul pe placul său, şi de fiecare dată lăsa să i se umple paharul. Îl cuprindea cu încetul o veselie plăcută, o veselie caldă, care i se urca la cap şi-i alerga prin vine. Un sentiment de bunăstare deplină pusese stăpânire pe toată fiinţa lui.

Şi avea chef să vorbească, să fie luat în seamă, să fie ascultat, preţuit ca toţi oamenii aceştia cărora le erau parcă sorbite cuvintele.

Dar flecăreala care îşi urma fără încetare calea, legând ideile una de alta, sărind de la un subiect la altul, dintr-un

cuvânt, dintr-un nimic, după ce atinse în treacăt o mie de probleme, se întoarse iar la marea interpelare a domnului Morel asupra colonizării Algeriei.

Între două feluri de mâncare, domnul Walter, sceptic şi mucalit din fire, făcu câteva glume. Forestier îşi povesti articolul de a doua zi, Jacques Rival ceru cu stăruinţă un guvern militar şi loturi de pământ pentru ofiţerii care împlinesc treizeci de ani de serviciu în colonii.

— În felul acesta, spunea el, veţi crea o societate energică o societate care va fi învăţat demult să cunoască şi să iubească ţinutul, înţelegându-i limba şi cunoscând toate problemele acelea grele de care se lovesc întotdeauna, noii-veniţi.

Norbert de Varenne îl întrerupse:

— Da... se vor pricepe la toate, în afară de agricultură. Vor vorbi arăbeşte, dar nu vor şti cum se răsădeşte sfecla şi cum se seamănă grâul. Vor fi tari la scrimă, dar foarte nepricepuţi la îngrăşăminte. Ar trebui, dimpotrivă, ca acest ţinut nou să fie larg deschis pentru toată lumea. Oamenii deştepţi şi-ar croi un drum, ceilalţi ar pieri. E legea societăţii.

Urmă o mică tăcere. Toţi zâmbeau.

Georges Duroy deschise gura şi rosti, uimit de sunetul glasului său, ca şi cum până atunci nu s-ar mai fi auzit vorbind:

— Ceea ce lipseşte mai cu seamă acolo, e pământul bun. Pământurile cu adevărat mănoase sunt tot atât de scumpe şi în Franţa şi sunt cumpărate, ca plasament de capital, de parizieni foarte bogaţi. Adevăraţii colonişti, cei săraci, cei care se exilează ca să-şi câştige viaţa, sunt împinşi spre deşert, unde, din lipsă de apă, nu creste nimic.

Cum toată lumea îl privea, Duroy se simţi roşind. Domnul Walter întrebă:

— Cunoşti Algeria, domnule?

Duroy răspunse:

— Da. Am stat acolo un an şi patru luni şi am fost prin

cele trei provincii.

Şi, pe neaştepiate, uitând chestiunea Morel, Norbert de Varenue îl întrebă despre un amănunt al moravurilor de acolo, pe care îl aflase de la un ofiţer. Era vorba de Mzab, acea mică şi ciudată republică arabă, răsărită în mijlocul Saharei, în partea cea mai secetoasă a acestui ţinut arzător.

Duroy trecuse de două ori prin Mzab, şi istorisi pe larg obiceiurile acestei ţări ciudate, unde picăturile de apă preţuiesc cât aurul, unde fiecare locuitor trebuie să îndeplinească toate serviciile publice, şi unde cinstea negustorească e mai mare decât la popoarele civilizate. Vorbi cu însufleţirea unui palavragiu întărâtat de vin şi de dorinţa de a place; istorisi anecdote de regiment, amănunte caracteristice vieţii arabe, aventuri de război. Găsi chiar câteva imagini pline de culoare pentru a zugrăvi ţinuturile acelea galbene, sterpe, atât de întristătoare sub flacăra mistuitoare a soarelui.

Toate femeile aveau privirile aţintite asupra lui. Cu vocea ei tărăgănată, doamna Walter şopti:

— Ai putea face o încântătoare serie de articole cu amintirile dumitale. Atunci Walter îl privi pe Duroy pe deasupra ochelarilor, cum făcea când voia să vadă mai bine oamenii... Felurile de mâncare le privea pe dedesubt.

Forestier prinse momentul:

— Scumpul meu patron, ţi-am vorbit adineaori despre domnul Georges Duroy, cerându-ţi să mi-l dai ca ajutor pentru serviciul de ştiri politice. De când ne-a părăsit Marambot, n-am pe nimeni care să culeagă ştirile urgente şi confidenţiale, şi ziarul lâncezeşte din pricina asta.

Walter deveni serios, şi, ca să-l vadă mai bine la faţă pe Duroy, îşi ridică ochelarii pe frunte. Apoi spuse:

— E neîndoios că domnul Duroy are un fel propriu de a vedea lucrurile. Dacă vrea să vină mâine, la trei, să vorbească cu mine, vom cădea la învoială în privinţa asta... Apoi, după o tăcere, şi întorcându-se cu totul către Duroy: Dar neapărat fă-ne câteva articole fanteziste

asupra Algeriei. Povesteşte-ţi amintirile şi strecoară printre ele problema colonizării, ca adineauri. E ceva actual, cu totul nimerit în clipa de faţă şi sunt sigur că o să placă mult cititorilor noştri. Dar grăbeşte-te... Am nevoie de primul articol mâine sau poimâine, ca să pot momi cititorii cât se mai dezbate încă problema asta în Cameră.

Doamna Walter adăugă, cu gingăşia aceea serioasă, cu care făcea totul şi care dădea cuvintelor sale aerul că acorda o favoare:

— Şi le poţi da un titlu îneânlător: *Amintirile unui soldat din Africa* nu-i aşa, domnule Norbert?

Bătrânul poet, ajuns târziu la faimă, îi ura pe noii-veniţi şi se temea de ei. Răspunse aspru:

— Da, minunat, cu condiţia ca articolele următoare să păstreze aceeaşi notă, căci aici e toată greutatea; nota potrivită, ceea ce în muzică se numeşte ton.

Doamna Forestier îl învăluia pe Duroy într-o privire ocrotitoare şi zâmbitoare, într-o privire de cunoscător ce părea că spune: „Tu ai să-ţi croieşti drum”. Doamna de Marelle se întoarse de mai multe ori spre el, şi diamantul din urechea ei tremura neîncetat, ca şi cum mica picătură de apă ar fi fost gata să se desprindă şi să cadă. Fetiţa stătea nemişcată şi serioasă, cu capul plecat în farfurie.

Dar feciorul făcu înconjurul mesei şi turnă vin de Iohannisberg în paharele albăstrii. Forestier închină atunci făcând o plecăciune spre domnul Walter:

— Pentru *Vie Française!*

Toată lumea se înclină spre patronul ziarului, care zâmbea, iar Duroy, îmbătat de izbândă, bău paharul.

Ar fi fost în stare să golească şi un butoi întreg dintr-odată; să înfulece un bou ori să sugrume un leu. Simţea o putere uriaşă, iar în suflet o hotărâre de neînvins şi o nemărginită nădejde. Era la el acasă acum, în mijlocul acestor oameni; ocupase poziţia, cucerise un loc. Privirea i se oprea cu o nouă cutezanţă pe feţele celorlalţi, şi pentru prima oară îndrăzni să vorbească vecinei sale:

— Aveţi, doamnă, cei mai frumoşi cercei pe care i-am văzut vreodată.

Ea se întoarse spre el, zâmbind:

— Este o idee a mea să atârn aşa diamantele numai într-un fir. Par într-adevăr picături de rouă, nu?

Duroy şopti, ruşinat de îndrăzneala sa şi înspăimântat să nu spună vreo prostie:

— E încântător... dar şi urechea dă preţ bijuteriei.

Ea îi mulţumi cu una din privirile acelea limpezi de femeie, care pătrund până în adâncul inimii. Şi în timp ce întorcea capul, Duroy întâlni iar ochii doamnei Forestier, tot binevoitori, dar i se păru că citeşte în ei mai multă voioşie, un licăr de ironie, o îmbărbătare.

Acum toţi bărbaţii vorbeau deodată, cu vocea ridicată şi gesticulând; se vorbea despre marele plan al construirii metropolitanului. Nu epuizară subiectul decât la sfârşitul mesei, fiecare având de spus o mulţime de lucruri despre încetineala mijloacelor de comunicaţie din Paris, despre neajunsurile tramvaielor, neajunsurile pricinuite de tramcar şi de grosolăniile birjarilor.

Apoi părăsiră sufrageria, pentru a merge să bea cafeaua. În glumă, Duroy oferi braţul fetiţei. Ea primi cu seriozitate şi se ridică în vârful picioarelor ca să-şi poată strecura mâna sub braţul vecinului ei.

Intrând în salon, Duroy avu iarăşi impresia că pătrunde într-o seră. În cele patru colţuri ale odăii, palmieri mari îşi resfirau frunzele graţioase şi lungi, care se înălţau până-n tavan, răsfrângându-se apoi în jos.

De amândouă părţile căminului se aflau arbori de cauciuc, rotunzi ca nişte coloane, cu frunzele lungi, de un verde-închis, aşezate una deasupra alteia, iar pe pian, doi pomişori necunoscuţi, rotunzi şi înveşmântaţi în flori, unul complet roz, iar celălalt alb de tot, cu înfăţişarea aceea de necrezut a plantelor artificiale, prea frumoase pentru a fi adevărate.

Aerul era proaspăt şi plin de o uşoară mireasmă dulceagă, nedesluşită.

Duroy, mai stăpân pe sine, privi cu luare-aminte încăperea. Nu era mare; nimic în afară de pomi nu atrăgea privirea; nicio culoare aprinsă nu te izbea; dar te simţeai bine acolo, te simţeai liniştit, odihnit; te împresura cu blândeţe. Era plăcută, învăluia trupul ca o dezmierdare.

Pereţii erau îmbrăcaţi într-o stofă scumpă de un vioriu şters, presărat cu floricele de mătase galbenă de mărimea unor gâze.

La uşi atârnau perdele dintr-un postav de manta albastru-cenuşiu, pe care erau lucrate de mână, cu mătase roşie, câteva garoafe; iar scaunele, de toate felurile şi de toate mărimile, împrăştiate la întâmplare prin casă – canapele cu căpătâiul ridicat sau fără spate, jilţuri mari sau mici de tot, scăunele fără spătar, scăunele rotunde – erau învelite în mătase Louis XVI sau în catifea de Utrecht, cu desene de un roşu ca granatul, pe un fond gălbui.

— Bei o cafea, domnule Duroy?

Doamna Forestier îi întindea o ceaşcă plină, cu zâmbetul acela prietenos care-i flutura veşnic pe buze.

— Da, doamnă, vă mulţumesc.

Luă ceaşca, şi pe când se apleca temător ca să ia cu cleştişorul de argint o bucăţică de zahăr din zaharniţa ţinută de fetiţă, tânăra femeie îi spuse cu jumătate de glas:

— Dar fă-i odată curte doamnei Walter.

Apoi se îndepărtă, înainte ca el să-i fi putut răspunde ceva.

Îşi bău mai întâi cafeaua, de teamă să n-o verse cumva pe covor, apoi, mai fără grijă, căută un mijloc să se apropie de soţia noului său director şi să lege o convorbire.

Deodată, băgă de seamă că doamna Walter ţinea în mână ceaşca goală, şi cum nu avea nicio masă pe aproape, nu ştia unde s-o pună. Se repezi:

— Daţi-mi voie, doamnă.

— Mulţumesc, domnule.

Duse ceaşca, apoi se întoarse:

— Dacă aţi şti doamnă, ce clipe plăcute m-a făcut să petrec *Vie Française* când eram acolo, în deşert. E într-adevăr singurul ziar care poate fi citit în afara hotarelor Franţei, pentru că este mai îngrijit, mai plin de duh şi mai puţin monoton decât toate celelalte. Găseşti în el de toate.

Ea zâmbi cu o nepăsare politicoasă şi răspunse grav:

— Domnul Walter a întâmpinat multe greutăţi până a izbutit să creeze acest gen de ziar, care corespunde unor cerinte noi.

Şi începură să stea de vorbă. Duroy conversa cu uşurinţă, spunând lucruri banale, avea farmec în voce, şi în priviri, iar în mustaţă ceva irezistibil. Era creaţă, cârlionţată, frumoasă, de un blond-roşcat, cu o nuanţă ceva mai deschisă în firele zbârlite de la vârfuri.

Vorbiră despre Paris, despre împrejurimi, despre malurile Senei, despre statiunile balneare şi plăcerile din timpul verii, despre toate lucrurile obişnuite asupra cărora poţi flecări la nesfârşit, fără să-ţi oboseşti mintea.

Apoi, văzându-l pe Norbert de Varenne că se apropie cu un pahar de lichior în mână, Duroy se depărtă discret.

Doamna de Marelle, care până atunci stătuse de vorbă cu doamna Forestier, îl chemă:

— Aşadar, domnule, începu ea fără veste, vrei să încerci ziaristica.

El îi vorbi, în termeni nehotărâţi, despre planurile sale, apoi reîncepu cu ea aceeaşi convorbire pe care o avusese mai înainte cu doamna Walter; acum însă, cunoscând mai bine subiectul, avu prilejul să se arate la înălţime: repetă lucrurile pe care tocmai le auzise, ca şi cum ar fi venit de la el, şi tot timpul îşi privi în ochi vecina, pentru a da spuselor sale un înţeles cât mai adânc.

La rândul său, ea îi istorisi anecdote cu însufleţirea firească a femeii care se ştie plină de duh şi care vrea să aibă întotdeauna haz; deveni familiară, puse mâna pe

braţul lui şi-şi coborî vocea pentru a-i spune nimicuri ce căpătau astfel un caracter de intimitate. În sinea lui, Duroy se simţea transportat de fericire la uşoarele atingeri ale acestei femei care îi dădea atenţie. Ar fi vrut să se jertfească numaidecât pentru ea, s-o apere, să-i arate cât o preţuia, şi întârzierile pe care le punea în orice răspuns dovedeau cât era de cufundat în gânduri.

Dar, e neaşteptate, fără nicio pricină, doamna de Marelle strigă: „Laurine!” şi fetiţa veni.

— Aşază-te aici, copila mea, o să-ţi fie frig lângă fereastră.

Pe Duroy îl cuprinse o poftă nebună să îmbrăţişeze fetiţa, ca şi când ceva din acel sărut s-ar fi putut revărsa asupra mamei.

Întrebă pe un ton curtenitor şi părintesc:

— Îmi dai voie să te sărut, domnişoară?

Cu un aer mirat, copila ridică ochii spre el, iar doamna de Marelle spuse râzând:

— Răspunde: „Astăzi primesc bucuros, domnule, dar să ştii că nu va fi întotdeauna aşa”.

Duroy se aşează îndată lângă fetiţă, o luă pe genunchi, apoi îi atinse uşor buzele părul buclat şi mătăsos.

Mama se arătă uimită:

— Ia te uită, n-a fugit; e uluitor. De obicei, nu se lasă sărutată decât de femei. Eşti irezistibil, domnule Duroy.

Duroy roşi fără să răspundă. Şi cu o mişcare uşoară, legănă fetiţa pe genunchi.

Doamna Forestier se apropie şi scoase un strigăt de uimire:

— Iat-o pe Laurine îmblânzită, ce minune!

Jacques Rival veni şi el, cu ţigara de foi în gură şi Duroy se ridică să plece, de teamă să nu strice cu o vorbă stângace ceea ce izbutise să facă până atunci – opera de cucerire începută.

Se înclină, cuprinse şi strânse uşor mâinile mici ale femeilor, apoi scuturâ cu putere mâinile bărbaţilor. Băgă de seamă că mâna lui Jacques Rival era fierbinte şi uscată

şi că răspundea călduros strângerii sale; că a lui Norbert de Varenne, umedă şi rece, se ferea, alunecând printre degete; că a lui Papà Walter era rece şi molatică, fără putere şi fără viaţă, iar cea a lui Forestier, grasă şi călduţă. Prietenul său îi spuse cu jumătate glas:

— Mâine la trei, nu uita.

— O, nu! n-ai nicio grijă.

Când ajunse pe scară, îi veni s-o coboare în fugă, atât de mare îi era bucuria. Se avântă sărind treptele câte două, dar cum în oglinda de la etajul al doilea zări pe neaşteptate un domn grăbit care venea ţopăind spre el, se opri brusc, ruşinat, ca şi când ar fi fost prins cu o vină.

Apoi se privi mult timp în oglindă, uimit că putea fi atât de frumos; îşi zâmbi îndatoritor şi după aceea, luându-şi rămas bun de la imaginea sa, îşi făcu o plecăciune adâncă, ceremonioasă, ca unui personaj de seamă.

III

CÂND GEORGES DUROY AJUNSE ÎN stradă se opri nehotărât, neştiind ce să facă. Îi venea să alerge, să viseze, să meargă încotro vedea cu ochii, gândindu-se la viitor şi respirând aerul plăcut al nopţii. Dar şirul de articole cerute de Papà Walter nu-i dădea pace; se hotărî să se înapoieze fără întindere acasă, ca să se pună pe lucru.

Se întoarse, mergând cu paşi mari. O apucă pe un bulevard periferic şi se îndreptă spre strada Boursauit, unde-i era casa. Imobilul înalt cu şase etaje era locuit de douăzeci de familii sărmane de lucrători şi funcţionari, şi urcând scara – ale cărei trepte murdare, presărate cu bucăţi de hârtie, mucuri de ţigară şi resturi de zarzavat, le lumina cu chibrite de ceară – fu cuprins de un groaznic simţământ de scârbă şi de nerăbdare să scape de acolo, să locuiască într-o casă curată aşternută cu covoare, ca oamenii avuţi. Un miros greu de mâncare, de hazna şi de mizerie omenească, un miros stătut de murdărie şi de ziduri vechi, pe care niciun curent n-ar fi putut să-l alunge, umplea casa de sus până jos. Odaia de la etajul al cincilea, în care locuia el, dădea, ca într-o prăpastie adâncă, spre drumul de fier care duce spre apus, chiar deasupra tunelului, aproape de gara Batignolles. Duroy deschise fereastra şi îşi sprijini coatele pe pervazul de fier ruginit.

Dedesubtul lui, în fundul prăpastiei aceleia întunecate, trei semnale roşii, nemişcate, ca nişte ochi mari de fiară, iar dincolo de ele se vedeau altele, şi altele, tot mai departe. În fiecare clipă răsunau în noapte şuierături

prelungi sau scurte, modulate cu un strigăt omenesc, unele apropiate, altele abia auzindu-se venind de departe, dinspre Asniéres. O şuierătură se auzi din ce în ce mai aproape; vuietul ei creştea cu fiecare clipă; curând o lumină mare, galbenă, apăru înaintând cu un zgomot asurzitor, şi Duroy privi şirul lung de mătănii al vagoanelor care se afundară în tunel.

Apoi îşi spuse: „Acum la lucru!” Aşeză lumânarea pe masă. Dar când să se apuce să scrie, băgă de seamă că nu avea decât o mapă cu hârtie de scrisori.

Atâta pagubă; avea să întrebuinţeze foaia desfăcând-o în toată mărimea ei. Îşi muie pana în cerneală şi aşternu în capul paginii, cu scrisul său cel mai frumos:

Amintirile unui soldat din Africa.

Apoi căută începutul primei fraze.

Stătea cu fruntea în palmă, cu ochii pironiţi la pătratul alb desfăcut în faţa sa. Ce avea să spună? Acum nu mai găsea nimic din tot ce povestise adineaori, nicio glumă, niciun fapt, nimic. Deodată îşi spuse: „Trebuie să încep cu plecarea mea”.

Şi scrise: „Era în 1874, pe la 15 mai, pe vremea când Franţa, sleită, se odihnea după nenorocirile groaznice ale cumplitului an...”

Şi se opri brusc, neştiind cum să aducă vorba despre ceea ce avea să urmeze, îmbarcarea, călătoria, primele emoţii.

După zece minute de gândire, se hotărî să amâne pentru a doua zi introducerea, şi să facă numaidecât o descriere a Algerului.

Şi aşternu pe hârtie: „Algerul este un oraş alb de tot...” fără să izbutească să mai adauge altceva. Revedea în minte frumosul oraş plin de lumină, rostogolindu-se din vârful muntelui spre mare, ca o cascadă de case joase; dar nu mai găsea niciun cuvânt pentru a reda ceea ce văzuse, ceea ce simţise.

După o mare sforţare, adăugă: „Este locuit în parte de arabi...”

Apoi aruncă pana pe masă şi se ridică. Pe micul pat de fier, unde greutatea trupului său făcuse o adâncitură, îşi zări hainele de fiecare zi, aruncate acolo, roase, lăbărţate, mototolite, mizere ca nişte zdrenţe de la morgă. Şi pe un scaun de paie, jobenul, singura lui pălărie, aruncată în aşa fel de parcă aştepta să i se dea de pomană.

Pereţii tapetaţi cu o hârtie cenuşie cu bucheţele albastre aveau tot atâtea pete câte flori: pete vechi suspecte, despre care nu puteai spune cu precizie de unde provin: ploşniţe strivite, picături de untdelemn, urme de degete unse cu alifie sau clăbuci săriţi din lighean în timpul spălatului. Totul avea un aspect de sărăcie ruşinoasă, sărăcia aceea ascunsă a odăilor mobilate din Paris. Simţi că-l apucă un fel de furie împotriva sărăciei în care trăia. Îşi spuse că trebuie să scape numaidecât de acolo; că trebuie să o rupă chiar de a doua zi cu viaţa asta mizeră.

Pofta de lucru îl apucă din nou; se aşeză la masă şi reîncepu să caute fraze pentru a reda cât mai bine înfăţişarea ciudată şi încântătoare a Algerului, această poartă a tainicei şi cumplitei Africe, a Africei arabilor rătăcitori şi a negrilor încă necunoscuţi, a Africei neexplorate şi ispititoare, ale cărei animale de basm – struţii – găini cu totul neobişnuite – gazelele – căprioare dumnezeiesc de frumoase – girafele uimitoare şi groteşti, cămilele grave, hipopotamii monstruoşi, rinocerii diformi şi gorilele – înspăimântătorii fraţi ai omului – ne sunt câteodată arătate în grădinile publice.

Simţea nelămurit mijindu-i idei; le-ar fi putut rosti, dar să le aştearnă în scris nici vorbă, şi enervat de neputinţa de a scrie, se ridică iar, cu mâinile umede, cu tâmplele zvâcnind.

Zărind socoteala spălătoresei, adusă chiar în seara aceea de portar, îl cuprinse deodată o deznădejde cumplită. Într-o clipă îi pieri toată bucuria, împreună cu încrederea în el însuşi şi nădejdea în viitor. Se sfârşise, totul se sfârşise, n-avea să creeze nimic, n-avea să facă

nimic; se simţea gol, inutil, osândit.

Şi se întoarse la fereastră tocmai în clipa când un tren ieşea din tunel cu un zgomot neaşteptat şi puternic. Se ducea departe, peste şesuri şi câmpii, spre mare. Şi amintirea părinţilor săi îi copleşi sufletul.

Trenul acesta cu multe vagoane avea să treacă piin apropiere, la câteva leghe numai de casa lor. Revăzu casa mică din vârful dealului care domina Rouen-ul şi nesfârşita vale a Senei, la intrarea în satul Canteleu.

Tatăl şi mama lui ţineau o cârciumioară, „À la Belle-Vue”, un han unde burghezii din cartierele mărginaşe veneau să ia prânzul duminica. Voiseră să facă din băiatul lor un „domn” şi îl dăduseră intern la liceu. Cu învăţătura terminată, fără să-şi fi luat bacalaureatul, plecase să-şi facă serviciul militar, cu gândul să ajungă ofiţer, colonel, general. Dar scârbit de militărie cu mult înainte de a fi isprăvit cei cinci ani, visa să facă avere la Paris.

După ce se eliberase din armată, venise aici, cu toate rugăminţile tatălui şi mamei sale, care văzându-şi visul spulberat, voiau să-l ţină lângă ei. Dar el mai avea încredere în viitor; întrevedea izbânda cu ajutorul unor întâmplări încă nedesluşite în mintea sa, dar pe care desigur avea să ştie să le provoace şi să le înlesnească.

La regiment, avusese succese de garnizoană, cuceriri uşoare şi chiar aventuri de dragoste într-o lume mai aleasă. Sedusese pe fata unui perceptor, care voia să lase totul ca să-l urmeze, şi pe soţia unui avocat, care din deznădejde că fusese părăsită încercase să se înece. Camarazii spuneau despre el: „E un şiret, un pişicher, un şmecher: ăsta o să răzbească”. Şi el îşi pusese într-adevăr în gând să fie şiret, pişicher şi şmecher.

Sufletul lui de normand, hărţuit zilnic de practica vieţii de garnizoană, demoralizat, scârbit de exemplul hoţiilor din Africa, de profiturile ilicite şi de şiretlicuri, stimulat în acelaşi timp de ideile de onoare care au atâta trecere în armată, de bravada militărească, de simţămintele patriotice, de poveştile eroice istorisite între subofiţeri şi

de mândria deşartă a meseriei de ostaş, ajunsese un fel de cutie cu fund triplu în care se găseau de toate.

Dar dorinţa de a ajunge predomina totul. Fără să-şi dea seama, începuse iar să plutească în lumea visurilor, cum făcea în fiecare seară. Îşi închipuia o minunată aventură de dragoste care avea să-l ducă dintr-odată la realizarea speranţelor lui. Lua în căsătorie pe fiica unui bancher sau a unui nobil, întâlnită pe stradă şi cucerită de la prima vedere. Şuieratul ascuţit al unei locomotive care, manevrând izolată, ieşise din tunel ca o iepuroaică din vizuină şi aluneca pe şine cu toată viteza spre depou, unde avea să se odihnească, îl trezi din visare.

Atunci, cuprins iar de speranţa nedesluşită şi plină de fiori care îi umplea întotdeauna sufletul, ca o nălucă, trimise o sărutare în noapte, o sărutare plină de dragoste către chipul femeii aşteptate, o sărutare plină de dorinţă către averea râvnită. Apoi închise fereastra şi începu să se dezbrace, şoptind:

„Nu face nimic, o să fiu mai bine dispus mâine dimineaţă. În seara asta n-am mintea limpede. De altminteri, poate că m-am şi întrecut cu băutura. În starea asta nu se lucrează bine.”

Se băgă în pat, suflă în lumânare şi adormi aproape numaidecât.

Se trezi devreme, cum te trezeşti în zilele în care speri ceva sau eşti plin de griji, şi sărind jos din pat, deschise fereastra ca să soarbă o ceaşcă de aer proaspăt, cum spunea el.

În faţă, de cealaltă parte a căii ferate, casele din Rue de Rome, strălucitoare în bătaia soarelui ce răsărea, păreau vopsite cu lumină. Spre dreapta se zăreau în depărtare colnicele din Argenteuil, dealurile de la Samois şi morile de la Orgemont, învăluite într-o ceaţă albăstruie, ca într-un val fâlfâitor aruncat peste zare.

Duroy rămase câteva clipe nemişcat, privind câmpia îndepărtată apoi şopti: „Straşnic de bine ar fi acolo pe o zi ca asta!” Apoi se gândi că trebuie să lucreze, şi încă

numaidecât; avea să trimită pe băiatul portarului, în schimbul unui bacşiş de zece centime, să anunţe la birou că este bolnav.

Se aşează la masă, muie pana în călimară, îşi cuprinse fruntea în palmă şi căută idei. În zadar. Nu se ivea nimic. Totuşi, nu se descurajă. Îşi spuse: „Nu-s obişnuit, asta e. E o meserie ce trebuie învăţată ca oricare alta. Trebuie să fiu ajutat la început. Mă duc să-l caut pe Forestier, el o să-mi ticluiască articolul în zece minute.”

Şi se îmbrăcă.

Când ajunse în stradă, socoti că era prea devreme pentru a se înfăţişa la prietenul său care se scula, desigur, târziu. Se plimbă, aşadar, alene, pe sub pomii de pe bulevard.

Nu era nouă când ajunse în parcul Monceau, umed încă după stropit. După ce se aşeză pe o bancă, începu iar să viseze.

Un tânăr foarte elegant se plimba în sus şi în jos prin faţa lui, aşteptând, fără îndoială, o femeie.

Ea apăru, cu obrazul ascuns sub un văl, cu mersul grăbit, şi, luându-l de braţ după o scurtă strângere de mână, se depărtară.

O nestăpânită nevoie de dragoste năvăli în mintea lui Duroy, o nevoie de iubiri distinse, parfumate, gingaşe. Se sculă şi plecă gândindu-se la Forestier. Mare noroc pe ăsta! Ajunse în faţa intrării, în clipa când prietenul său ieşea.

— Ia te uită! La ora asta? Ce s-a întâmplat?

Duroy, zăpăcit că îl întâlnise tocmai plecând, bolborosi:

— Vezi că... vezi că... nu-mi iese articolul, ştii... articolul despre Alger pe care mi l-a cerut domnul Walter. Nici nu e de mirare, dat fiind că n-am scris niciodată... Trebuie şi pentru asta experienţă, ca pentru orice. O să mă deprind eu repede, sunt sigur, dar nu ştiu cum să încep. Am ideile, le am pe toate, dar nu le pot exprima.

Se opri, şovăind. Forestier zâmbea.

— Cunosc asta.

Duroy reluă:

— Da, pesemne că asta se întâmplă oricui la început. Ei bine, veneam... veneam, să-ţi cer o mână de ajutor... în zece minute mi-ai înjgheba articolul şi mi-ai arăta cum să-l ticluiesc. Mi-ai da o adevărată lecţie de stil, şi fără tine sunt sigur că n-am s-o scot la capăt.

Celălalt zâmbea mereu, înveselit. Îşi bătu pe umăr fostul camarad şi-i spuse:

— Du-te la nevastă-mea; o să-ţi facă ea treaba asta tot aşa de bine ca şi mine. Am dresat-o pentru munca asta. Eu n-am timp acum, altfel te-aş fi ajutat cu dragă inimă.

Duroy, fâstâcit dintr-odată, stătea la îndoială, neîndrăznind:

— Dar cum să mă înfăţişez înaintea ei, la ora asta?

— Foarte bine. S-a sculat. O vei găsi în odaia mea de lucru, punând ordine în nişte hârtii.

Celălalt refuza să urce.

— Nu... e cu neputinţă.

Forestier îl apucă de umeri, îl făcu să se răsucească pe călcâie şi împingându-l spre scară, spuse:

— Dar du-te odată, nătărăule, când îţi spun. Doar n-o să mă sileşti să urc înapoi cele trei etaje pentru a te înfăţişa nevesti-mii şi ca s-o lămuresc ce e cu tine.

Atunci Duroy se hotărî:

— Mulţumesc, mă duc. Şi-i voi spune că m-ai silit, că pur şi simplu m-ai silit să urc.

— Da. Fii liniştit, n-o să te mănânce. Şi, mai ales, nu uita: azi după-amiază, la trei.

— O! n-ai nicio grijă.

Şi Forestier plecă grăbit, în timp ce Duroy începu să urce încet scara, treaptă cu treaptă, căutând în minte ce să spună, neliniştit de felul cum avea să fie primit. Îi deschise uşa feciorul, care avea un şorţ albastru şi ţinea în mână o mătură.

— Domnul a ieşit, spuse el, fără să fie întrebat.

Duroy stărui:

— Întreabă pe doamna Forestier dacă mă poate primi şi

încunoştinţeaz-o că vin din partea soţului domniei-sale pe care l-am întâlnit în poartă.

Apoi aşteptă. Omul se înapoie, deschise o uşă la dreapta, şi anunţă:

— Doamna vă aşteaptă.

O găsi aşezată pe un fotoliu de piele, într-o mică încăpere ai cărei pereţi erau în întregime acoperiţi de cărţi rânduite cu grijă pe rafturi de lemn negru. Scoarţele legate ale cărţilor, de tonuri felurite, roşii, galbene, verzi, viorii şi albastre, dădeau viaţă şi voioşie acestei plicticoase înşiruiri.

Doamna Forestier se întoarse – tot zâmbitoare, îmbrăcată într-un capot lung, alb, împodobit cu dantelă, şi îi întinse mâna, scoţând la iveală din mâneca largă braţul gol.

— Aşa curând? spuse ea; apoi reluă; Nu e dojană, e numai o întrebare.

Duroy bâigui:

— O! doamnă, n-aveam de gând să viu la dumneavoastră, dar soţul dumneavoastră, pe care l-am întâlnit jos, m-a silit să vin. Sunt aşa de ruşinat că nu îndrăznesc să spun ce mă aduce.

Ea îi arătă un scaun:

— Stai jos şi spune.

Ţinea între degete o pană de gâscă, pe care o mânuia învârtind-o cu sprinteneală; în faţa ei, o pagină mare de hârtie rămăsese scrisă pe jumătate în clipa când intrase el.

Părea că e la ea acasă în faţa acestei mese de lucru, se simţea în largul ei, ca în propriu-i salon, îndeletnicindu-se cu ocupaţia-i obişnuită. Un parfum uşor se desprindea din capotul lung, mireasma proaspătă a trupului îmbăiat de curând. Şi Duroy căuta să ghicească, credea că zăreşte corpul tânăr şi curat, fierbinte şi plin, înfăşurat în stofa moale.

Şi cum el nu vorbea, doamna Forestier reluă:

— Ei bine, spune ce este?

El şopti, şovăind:

— Iată... dar într-adevăr... nu îndrăznesc... Am... lucrat aseară până foarte târziu... şi azi dimineaţă... din zori... ca să scriu articolul despre Alger pe care mi l-a cerut domnul Walter... şi n-am izbutit să fac nimic bun... am rupt tot ce am scris... Eu nu sunt deprins cu munca asta; şi venisem să-l rog pe Forestier să mă ajute... măcar acum, la început...

Doamna Forestier îi tăie vorba, râzând din toată inima, fericită, bucuroasă şi măgulită:

— Şi el a spus să vii la mine?... Asta e drăguţ...

— Da, doamnă. Mi-a spus că mă veţi scoate din încurcătură mai bine ca el... Dar eu nu îndrăzneam, nu voiam. Înţelegeţi?

Doamna Forestier se sculă în picioare:

— O să fie o adevărată plăcere să colaborăm în felul acesta. Sunt încântată de ideea dumitale. Uite, aşază-te dumneata în locul meu, pentru că scrisul meu e cunoscut la ziar, şi o să le ticluim un articol, dar ştii, un articol care să facă vâlvă.

Duroy se aşeză, luă o pană, o foaie de hârtie şi aşteptă.

Doamna Forestier stătea în picioare şi îi urmărea toate mişcările; apoi luă o ţigară de pe cămin, şi o aprinse.

— Nu pot lucra fără să fumez, spuse ea. Ia să vedem, ce vrei să povesteşti?

El înălţă capul uimit:

— Dar... nu ştiu, de vreme ce pentru asta am venit la dumneavoastră.

Ea reluă:

— Bine, articolul îl potrivesc eu, dar dă-mi dumneata ideile.

Duroy era încurcat; în sfârşit, spuse cu şovăială:

— Aş vrea să-mi povestesc călătoria, de la început...

Atunci doamna Forestier se aşeză în faţa lui, de cealaltă parte a mesei, şi privindu-l în ochi, spuse:

— Ei bine, povesteşte-mi-o mai întâi, înţelegi, liniştit, fără să uiţi nimic, şi am să aleg eu ce trebuie.

Dar fiindcă Duroy nu ştia de unde să înceapă, doamna Forestier se apucă să-l descoasă ca un preot la spovedanie, punându-i întrebări precise care îi aminteau amănunte csenţiale, oameni întâlniţi, chipuri abia zărite.

După ce îl lăsă să vorbească astfel câtva timp, îi curmă vorba pe neaşteptate.

— Acum o să începem. Mai întâi, să presupunem că-i comunici unui prieten impresiile dumitale, ceea ce îţi îngăduie să spui o mulţime de nimicuri, să faci observaţii de tot felul, să fii natural şi cu haz – deci putem începe: „Dragul meu Henry, vrei să ştii cum arată Algeria, ei bine, vei şti. Fiindcă nu am ce face în coliba mea de noroi uscat ce-mi serveşte drept locuinţă, am să-ţi trimit un soi de memorii al vieţii pe care o duc, zi de zi, ceas de ceas. Pe ici, pe colo, o să fie cam tare – ce să-i faci – dar cred că nu te sileşte nimeni să le citeşti doamnelor pe care le cunoşti...”

Doamna Forestier se opri o clipă ca să-şi aprindă din nou ţigara stinsă, şi, numaidecât, scârţâitul ascuţit al penei de gâscă pe hârtie încetă.

— Mai departe, spuse ea: „Algeria e o mare provincie franceză, aşezată la hotarul marilor ţinuturi necunoscute, denumite pustiul, desertul Sahara, Africa Centrală etc., etc...

Algerul este poarta, poarta albă şi încântătoare a acestui ciudat continent.

Dar mai întâi trebuie să ajungi acolo, ceea ce nu este plăcut pentru toată lumea. Sunt – tu o ştii – un foarte bun călăreţ de vreme ce dresez caii colonelului. Dar poţi să fii bun călăreţ şi prost marinar. E tocmai cazul meu.

Îţi aminteşti de maiorul Simbretas pe care îl poreclisem doctorul Ipeca? Când ne socoteam copţi pentru 24 de ore de infirmerie – blagoslovită ţară – ieşeam la vizita medicală.

El stătea aşezat pe scaun, cu picioarele lui groase, crăcănate, îmbrăcate în nişte pantaloni roşii, cu mâinile pe genunchi, cu coatele în aer şi cu braţele făcând punte,

şi îşi muşca mustaţa albă, îndreptând asupră-ţi nişte ochi rotunzi ca nişte bile.

Îţi aminteşti reţeta lui:

«Soldatul acesta este atins de urdinare. Aplicaţi-i vomitivul 3, după reţeta mea, apoi douăsprezece ore de odihnă; se va face bine.»

Era suveran leacul acela, suveran şi inevitabil. Îl înghiţeai aşadar, că n-aveai încotro, apoi, după ce treceai prin formula doctorului Ipeca, te bucurai de douăsprezece ore de odihnă binemeritată.

Află dragul meu că pentru a ajunge în Africa, trebuie să înduri timp de patruzeci de ore un alt soi de vomitiv puternic şi inevitabil, după formula Companiei Transatlantice!

Doamna Forestier îşi frecă mâinile, mulţumită de ideea ei.

Se sculă şi după ce aprinse o altă ţigară, începu să umble în sus şi în jos. Dicta, suflând şuviţe de fum, ce porneau mai întâi drept înainte din mica ţuguitură rotundă a buzelor, apoi îngroşându-se, se risipeau, lăsând pe alocuri, în aer, linii cenuşii, un fel de ceaţă străvezie, un abur ca o pânză de păianjen.

Câteodată, cu o mişcare a palmei, ştergea urmele acestea uşoare şi stăruitoare; alteori le reteza cu o mişcare hotărâtă a degetului arătător, privind apoi cu multă luare-aminte cele două crâmpeie de fum străveziu care se destrămau.

Duroy, cu ochii ridicaţi spre ea, îi urmărea toate gesturile, toate atitudinile, toate mişcările trupului şi ale feţei, ocupate cu acest joc care nu-i reţinea deloc atenţia. Născocea acum peripeţiile călătoriei, creiona tovarăşi de drum scorniţi de ea, plăsmuia o aventură de dragoste cu soţia unui căpitan de infanterie, care se ducea să-şi vadă bărbatul.

Apoi, după ce se aşeză, îi puse lui Duroy întrebări asupra topografiei Algeriei, care îi era cu totul necunoscută. În zece minute, ştia cât: ştia şi el şi făcu un

capitol de geografie politică colonială pentru a-l pune în curent pe cititor şi a-l pregăti în vederea problemelor serioase ce aveau să fie ridicate în articolele următoare.

Apoi, continuă cu o incursiune în provincia Oran – o incursiune închipuită – în care era vorba mai ales de femei, de maure, de evreice, de spaniole.

— Numai asta interesează – spunea ea.

Sfârşi printr-un popas la Saida, la poalele înaltelor podişuri şi printr-o mică intrigă între subofiţerul Georges Duroy şi o muncitoare spaniolă, lucrătoare la manufactura de hârtie din Ain-el-Hadjar. Povesti întâlnirile, noaptea pe muntele pietros şi pleşuv la ceasul când şacalii, hienele şi câinii arabi scheaună, latră, şi urlă în mijlocul stâncilor.

Şi rosti cu glas vesel:

— Urmarea pe mâine! Apoi, ridicându-se: Aşa se scrie un articol, domnul meu. Iscăliţi, vă rog. Duroy stătea la îndoială.

— Dar iscăleşte odată!

Atunci el începu să râdă şi scrise în josul paginii: „Georges Duroy”.

Ea continuă să fumeze, umblând prin cameră, şi el tot o mai privea, negăsind nimic de spus ca să-i mulţumească, fericit că era lângă ea, pătruns de recunoştinţă şi de bucuria senzuală a acestui început de intimitate. I se părea că tot ce o înconjura făcea parte din ea, totul, până şi pereţii acoperiţi cu cărţi.

Scaunele, mobila, aerul în care plutea un miros de tutun aveau ceva deosebit, ceva blând şi încântător, venind de la ea.

Pe neaşteptate, doamna Forestier îl întrebă:

— Ce părere ai despre prietena mea, doamna de Marelle?

Duroy fu mirat:

— Dar... o găsesc... o găsesc încântătoare.

— Nu-i aşa?

— Fără îndoială că da.

Îi venea să adauge: „Dar nu atât ca dumneata”. Nu îndrăzni însă.

Doamna Forestier reluă:

— Şi dacă ai şti ce plină de haz. Şi ce originală e. E o boemă, zău, o adevărată boemă; de aceea soţul ei n-o iubeşte. El îi vede numai cusururile, nu-i preţuieşte deloc însuşirile.

Duroy rămase uluit când află că doamna de Marelle era căsătorită. Era foarte firesc cu toate acestea.

Întrebă:

— Aşa?... e măritată? Şi cu ce se ocupă soţul ei?

Doamna Forestier ridică uşor din umeri şi din sprâncene, cu un singur gest plin de tâlcuri, de neînţeles.

— O! este inspector al liniei de Nord. Îşi petrece opt zile pe lună la Paris, ceea ce soţia lui numeşte: „serviciul obligatoriu”, „săptămâna de corvoadă”, sau „săptămâna patimilor”. Când o vei cunoaşte mai bine, vei vedea ce plină de duh şi ce drăguţă este. Du-te să-i faci o vizită într-una din zilele astea.

Duroy nu se mai gândea să plece; i se părea că o să rămână pentru totdeauna acolo, că era acasă la el.

Dar uşa se deschise fără zgomot, şi un domn înalt păşi înăuntru fără să fi fost anunţat.

Văzând un bărbat, se opri. O clipă doamna Forestier păru încurcată, apoi spuse cu glas firesc, deşi o roşeaţă i se urcase de la umeri spre obraz:

— Dar intră odată, dragul meu. Îţi prezint pe un bun prieten al lui Charles, domnul Georges Duroy, un viitor ziarist. Apoi, pe un alt ton, spuse: Cel mai bun şi cel mai intim dintre prietenii noştri, contele de Vaudrec.

Cei doi bărbaţi se salutară, privindu-se drept în ochi şi imediat după aceea Duroy îşi luă rămas bun.

Nimeni nu-l rugă să mai stea. Bolborosind câteva cuvinte de mulţumire, strânse mâna întinsă a tinerei femei, mai făcu o plecăciune spre noul-sosit, care păstra o înfăţişare serioasă şi rece de om de lume, şi ieşi atât de stingherit, de parcă ar fi făcut o gogomănie.

Când se văzu în stradă, se simţi trist, nemulţumit, răscolit de un simţământ tulbure ca de o supărare ascunsă. Mergea întrebându-se din ce se iscase tristeţea aceasta neaşteptată; nu găsea nimic, dar înfăţişarea aspră a contelui de Vaudrec – oarecum bătrân, cu părul încărunţit, cu aerul liniştit şi semeţ al unui ins foarte bogat şi sigur de el – îi revenea mereu în minte.

Şi îşi dădu seama că sosirea acelui necunoscut, întrerupând o încântătoare convorbire între patru ochi care îi umplea sufletul, strecurase în el simţământul de frig şi deznădejde pe care ni-l pot pricinui uneori cele mai neînsemnate lucruri, un cuvânt auzit, o ticăloşie văzuta în treacăt.

Şi i se părea de asemenea, dar fără să ghicească de ce, ca omul acela fusese nemulţumit găsindu-l acolo.

Nu mai avea nimic de făcut până la trei, şi nu era nici douăsprezece. Îi mai rămăseseră în buzunar şase franci şi cincizeci; se duse să ia masa la Duval. Apoi se învârti încoace şi încolo pe bulevard şi când ceasul bătu ora trei, urcă scara, împodobită cu reclame, de la *Vie Française.*

Aşezaţi pe o banchetă, băieţii de serviciu aşteptau cu braţele încrucişate, în timp ce dinapoia unui mic pupitru un uşier rânduia corespondenta sosită. Punerea în scenă era desăvârşită pentru a insufla respect, vizitatorilor. Toată lumea avea ţinută, demnitate şi eleganţă, cum se cuvine în anticamera unui mare ziar.

Duroy întrebă:

— Domnul Walter este aici?

Uşierul răspunse:

— Domnul director se află într-o conferinţă. Dacă domnul binevoieşte, să aştepte puţin. Şi arătă spre sala de aşteptare, plină de lume.

Erau acolo bărbaţi influenţi, decoraţi, cu ifose, şi oameni neîngrijiţi, ale căror redingote încheiate până la gât aveau pete, amintind forma continentelor şi a mărilor de pe hărţile geografice. Erau şi trei femei amestecate printre oamenii aceştia. Una era frumoasă, surâzătoare,

gătită, cu un aer de cocotă; vecina ei zbârcită, cu o înfăţişare tragică, gătită şi ea, dar fără zorzoane, avea ceva din aerul veşted, artificial, al fostelor actriţe, un soi de tinereţe falsă, răsuflată, ca un parfum de dragoste ofilită. A treia femeie, în doliu, stătea într-un colţ, cu o înfăţişare de văduvă nemângâiată. Duroy se gândi că venise să ceară de pomană. Trecuseră între timp mai mult de douăzeci de minute, şi nimeni nu fusese primit.

Atunci lui Duroy îi veni o idee şi, întorcându-se spre uşier, spuse:

— Domnul Walter mi-a dat întâlnire la trei. Oricum, vezi, te rog, dacă nu se află aici cumva prietenul meu, domnul Forestier.

Atunci fu condus printr-un coridor lung care dădea într-o încăpere spaţioasă, unde patru domni scriau în jurul unei mese verzi.

În picioare în faţa căminului, Forestier juca *bilboquet* şi fuma o ţigară. Era foarte îndemânatic la jocul acesta şi la fiecare lovitură înfigea enorma bilă de merişor galben în micul vârf de lemn. Număra: „douăzeci şi două – douăzeci şi trei – douăzeci şi patru – douăzeci şi cinci”.

Duroy rosti: „Douăzeci şi şase”. Şi prietenul său ridică ochii fără să oprească mişcarea regulată a braţului:

— Ia te uită, ai sosit! Am făcut ieri cincizeci şi şapte de lovituri la rând. Aici numai Saint-Potin mă bate. Ai fost la patron? Să-l vezi pe borţosul ăla bătrân de Norbert jucând *bilboquet...* Cască gura de parcă ar vrea să înghită bila.

Unul din redactori întoarse capul spre el:

— Ia ascultă Forestier, ştiu eu unul de vânzare, unul minunat făcut dintr-un lemn scump. După cât se spune, ar fi fost al reginei Spaniei. Cere pe el şaizeci de franci. Nu e scump.

Forestier întrebă:

— Unde se găseşte? Şi, cum greşise cea de a treizeci şi şaptea lovitură, deschise un dulap în care Duroy zări vreo douăzeci de *bilboqueturi* minunate, rânduite şi numerotate ca lucrurile de artă într-o colecţie. Apoi, după

ce îşi aşează unealta la locul obişnuit, spuse din nou: Unde se găseşte giuvaerul ăsta?

Ziaristul răspunse:

— La un vânzător de bilete de la Vaudeville. Am să ţi-l aduc mâine.

— Bine, ne-am înţeles. Dacă e într-adevăr frumos, îl iau; *bilboqueturi,* niciodată nu poţi să spui că ai prea multe. Apoi întorcându-se spre Duroy: Vino cu mine să te duc la patron: altfel poţi să mucezeşti aici până la şapte seara.

Străbătură iar sala de aşteptare, unde aceiaşi inşi stăteau rânduiţi la fel. De îndată ce se ivi Forestier, tânăra femeie şi bătrâna actriţă se ridicară în grabă şi se apropiară de el.

Deşi le dusese, pe rând, în firida ferestrei, şi avusese grijă să stea de vorbă în şoaptă, Duroy băgă de seamă că le tutuia pe amândouă.

Apoi, după ce împinseră două uşi capitonate, pătrunseră la director.

Conferinţa care ţinea de un ceas era o partidă de *ecarté* cu câţiva din domnii aceia cu pălării teşite pe care Duroy îi zărise în ajun.

Domnul Walter ţinea cărţile, jucând cu mare băgare de seamă, cu mişcări viclene, în timp ce adversarul său dădea, schimba şi mânuia micile cartoane colorate cu o uşurinţă, cu o îndemânare şi cu o graţie de vechi jucător. Norbert de Varenne scria un articol, aşezat în fotoliul directorului, iar Jacques Rival, lungit pe un divan, cu ochii închişi, fuma o ţigară de foi.

În odaie plutea un miros închis de piele de mobilă, de fum de tutun şi de tipografie, mirosul acela deosebit al sălilor de redacţie, cunoscut de toţi ziariştii.

Pe masa de lemn negru cu incrustaţii de aramă zăcea un maldăr uriaş de hârtii, scrisori, cărţi de vizită, ziare, reviste, note de plată, tipărituri de tot felul.

Forestier strânse mâna celor care pontau în picioare, în spatele jucătorilor, şi fără să spună un cuvânt privi jocul;

apoi, de îndată ce Papà Walter câştigă, spuse:

— Iată pe prietenul meu Duroy.

Directorul se uită brusc la Duroy, cu privirea lui strecurată pe deasupra ochelarilor şi îl întrebă:

— Mi-ai adus articolul? S-ar potrivi foarte bine astăzi, odată cu dezbaterea Morel.

Duroy scoase din buzunar foile de hârtie păturite în patru.

— Iată, domnule.

Şeful păru încântat, şi spuse zâmbind:

— Foarte bine, foarte bine. Eşti un om de cuvânt. Va trebui să revezi asta, Forestier.

Dar Forestier se grăbi să răspundă:

— Nu e nevoie, domnule Walter. Am făcut cronica împreună cu el pentru a-i învăţa meseria. E foarte bună.

Directorul, care acum primea cărţile împărţite de un domn înalt, slab, un deputat de centru din aripa stângă, adăugă cu nepăsare:

— Atunci e perfect.

Forestier nu-i dete răgaz să înceapă o partidă nouă, şi aplecându-se la urechea lui spuse:

— Vă aduceţi aminte că mi-aţi făgăduit să-l angajaţi pe Duroy în locul lui Marambot. Vreţi să-l angajez în aceleaşi condiţii?

— Da, desigur.

Şi luând braţul prietenului său, ziaristul plecă cu el, în timp ce domnul Walter reîncepea jocul.

Norbert de Varenne nu ridicase capul şi părea că nu-l văzuse sau nu-l recunoscuse pe Duroy. Jacques Rival, dimpotrivă, îi strânse mâna într-adins cu putere, ca un camarad pe care te poţi bizui la nevoie.

Trecură iarăşi prin sala de aşteptare, şi cum toţi ridicară spre ei privirea, Forestier spuse celei mai tinere dintre femei, destul de tare pentru a fi auzit şi de ceilalţi:

— Domnul director, vă va primi îndată. Acum se află într-o conferinţă cu doi membri ai comisiunii bugetare.

Trecu apoi repede, cu un aer important şi grăbit, ca şi

când s-ar fi dus să redacteze o telegramă extrem de urgentă.

De îndată ce ajunse în sala redacţiei, Forestier îşi luă numaidecât *balboquetul* şi, începând jocul, îi spuse lui Duroy, întrerupând frazele pentru a număra punctele:

— Uite... O să vii aici în toate zilele la ora trei şi am să-ţi spun ce drumuri şi ce vizite va trebui să faci, fie în timpul zilei, fie seara, fie în cursul dimmeţii.

— Unu. – Am să-ţi mai dau mai întâi o scrisoare de introducere pentru şeful biroului întâi al prefecturii de poliţie – doi – care te va pune în legătură cu unul din funcţionarii săi. O să te înţelegi cu el în ce priveşte ştirile însemnate – trei – ale serviciului prefecturii, ştirile oficiale şi cvasi-oficiale, bineînţeles. Pentru chestiunile de amănunt îl ai pe Saint-Potin, care este în curent – patru – o să-l vezi acum sau mâine. Va trebui mai cu seamă să te obişnuieşti să-i tragi de limbă pe oamenii la care am să te trimit să-i vezi – cinci – şi să te strecori pretutindeni, chiar dacă ţi se vor închide uşile – şase. Ai să primeşti pentru asta două sute de franci pe lună, leafă fixă, şi două centime rândul pentru ştirile interesante culese de tine – şapte – şi tot două centime rândul pentru articolele care-ţi vor fi cerute în legătură cu diferite subiecte – opt.

Apoi nu mai fu atent decât la jocul său şi numără tărăgănat mai departe – nouă-zece-unsprezece-doisprezece – treisprezece.

A patrusprezecea lovitură o greşi şi înjură:

— Treisprezece! Fir-ar al naibii! Totdeauna îmi poartă ghinion. Fără îndoială că într-o zi de treisprezece am să mor.

Unul dintre redactorii care isprăvise treaba, luă la rândul său un *bilboquet* din dulap; era un om scund, cu o înfăţişare de copil, deşi avea treizeci şi cinci de ani; şi toţi ziariştii care intrau în odaie se duceau pe rând la dulap de unde fiecare îşi lua jucăria. În curând se strânseră şase. Stăteau unul lângă altul cu spatele la perete şi aruncau, cu aceeaşi mişcare calculată, bilele roşii, galbene sau

negre, după felul lemnului din care erau făcute. Şi încingându-se o întrecere, cei doi redactori care mai lucrau se sculară pentru a arbitra.

Forestier câştigă 11 puncte. Atunci omuleţul cu înfăţişarea de copil – care pierduse – sună băiatul de serviciu şi comandă: „Nouă ţapi” şi, în aşteptarea băuturii, se apucară din nou să joace.

Duroy bău un pahar de bere cu noii săi confraţi. Apoi îşi întrebă prietenul:

— Ce am de făcut?

Celălalt răspunse:

— N-am nimic pentru tine astăzi. Dacă vrei, poţi pleca.

— Şi... articolul... articolul nostru... o să intre diseară?

— Da, dar n-ai nicio grijă; fac eu corecturile. Tu fă urmarea pentru mâine şi vino la trei, ca şi astăzi.

Şi Duroy, strângând toate mâinile, fără să cunoască măcar numele stăpânilor lor, coborî, frumoasa scară, cu inima plină de bucurie şi sufletul voios.

IV

GEORGES DUROY DORMI PROST, ATÂT era de nerăbdător să-şi vadă articolul tipărit.

Cum se făcu ziuă, sări din pat şi ieşi în stradă cu mult înainte de ora când vânzătorii de ziare aleargă cu marfa lor din chioşc în chioşc. Atunci se îndreptă spre gara Saint Lazare, ştiind că acolo La *Vie Française* apărea mai curând decât la el în cartier. Dar fiindcă şi aşa era prea devreme începu să se plimbe în sus şi în jos pe trotuar.

O văzu pe proprietăreasa chioşcului deschizându-şi ghereta de sticlă, apoi zări un om purtând pe cap un teanc de hârtii îndoite. Se repezi: erau *Figaro, Gil Elas, Le Gaulois, L'Evenement* şi alte două sau trei ziare de dimineaţă, dar *Vie Française* nu era printre ele.

Îl cuprinse teama: Dacă *Amintirile unui soldat din Africa* fusese amânat pentru a doua zi, sau dacă din întâmplare nu-i plăcuse în ultima clipă lui Papà Walter?

Ducându-se iar la chioşc, băgă de seamă că ziarul se vindea fără ca el să fi văzut când fusese adus. Se năpusti, îl desfăcu – după ce aruncase cele trei cetime – şi străbătu cu privirea titlurile din prima pagină. Nimic. Inima începu să-i zvâcnească; deschise ziarul şi avu o emoţie puternică citind în josul unei coloane eu litere mari: „Georges Duroy". Era! Ce bucurie!

O porni cu ziarul în mână, fără niciun gând, cu pălăria lăsată pe o parte. Îi venea să oprească trecătorii, să le spună: „Cumpăraţi ziarul ăsta, cumpăraţi ziarul ăsta! Are un articol scris de mine". Îi venea să strige din toate puterile cum fac seara vânzătorii de ziare pe bulevarde: Citiţi *Vie Française,* citiţi articolul lui Georges Duroy:

Amintirile unui soldat din Africa. Şi pe neaşteptate îl cuprinse dorinţa să citească el însuşi articolul, să-l citească într-un loc public, într-o cafenea în văzul tuturor; şi la ora aceea căută un local care să fie plin. Fu nevoit să umble mult. Intră, în sfârşit, într-un soi de cârciumă, unde se şi aflau instalaţi câţiva muşterii şi fără să se gândească cât era ceasul, ceru;

— Un rom, cum ar fi cerut „un pelin”. Apoi strigă: Băiete, dă-mi *La Vie Française.*

Un om cu şorţul alb veni în grabă.

— Nu-l avem, domnule; nu primim decât *La Rappel, Le Siècle, La Lanterne* şi *Le Petit Parisien.*

Duroy strigă cu un ton furios şi indignat:

— Halal prăvălie! Atunci du-te de mi-l cumpără.

Băiatul dădu o fugă, i-l aduse, şi Duroy se apucă să-şi citească articolul. De mai multe ori spuse cu glas tare: „Foarte bine, foarte bine!” pentru a atrage atenţia vecinilor şi a le stârni curiozitatea să afle şi ei ce era scris în ziarul acela. Apoi, plecând, îl lăsă pe masă. Cârciumarul băgă de seamă şi îl chemă înapoi:

— Domnule, domnule, v-aţi uitat ziarul!

Iar Duroy răspunse:

— L-am citit, ţi-l las. De altminteri are azi ceva foarte interesant.

Nu spuse ce anume, dar plecând văzu pe unul din vecinii săi luând ziarul de pe masa unde-l lăsase.

Se întrebă: „Acum ce să fac?” Şi se hotărî să se ducă la birou ca să-şi ia leafa şi să-şi dea demisia. Tresări de plăcere la gândul mutrei pe care avea s-o facă şeful şi colegii. Îl încânta mai ales ideea spaimei prin care avea să treacă şeful.

Mergea agale, ca să nu ajungă înainte de ora nouă şi jumătate, casieria deschizându-se abia la zece.

Încăperea în care lucrase era o odaie mare şi întunecoasă, unde în timpul iernii stătea mai toată ziua cu lumina aprinsă. Odaia dădea într-o curte strâmtă, faţă în faţă cu alte birouri. Opt slujbaşi lucrau acolo şi un subşef

de birou, ascuns într-un colţ îndărătul unui paravan.

Duroy se duse mai întâi să-şi ia cei o sută optsprezece franci şi douăzeci şi cinci de centime – puşi într-un plic galben şi păstraţi în sertarul funcţionarului însărcinat cu plăţile – apoi pătrunse cu un aer triumfător în sala mare în care petrecuse atâtea zile.

Cum intră, subşeful, domnul Potel, strigă:

— A! Dumneata eşti, domnule Duroy? Şeful a întrebat de câteva ori până acum de dumneata. Ştii că nu îngăduie să fie cineva bolnav două zile la rând fără adeverinţă de la doctor.

Duroy, care stătea în picioare în mijlocul odăii, pregătindu-şi efectul, răspunse cu glas puternic:

— Aşa? Puţin îmi pasă!

Slujbaşii rămaseră uluiţi, iar chipul domnului Potel se ivi înspăimântat pe deasupra paravanului care îl înconjura din toate părţile ca o cutie.

Se baricada acolo, de teama curentului, fiindcă avea reumatism. Făcuse numai două găuri în hârtie pentru a-şi supraveghea funcţionarii.

Se auzeau zburând muştele. Subşeful întrebă, în sfârşit, cu şovăială:

— Ce-ai spus?

— Am spus că puţin îmi pasă. Azi n-am venit decât ca să-mi dau demisia. Am intrat redactor la *Vie Française* cu cinci sute de franci pe lună, başca rândurile. Mi s-a publicat chiar azi primul articol.

Cu toate că îşi pusese în gând să-şi prelungească plăcerea, nu-şi putu înfrâna dorinţa de a da drumul la toate dintr-odată.

De altminteri, efectul fusese tare. Încremeniseră cu toţii.

— Mă duc să-l înştiinţez pe domnul Perthuis, spuse Duroy hotărât, apoi am să viu să-mi iau rămas bun. Şi se îndreptă spre biroul şefului, care, zărindu-l, izbucni:

— A! În sfârşit! Ştii că nu vreau...

Slujbasul îi tăie vorba:

— Nu-i nevoie să zbieri aşa...

Domnul Perthuis, un grăsan roşu ca o creastă de cocos, se înecă de emoţie:

— M-am săturat de taraba dumitale. Azi dimineaţă mi-am făcut debutul în ziaristică unde mi se asigură o situaţie foarte frumoasă. Am onoarea să vă salut.

Şi ieşi. Era răzbunat.

Se duse, într-adevăr, să strângă mână foştilor săi colegi; aceştia însă abia îndrăzneau să-i vorbească, de teamă să nu se compromită, căci uşa rămânând deschisă, convorbirea sa cu şeful fusese auzită.

Şi se pomeni iar în stradă, cu leafa în buzunar. Îşi plăti un prânz îmbelşugat într-un restaurant nu prea scump, pe care îl ştia şi unde lăsă iar un număr din *Vie Française* pe masa la care mâncase. Intră apoi în mai multe prăvălii de unde cumpără fleacuri numai pentru a cere să-i fie trimise acasă, şi a-şi da numele – Georges Duroy – şi adăuga: „Sunt redactor la *Vie Française”.* După aceea îşi dădea adresa, având grijă să spună: „Veţi lăsa pachetul la portar”. Cum mai avea încă vreme, intră la un litograf care fabrica la minut cărti de vizită, sub ochii trecătorilor, şi ceru să i se facă numaidecât o sută, punând dedesubtul numelui său noua calitate. Pe urmă se duse la ziar.

Forestier îl primi de sus, cum se primeşte un subaltern.

— Ah! iată-te. Foarte bine. Tocmai aveam câteva treburi pentru tine. Aşteaptă-mă zece minute, să termin mai întâi ce am de făcut. Şi scrise mai departe o scrisoare începută.

La celălalt capăt al mesei mari, un omuleţ miop, fără sânge în obraz, puhav, foarte grav, chel, cu o ţeastă albă şi strălucitoare, scria cu nasul vârât în hârtie.

Forestier îl întrebă:

— Ia spune, Saint-Potin, la ce oră te duci să-i intervievezi pe oamenii noştri?

— La patru.

— O să-l iei cu tine pe tânărul Duroy aici de faţă, şi ai să-i dezvălui tainele meseriei.

— Am înţeles.

Apoi, întorcându-se spre prietenul său, Forestier adăugă:

— Ai adus urmarea asupra Algeriei? debutul de azi a avut mult succes.

Duroy bolborosi zăpăcit:

— Nu, crezusem că am vreme după-amiază, am avut de făcut o mulţime de treburi, n-am putut...

Celălalt ridică din umeri cu un aer nemulţumit:

— Dacă nu-ţi respecţi cuvântul, n-ai să-ţi croieşti drum în viaţă – asta s-o ştii de la mine. Papà Walter se bizuia pe manuscrisul tău. Am să-i spun c-o să fie gata mâine. Dacă îţi închipui că o să fii plătit pe degeaba, te înşeli. Apoi, după o tăcere, adăugă: Ce dracu! Trebuie să baţi fierul cât e cald.

Saint-Potin se sculă:

— Sunt gata, spuse el.

Atunci Forestier, răsturnându-se pe speteaza scaunului, luă o atitudine aproape solemnă pentru a da ordine, şi întorcându-se spre Duroy rosti:

— Iată. Avem de două zile la Paris pe generalul chinez Li-Ceng-Fao, care stă la „Continental”, şi pe rajahul Taposahib Ramaderas Pali, care locuieşte la hotelul „Bristol”. Vă veţi duce să le luaţi câte un interviu. Apoi, întorcându-se spre Saint-Potin: Nu uita punctele mai importante pe care ţi le-am indicat. Cere generalului şi rajahului părerea lor asupra uneltirilor Angliei în Orientul îndepărtat şi asupra sistemului de colonizare şi stăpânire al acesteia, nădejdile lor privitoare la un amestec al Europei – şi îndeosebi al Franţei – în treburile lor. Tăcu, apoi vorbind ca pentru galerie, adăugă: Ar fi foarte interesant pentru cititorii noştri să ştie în acelaşi timp ce se gândeşte în China şi în Indii în legătură cu problemele acestea care interesează atât de mult opinia publică în momentul de faţă. Adăugă, pentru Duroy: Bagă de seamă la ce va face Saint-Potin, care este un foarte bun reporter şi caută să prinzi şiretlicurile cu care poţi descoase, în

cinci minute, un om.

Apoi reîncepu să scrie, grav, cu intenţia vădită de a statornici bine distanţele, şi de a-l pune la locul lui pe fostul camarad şi nou confrate.

Cum trecură pragul uşii, Saint-Potin începu să râdă şi îi spuse lui Duroy:

— Ce mai caraghios! Vrea să-şi dea aere faţă de noi. Ai zice că într-adevăr ne ia drept cititorii lui.

Apoi porniră în jos, pe bulevard, şi reporterul întrebă:

— Bei ceva?

— Da, cu plăcere. E foarte cald.

Intrară într-o cafenea şi cerură să li se dea băuturi reci.

Şi Saint-Potin începu să vorbească. Vorbi despre toată lumea, despre ziar, cu un surprinzător lux de amănunte.

— Patronul? Un adevărat afacerist. Şi totuşi, în acelaşi timp, un tip simpatic care nu crede în nimic şi păcăleşte pe toată lumea. N-a înfiinţat ziarul ăsta, care e oficios, catolic, liberal, republican, orleanist, talmeş-balmeş de gogoşi electorale şi şarlatanie cu preţ redus, decât pentru a-şi sprijini operaţiile de bursă şi întreprinderile de tot soiul pe care le are. În asta nu-l întrece nici dracu, şi câştigă milioane prin mijlocirea societăţilor care n-au nicio centimă capital...

Şi îi dădea înainte, zicându-i lui Duroy: „Dragul meu prieten”.

— Şi are vorbe de duh *à la Balzac,* calicul ăsta. Închipuie-ţi că, deunăzi, mă aflam la el în birou cu Norbert, burtosul ăla bătrân şi cu Don Quijote de Rival, când Montelin, administratorul nostru, soseşte cu ghiozdanul de piele la subsuoară – ghiozdanul acela pe care îl cunoaşte tot Parisul. Walter ridică ochii şi întrebă:

— Ce mai e nou?

Montelin răspunde naiv:

— Adineaori am plătit cei paisprezece mii de franci pe care îi datoram negustorului de hârtie.

Patronul sări în sus.

— Ce spui?

— Că i-am plătit datoria domnului Privas.

— Eşti nebun?

— De ce?

— De ce... de ce... de ce...

Îşi scoase ochelarii şi îi şterse. Apoi zâmbi cu un zâmbet ciudat care i se lăţea pe obraz ori de câte ori se pregătea să spună o răutate sau ceva tare, şi cu un aer batjocoritor şi convins, rosti:

— De ce? Pentru că am fi putut obţine o scădere de patru, cinci mii de franci.

Montelin răspunse mirat:

— Dar, domnule director, toate socotelile erau bune, controlate de mine şi aprobate de dumneavoastră...

Atunci patronul, devenind iar serios, spuse:

— Tare mai eşti naiv! Află, domnule Montelin, că trebuie să laşi întotdeauna să se îngrămădească datoriile, pentru ca apoi să te poţi tocmi.

Şi Saint-Potin adăugă clătinând din cap ca un cunoscător:

— Ei, ce zici? Este pe calapodul lui Balzac?

Duroy nu-l citise pe Balzac, dar răspunse cu toată convingerea:

— Drace! Cum să nu.

Pe urmă reporterul vorbi despre doamna Walter – o mare neghioabă – despre Norbert de Varenne – un bătrân paraponisit – şi despre Jacques Rival – scovergă din Fervacques. După aceea îl luă în primire pe Forestier:

— Cât despre ăsta, norocul lui e că s-a însurat cu nevastă-sa, atâta tot.

Duroy întrebă:

— Dar cine e la drept vorbind nevastă-sa?

Saint-Potin îşi frecă mâinile:

— O! e o şireată, o şmecheră şi jumătate, E amanta unui crai bătrân, unu Vaudrec, contele de Vaudrec, care a înzestrat-o şi a căpătuit-o...

Duroy, simţi deodată un fior rece, o furie şi o nevoie de a ocări şi pălmui pe acest limbut. Dar se mulţumi să-i taie

vorba pentru a-l întreba:

— Saint-Potin zici că e numele dumitale?

Celălalt răspunse cu simplitate:

— Nu, mă numesc Thomas. La ziar m-au poreclit Saint-Potin.

Şi plătind consumaţia, Duroy reluă:

— Dar mi se pare că e târziu şi avem de vizitat doi nobili domni.

Saint-Potin începu să râdă:

— Eşti un naiv! Aşadar, dumneata crezi să am să mă duc să-i întreb – pe chinezul şi pe indianul ăla – ce părere au despre Anglia? Ca şi când n-aş şti eu mai bine decât ei ce trebuie să gândească pentru cititorii lui *Vie Française!* Am stat până acum de vorbă cu cinci sute de astfel de chinezi, persani, indieni, chilieni, japonezi şi alţii. Toţi răspund acelaşi lucru, după părerea mea. N-am decât să reiau articolul meu despre ultimul venit şi să-l copiez cuvânt cu cuvânt. Ceea ce se schimbă într-adevăr, e înfăţişarea, numele, titlurile, vârsta şi însoţitorii. Oho! În privinţa asta nu-mi este îngăduită mie nicio greşeală; mi s-ar trage numaidecât o săpunealã straşnică în *Figaro* sau *Gaulois.* Dar în privinţa asta, portarii de la „Bristol” şi de la „Continental” au să mă lămurească în cinci minute. Vom merge până acolo pe jos fumând un trabuc. Total: cinci franci – cheltuieli de trăsură, de cerut la ziar. Iată dragul meu cum se procedează când eşti om practic.

Duroy întrebă:

— Trebuie să aducă un venit foarte frumos meseria de reporter în aceste condiţii.

Ziaristul răspunse misterios:

— Da, dar nimic nu e mai rentabil ca ecourile, datorită reclamelor făcute pe sub mână.

O apucară pe bulevard spre Madeleine. Saint-Potin spuse, pe neaşteptate, tovarăşului său:

— Ştii, dacă ai vreo treabă, eu n-am nevoie de dumneata.

Duroy îi strânse mâna şi plecă.

Gândul articolului pe care trebuia să-l scrie îl chinuia şi începu să reflecteze asupra lui.

Mergând, îngrămădea idei, cugetări, păreri, anecdote şi străbătu până la capăt l'Avenue des Champs-Elysées, unde nu se mai vedea plimbându-se decât foarte puţină lume, Parisul fiind pustiu în zilele acelea călduroase.

După ce mâncă într-un local de lângă Arcul de Triumf de la Étoile. Se întoarse acasă pe jos, apucând-o agale pe bulevardele exterioare şi se aşeză la masă pentru a lucra.

Dar de îndată ce se văzu în faţa foii albe de hârtie, toate ideile i se evaporară.

Căută să prindă crâmpeie de amintiri şi să şi le fixeze în minte; dar cum le prindea, îi scăpau iarăşi; sau năvăleau claie peste grămadă şi nu mai ştia cum să le expună, în ce cuvinte să le îmbrace şi nici cu care din ele să înceapă.

După un ceas de străduinţe şi cinci pagini de hârtie mâzgălită cu începuturi de frază, îşi spuse: „Nu sunt încă destul de deprins cu meseria. Trebuie să iau o nouă lecţie". Şi îndată, nădejdea unei alte dimineţi de lucru cu doamna Forestier, nădăjdea acelei lungi, intime pline de căldură şi atât de plăcute întrevederi între patru ochi, îl făcu să se înfioare de dorinţă. Se culcă în grabă, fiindu-i aproape teamă acum să reînceapă lucrul şi să izbutească pe neaşteptate.

A doua zi se sculă ceva mai târziu, amânând şi sorbind dinainte plăcerea apropiatei întrevederi. Era zece trecute când sună la prietenul său. Feciorul răspunse:

— Vedeţi... domnul tocmai s-a apucat de lucru.

Lui Duroy nu-i trecuse prin minte că soţul putea fi acasă. Stărui totuşi:

— Spune-i că sunt eu, şi că am venit pentru o treabă urgentă.

După cinci minute de aşteptare, fu rugat să intre în încăperea unde petrecuse o dimineaţă atât de plăcută.

În locul unde şezuse el, stătea acum Forestier care scria, îmbrăcat într-un halat, cu papucii în picioare şi cu capul acoperit de o mică tichie englezească. În timp ce

soţia lui, îmbrăcată în acelaşi capot lung, alb, cu o ţigară în gură, şi rezemată cu coatele de cămin, dicta.

Oprindu-se în prag, Duroy şopti:

— Vă cer iertare; vă întrerup?

Iar prietenul său, întorcând capul – un cap furios – mormăi:

— Ce mai vrei? Spune repede, suntem grăbiţi.

Celălalt, uluit, îngăimă:

— Nu, nu-i nimic, iertaţi-mă.

Dar Forestier, supărându-se, izbucni:

— Haide, pentru numele lui Dumnezeu că n-avem vreme de pierdut! Doar n-ai dat buzna în casă numai ca să ai plăcerea de a ne spune bună ziua.

Atunci, foarte încurcat, Duroy se hotărî:

— Nu... iată... vezi că... nu izbutesc s-o scot la capăt cu articolul... şi tu ai fost, şi dumneavoastră aţi fost atât de... de... binevoitori ultima oară încât... nădăjduiam... încât am cutezat să viu...

Forestier îi tăie vorba:

— Îţi baţi joc de lume, asta e! Aşadar tu îţi închipui că eu am să-ţi fac meseria şi că tu n-ai să ai altceva de făcut decât să treci pe la casierie la sfârşitul lunii! Ei nu! Asta-i bună!

Tânără femeie fuma mai departe, fără să scoată un cuvânt, zâmbind mereu cu un zâmbet uşor, care ascundea o ironie binevoitoare.

Roşu la faţă Duroy se bâlbâia:

— Iertaţi-mă... credeam... mă gândeam... Apoi deodată cu un glas limpede: Mii de scuze, doamnă, mulţumirile mele cele mai vii pentru cronica atât de încântătoare pe care mi-aţi făcut-o ieri. Apoi, făcând o plecăciune, îi spuse lui Charles: Voi fi la trei la ziar – şi ieşi.

Se întoarse la el acasă cu paşi mari, mormăind: „Ei bine, am să mă descurc şi singur, le voi arăta eu”...

Cum ajunse acasă, împins de mânie, se apucă de scris.

Continuă aventura începută de doamna Forestier – îngrămădind amănunte de roman foileton, întâmplări

pline de neprevăzut şi descrieri pretenţioase – într-un stil stângaci de şcolar şi cu expresii de subofiţer.

Într-un ceas isprăvi o cronică – un talmeş balmeş de năzbâtii – pe care o duse plin de îndrăzneală la ziar.

Întâi dădu cu ochii de Saint-Potin, care, strângându-i mâna cu aerul unui complice, îl întrebă:

— Ai citit, cred, convorbirea mea cu chinezul şi cu indianul. Nu-i aşa că e hazlie? A înveselit tot Parisul, şi eu nici nu le-am văzut măcar vârful nasului.

Duroy, care nu citise nimic, luă imediat ziarul şi străbătu cu privirea un lung articol intitulat: *India şi China,* în timp ce reporterul îi arăta şi sublinia părţile interesante.

Forestier sosi şi el, suflând din greu, grăbit, cu un aer preocupat:

— Ah, bine, am nevoie de voi doi.

Şi le înşiră o serie de informaţii politice care trebuiau culese chiar în seara aceea.

Duroy îi întinse articolul său:

— Iată urmarea asupra Algeriei.

— Foarte bine, dă-o încoace: mă duc s-o predau patronului.

Asta fu tot.

Saint-Potin îl luă cu el pe noul confrate şi când ajunseră pe sală, îi spuse:

— Ai trecut pe la casierie?

— Nu. Pentru ce?

— Pentru ce? Ca să-ţi iei banii. Vezi, banii trebuie să-i iei întotdeauna pe o lună înainte; nu se ştie niciodată ce se poate întâmpla!

— Dar... asta îmi convine.

— Am să te prezint casierului. N-o să-ţi facă nicio dificultate. Se plăteşte fără greutăţi.

Şi Duroy se duse să încaseze cei două sute de franci şi încă douăzeci şi opt de franci pentru articolul din ajun, care, adăugaţi la ce îi mai rămăsese din leafa de la căile ferate, se ridicau la trei sute patruzeci de franci.

Niciodată nu avusese în buzunar o sumă ca asta şi îşi închipui că banii aveau să-i ajungă pentru mult timp.

Apoi, Saint-Potin îl luă cu el pentru a se duce împreună să stea la taifas în birourile a patru sau cinci ziare potrivnice, nădăjduind că veştile pe care trebuia să le adune fuseseră culese de alţii, şi că va izbuti să le şterpelească prin flecăreala lui nesfârşită şi prin viclenie.

Făcându-se seară, Duroy, care nu mai avea nicio treabă, se gândi să se ducă la Folies-Bergères, şi plin de îndrăzneală se înfăţişă la control:

— Mă numesc Georges Duroy, redactor la *Vie Française.* Am venit zilele trecute cu domnul Forestier, care mi-a făgăduit să ceară pentru mine intrarea liberă. Nu ştiu dacă n-o fi uitat...

Controlorul consultă un registru, dar nu-i găsi numele înscris. Cu toate acestea, controlorul, un om foarte binevoitor îi spuse;

— Intraţi, totuşi, domnule, şi adresaţi personal cererea dumneavoastră domnului director, care, desigur, nu vă va refuza.

Intră şi aproape numaidecât o întâlni pe Rachel, femeia pe care o luase cu el în prima seară. Ea veni spre el:

— Bună seara, puişorule. Ce mai faci?

— Foarte bine, dar tu?

— Eu, potrivit. Ştii că te-am visat de două ori din ziua aceea?

Duroy zâmbi măgulit:

— Aşa! Şi ce dovedeşte asta?

— Asta dovedeşte că mi-ai plăcut, gogomanule, şi că o s-o luăm de la început când ţi-o veni pofta.

— Chiar azi dacă vrei.

— Da, cu multă plăcere.

— Bine, dar uite ce e... Stătea la îndoială, puţin cam încurcat de ceea ce avea să spună: vezi că, de data asta, n-am para chioară; viu de la club unde m-am curăţat.

Ea îl privi drept în ochi şi, presimţind minciuna, instinctiv, cu experienţa ei de cocotă obişnuită cu

şmecheriile şi tocmelile bărbaţilor, îi spuse:

— Îţi arde de glume! Dar să ştii că nu e drăguţ să te porţi aşa cu mine.

Duroy zâmbi încurcat:

— Dacă te mulţumeşti cu zece franci... e tot ce mi-a mai rămas.

Ea îi şopti cu uitarea de sine a curtezanei care îşi plăteşte o toană:

— Cât vrei tu, dragul meu; eu nu te vreau decât pe tine.

Şi ridicându-şi privirile pierdute, spre mustaţa tânărului, îl luă de braţ şi se lipi de el drăgăstos:

— Hai să mergem mai întâi să bem o grenadină. Şi pe urmă ieşim undeva împreună. Eu aş vrea să dau o raită pe la Operă, aşa, ca să te arăt la lume. Dar ne întoarcem acasă devreme, nu-i aşa?

. . . . . .

Dormi până târziu la ea. Se făcuse de mult ziuă când plecă şi numaidecât îi veni ideea să cumpere *Vie Française.* Desfăcu ziarul cu mâini înfrigurate; cronica lui lipsea; şi zăbovea în picioare pe trotuar, străbătând cu ochi neliniştiţi coloanele tipărite în nădejdea că va găsi în sfârşit ce căuta.

Deodată simţi că o greutate îi apasă inima. După oboseala unei nopţi de dragoste, necazul acesta lua proporţiile unei catastrofe.

Urcă la el în odaie şi se trânti pe pat, adormind îmbrăcat.

Câteva ceasuri mai târziu se duse la ziar şi se înfăţişă înaintea domnului Walter:

— Am rămas foarte surprins azi dimineaţă nevăzând publicat cel de-al doilea articol asupra Algeriei.

Directorul ridică ochii şi spuse cu o voce seacă:

— L-am dat prietenului dumitale, Forestier, rugându-l să-l citească; nu l-a găsit mulţumitor; va trebui să-l refaci.

Duroy ieşi furios fără să spună un cuvânt şi, pătrunzând brusc în cabinetul camaradului său, izbucni:

— De ce n-ai lăsat să apară azi dimineaţă cronica mea?

Ziaristul fuma o ţigară, tolănit cu picioarele pe masă şi cu spatele în fundul fotoliului, murdărind cu tocurile pantofilor un articol început. Rosti, liniştit, cu o voce plictisită şi îndepărtată, de parcă ar fi vorbit din fundul unei gropi:

— Patronul l-a găsit slab şi m-a însărcinat să ţi-l înapoiez ca să-l refaci. Iată-l. Şi arătă cu degetul foile despăturite, puse sub un presse-papier.

Fâstâcit, Duroy nu găsi nimic de spus, şi în timp ce-şi băga foile în buzunar, Forestier reluă:

— Astăzi o să treci întâi pe la Prefectură... Şi-i înşiră o serie de curse de făcut şi de ştiri ce trebuiau culese. Duroy plecă fără să fi găsit răspunsul muşcător pe care îl căuta.

A doua zi aduse din nou articolul. Îi fu iarăşi înapoiat. Refăcându-l pentru a treia oară şi văzându-l din nou respins, înţelese că o luase prea repede şi că numai cu ajutorul lui Forestier putea să-şi croiască drum.

Nu mai vorbi aşadar despre *Amintirile unui soldat din Africa* făgăduindu-şi să fie slugarnic şi viclean, dacă aşa trebuia, şi, aşteptând altceva mai bun, să facă sârguincios. Meseria de reporter.

Cunoscu astfel culisele teatrelor şi ale politicii, sălile şi săliţele de intrare ale oamenilor de stat şi Camera Deputaţilor, chipurile înfumurate ale şefilor de cabinet şi mutrele posomorâte ale uşierilor adormiţi.

Avu legături neîntrerupte cu miniştri, portari, generali, agenţi de poliţie, prinţi, codoşi, ambasadori, curtezane, episcopi, cavaleri de industrie, oameni de lume, şarlatani, birjari, chelneri de cafenea şi mulţi alţii; şi tot văzându-i în fiecare zi la orice oră, aceiaşi, tot vorbind cu ei toţi despre aceleaşi lucruri privind meseria lui, devenise prietenul interesat şi nepăsător al tuturor acestor oameni, preţuindu-i de-a valma, cântărindu-i cu aceeaşi măsură şi

judecându-i la fel.

El însuşi se asemuia cu cineva care, gustând, una după alta, probe din toate vinurile, nu mai poate deosebi de loc un Chateau-Margaux de un Argenteuil.

Ajunse în foarte scurtă vreme un reporter iscusit, sigur pe veştile lui, viclean, iute, pătrunzător, o adevărată comoară pentru un ziar, cum spunea Papà Walter care se pricepea la ziarişti.

Cum nu primea totuşi decât zece centime de rând şi leafa de două sute de franci şi cum viaţa de bulevard, viaţa de cafenea, viaţa de restaurant costa scump, n-avea niciodată un sfanţ în buzunar şi era adânc mâhnit de mizeria lui.

„E aici un chiţibuş” – îşi spunea el văzând anumiţi confraţi plimbindu-se cu buzunarele doldora de bani. Dar nu putea înţelege ce mijloace tainice foloseau ziariştii aceştia care trăiau în huzur. Şi bănuia, plin de invidie, procedee necunoscute, suspecte, servicii făcute, o întreagă contrabandă oferită şi acceptată. Trebuia deci să dezlege misterul, să pătrundă în asociaţia aceea tacită şi să se impună camarazilor care împărţeau prada fără el.

Şi adesea, noaptea, privind de la fereastra sa trenurile care treceau, se gândea ce mijloace ar fi putut întrebuinţa.

V

TRECUSERĂ DOUA LUNI. SEPTEMBRIE bătea la uşă şi succesul grabnic pe care-l nădăjduia Duroy nu se mai arăta. Îl neliniştea mai ales situaţia mediocră în care se afla – şi nu vedea prin ce mijloc ar fi putut ajunge pe culmile consideraţiei, puterii şi avuţiei. Meseria măruntă de reporter îl încătuşa; se simţea îngropat de viu, fără putinţă de scăpare. Ceilalţi îşi dădeau seama de valoarea lui, dar îl preţuiau după situaţia socială pe care o avea. Însuşi Forestier, căruia îi făcea mii de servicii, nu-l mai poftea la masă şi îl trata ca pe un inferior, deşi se tutuiau.

E adevărat că uneori, când se ivea câte un prilej, Duroy strecura un articol de câteva rânduri şi – cum prin redactarea *Ecourilor* dobândise o îndemânare de condei şi o siguranţă de judecată ce-i lipseau pe vremea când scrisese cea de a doua cronică asupra Algeriei – nu mai era în primejdie de a-şi vedea refuzate actualităţile. Dar de aici şi până la a scrie cronici după pofta inimii, sau a face observaţii proprii asupra problemelor politice, era o deosebire tot atât de mare ca între a mâna, vizitiu fiind, o trăsură prin aleile din parcul Bois, şi a te plimba în trăsură ca stăpân. Ceea ce îl umilea mai ales era faptul că n-avea acces în societatea aleasă, că nu avea legături pe picior de egalitate cu oamenii din această societate, că nu putea intra în intimitatea femeilor, deşi multe din actriţele cunoscute de el îl primiseră adesea cu o familiaritate plină de interes.

Ştia de altminteri, din experienţă, că în faţa lui toate actriţele sau femeile de lume erau cuprinse de o

înflăcărare ciudată, de o simpatie bruscă şi simţea o nerăbdare de cal priponit că nu le cunoştea pe acelea de care ar fi putut depinde viitorul său.

Se gândise adesea să meargă din politeţe la doamna Forestier s-o vadă, dar amintirea ultimei lor întâlniri îl oprea şi îl umilea; în afară de asta aştepta să fie îndemnat de soţ. Se gândi atunci la doamna de Marelle şi, amintindu-şi că îl poftise să vină s-o vadă, se înfăţişă la ea într-o după-amiază când nu avea nicio treabă.

„Sunt întotdeauna acasă până la ora trei”, spusese ea. Sună la uşa ei, la ora două şi jumătate.

Doamna de Marelle locuia într-o casă din rue Verneuil, la etajul al patrulea.

La sunetul clopoţelului, veni să deschidă o servitoare, o slujnicuţă nepieptănată care-şi lega boneta în timp ce-i răspundea:

— Da, doamna este acasă, dar nu ştiu dacă s-a sculat.

Şi împinse uşa întredeschisă a salonului.

Duroy intră. Încăperea, destul de mare, avea puţină mobilă şi un aspect neîngrijit. Fotoliile, învechite şi uzate, stăteau înşirate de-a lungul pereţilor, după rânduiala hotărâtă pesemne de servitoare, căci nimic nu te îndemna să bănui mâna grijulie a unei stăpâne căreia îi era dragă casa. Patru biete tablouri, înfăţişând o barcă pe valuri, o corabie pe mare, o moară în mijlocul unei câmpii şi un tăietor de lemne în pădure, atârnau în mijlocul celor patru pereţi, la capătul unor şnururi de lungimi diferite, toate strâmb agăţate. Se vedea cât de colo că stăteau de multă vreme aşa, sub privirea unei stăpâne nepăsătoare.

Duroy se aşează şi aşteptă. Aşteptă vreme îndelungată. Apoi se deschise o uşă şi doamna de Marelle intră repede, îmbrăcată într-un capot japonez de mătase roz, pe care erau lucrate de mână peisaje aurii, flori albastre şi păsări albe.

— Închipuieşte-ţi că nici nu mă sculasem, spuse ea. Ce drăguţ din partea dumitale că ai venit să mă vezi! Eram sigură că m-ai uitat.

Îi întinse mâinile cu o mişcare plină de bucurie, şi Duroy, pe care înfăţişarea modestă a locuinţei îl făcea să se simtă la largul lui, luându-i-le, sărută una din ele, cum îl văzuse făcând pe Norbert de Varenne.

Doamna de Marelle îi pofti să şadă; apoi, privindu-l din cap până-n picioare spuse:

— Ce schimbat eşti! Arăţi mai bine. Îţi prieşte Parisul. Haide, spune-mi, ce noutăţi mai ai?

Şi numaidecât începură să vorbească de parcă s-ar fi cunoscut de când lumea, simţind că se naşte între ei o mare prietenie, că se stabileşte o încredere, o intimitate, o afecţiune ce transformă în prieteni, după câteva clipe, două fiinţe de acelaşi fel.

Pe neaşteptate doamna de Marelle îşi curmă vorba, mirându-se:

— E ciudat felul cum mă port cu dumneata. Parcă te-aş cunoaşte de zece ani. Vom deveni fără îndoială prieteni. Vrei?

— Cum să nu, răspunse Duroy, cu un zâmbet care spunea mai mult.

O găsea foarte ispititoare, îmbrăcată în capotul ei strălucitor şi moale, mai puţin fină decât cealaltă în capotul ei lung, alb; mai puţin felină, mai puţin gingaşă, dar mai provocatoare, mai piperată.

Când o simţea pe doamna Forestier alături de el cu veşnicul şi fermecătorul ei zâmbet, care te îmbia şi te respingea în acelaşi timp, zâmbet ce părea că spune: „Îmi placi”, dar şi „la seama”, şi al cărui tâlc adevărat nu putea fi niciodată prins, îl cuprindea mai ales dorinţa de a i se culca la picioare sau de a-i săruta dantela fină din jurul gâtului, îmbătându-se de mireasma caldă şi uşoară ce urca dintre sâni. Lângă doamna de Marelle simţea o dorinţă mai brutală, mai lămurită; o poftă care îl furnica în mâini la vederea formelor pe care mătasea subţire le făcea şi mai provocatoare.

Doamna de Marelle vorbea într-una, presărând în fiecare frază ceva din felul acela de a fi plin de haz cu

care se deprinsese, aşa cum capătă un muncitor dibăcia necesară pentru îndeplinirea unei munci socotită anevoioasă, şi de care ceilalţi se minunează. O ascultă gândând: „Toate astea sunt bune de ţinut minte. S-ar putea scrie nişte cronici pariziene încântătoare punând-o să pălăvrăgească astfel despre întâmplările zilei.”

Auzindu-se nişte bătăi uşoare în uşa pe care şi ea intrase, doamna de Marelle strigă:

— Poţi intra, Laurine! Fetiţa apăru, merse drept la Duroy şi îi întinse mâna.

Mama şopti uimită:

— Dar i-ai cucerit simpatia. N-o mai recunosc.

După ce îmbrăţişă fetiţa, Duroy o aşează lângă el, şi cu un aer serios îi puse întrebări pline de haz asupra celor făcute de când nu se mai văzuseră. Ea răspundea cu vocea ei piţigăiată, cu aerul ei grav de om mare.

Ceasornicul bătu ora trei. Ziaristul se ridică.

— Vino mai des – spuse doamna de Marelle – să stăm de vorbă ca astăzi; îmi va face totdeauna plăcere. Dar de ce nu mai dai pe la familia Forestier?

Duroy răspunse:

— O! S-a întâmplat aşa! Am avut mult de lucru. Sper însă că ne vom întâlni acolo într-una din zilele astea.

Şi ieşi cu sufletul plin de nădejde, fără să ştie de ce. Nu-i spuse nimic lui Forestier despre această vizită. Dar păstră amintirea ei în zilele ce urmară – mai mult decât amintirea, aproape un fel de senzaţie nefirească şi stăruitoare că femeia aceea se mai află lângă el. I se părea că luase ceva din ea; forma trupului ei, întipărită în minte şi savoarea făpturii ei sufleteşti întipărită în inimă. Şi rămânea, cum se întâmplă uneori, când ai petrecut lângă o fiinţă ceasuri pline de farmec, sub înrâurirea chipului ei, sub un fel de stăpânire ciudată, intimă, nelămurită, tulburătoare şi minunată pentru că e plină de taină.

După câteva zile se duse din nou s-o vadă.

Slujnica îl pofti în salon şi Laurine se ivi îndată. Nu-i mai

întinse mâna ci fruntea, şi spuse:

— Mama mi-a spus să vă rog să o aşteptaţi. O să zăbovească un sfert de ceas până se îmbracă. Vă voi ţine eu de urât.

Duroy, pe care îl înveselea purtarea ceremonioasă a fetiţei, răspunse:

— Foarte bine, domnişoară, sunt încântat că voi petrece un sfert de ceas cu dumneata, dar te înştiinţez că eu nu sunt serios deloc: mă joc toată ziua; îţi propun aşadar să ne jucăm de-a prinselea.

Fetiţa rămase înmărmurită, apoi zâmbi întocmai ca o femeie de propunerea aceasta care o jignea puţin dar o şi uimea şi şopti:

— Locuinţele nu sunt făcute pentru joacă.

— Mie mi-e totuna, răspunse Duroy. Eu mă joc oriunde. Haide, prinde-mă! Şi începu să se învârtească în jurul mesei, îndemnând-o să-l urmărească, în timp ce ea venea în urma lui zâmbind mereu cu un fel de îngăduinţă politicoasă şi întinzând uneori mâna pentru a-l atinge, dar stăpânindu-se, fără să alerge.

Duroy se oprea, se lăsa pe vine şi, când Laurine se apropia cu micii ei paşi şovăielnici, sărea în sus ca un maimuţoi cu resort, după care, dintr-un singur pas, se repezea în celălalt capăt al salonului. Ea găsea lucrul acesta caraghios, sfârşi prin a râde şi, însufleţindu-se, începu să ţopăie în urma lui, cu ţipete vesele şi speriate când credea că l-a prins. El dădea la o parte scaunele, făcând din ele obstacole, o silea să se învârtească vreme de un minut în jurul aceluiaşi scaun, apoi părăsindu-l înşfăca un altul. Acum, Laurine alerga de-a binelea dăruindu-se toată plăcerii acestui joc nou, şi, cu obrajii îmbujoraţi, cu avântul unui copil încântat, se repezea la fiecare salt, la fiecare şiretenie, la fiecare prefăcătorie a tovarăşului ei de joacă.

Pe neaşteptate, tocmai când i se părea că o să pună mâna pe el, Duroy o prinse în braţe şi, ridicând-o până-n tavan, strigă:

— Te-am prins!

Fetiţa, încântată, dădea din picioare ca să scape şi râdea din toată inima.

Doamna de Marelle intră tocmai în clipa aceea şi exclamă uluită:

— Laurine... Laurine se joacă... Dar eşti un adevărat vrăjitor, domnule.

El o lăsă pe ştrengăriţă jos, sărută mâna mamei şi, amândoi se aşezară pe canapea cu fetiţa între ei. Încercară să stea de vorbă, dar Laurine, care era tăcută din fire, vorbea acum tot timpul, ameţită de bucurie, încât trebui să fie trimisă la ea în odaie.

Fetiţa se supuse fără să crâcnească, dar avea lacrimi în ochi.

Cum rămaseră singuri, doamna de Marelle coborî vocea:

— Ştii, am un plan şi m-am gândit la dumneata. Iată: Cum cinez în fiecare săptămână la familia Forestier, îi poftesc la rândul meu, din când în când, la câte un restaurant. Mie nu-mi place să primesc lume acasă, nu am nimic organizat pentru aşa ceva, şi de altminteri nu sunt pricepută nici într-ale gospodăriei, nici într-ale bucătăriei – dar ştii, deloc. Îmi place să trăiesc pe apucate. Aşadar, îi poftesc din când în când la restaurant; dar nu e vesel când suntem numai noi trei, şi cunoştinţele mele nu se potrivesc deloc cu ei. Îţi spun asta ca să-ţi explic o invitaţie care nu e făcută după tipic. Înţelegi, nu-i aşa, că te rog să vii cu noi sâmbătă la cafeneaua Riché, ora şapte şi jumătate. Cunoşti localul?

Duroy primi cu bucurie.

Doamna de Marelle reluă:

— Vom fi numai noi; o adevărată partidă în patru. Pentru noi, care nu suntem obişnuite cu asemenea chefuri, aceste mici petreceri au un farmec deosebit.

Purta o rochie de un cafeniu închis care îi scotea la iveală mijlocul, şoldurile, pieptul, braţele, într-un chip provocator şi cochet; şi Duroy în faţa nepotrivirii dintre

această eleganţă căutată şi subtilă şi nepăsarea vădită pentru căminul ei, era cuprins de o mirare nedesluşită. Aproape de o stinghereală, a cărei pricină nu şi-o putea lămuri.

Tot ce îi învestmânta corpul, tot ceea ce venea în atingere directă şi intimă cu trupul ei, era delicat şi fin, dar puţin îi păsa de ceea ce o înconjura.

O părăsi, păstrând ca şi data trecută simţământul prezenţei ei prelungite într-un fel de nălucire a simţurilor. Şi aşteptă cu o nerăbdare crescândă ziua în care urma să aibă loc cina.

Închirie pentru a doua oară un frac – mijloacele sale nu-i îngăduiau încă să-şi cumpere unul – şi se înfăţişă la întâlnire cu câteva minute înainte de ora hotărâtă.

Urcă la etajul al doilea, unde fu poftit într-un mic salon particular, tapetat în roşu, şi a cărui singură fereastră dădea spre bulevard.

Masa pătrată, cu patru tacâmuri, era acoperită cu o faţă de masă albă, atât de lucioasă încât părea lăcuită, iar paharele, argintăria şi maşinuţa de încălzit bucatele străluceau vesel sub flacăra a douăsprezece lumânări înfipte în două policandre înalte.

Prin fereastră se zărea pata mare de un verde deschis a frunzelor unui pom care scânteia în lumina vie a saloanelor particulare.

Duroy se aşeză pe o canapea foarte joasă, roşie ca tapetele pereţilor, şi ale cărei droturi învechite afundându-se sub el îi dădură simţământul că se prăbuşeşte într-o groapă. Se auzea în toată această clădire vastă un vuiet nedesluşit, freamătul acela al marilor restaurante, alcătuit din zăngănitul farfuriilor şi argintăriei, din tropăitul paşilor grăbiţi ai chelnerilor înăbuşit de covoarele de pe coridoare, din zgomotul uşilor o clipă deschise prin care răbufnesc voci din toate saloanele acelea mici unde sunt retraşi oameni care iau masa. Forestier intră şi îi întinse mâna cu o călduroasă prietenie, pe care nu i-o arăta niciodată în birourile

ziarului.

— Doamnele vor veni împreună, spuse el; sunt foarte plăcute mesele acestea!

După aceea, privi masa, ceru să fie stinsă veioza, închise, din pricina curentului un canat al ferestrei şi îşi alese locul cel mai ferit, spunând:

— Trebuie să fiu cu mare băgare de seamă; mi-a fost mai bine timp de o lună şi iată că iar mi-e rău de câteva zile. Oi fi răcit marţi când am ieşit de la teatru.

Uşa fu deschisă şi, urmate de un chelner, tinerele femei îşi făcură apariţia. Tăcute, pe furiş, cu faţa acoperită de văluri, cu acel aer de mister plin de farmec pe care îl au de obicei femeile, în locurile unde vecinii şi întâlnirile sunt suspecte.

Pe când Duroy se înclina în faţa doamnei Forestier, aceasta îl dojeni grozav că nu mai venise s-o vadă, apoi adăugă, cu un zâmbet către prietena sa:

— Asta e, îţi place mai mult doamna de Marelle; pentru ea ai timp destul.

Apoi se aşezară la masă, şi, după ce chelnerul îi întinse lui Forestier lista de vinuri, doamna de Marelle spuse:

— Serveşte-le domnilor ce vor; nouă, nimic altceva decât şampanie la gheaţă, din cea mai bună, dar dulce. Şi după ce plecă chelnerul, rosti cu un râs aţâţat: Vreau să mă îmbât astă-seară. O să facem un chef dar ştii, un chef în lege.

Forestier care părea că nu auzise, întrebă:

— Vă supără dacă închid fereastra? Sunt cam răcit de câteva zile.

— Nu, nicidecum.

Se duse aşadar să închidă şi celălalt canat rămas întredeschis şi veni să se aşeze la loc, cu faţa înseninată, liniştită.

Soţia lui tăcea, părea cufundată în gânduri; şi, cu ochii plecaţi, zâmbea paharelor, cu zâmbetul acela pierdut care părea veşnic că promite, fără să-şi ţină vreodată făgăduiala.

Sosiră stridiile de Ostanda, micuţe şi pline; păreau urechiuşe închise în scoici, şi se topeau între limbă şi cerul gurii ca nişte bomboane sărate. Apoi, după supă, fu servit un păstrăv trandafiriu ca un obraz de fată şi comesenii începură să vorbească.

Vorbiră mai întâi despre un cancan care făcuse vâlvă mare – întâmplarea unei femei din lumea bună, care fusese zărită de un prieten al soţului ei cinând cu un prinţ străin într-un cabinet particular.

Forestier făcea mare haz de întâmplarea asta; cele două femei erau de părere că flecarul care nu-şi ţinuse gura nu era decât un bădăran şi un laş. Duroy fu de părerea lor şi susţinu sus şi tare că un bărbat are datoria să păstreze în astfel de împrejurări – fie el părţaş, confident, sau simplu martor – o tăcere de mormânt. Adăugă:

— Ce plină de lucruri încântătoare ar fi viaţa dacă ne-am putea bizui pe tăcerea desăvârşită a celorlalţi. Ceea ce opreşte adesea, foarte adesea – aproape totdeauna – pe femei, e teama că secretul va fi dezvăluit. Şi adăugă, zâmbind: Spuneţi, nu e adevărat? Câte nu s-ar lăsa pradă unei dorinţi trecătoare, unui capriciu violent de o oră, sau unei fantezii dacă nu s-ar teme că vor plăti printr-un scandal sau prin lacrimi amare o scurtă şi neînsemnată fericire!

Vorbea cu o convingere molipsitoare, ca şi cum ar fi apărat o cauză – cauza lui – ca şi cum ar fi spus: „Cu mine, n-aveţi de ce vă teme. Încercaţi şi-o să vedeţi.”

Femeile îl priveau amândouă, lung, aprobându-l cu privirea, găsind că vorbea bine şi drept, şi destăinuind prin tăcerea lor complice că morala lor inflexibilă de pariziene n-ar fi rezistat mult timp în faţa garanţiei secretului.

Forestier, aproape întins pe canapea, cu un picior îndoit sub el şi cu şervetul prins în vestă ca să nu-şi păteze fracul, spuse deodată, cu râsul convins al omului care nu crede în nimic:

— Ce şi-ar mai face mendrele dacă ar fi sigure de tăcere! Vai de bieţii bărbaţi!

Şi începură să vorbească despre dragoste, neadmiţând că-i eternă. Duroy înţelegea dragostea ca ceva durabil care dă naştere unei legături sufleteşti, unei prietenii, unei mari încrederi. Satisfacţia simţurilor nu era decât o pecetluire a înţelegerii dintre inimi. Dar îl revoltau sâcâielile provocate de gelozie, dramele, scandalurile şi neplăcerile care însoţesc aproape întotdeauna sfârşitul.

Când tăcu, doamna de Marelle spuse oftând:

— Da, e singurul lucru bun în viaţă, şi îl stricăm adesea cu pretenţii caraghioase.

Doamna Forestier, care se juca cu un cuţit, adăugă:

— Da... da... e bine să fii iubită...

Părea că-şi deapănă visul mai departe, că se gândeşte la lucruri pe care nu îndrăznea să le dezvăluie.

Şi cum felul următor de mâncare întârzia să vină, sorbeau din când în când câte o înghiţitură de şampanie, ronţăind coji de pâine. Ideea dragostei, lentă, irezistibilă, se strecura între ei, îmbătându-le puţin câte puţin sufletul, aşa cum vinul limpede care le aluneca pe gât, picătură cu picătură, le încălzea sângele şi le tulbura mintea.

Se aduseră costiţe de miel, fragede, uşoare, aşezate pe un strat des şi gros de vârfuri de sparanghel.

— Drace! E o grozăvie – exclamă Forestier. Şi mâncau pe îndelete savurând carnea fragedă şi leguma untoasă ca smântâna.

Duroy reluă:

— Eu, când iubesc o femeie, nu mai văd nimic, în jurul ei.

Spunea asta cu convingere, înflăcărat de gândul dragostei, bine dispus după mâncărurile acelea alese.

Doamna Forestier şopti cu aerul ei de mironosiţă:

— Nimic nu e mai dulce ca prima strângere de mână, când unul întreabă; „Mă iubeşti?” iar celălalt răspunde: „Da, te iubesc”.

Doamna de Marelle, care golise dintr-odată o nouă cupă de şampanie, spuse veselă, punând paharul jos:

— Eu sunt mai puţin platonică.

Şi toţi începură să chicotească cu privirea aprinsă, aprobând spusele acestea.

Forestier se tolăni pe canapea, îşi desfăcu braţele, le sprijini de nişte perne şi spuse cu o voce serioasă:

— Sinceritatea asta îţi face cinste şi dovedeşte că eşti o femeie practică. Dar îmi este oare îngăduit să te întreb care este părerea domnului de Marelle?

Ea ridică din umeri alene, cu un dispreţ nemărginit, apoi răspunse cu glas răspicat:

— Domnul de Marelle nu are nicio părere în materia asta. Nu are decât... decât abţineri.

Şi convorbirea coborând din sfera înaltelor teorii asupra dragostei, intră pe tărâmul dezmăţului elegant.

Fu momentul subînţelesurilor strecurate cu dibăcie, al vălurilor ridicate cu un cuvânt, cum se ridică fustele, momentul jocurilor de cuvinte, al cutezanţelor pline de şiretenie, al tuturor ipocriziilor neruşinate, al frazelor cu aluzii deşucheate care fac să treacă, pe dinaintea ochilor şi prin minte, imaginea fulgerătoare a tot ce nu se poate spune, şi îngăduie oamenilor de lume un fel de dragoste rafinată şi ascunsă, un fel de contact desfrânat al gândurilor, prin evocarea tulburătoare şi senzuală, ca o îmbrăţişare, a tuturor amănuntelor tainice, ruşinoase şi dorite ale dragostei. Se aduse apoi friptura: potârnichi şi prepeliţe; pe urmă mazăre, apoi un pateu de ficat însoţit de o salată cu frunzele dantelate şi umplând ca o spumă verde o mare salatieră rotundă şi adâncă. Mâncaseră din toate acestea fără să le preţuiască, fără să le pese ce mâncau, absorbiţi numai de cele ce spuneau, cufundaţi într-o baie de dragoste.

Cele două femei vorbeau acum fără înconjur; doamna de Marelle cu o îndrăzneală firească ce semăna cu o sfidare, doamna Forestier cu o cumpătare plină de farmec, cu o sfială în ton, în voce, în zâmbet, în tot ce

făcea, care întăreau, deşi avea aerul că atenuează, cuvintele îndrăzneţe pe care le rostea.

Forestier, lăfăindu-se între perne, râdea, bea, mânca fără încetare şi arunca din când în când câte un cuvânt atât de piperat, atât de grosolan, încât femeile, cam supărate, şi de felul în care spusese gluma şi pentru că aşa se cădea, se prefăceau a fi stingherite timp de câteva clipe. Când scăpa vreo glumă prea din cale-afară de grosolană, adăuga:

— Aţi apucat-o bine, dragii mei. Dacă o ţineţi aşa, o să sfârşiţi prin a face prostii.

Se aduseră dulciurile şi după aceea cafeaua; iar lichiorurile aşternură peste minţile lor aţâţate un văl şi mai greoi şi mai tulburător.

După cum anunţase înainte de a se aşeza la masă, doamna de Marelle era beată şi recunoştea faptul acesta cu o graţie. Şi o veselie de femeie care afectează, pentru a-şi înveseli oaspeţii, o beţie în fond foarte adevărată.

Doamna Forestier tăcea – din prudenţă poate – iar Duroy, simţindu-se prea înfierbântat, păstra o rezervă abilă, ca să nu spună cumva vreo prostie. Aprinseră ţigări şi pe neaşteptate Forestier începu să tuşească.

Îl apucă un acces îngrozitor care-i sfâşia pieptul; cu faţa roşie, cu fruntea năduşită, se înăbuşea cu şervetul la gură. Când se mai potoli bombăni mânios:

— Nu-mi fac deloc bine petrecerile astea; e o prostie să-ţi pierzi vremea cu ele. Groaza de boală, care-l chinuia, îi alungă toată voia bună. — Să mergem acasă, spuse el.

Doamna de Marelle sună chelnerul şi ceru plata. Socoteala îi fu adusă aproape numaidecât. Încercă s-o citească, dar cifrele îi jucau înaintea ochilor şi îi dădu nota lui Duroy, spunând:

— Uite, fă dumneata plata; eu sunt prea ameţită, nu mai văd nimic.

Şi totodată îi aruncă punga cu bani.

Socoteala se ridica la o sută treizeci de franci. Duroy, controlă şi verifică nota, apoi dădu două bilete de o sută

şi luând restul întrebă în şoaptă:

— Cât să las chelnerilor?

— Cât vrei, nu mă pricep.

Duroy puse cinci franci pe farfurioară, după care dădu doamnei de Marelle punga înapoi, spunându-i:

— Vreţi să vă conduc până acasă?

— Desigur. Cred că n-am să pot nimeri singură.

Îşi luară rămas bun de la domnul şi doamna Forestier, şi Duroy se trezi cu doamna de Marelle într-un cupeu.

O simţea, aproape, închisă numai cu el în cutia aceea întunecoasă, luminată din când în când pe neaşteptate de felinarele de pe trotuare. Prin mâneca hainei simţea căldura umărului ei şi nu găsea nimic să-i spună, buimăcit de pofta năvalnică de a o strânge în braţe.

„Dacă aş îndrăzni, ce-ar face?” – se întreba el; şi amintirea tuturor glumelor neruşinate şoptite pe când cinau îi dădea curaj, în timp ce teama de scandal îl oprea.

Nici ea nu spunea nimic; stătea nemişcată, înfundată-n colţul ei. Ar fi putut crede că doarme, dacă nu i-ar fi văzut ochii lucind în lumina felinarelor.

„La ce se gândeşte?” Duroy îşi dădea seama că nu trebuia să spună nimic, că un cuvânt, un singur cuvânt, ar fi făcut să-i piară sorţii de izbândă; şi îndrăzneala – îndrăzneala faptei necugetate şi brutale – îi lipsea.

Deodată o simţi mişcându-şi piciorul. Făcuse un gest scurt, nervos, de neastâmpăr, sau, poate, de chemare. Acest simplu gest, abia simţit îl făcu să se-nfioare din cap până-n picioare şi, întorcându-se brusc, se aruncă asupra ei căutându-i gura cu buzele, şi carnea goală cu mâinile.

Ea scoase un ţipăt, un ţipăt slab, încercând să se ridice, să se zbată, să-l respingă; apoi cedă ca şi cum n-ar fi avut puterea să i se împotrivească.

Dar trăsura se opri curând înaintea casei în care locuia doamna de Marelle, şi Duroy, luat pe neaşteptate, nu mai trebui să caute cuvinte înflăcărate pentru a-i mulţumi, a o binecuvânta şi a-i arăta dragostea lui recunoscătoare. Ea însă nu se scula: nici măcar nu se mişca, buimăcită de

cele petrecute. Atunci el se temu ca nu cumva birjarul să bănuiască ceva şi coborî primul pentru a-i întinde mâna.

Ea se dădu în sfârşit jos din trăsură, împleticindu-se şi fără să scoată un cuvânt. Duroy sună şi când uşa se deschise, o întrebă tremurând:

— Când te mai văd?

Ea şopti atât de încet, încât el abia auzi:

— Vino să prânzeşti mâine la mine – şi se făcu nevăzută în umbra vestibulul, împingând la loc uşa grea, care se închise cu un zgomot de tunet.

Duroy dădu cinci franci birjarului şi o porni pe jos drept înaintea lui, cu pas iute şi triumfător, cu inima plină de bucurie.

Pusese în sfârşit mâna pe una din femeile acelea şi încă pe una măritată! O femeie de lume, din lumea bună, din societatea pariziană! Ce uşor fusese şi cât de neaşteptat! Îşi închipuise până atunci că pentru a te apropia şi cuceri una din făpturile acestea atât de râvnite, era nevoie de infinite atenţii, de aşteptări, de un adevărat asediu alcătuit din complimente, vorbe de dragoste, suspine şi daruri. Şi iată că, deodată, la cel mai mic atac, cea dintâi pe care o întâlnea i se dădea atât de repede, încât rămăsese uluit.

„Era ameţită de băutură, îşi spunea el; mâine o să fie cu totul altceva. O să înceapă cu lacrimile.” Gândul acesta îl nelinişti, dar îşi spuse: „La urma urmei, atâta pagubă. Acum, că am pus mâna pe ea, n-am s-o mai las.”

Şi în mirajul nedesluşit în care îi rătăceau speranţele, speranţele de mărire, de succes, de faimă, de bogăţie şi dragoste, zări pe neaşteptate, asemenea lanţurilor de îngeri ce se desfăşoară în apoteoze pe cer, un alai de femei frumoase, bogate, cu vază, ce treceau zâmbind, pentru a pieri una după alta în adâncul norului aurit al visurilor sale.

Şi în somn avu numai vedenii.

A doua zi, urcând scara spre apartamentul doamnei de Marelle, era puţin tulburat. Cum avea să-l primească? Şi

dacă nu-l primea? Dacă poruncise să nu i se dea drumul? Dacă ar povesti că...? Ba nu, nu putea spune nimic fără a nu lăsa să se ghicească întregul adevăr. Era, aşadar, stăpân pe situaţie.

Slujnica îi deschise uşa. Avea înfăţişarea ei obişnuită. Se linişti, ca şi când s-ar fi aşteptat ca slujnica să pară tulburată.

Întrebă:

— Doamna e sănătoasă?

— Da, domnule, ca de obicei, răspunse ea.

Şi îl pofti în salon.

Duroy se duse drept la cămin pentru a vedea cum îi stau hainele şi pieptănătura. Tocmai îşi aşeza cravata în faţa oglinzii, când o zări pe doamna de Marelle stând în picioare în pragul uşii şi privindu-l. El se făcu că n-o vede şi timp de câteva minute se uitară unul la altul în adâncul oglinzii, privându-se cu luare-aminte, pândindu-se, înainte de a se găsi faţă în faţă.

Duroy se întoarse. Ea nu se mişcă: părea că aşteaptă. Se repezi spre ea bolborosind:

— Cât te iubesc! Cât te iubesc!

Ea desfăcu braţele şi i se aruncă la piept; apoi, ridicând capul spre el, se sărutară îndelung.

Duroy îşi spunea: „E mai uşor decât aş fi crezut. Merge foarte bine.” Şi când buzele lor se dezlipiră, el zâmbea fără să spună un cuvânt, căutând să-şi umple privirea de o dragoste nemărginită. Ea, de asemenea, zâmbea, cu zâmbetul acela pe care îl au femeile când vor să-şi arate dorinţa, încuviinţarea, voinţa de a se dărui. „Suntem singuri, şopti ea. Am trimis-o pe Laurine să prânzească la o prietenă.”

Sărutându-i mâinile, Duroy suspină:

— Îţi mulţumesc, te ador.

Atunci ea îl luă de braţ, ca şi când i-ar fi fost bărbat, şi îl conduse până la o canapea pe care se aşezară unul lângă altul. El căuta ceva, o vorbă de duh, seducătoare, cu care să înceapă, dar negăsind nimic pe placul lui, îngână:

— Aşadar, nu eşti supărată pe mine.

Ea îi puse mâna pe gură:

— Taci!

Rămaseră muţi, ochi în ochi, cu degetele înlănţuite şi fierbinţi.

— Cât te doream! spuse el.

Ea repetă:

— Taci!

Dincolo de perete, în sufragerie, se auzea slujnica umblând cu farfuriile.

Duroy se sculă în picioare:

— Nu vreau să mai stau atât de aproape de dumneata. Mi-aş pierde capul.

Uşa se deschise:

— Doamna e servită.

Şi el îi oferi braţul cu seriozitate.

Prânziră aşezaţi faţă în faţă, privindu-se şi zâmbindu-şi fără încetare, cu gândul numai la ei, cufundaţi în farmecul blând al unei idile care încolţea. Mâncau fără să ştie ce. Deodată Duroy simţi un picior, un picior mic care-i dădea târcoale pe sub masă. Îl luă între ale sale şi îl ţinu, strângându-l cu toată puterea.

Slujnica umbla încoace şi-ncolo, aducea şi lua farfuriile, nepăsătoare, fără să pară că bagă de seamă ceva.

Când isprăviră masa, se întoarseră în salon şi îşi reluară locul pe canapea, unul lângă altul.

Puţin câte puţin, el se dădea tot mai aproape de ea, încercând s-o îmbrăţişeze. Dar ea îl respingea liniştită:

— la seama, s-ar putea să intre cineva.

Duroy şopti:

— Când aş putea să te văd, o dată, singură, pentru a-ţi spune cât te iubesc?

Doamna de Marelle se aplecă la urechea lui şi rosti în şoaptă:

— Am să-ţi fac o mică vizită la dumneata acasă, într-una din zilele astea.

El simţi că roşeşte:

— Vezi că... odaia... odaia mea este... foarte sărăcăcioasă.

Doamna de Marelle zâmbi:

— Nu face nimic. Pe dumneata am să viu să te văd, nu locuinţa.

Atunci el o hărţui cu întrebările pentru a afla când o să vină. Ea hotărî o zi îndepărtată din săptămâna următoare şi el o imploră să apropie data, bâlbâindu-se, cu ochii strălucitori, apucându-i şi frământându-i mâinile, roşu la faţă, înfrigurat, pustiit de dorinţă, de dorinţa aceea năvalnică, de după un prânz în doi.

Ei îi plăcea să-l vadă implorând-o şi, din când în când, mai apropia data cu o zi. Dar el repeta:

— Mâine... spune... mâine.

Până la urmă ea consimţi:

— Fie! Mâine. La cinci.

El scoase un lung suspin de uşurare. Apoi stătură de vorbă aproape liniştiţi, în intimitate, ca şi când s-ar fi cunoscut de când lumea.

Deodată se auzi clopoţelul sunând: amândoi tresăriră şi dintr-o smucitură, se depărtară unul de altul.

Doamna de Marelle şopti:

— Trebuie să fie Laurine.

Fetiţa apăru, se opri încremenită, apoi alergă spre Duroy bătând din palme, plină de bucurie că-l vede, şi strigă:

— Ah! Bel-Ami!

Doamna de Marelle începu să râdă:

— Ia te uită! Bel-Ami! Laurine te-a botezat! Asta e o poreclă nimerită pentru dumneata; şi eu am să-ţi spun tot Bel-Ami!

Duroy luă fetiţa pe genunchi şi fu silit să repete cu ea toate jocurile pe care i le arătase.

La trei fără douăzeci se ridică pentru a se duce la ziar, şi pe scară, prin uşa întredeschisă, şopti iarăşi din vârful buzelor:

— Mâine. La cinci.

Doamna de Marelle răspunse: „Da”, printr-un zâmbet şi dispăru.

De îndată ce isprăvi treburile, începu să se gândească cum să aranjeze odaia pentru a-şi primi amanta şi cum să ascundă mai bine sărăcia încăperii. Îi veni ideea să agaţe pe pereţi podoabe japoneze şi cu cinci franci cumpără o întreagă colecţie de bucăţi de mătase creponată, de mici evantaie şi mici paravane cu care ascunse petele de pe tapet mai bătătoare la ochi. Pe geamurile ferestrei lipi poze străvezii întruchipând corăbii pe apă, zboruri de păsări prin zări roşietice, doamne îmbrăcate în culori felurite, stând la balcoane, şi procesiuni de omuleţi negri pe câmpii acoperite cu zăpadă.

Locuinţa lui, mare cât să-i încapă patul şi să stea aşezat pe el, arătă în curând ca o lanternă de hârtie colorată. Socoti impresia mulţumitoare şi îşi petrecu seara lipind pe tavan păsări tăiate cu foarfeca din foile ce-i mai rămăseseră.

Apoi se culcă, legănat de şuierul trenurilor.

A doua zi se întoarse acasă devreme aducând un carton de prăjituri şi o sticlă de Madera cumpărată de la băcan. Trebui să plece iar ca să cumpere două farfurii şi două pahare; şi aşeză gustarea pe masa de toaletă al cărei lemn murdar îl acoperi cu un şervet; ligheanul şi cana de apă le ascunsese dedesubt.

Apoi aşteptă.

Doamna de Marelle sosi pe la cinci şi un sfert şi, furată de culorile aprinse ale desenelor, exclamă:

— Oh! ce drăguţ e la tine! Dar e foarte multă lume pe scară...

Duroy o luă în braţe şi îi sărută cu înflăcărare părul, între frunte şi pălărie, prin vălul care îi acoperea faţa.

După un ceas şi jumătate, o petrecea până la staţia de trăsuri din rue de Rome. Când o văzu aşezată în cupeu, şopti:

— Marţi la aceeaşi oră.

Ea răspunse:

— La aceeaşi oră, marţi. Şi cum se înnoptase, îi trase capul înăuntrul trăsurii şi-l sărută pe gură. Apoi când vizitiul dădu bice cailor, îi strigă: La revedere, Bel-Ami! şi vechiul cupeu porni în trapul obosit al unui cal alb.

Timp de trei săptămâni Duroy o primi la el pe doamna de Marelle la fiecare două-trei zile, când seara, când dimineaţa.

Într-o după-amiază, pe când o aştepta, o gălăgie mare pe scară îl făcu să iasă în uşă. Un copil urla. O voce furioasă de bărbat strigă:

— Ce mai are dracul ăsta de copil de zbiară?

Un glas chelălăitor şi înverşunat de femeie răspunse.

— Ia, târf'aia de vine la ziaristul de sus l-a trântit pe Nicolas. Nu mai ai loc de târâturile astea car'dau buzna peste copii pe scară.

Palid la faţă, Duroy se trase înapoi căci şi auzea un foşnet de fuste şi paşi grăbiţi urcând scara cu un etaj mai jos.

Curând cineva bătu la uşa pe care tocmai o închisese la loc. Deschise, şi doamna de Marelle se repezi înăuntru, gâfâind, scoasă din minţi şi bolborosind:

— Ai auzit?

Duroy se prefăcu că nu ştie nimic.

— Nu! Ce?

— Cum m-au insultat?

— Cine?

— Ticăloşii de jos.

— Nu! Ce s-a întâmplat? Spune-mi!

Ea începu să plângă în hohote fără să poată scoate o vorbă.

Duroy fu nevoit să-i scoată pălăria, să-i descheie corsetul, s-o lungească pe pat şi să-i frece tâmplele cu o batistă udă; ea simţea că se înăbuşă; apoi, când se mai linişti puţin, îşi revărsă toată mânia.

Ar fi vrut ca Duroy să coboare numaidecât, să se bată cu ei, să-i omoare.

El spunea într-una:

— Dar sunt nişte lucrători, nişte bădărani. Gândeşte-te că dacă ar fi să-i dăm în judecată, ai putea fi recunoscută, arestată, dezonorată. Nu te poţi pune cu astfel de oameni.

Ea sări atunci la altă idee:

— Cum o să facem de acum înainte? Eu nu mai pot să viu aici.

Duroy răspunse:

— E foarte simplu: o să mă mut.

Ea şopti:

— Da, dar o să ţină mult. Apoi, pe neaşteptate, născoci ceva şi, înseninată, spuse: Nu! am găsit; las' pe mine, n-avea nicio grijă. Am să-ţi trimit un bilet prin poştă mâine dimineaţă.

Doamna de Marelle numea „bilet"; telegramele închise care circulau în raza Parisului.

Acum zâmbea încântată de planul ei pe care nu voia să-l dezvăluie şi, într-un elan de dragoste, făcu mii de nebunii.

Totuşi, pe când coborau scara, arăta foarte speriată. Se sprijinea cu toată puterea de braţul amantului ei, atât de istovită se simţea.

Nu se întâlniră însă cu nimeni.

Duroy se scula târziu de obicei şi se afla încă în pat a doua zi dimineaţă pe la unsprezece, când feciorul îi aduse telegrama făgăduită.

O deschise şi citi:

„Întâlnire după-amiază la cinci, strada Constantinople 127. Vei cere să ţi se deschidă locuinţa închiriată de doamna Duroy.

Te sărută, Clo."

La cinci fix intră într-o casă mare cu locuinţe mobilate şi-l întrebă pe portar:

— Aici a închiriat doamna Duroy o locuinţă?

— Da, domnule.

— Eşti bun, te rog, să mă conduci?

Omul, obişnuit, fără îndoială, cu situaţiile în care prudenţa e necesară, îl privea drept în faţă; apoi, alegând o cheie din grămada de chei pe care le ţinea în mână, spuse:

— Sunteţi, fără îndoială, domnul Duroy?

— Sigur că da.

Şi portarul deschise uşa unui apartament alcătuit din două încăperi, situat la parter, în faţa lojii lui.

Salonul tapetat cu hârtie înfloratã, destul de nouă, avea mobilă de mahon îmbrăcată în rips verzui cu motive galbene şi un biet covor înflorat, atât de subţire, că se simţea prin el podeaua.

Odaia de culcare era atât de mică, încât patul o umplea pe trei sferturi. Era aşezat în fund, întins de la un perete la altul, un pat mare de casă mobilată, cu perdele albastre şi grele, tot din rips şi acoperit cu o plapumă grea de mătase roşie plină de pete îndoielnice.

Neliniştit şi cam nemulţumit, Duroy îşi spunea: „O să mă coste o mulţime de parale locuinţă asta. O să trebuiască să mă împrumut iar. E o prostie ce a făcut ea.”

Uşa se deschise şi Clotilde năvăli înăuntru cu braţele deschise, cu rochia foşnind. Era încântată:

— E drăguţ? Spune, e drăguţ? Şi nici n-ai de urcat, dă în stradă; e la parter! Se poate intra şi ieşi prin fereastră fără să vadă portarul. Cum o să ne iubim aici!

Duroy o sărută cu răceală, neîndrăznind să rostească întrebarea pe care o avea pe buze.

Pe mescioara cu un singur picior din mijlocul camerei, Clotilde pusese un pachet mare. Îl desfăcu şi scoase din el un săpun, o sticlă de apă de toaletă Lubin, un burete, o cutie cu ace de cap, o croşetă pentru ghete şi un mic fier de frezat, pentru a-şi potrivi la loc cârlionţii de pe frunte care i se desfăceau de fiecare dată.

Şi se juca de-a mutatul, căutând locul fiecărui lucru, veselindu-se din toată inima.

Pe când deschidea sertarele, vorbea într-una:

— Va trebui să aduc ceva rufărie ca să avem de schimb la nevoie. O să fie foarte bine. Dacă întâmplător mă apucă ploaia prin oraş am să viu să mă usuc aici. O să avem fiecare câte o cheie, în afară de cea lăsată la portar pentru cazul când o vom uita pe-a noastră. Apartamentul e închiriat pe trei luni, bineînţeles, pe numele tău, de vreme ce nu-l puteam da pe al meu.

Atunci Duroy întrebă:

— O să-mi spui când va trebui să plătesc?

Ea răspunse cu simplicitate:

— Dar e plătit, dragul meu.

Duroy reluă:

— Atunci ţie îţi sunt dator?

— Ba nu, puişorule! Asta nu te priveşte; e o toană de-a mea.

Duroy avu aerul că se supără:

— A! Ba nu. Asta n-am s-o îngădui în ruptul capului.

Ea veni spre el rugătoare şi punându-i mâinile pe umeri, spuse:

— Te rog din tot sufletul, Georges; o să-mi facă atâta plăcere să fie al meu, numai al meu, cuibul nostru! Nu-i aşa că asta nu te poate jigni? Şi în definitiv, cu ce? Ţin să fac asta pentru dragostea noastră. Spune-mi că primeşti, dragul meu Geo, spune că primeşti...

Îl implora cu ochii, cu gura, cu toată fiinţa.

El se lăsă rugat respingând propunerea cu gesturi de supărare, apoi se înduplecă, găsind asta la urma urmei un lucru drept.

Şi după ce ea plecă, şopti, frecându-şi mâinile fără a căuta în străfundul inimii să afle cum ajunsese la părerea aceasta: „Oricum, e drăguţă”.

Câteva zile mai târziu, primi o altă telegramă prin care ea îi vestea: *„Soţul meu soseşte astă-seară, după şase săptămâni de inspecţii. Vom avea, aşadar, zece zile repaus. Ce corvoadă, dragul meu!*

A ta, Clo.”

Duroy rămase înmărmurit. Uitase că era măritată. Iată un om a cărui mutră ar fi vrut s-o vadă, măcar aşa, pentru a o cunoaşte. Aşteptă totuşi cu răbdare plecarea soţului, dar îşi petrecu la Folies-Bergères două seri, care se sfârşiră cu o vizită la Rachel acasă.

Apoi într-o dimineaţă primi o nouă telegramă, cuprinzând numai atât: *„După-amiază, la cinci. Clo.”*

Amândoi sosiră la întâlnire, înainte de ora hotărâtă. Ea i se aruncă, plină de dorinţă, în braţe, îl sărută cu patimă pe amândoi obrajii, apoi îi spuse:

— Dacă vrei, după ce o să ne săturăm de dragoste, să mergem să cinăm undeva; am lăsat vorbă că nu viu la masă.

Era tocmai la începutul lunii, şi, cu toate că-şi acontase leafa de multă vreme înainte şi că trăia de pe o zi pe alta, cu bani strânşi de ici, de colo, Duroy se afla, din întâmplare, în posesia unei sume oarecare şi fu mulţumit că avea prilejul să cheltuiască ceva pentru ea.

Răspunse:

— Cu plăcere, iubita mea, unde vei vrea.

Plecară, aşadar, pe la şapte şi o apucară pe un bulevard lateral. Ea se lipea de el şi îi şoptea la ureche:

— De-ai şti ce mulţumită sunt că ies la braţul tău! Ce mult îmi place să te simt lângă mine!

Georges o întrebă:

— Vrei să mergem la Père Lathuile?

— O! nu, e prea pretenţios, răspunse ea. Aş vrea ceva mai cu haz, ceva de rând, ca de pildă un birt unde merg slujbaşii şi lucrătoarele; îmi plac foarte mult petrecerile în cârciumile de la periferie. O! dacă am fi putut pleca la ţară!

Duroy nu cunoştea în cartier niciun local de soiul acesta şi rătăciră mult timp de-a lungul bulevardului; până la urmă intrară într-o cârciumă unde se servea şi de mâncare într-o încăpere separată. Clotilde văzuse prin geam două fetişcane cu capul gol, stând la masă cu doi soldaţi. Trei birjari mâncau în fundul încăperii lungi şi

înguste, iar un individ, căruia nu i se putea ghici meseria, îşi fuma pipa stând cu picioarele întinse, cu mâinile vârâte în cingătoarea pantalonilor, răsturnat pe scaun şi cu capul lăsat pe spetează. Haina îi era toată plină de pete, iar din buzunarele umflate ca nişte cimpoaie se zăreau gâtul unei sticle, un codru de pâine, o legătură învelită în ziar şi un capăt de sfoară atârnând afară. Avea părul des, creţ, încâlcit, năclăit de murdărie, iar şapca îi zăcea pe jos, sub scaun.

Clotilde stârni mare vâlvă în local prin eleganţa ei. Cele două perechi îşi încetară şoaptele, cei trei birjari se opriră din vorbă, iar individul care fuma, după ce-şi scoase pipa din gură şi scuipă înaintea lui, o privi întorcând puţin capul.

Doamna de Marelle şopti!

— E foarte drăguţ aici! Ne vom simţi foarte bine; altădată am să mă îmbrac ca o lucrătoare. Şi se aşeză fără stinghereală şi fără scârbă în faţa mesei de lemn lustruită de grăsimea mâncărurilor, spălată de băuturi vărsate şi pe care chelnerul o şterse trecând o cârpă peste ea. Duroy, puţin stânjenit, puţin ruşinat, căuta cu privirile un cuier pentru a-şi atârna jobenul. Negăsind niciunul, îl puse pe un scaun.

Mâncară o tocană de berbec, o felie de pulpă şi o salată. Clotilde spunea într-una:

— Mie îmi place asta la nebunie. Am gusturi ordinare. Petrec mai bine aici decât la Café Anglais. Apoi adăugă: Dacă vrei să-mi faci într-adevăr plăcere, du-mă după asta la un bal de mahala. Cunosc o cârciumă foarte nostimă, pe aici, prin apropiere, „La Reine Blanche”, unde se ţin asemenea baluri.

Uimit, Duroy întrebă:

— Cine te-a dus acolo?

Se uită la ea şi o văzu roşind, puţin tulburată ca şi când această întrebare neaşteptată i-ar fi trezit o amintire stânjenitoare. După una din acele şovăieli femeieşti, atât de scurte încât trebuie să le ghiceşti, răspunse:

— Un... prieten... Apoi, după o tăcere adăugă – care a murit. Şi plecă ochii cu o mâhnire firească.

Pentru prima oară, Duroy se gândi la tot ceea ce nu cunoştea din trecutul acestei femei şi rămase pe gânduri. Fireşte că mai avusese amanţi şi înainte; dar ce fel? Din ce lume? Şi o gelozie nedesluşită, un fel de vrăjmăşie, nu-i dădea pace, o vrăjmăşie pentru tot ce nu cunoştea, pentru tot ce nu fusese al lui din această inimă, din această viaţă. O privea, întărâtat de taina ascunsă în acest cap frumos şi tăcut, care se gândea – poate tocmai în clipa aceea – la celălalt, la ceilalţi, cu păreri de rău. Ce n-ar fi dat să poată privi în aceste amintiri, să le scormonească şi să afle totul, să cunoască totul...

Doamna de Marelle spuse iar:

— Vrei să mă duci la „Reine Blanche”? Aşa, ca să fie completă petrecerea. Duroy se gândi: „La urma urmei, ce-mi pasă de trecut? Sunt un prost că-mi fac sânge rău din asta!” Şi răspunse zâmbind:

— Da, fără îndoială, scumpa mea.

Când ajunseră în stradă, ea reluă în şoaptă, cu glasul acela tainic cu care se fac mărturisirile:

— Nu îndrăzneam să-ţi cer asta până acum; dar nu-ţi poţi închipui cât de mult îmi plac escapadele astea de holtei, prin locuri deocheate. În timpul carnavalului am să mă deghizez în licean. Sunt nostimă de tot îmbrăcată în licean.

Când pătrunseră în sala de bal, doamna de Marelle se lipi de el speriată şi mulţumită, privind cu ochi încântaţi femeile de stradă şi pe ţiitorii lor; din când în când, zărind câte un guard municipal grav şi nemişcat, spunea, ca pentru a se asigura împotriva unei primejdii posibile: „Uite un poliţai zdravăn!” Se sătură însă după un sfert de ceas, şi Duroy o conduse acasă.

Începu după aceea un şir de raite prin toate localurile deocheate unde petrece gloata, şi Duroy descoperi în amanta lui o pornire pătimaşă pentru haimanalâcul ăsta de studenţi cheflii.

Sosea la întâlnirea obişnuită, îmbrăcată într-o rochie de pânză şi legată la cap cu o bonetă de jupânească – de jupânească de operetă – dar, cu toată simplitatea aleasă şi căutată a îmbrăcăminţii, îşi păstra inelele, brăţările şi cerceii cu briliante. De câte ori o implora să le scoată, ea îi răspundea: „Ei, asta-i! Se va crede că sunt pietre false.”

Se socotea minunat deghizată şi, ascunzându-se întocmai ca struţii, colinda tavernele cele mai rău famate.

Ţinea ca Duroy să se deghizeze şi el în lucrător; dar el se împotrivi şi îşi păstră ţinuta sa cuviincioasă de bulevardier. Fără să vrea măcar să-şi înlocuiască jobenul printr-o pălărie moale de fetru.

Ea se împacă însă cu situaţia asta, gândindu-se astfel: „Se va crede că sunt o jupânească care a pus mâna pe un om din lumea mare”. Şi găsea fermecătoare comedia asta.

Intrau îmbrăcaţi aşa în ospătăriile de rând şi se aşezau pe scaune şchioape, în fundul vreunei odăiţe afumate, dinaintea unei mese vechi de lemn. Un nor de fum acru, în care stăruia un miros de peste prăjit de la cină umplea sala, oamenii în haine de lucru urlau dând peste cap păhărele cu băuturi tari, iar băiatul de prăvălie, mirat, se uita lung la perechea aceea ciudată, în timp ce le punea dinainte două vişinate.

Ea, încântată, dar tremurând de spaimă începea să bea, cu înghiţituri mici, zeama roşie a fructelor aruncând în jur priviri neliniştite şi aprinse. Fiecare vişină înghiţită îi dădea simţământul unui păcat, fiecare picătură din lichidul acela arzător şi iute care-i aluneca acum pe gât îi procura o plăcere amară, bucuria unei desfătări criminale şi oprite.

Spunea apoi cu jumătate glas: „Hai să mergem”. Şi plecau. Se strecurau iute, cu capul plecat, cu pas mărunt, un pas de actriţă care părăseşte scena, printre beţivii proptiţi în coate la mese, care îi aruncau priviri bănuitoare şi nemulţumite, şi după ce trecea pragul, scotea un suspin adânc, ca şi când ar fi scăpat dintr-o groaznică

primejdie.

Câteodată îl întreba, tremurând:

— Dacă aş fi insultată în locurile astea, ce-ai face?

El răspundea atunci semeţ:

— Te-aş apăra, pe legea mea!

Şi ea îl strângea fericită de braţ, poate cu dorinţa vagă de a fi insultată şi apărată, de a vedea bătându-se pentru ea bărbaţi – fie chiar oamenii aceia cu iubitul său.

Dar aceste ieşiri, repetându-se de câte două-trei ori pe săptămână, începură a-l obosi pe Duroy care, de altfel, de-abia făcea rost, în ultima vreme, de cei zece franci de care avea nevoie pentru a plăti trăsura şi consumaţiile.

O ducea nespus de greu acum, mai greu decât pe vremea când era funcţionar la Nord, căci cheltuind mult şi fără nicio socoteală în primele luni de gazetărie, cu nădejdea statornică de a câştiga a doua zi sume mari, epuizate toate resursele şi toate mijloacele de a-şi procura bani.

Un mijloc foarte simplu, acela de a se împrumuta de la casierie, curând nu mai putu fi folosit; ajunsese să datoreze la ziar leafa pe patru luni, şi încă şase sute de franci pentru rânduri. În afară de asta, îi mai datora lui Forestier o sută de franci, trei sute lui Jacques Rival, care avea o inimă largă, nemaipunând la socoteală puzderia de datorii mărunte şi ruşinoase, între cincizeci şi douăzeci de franci, care-l hărţuiau.

Saint-Potin, căruia îi ceruse sfaturi cum să procedeze ca să facă rost de o sută de franci, nu descoperise nicio cale pentru a-l scoate din încurcătură, deşi era un om plin de imaginaţie; şi Duroy, mai simţitor acum decât altădată, pentru că avea multe nevoi, turba din pricina acestei sărăcii. Clocotea în el o mânie surdă împotriva tuturor şi, veşnic pus pe arţag, îi sărea ţandăra din orice.

Se întreba uneori cum de fusese în stare să cheltuiască, una peste alta, cam o mie de franci pe lună, când nici nu aruncase banii în vânt şi nici nu-şi făcuse vreo poftă, şi băgă de seamă că adunând un prânz de opt

franci cu o cină de doisprezece luată într-una din marile cafenele de pe bulevard, ajungea numaidecât la un ludovic, care, adăugat la vreo zece franci bani de buzunar, bănetul acela care se iroseşte fără să ştii cum, se ridica la un total de treizeci de franci. Or, treizeci de franci pe zi fac nouă sute de franci pe lună. Şi asta, nemaipunând la socoteală cheltuielile pentru îmbrăcăminte, încălţăminte, rufărie, spălat şi aşa mai departe.

Deci, la 14 decembrie se trezi fără nicio centimă în buzunar, şi în cap fără niciun plan pentru a câştiga ceva bani.

Făcu, cum făcuse adesea pe vremuri: nu prânzi de loc, şi îşi petrecu după-amiaza la ziar, unde lucră febril, turbând de necaz. Pe la patru primi o telegramă de la amanta sa, care îi spunea: *„Vrei să cinăm împreună? Vom ieşi după aceea undeva?*

Răspunse imediat: *„Cu neputinţă să luăm masa împreună”.* Apoi îşi spuse că ar fi o prostie să se lipsească de clipele plăcute pe care ea i le-ar fi putut oferi, şi adăugă: *„Dar te voi aştepta, la nouă, în locuinţă noastră”.*

Şi trimiţând pe unul din băieţi să ducă biletul – spre a economisi banii de telegramă – se gândi în ce chip să-şi procure bani pentru masa de seară.

La şapte nu găsise încă nimic şi îl chinuia o foame îngrozitoare. Recurse atunci la un şiretlic de om disperat. Îi lăsă pe toţi să plece, unul câte unul şi, când se văzu singur, sună cu putere. Uşierul directorului, rămas ca să păzească birourile, se înfăţişă înaintea lui.

Duroy, în picioare, îşi scotocea buzunarele, nervos; deodată spuse grăbit:

— Ascultă, Foucart, mi-am uitat acasă portofelul şi trebuie să mă duc să iau masa la Luxemburg. Împrumută-mi cincizeci de centime ca să am de trăsură.

Omul scoase trei franci din buzunarul vestei şi întrebă:

— Domnul nu doreşte mai mult?

— Nu, nu; îmi ajunge. Îţi mulţumesc.

Şi, înşfăcând monedele albe, coborî în fugă scara şi se duse să ia masa într-o cârciumă unde nimerea în zilele de restrişte.

La ora nouă, îşi aştepta amanta în salonaş, cu picioarele la foc.

Doamna de Marelle sosi, foarte însufleţită, foarte veselă, biciuită de aerul rece de afară:

— Dacă vrei – zise ea – să facem mai întâi o plimbare şi pe la unsprezece ne întoarcem din nou aici. E o vreme minunată pentru plimbat.

Duroy răspunse morocănos:

— Pentru ce să ieşim? E foarte bine şi-aici.

Fără a-şi scoată pălăria, ea urmă:

— De-ai şti ce lună e afară! E o adevărată minunăţie să te plimbi în seara asta.

— Se poate, dar eu nu ţin deloc să mă plimb.

Spusese asta cu un aer furios. Ea rămase surprinsă, se simţi jignită şi întrebă:

— Ce ai? De ce te porţi aşa? Am poftă să mă plimb puţin şi nu văd cu ce te poate supăra lucrul acesta.

Ieşindu-şi din fire, Duroy se sculă în picioare:

— Asta nu mă supără. Asta mă plictiseşte. Na!

Doamna de Marelle era una din femeile acelea pe care împotrivirea le întărâtă, iar mojicia le scoate din sărite.

Rosti, aşadar, cu dispreţ, cu o mânie rece:

— Nu sunt deprinsă să mi se vorbească aşa. Am să mă duc singură atunci; adio!

El înţelese că lucrul era grav şi, repezindu-se spre ea, îi apucă mâinile, şi i le sărută, bolborosind:

— Iartă-mă, iubita mea, iartă-mă, dar astă-seară sunt foarte nervos, îmi sare ţandăra din orice. Adevărul e că sunt sâcâit, am necazuri, ştii, neplăceri de-ale meseriei.

Ea răspunse îmblânzită oarecum, dar nu potolită:

— Asta nu mă priveşte; şi nu vreau deloc să-ţi descarci nervii pe mine.

El o luă în braţe, trăgând-o spre canapea:

— Ascultă, Clo, n-am vrut să te jignesc; am fost

necugetat.

O sili să se aşeze, şi, îngenunchind în faţa ei, o imploră:

— M-ai iertat? Spune-mi că m-ai iertat.

Ea şopti cu răceală:

— Fie, dar să nu reîncepi. Şi sculându-se, adăugă: Acum, hai să mergem.

Duroy rămăsese în genunchi, înlănţuindu-i coapsele cu amândouă braţele; bâigui:

— Să rămânem aici, te rog. Te rog mult. Fă-mi hatârul ăsta. Mi-ar plăcea aşa de mult să te pot păstra astă seară numai pentru mine, aici, lângă foc. Spune „da”, te implor, spune „da”.

Ea răspunse aspru, răspicat:

— Nu. Ţin să ies şi nu mă voi supune toanelor tale.

Duroy stărui mult:

— Te rog mult; am un motiv, un motiv foarte serios...

Ea repetă:

— Nu. Şi dacă nu vrei să mergi cu mine, plec. Adio!

Dintr-o smucitură scăpă din braţele lui şi se îndreptă spre uşă. Duroy alergă după ea şi o cuprinse din nou:

— Ascultă, Clo, mica mea Clo, fă-mi hatârul ăsta...

Ea făcea „nu”. din cap, fără să răspundă, ferindu-se de sărutările lui şi căutând să scape din strânsoare pentru a pleca.

Duroy bâiguia:

— Clo, mica mea Clo, am un motiv...

Ea se opri privindu-l drept în faţă şi spuse:

— Minţi... Ce motiv?

Duroy roşi, neştiind ce să spună.

Şi ea urmă furioasă şi dispreţuitoare:

— Vezi bine că minţi... ticălosule. Şi cu o mişcare mânioasă, cu lacrimi în ochi, îi scăpă din braţe.

El o prinse încă o dată de umeri şi, adânc mâhnit, hotărât să mărturisească totul pentru a înlătura ruptura, rosti cu glas deznădăjduit:

— Adevărul e că n-am un ban... Asta-i!

Ea se opri brusc şi, privindu-l în adâncul ochilor ca să

citească în ei adevărul, întrebă:

— Ce spui?

Duroy se-nroşise până-n vârful urechilor:

— Spun că n-am niciun ban. Înţelegi? Nici douăzeci, nici zece centime, nici măcar cu ce să plătesc un pahar de lichior de coacăze în cafeneaua unde am intra. Mă sileşti să mărturisesc lucruri ruşinoase. Crede-mă, nu puteam să ies cu tine şi, după ce ne-am fi aşezat la o masă în faţa unor băuturi, să-ţi spun liniştit că n-am cu ce plăti.

Ea îl privea stăruitor:

— Atunci... e adevărat, adevărat... de asta...?

Într-o clipă, Duroy îşi întoarse pe dos toate buzunarele, cele de la pantaloni, de la vestă, de la haină şi şopti:

— Poftim... eşti mulţumită acum?

Pe neaşteptate, deschizând amândouă braţele cu un avânt plin de dragoste, doamna de Marelle îi sări de gât, îngânând:

— Oh! Sărăcuţul de el... sărăcuţul de el... dacă aş fi ştiut! Cum ţi s-a întâmplat asta?

Îl puse să stea jos şi i se aşeză pe genunchi; apoi, ţinându-l de gât, sărutându-l într-una, sărutându-l pe mustaţă, pe gură, pe ochi, îl sili să-i povestească de unde i se trage nenorocirea.

El născoci o poveste înduioşătoare. Fusese nevoit să vină în ajutorul tatălui său care se afla la strâmtoare. Îi dăduse nu numai toate economiile, dar se şi înglodase în datorii.

Adăugă:

— Nu mai am niciun mijloc de trai şi am înaintea mea cel puţin şase luni de foame cruntă. Ce să faci, sunt şi clipe grele în viaţă. La urma urmei, nu merită să-ţi faci sânge rău din pricina banilor.

Doamna de Marelle îi şopti la ureche:

— Am să-ţi împrumut eu, vrei?

Duroy răspunse cu demnitate:

— Eşti foarte drăguţă, micuţa mea Clo, dar să nu mai vorbim de asta, te rog. M-ai jigni!

Ea tăcu; apoi strângându-l în braţe, şopti:

— N-ai să ştii niciodată cât te iubesc.

Fu una din serile lor de dragoste cele mai minunate. Când să plece, doamna de Marelle spuse zâmbind:

— Când se află cineva în situaţia ta, ce zici, ce plăcut ar fi să regăsească într-un buzunar bani uitaţi, o piesă care a alunecat în căptuşeală.

El răspunse convins:

— O! da, fără îndoială.

Ea vru să se întoarcă pe jos acasă, sub cuvânt că luna era minunată, şi nu contenea să se minuneze privindu-l.

Era o noapte rece şi senină de început de iarnă. Trecătorii şi caii mergeau repede, muşcaţi de un ger uscat. Paşii răsunau pe trotuare.

Părăsindu-l, doamna de Marelle îl întrebă:

— Vrei să ne vedem iar poimâine?

— Sigur că da.

— La aceeaşi oră?

— La aceeaşi oră.

— La revedere, dragul meu.

Şi se îmbrăţişară cu nespusă dragoste.

Apoi el se întoarse cu paşi mari, întrebându-se ce avea să născocească a doua zi pentru a ieşi din încurcătura. Dar pe când deschidea uşa camerei, scotocind în buzunarul vestei pentru a găsi chibriturile, rămase încremenit dând peste o monedă care îi aluneca sub degete.

Cum aprinse lumina, scoase moneda din buzunar, ca să se uite mai bine la ea. Era un ludovic de douăzeci de franci!

Crezu că înnebunise.

Îl întoarse, îl răsuci, căutând să-şi închipuie minunea prin care ajunsese acolo. Oricum, din cer nu putuse pica!

Apoi, brusc, ghici, şi o mânie surdă îl cuprinse. Amanta lui amintise într-adevăr despre bani alunecaţi în căptuşeală şi pe care îi găseşti în clipe de restrişte. Pomana asta ea i-o făcuse. Ce ruşine!

Ocărî: „Ei, bine, las-că am să-i fac poimâine o primire! O să vadă ea!”

Şi se culcă clocotind de mânie şi de ciudă.

Se trezi târziu. Îi era foame. Încercă să adoarmă din nou, să nu se scoale până la două; apoi îşi spuse: „Asta nu-mi foloseşte la nimic; până la urmă tot trebuie să fac rost de ceva bani.” Apoi plecă de acasă, cu nădejdea că-i va veni o idee pe drum. Nu-i veni niciuna şi de câte ori trecea prin faţa vreunui restaurant, o foame cumplită îl făcea să-i lase gura apă. La douăsprezece nu găsise încă nimic şi atunci se hotărî brusc: „Ei asta-i! am să prânzesc din cei douăzeci de franci ai lui Clotilde. Asta n-o să mă împiedice să-i înapoioz mâine?”

Prânzi aşadar într-o berărie, cu doi franci şi jumătate. Intrând la ziar, mai dădu trei franci uşierului:

— Uite, Foucart, ţine banii pe care mi i-ai împrumutat ieri seară pentru trăsură.

Şi lucră până la şapte. Apoi se duse să ia masa şi mai cheltui trei franci din aceiaşi bani. Cei doi ţapi din cursul serii urcară la nouă franci şi treizeci de centime cheltuiala din ziua aceea.

Dar cum nu mai avea credit şi nici nu făcu rost de bani în douăzeci şi patru de ceasuri, a doua zi mai împrumută şase franci şi cincizeci din cei douăzeci pe care trebuia să-i înapoieze în aceeaşi seară, aşa încât sosi la întâlnirea stabilită cu patru franci şi douăzeci în buzunar.

Turba de mânie, şi era hotărât să lămurească din capul locului situaţia. Avea să-i spună amantei sale: „Ştii, am dat peste cei douăzeci de franci pe care mi i-ai pus în buzunar seara trecută. Nu ţi-i înapoiez astăzi, pentru că situaţia mea nu s-a schimbat deloc şi pentru că n-am avut vreme să mă ocup de problema banilor. Ţi-i voi înapoia la prima noastră întrevedere.”

Doamna de Marelle sosi, tandră, prevenitoare, plină de temeri. Cum avea s-o primească? Şi îl sărută stăruitor, pentru a înlătura o explicaţie în primele clipe.

La rândul său, Duroy îşi spunea: „O să am destul timp

mai pe urmă să aduc vorba despre asta. Trebuie să găsesc prilejul! Dar nu găsi prilejul şi nu spuse nimic, şovăind în faţa primelor cuvinte ce trebuiau rostite asupra acestui delicat subiect.

Ea nu-i ceru să iasă la plimbare şi fu încântătoare în toate privinţele.

Se despărţiră spre miezul nopţii, după ce se înţeleseră să se întâlnească peste o săptămână, miercurea – doamna de Marelle fiind invitată la mai multe supeuri în oraş.

A doua zi vrând să plătească masa, pe când căuta cele patru monede care-i mai rămăseseră, băgă de seamă că erau cinci, dintre care una de aur.

În prima clipă, crezu că în ajun i se dăduse din greşeală ca rest douăzeci de franci; apoi înţelese şi simţi o strângere de inimă, covârşit de umilinţa acestei stăruitoare milostenii.

Ce rău îi părea că nu-i spusese nimic! Dacă ar fi vorbit cu hotărâre, nu s-ar fi întâmplat niciodată asta.

Timp de patru zile făcu demersuri şi sforţări, pe cât de numeroase pe atât de zadarnice, pentru a face rost de cinci ludovici, şi îl cheltui şi pe cel de-al doilea, dăruit de doamna Marelle.

Cum se întâlniră, ea găsi mijlocul de a-i strecura încă douăzeci de franci în buzunarul pantalonului, cu toate că el îi spusese cu un aer mânios: „Ştii, să nu reîncepi gluma din celelalte seri, că mă supăr”.

Când dădu de ei înjură: „Ei, fir-ar al naibii”, şi îi puse în vestă ca să-i aibă la îndemână, căci nu-i mai rămăsese nicio centimă.

Încerca să-şi împace conştiinţa, spunându-şi: „Am să-i dau înapoi toţi odată. La urma urmei, nu sunt decât bani împrumutaţi.”

În sfârşit, casierul ziarului, la rugăminţile lui deznădăjduite, se înduplecă să-i dea cinci franci pe zi. Atât cât să-i ajungă pentru mâncare, dar nu şi pentru a restitui cei şaizeci de franci.

Dar pe Clotilde o cuprinse din nou patima hoinărelilor nocturne prin toate localurile deşuchiate ale Parisului, şi Duroy sfârşi prin a nu se mai mânia din cale afară atunci când, după plimbările lor, găsea câte un gălbior într-unul din buzunare, într-o zi chiar în gheată iar într-o altă zi între capacele ceasornicului.

De vreme ce Clotilde avea dorinţi pe care, pentru moment, el nu i le putea satisface, nu era mai firesc să şi le plătească singură decât să se lipsească de ele?

Ţinea, de altminteri, socotează de tot ce primea în felul acesta, pentru a-i înapoia banii cândva.

Într-o seară, doamna de Marelle îi spuse:

— N-o să-ţi vină să crezi, dar tu ştii că eu n-am fost niciodată la Folies-Bergères. Vrei să mă duci?

Duroy şovăi de teamă să n-o întâlnească pe Rachel. Apoi, îşi spuse: „La urma urmei nu sunt însurat, ce dracu! Dacă cealaltă o să mă vadă, o să-nţeleagă cum stau lucrurile şi-o să tacă. De altfel vom lua o lojă.”

Se hotărî şi din alt motiv. Nu voia să piardă prilejul de a-i oferi doamnei de Marelle o lojă de teatru fără să plătească un ban. Era în asta un fel de compensaţie.

Se duse să scoată bilet, lăsând-o pe Clotilde în trăsură – ca ea să nu vadă că nu-l costa nimic biletul – apoi veni s-o ia şi intrară, salutaţi de controlori.

Promenuarul gemea de lume. De abia izbutiră să răzbească prin gloata aceea de bărbaţi şi de femei care le dădeau târcoale. Ajunseră în sfârşit la loja lor şi luară loc. Prinşi între publicul nemişcat din fotolii şi vâltoarea de la galerie.

Dar doamna de Marelle nu se uita deloc pe scenă. Era cu ochii numai la fetele ce se învârteau în spatele ei, şi se întorcea mereu să le vadă stăpânită de dorinţa de a le atinge, de a le pipăi corsajul, obrajii, părul, aşa, pentru a şti din ce erau făcute făpturile acelea.

— O brună durdulie se uită tot timpul la noi, spuse ea pe neaşteptate. Adineaori am crezut că vrea să ne vorbească. Ai văzut-o?

Duroy răspunse:

— Nu. Cred că te înşeli. El, însă, o zărise demult. Era Rachel, care le dădea târcoale cu ochii aprinşi de mânie şi cu vorbe grele pe buze.

O atinsese în treacăt, pe când străbătea mulţimea. Şi ea îi spusese în şoaptă: „Bună seara”, cu o clipire din ochi care însemna: „Înţeleg”. Dar el nu răspunsese la gentileţea aceasta de teamă să nu fie văzut de amanta sa şi trecuse nepăsător cu fruntea sus, cu buza de jos răsfrântă a dispreţ. Femeia, chinuită de o gelozie inconştientă, se întoarse din drum, îl atinse iar în treacăt şi rosti cu vocea mai ridicată: „bună seara, Georges”. Dar el nici de data asta nu-i răspunsese nimic. Atunci ea se încăpăţână să fie luată în seamă, salutată, şi reveni neîncetat în spatele lojii, aşteptând un moment prielnic.

De îndată ce băgă de seamă că doamna de Marelle se uită la ea, atinse cu degetul umărul lui Duroy şi spuse:

— Bună seara! Ce mai faci?

Dar Duroy nu se întoarse.

Rachel continuă:

— Ce? Ai asurzit de joi încoace?

El nu răspunse nimic şi luă un aer de dispreţ, ca şi cum un cuvânt adresat stricatei aceleia l-ar fi compromis.

Rachel izbucni într-un râs turbat. Spuse:

— Ce, ai amuţit? Sau ţi-o fi muşcat doamna limba?

Duroy făcând un gest mânios şi întărâtat la culme strigă:

— Cum îţi permiţi să vorbeşti?... Şterge-o, că de nu, pun să te aresteze.

Atunci, cu privirea scăpărătoare, umflându-şi pieptul, Rachel zbieră:

— Ah! carevasăzică aşa! Ţi-arăt eu, mojicule! Când te culci cu o femeie, salut-o cel puţin. Zii, pen-că astăzi eşti cu alta, nici nu mă mai vezi. Dacă mi-ai fi făcut măcar un semn când am trecut adineaori pe lângă tine, te-aş fi lăsat în pace. Dar ai vrut să faci pe fudulul... Las-că-ai să vezi tu! Am să-ţi arăt eu... A!... nici nu-mi mai dai cel

puţin bună ziua când te întâlnesc...

Ar mai fi zbierat multă vreme, dar doamna de Marelle deschisese uşa lojii şi fugea prin mulţime, căutând cu disperare ieşirea.

Duroy se repezise după ea şi se străduia s-o ajungă din urmă.

Atunci Rachel, văzându-i că fug, răcni triumfătoare:

— Puneţi mâna pe ea! Puneţi mâna pe ea! Mi-a furat amantul.

În public izbucniră râsete. Doi oameni apucaseră în glumă de umeri fugara şi vrură s-o ia cu ei, căutând s-o sărute.

Dar Duroy, ajugând-o din urmă, o liberă dintr-o smucitură şi o târî în stradă.

Doamna de Marelle se repezi într-un cupeu gol care staţiona în faţa teatrului. El sări înăuntru în urma ei şi cum birjarul întreba: „Încotro, domnule?" Duroy răspunse:

— Unde vrei.

Şi trăsura porni încet, săltând prin hârtoapele caldarâmului. Pradă unui fel de atac de nervi, cu faţa ascunsă în palme, Clotilde se îneca, se înăbuşea; şi Duroy nu ştia nici ce să facă, nici ce să spună.

În cele din urmă, când o auzi că plânge, bâigui:

— Ascultă, Clo, mica mea Clo, lasă-mă să-ţi explic! Nu-i vina mea... Am cunoscut-o pe femeia asta înainte... demult... la început.

Fără veste, ea îşi desprinse faţa din palme şi, cuprinsă de o furie de femeie îndrăgostită şi înşelată, o mânie turbată care o făcu să-şi recapete glasul, bolborosi, gâfiind, cu fraze întretăiate:

— Ah! ticălosule... nemernicule... ce golan!... Cum e cu putinţă?... Ce ruşine!... Oh! Doamne! Ce ruşine!

Apoi, înfuriindu-se din ce în ce mai tare, pe măsură ce i se limpezea mintea şi vedea lucrurile mai bine:

— Cu banii mei o plăteai, nu-i aşa? Şi eu îi dădeam bani... pentru târfa asta... Ah! ticălosul!...

Timp de câteva clipe păru a căuta un cuvânt mai

biciuitor care nu-i venea, apoi dintr-odată îi dădu drumul, ca şi cum ar fi aruncat un scuipat:

— Ah!... porcul... porcul... porcul. Cu banii mei o plăteai... porcule... porcule!...

Nemaigăsind altceva repeta într-una:

— Porcule... porcule...

Deodată se aplecă în afară şi, apucându-l pe vizitiu de mânecă, strigă:

— Opreşte! – apoi deschizând portiera sări jos. Georges vru s-o urmeze, dar ea ţipă: Îţi interzic să cobori, cu o voce atât de puternică, încât trecătorii se strânseră grămadă în jurul ei şi Duroy rămase locului, de teama unui scandal.

Doamna de Marelle îşi scoase atunci punguliţa din buzunar şi, la lumina felinarului, căută mărunţiş: după ce găsi doi franci şi cincizeci, îi puse în mâna birjarului, spunându-i cu glas răsunător:

— Uite... poftim banii... eu plătesc... Şi du-l acasă pe nemernicul ăsta, în rue Boursault, la Batignolles.

Un hohot de râs izbucni în mulţimea care o înconjura. Un domn spuse:

— „Bravo, mititico!” – iar un pici oprit între roţile cupeului, băgându-şi capul prin uşa deschisă, strigă cu o voce piţigăiată:

— Bună seara, peştişorule!

Apoi trăsura porni mai departe, urmărită de râsete.

VI

A DOUA ZI GEORGES DUROY SE TREZI mahmur. Se îmbrăcă încet, apoi se aşeză la fereastră, şi începu să se gândească, Simţea în tot trupul un fel de înţepeneală, ca şi cum ar fi primit în ajun o ciomăgeală zdravănă.

Până la urmă, încolţit de nevoia de a găsi bani, se duse la Forestier.

Prietenul său îl primi în birou, stând cu picioarele la foc.

— Ce te-a făcut să te scoli aşa devreme?

— O treabă foarte serioasă. Am o datorie de onoare.

— De joc?

Duroy şovăi, apoi răspunse:

— De joc.

— Mare?

— Cinci sute de franci!

Nu datora decât două sute optzeci.

— Cui eşti dator?

Duroy nu putu răspunde numaidecât:

— ...Ei... unui... unui domn... domnului... de Carleville.

— Aşa! şi unde locuieşte domnul de Carleville?

— În strada... în strada... în strada...

Forestier începu să râdă:

— În strada „la-o de unde nu-i”. aşa e? Îl cunosc pe domnul ăsta, dragul meu. Dacă vrei, pot să-ţi dau douăzeci de franci, dar mai mult nu.

Duroy se învoi şi luă piesa de aur.

Se duse după aceea, din uşă în uşă, la toţi oamenii pe care îi cunoştea, şi strânse în cele din urmă, până la ora cinci, optzeci de franci.

Îi mai trebuiau încă doua sute de franci, dar se resemna cu curaj, şi păstrând ceea ce adunase, mormăi: „Ei, asta-i, doar n-o să-mi fac sânge rău pentru târfa aia. Am să-i înapoiez banii când voi putea.”

Însufleţit de hotărâri mari, timp de cincisprezece zile duse o viaţă plină de cumpătare, regulată şi castă. După aceea îl cuprinse o poftă chinuitoare de dragoste. I se părea că erau ani de când nu mai ţinuse în braţe o femeie, şi – ca marinarul care îşi iese din minţi când revede pământul, de câte ori întâlnea o fustă îl treceau fiori. Atunci, într-o seară se întoarse la Folies-Bergères, cu nădejdea de a o găsi acolo pe Rachel. O zări într-adevăr de cum intră, pentru că Rachel nu putea schimba localul. Se duse spre ea zâmbind şi cu mâna întinsă. Dar ea îl măsură din cap până-n picioare, şi întrebă:

— Ce doriţi de la mine?

Duroy încercă să glumească:

— Hai, n-o mai fă pe proasta.

Dar ea îi întoarse spatele rostind răspicat:

— Nu am de-a face cu peşti.

Căutase ocara cea mai grosolană. Duroy simţi că-i năvăleşte sângele-n obraz; se întoarse acasă singur.

Forestier, bolnav, slăbit, tuşind într-una, îi făcea la ziar viaţa grea şi îşi muncea parcă mintea ca să-i descopere corvezi plictisitoare. Ba chiar odată, într-un moment de iritare şi după un lung acces de tuse, cum Duroy venise fără să-i fi adus informaţia cerută, bombăni ursuz:

— Ce dracu, eşti mai prost decât aş fi crezut.

Celălalt fu cât p-aci să-l pălmuiască, dar se stăpâni, şi plecă mormăind: „Las-că am să te învăţ eu minte!” Îl străfulgeră un gând şi adăugă: „Am să-ţi pun coarne, iubitule”. Şi plecă frecându-şi mâinile, înveselit de acest plan.

Vru, chiar a doua zi, să înceapă punerea lui în aplicare şi se duse la doamna Forestier, în iscoadă.

O găsi lungită pe canapea şi citind o carte. Doamna Forestier îi întinse mâna fără să se scoale, întorcând

numai capul şi spuse:

— Bună ziua, Bel-Ami.

Numele acesta Duroy îl simţi ca o palmă.

— De ce îmi spui aşa?

Ea răspunse zâmbind:

— M-am întâlnit săptămâna trecută cu doamna de Marelle şi am aflat cum ai fost poreclit acolo.

Văzând înfăţişarea binevoitoare a doamnei Forestier, Duroy se linişti. De altminteri, la ce s-ar fi temut?

Ea reluă:

— O răsfeţi! Iar pe mine vii să mă vezi când îţi aduci aminte, la calendele greceşti sau pe-aproape, nu?

Duroy se aşezase lângă ea şi o privea cu o curiozitate nouă, o curiozitate de colecţionar în căutare de obiecte de artă. Era fermecătoare, blondă, de un auriu blând şi cald, făcută pentru mângâieri; şi îşi spuse: „E, fără îndoială, mai bine decât cealaltă”. Era sigur de succes, şi i se părea că n-avea decât să întindă mâna, s-o culeagă, ca pe un fruct.

Spuse cu îndrăzneală:

— N-am venit să vă văd, pentru că a fost mai bine aşa.

Fără să înţeleagă, doamna Forestier întrebă:

— Cum asta? Pentru ce?

— Pentru ce? Nu bănuieşti?

— Nu. Câtuşi de puţin.

— Pentru că sunt îndrăgostit de dumneata... O! numai puţin... şi nu vreau să ajung de tot...

Doamna Forestier nu păru nici uimită, nici jignită, nici măgulită; zâmbind mai departe cu acelaşi zâmbet nepăsător răspunse liniştită:

— O! poţi veni totuşi. Nimeni nu poate fi îndrăgostit multă vreme de mine.

Pe el îl uimi, mai mult decât cuvintele, tonul ei, şi întrebă:

— De ce?

— Pentru că e zadarnic, şi eu fac să se înţeleagă asta numaidecât. Dacă mi-ai fi împărtăşit mai curând temerea

dumitale, te-aş fi liniştit şi te-aş fi îndemnat dimpotrivă să vii cât mai des.

El izbucni, pe un ton mişcător:

— Atât doar, că simţămintelor nu le poţi porunci.

Doamna Forestier se întoarse spre el:

— Dragul meu prieten, pentru mine un om îndrăgostit e şters din rândul celor vii. Devine nătâng şi nu numai nătâng, dar şi periculos. Cu oamenii care mă iubesc, sau care susţin lucrul acesta, eu curm orice legături de prietenie, mai întâi pentru că mă plictisesc, şi apoi pentru că trebuie să mă feresc de ei ca de câinii turbaţi care oricând pot începe să muşte. Îi ţin în carantină, până le frece boala. Nu uita acest lucru. Ştiu bine că la dumneata dragostea nu e decât un fel de poftă, în timp ce la mine e dimpotrivă, un fel de... de... legătură sufletească, ceva care nu este cuprins în crezul bărbaţilor. Dumneata îi înţelegi litera, iar eu, spiritul. Dar... uită-te bine la mine...

Nu mai zâmbea. Avea chipul liniştit şi rece, şi spuse apăsând pe fiecare cuvânt:

— Nu voi fi niciodată – auzi, niciodată – amanta dumitale. Este aşa cu totul zadarnic, şi chiar dăunător pentru dumneata să stărui în această dorinţă... Şi acum că... operaţia a fost făcută... vrei să fim prieteni, prieteni buni, dar ştii, adevăraţi prieteni – fără gânduri ascunse?

Duroy înţelese că orice încercare ar fi fost zadarnică în faţa acestei hotărâri de nestrămutat. Se resemnă numaidecât, fără şovăială şi, încântat că făcuse din ea o aliată, îi întinse amândouă mâinile:

— Sunt al dumitale, doamnă – cum doreşti.

Ea simţi, după glas, sinceritatea cuvintelor lui şi îi întinse şi ea mâinile.

Duroy le sărută una după alta, apoi, ridicând capul, spuse cu simplicitate:

— Pe Dumnezeul meu! dacă aş fi dat peste o femeie ca dumneata, ce fericit aş fi fost s-o iau de soţie.

De data asta doamna Forestier fu mişcată, măgulită de aceste cuvinte, cum sunt femeile de complimentele care

le merg la inimă şi îi aruncă una din acele priviri repezi şi recunoscătoare, care fac din noi sclavii lor.

Apoi, cum Duroy nu găsea ce să spună pentru a relua convorbirea, doamna Forestier spuse cu o voce blândă, punându-i un deget pe braţ:

— Şi îmi voi începe chiar de acum meseria de prietenă: Eşti neîndemânatic, dragul meu... şovăi, apoi întrebă: pot vorbi fără înconjur?

— Da.

— Cu totul?

— Cu totul.

— Ei bine! Du-te şi fă-i o vizită doamnei Walter, care te preţuieşte mult, şi intră-i în voie. Pe acolo îţi vei putea strecura complimentele, cu toate că e o femeie cinstită, crede-mă, foarte cinstită. O! nici prin partea aceea nu e nădejde de vreo... cucerire. Dar ai putea da peste ceva mai bun, făcându-te bine văzut. Ştiu că ocupi la ziar un loc de nimica toată. Dar să nu-ţi fie teamă; toţi redactorii sunt primiţi acolo cu aceeaşi bunăvoinţă. Crede-mă, du-te.

Duroy spuse zâmbind:

— Mulţumesc, eşti un înger, un înger păzitor. Apoi vorbiră de una, de alta...

Stătu mult, voind să arate că-i era plăcut să se găsească în apropierea ei şi, luându-şi rămas bun, mai întrebă o dată:

— Ne-am înţeles, aşadar, suntem prieteni?

— Ne-am înţeles.

Şi fiindcă băgase de seamă ce efect avusese complimentul pe care i-l făcuse adineaori, îl întări adăugând:

— Şi dacă rămâi vreodată văduvă, mă înscriu.

Apoi plecă repede, ca să nu-i lase timp să se supere.

Se simţea stingherit la gândul vizitei pe care urma să o facă doamnei Walter, pentru că nu fusese autorizat să se prezinte la ea şi nu voia să săvârşească vreo stângăcie. Patronul îi arăta multă bunăvoinţă, îi preţuia munca, îl

întrebuinţa, cu precădere în treburile anevoioase; de ce nu s-ar folosi de această trecere pentru a pătrunde în casa lui?

Aşadar, într-o zi se sculă dis-de-dimineaţă, se duse în piaţă la vremea târgului şi cumpără cam de zece franci vreo douăzeci de pere minunate. Le puse cu grijă într-un coşuleţ cu capac, pentru a face să se creadă cu veneau de departe, şi le duse portarului doamnei Walter cu cartea sa de vizită pe care scrisese:

„Georges Duroy

Roagă cu respect pe doamna Walter să primească aceste fructe ce i-au sosit azi dimineaţă din Normandia”.

A doua zi, găsi în cutia sa de scrisori de la ziar un plic cuprinzând, ca răspuns, cartea de vizită a doamnei Walter *„care mulţumea călduros domnului Georges Duroy, şi primea vizite în fiecare sâmbătă”.*

Sâmbăta următoare se înfăţişă.

Domnul Walter locuia în bulevardul Malesherbes, o casă compusă din două corpuri de clădire, proprietatea lui, din care o parte era închiriată, lucru obişnuit la oamenii practici. Un singur portar, aşezat între cele două uşi de la intrare, deschidea şi pentru proprietar şi pentru chiriaş, dând fiecărei intrări un aer măreţ de palat, prin ţinuta lui impunătoare de portar la biserică, cu pulpele groase strâns înfăşurate în ciorapi albi, şi prin veşmântul lui de gală cu nasturi auriţi şi reveruri roşii.

Saloanele de primire se aflau la primul etaj. Pătrundeai în ele printr-o anticameră cu pereţii tapisaţi care avea la intrare draperii în loc de uşi. Doi feciori moţăiau pe scaune. Unul din ei luă pardesiul lui Duroy, iar celălalt îi apucă bastonul, deschise o uşă, înaintă câţiva paşi, strigă numele musafirului apoi, dându-se la o parte, îl lăsă să treacă într-o încăpere goală.

Încurcat, Duroy se uita în toate părţile; deodată zări într-o oglindă, foarte departe, mai mulţi oameni care

stăteau jos. Înşelat de oglindă, luă mai întâi o direcţie greşită, apoi străbătu încă două saloane goale şi dădu într-un buduar tapetat cu mătase albastră cu floricele aurii, unde patru doamne stăteau de vorbă în jurul unei mese rotunde pe care se aflau ceşti de ceai.

Cu toată siguranţa pe care o dobândise datorită vieţii lui de parizian, şi mai ales meseriei de reporter care îl punea neîncetat în legătură cu personaje de seamă, Duroy se simţea puţin stingherit de fastul de la intrare şi de trecerea aceea nesfârşită prin nişte saloane pustii.

Îngăimă:

— Doamnă, mi-am îngăduit... căutând cu privirea pe stăpâna casei.

Ea îi întinse mâna, pe care el o luă făcând o plecăciune, şi după ce îi spuse:

— Eşti foarte amabil, domnule, că ai venit să mă vezi – îi arătă un scaun, pe care Duroy se prăbuşi greoi, crezându-l mult mai înalt.

Toată lumea tăcuse. Una din femei deschise din nou discuţia. Era vorba de frigul care se înteţea, dar totuşi nu îndeajuns pentru a opri epidemia de febră tifoidă, sau pentru a face cu putinţă patinajul. Şi fiecare îşi dădu părerea în legătură cu gerul care se abătuse asupra Parisului, apoi îşi mărturisiră preferinţele cu privire la anotimpuri, cu toate argumentele banale care zac în minţile oamenilor ca praful în locuinţe.

Uşa se deschise şi Duroy, întorcând capul, zări prin două oglinzi o doamnă grasă care se apropia. De îndată ce intră în budoar, una din doamne se sculă, strânse mâinile prietenelor sale şi plecă; Duroy urmări cu privirea, de-a lungul celorlalte saloane, spatele ei negru pe care străluceau mărgelele broderiei de pe rochie.

Când agitaţia pricinuită de acest schimb de persoane se potoli, discuţia reîncepu spontan, fără nicio legătură cu ceea ce se vorbise mai înainte, trecând acum la problema Marocului, la războiul din Orient şi la încurcăturile Angliei în sudul Africii.

Doamnele vorbeau despre aceste lucruri ca şi cum le-ar fi ştiut pe dinafară, ca şi cum ar fi jucat o comedie mondenă, obişnuită, repetată de nenumărate ori.

Mai sosi cineva, o blondă micuţă, cârlionţată, din pricina căreia o doamnă înaltă şi uscăţivă, între două vârste, se ridică şi plecă.

Şi se vorbi despre sorţii de izbândă pe care îi avea domnul Linet de a intra la Academie. Noua venită era încredinţată că în locul lui avea să fie ales domnul Cabanon-Lebas, autorul frumoasei adaptări în versuri, pentru teatru, a lui *Don Quichotte.*

— Ştiţi că se va juca la „Odeon” iarna viitoare?

— Da? Într-adevăr? Am să mă duc negreşit să văd această tentativă foarte literară.

Doamna Walter răspundea plină de bunăvoinţă, cu linişte şi nepăsare, fără să şovăie niciodată asupra celor ce trebuia să spună, părerea sa fiind întotdeauna gata făcută.

Dar băgă de seamă că se întuneca, şi sună să se aducă lămpi, fără a-şi lua urechea de la flecăreala care se întindea ca o peltea şi gândindu-se în acelaşi timp că uitase să treacă pe la gravor ca să comande invitaţii pentru viitoarea cină pe care o dădea. Era puţin cam grasă, frumoasă încă, la vârsta primejdioasă când prăbuşirea e aproape. Se menţinea datorită îngrijirilor, măsurilor de igienă şi dresurilor pentru piele. Părea cuminte în toate, cumpătată şi înţeleaptă, una din acele femei a căror minte este orânduită ca o grădină franţuzească. Umbli prin ea fără să descoperi nimic nou, găsindu-i însă în acelaşi timp un oarecare farmec. Avea bun simţ, o minte ageră, cumpătată şi sigură care îi ţinea loc de fantezie; era bună, devotată, şi avea o largă şi blândă bunăvoinţă pentru toţi şi pentru toate.

Băgă de seamă că Duroy nu spusese nimic, că nu i se vorbise, şi că părea puţin stingherit; şi, cum doamnele nu părăsiseră încă Academia... – subiectul acesta preferat reţinându-le totdeauna mult timp atenţia – întrebă:

— Dar dumneata, care trebuie să fii mai bine informat decât oricine, domnule Duroy, de partea cui înclini?

Duroy răspunse fără nicio şovăire:

— În această chestiune, doamnă, n-aş cerceta niciodată meritul – care oricând poate fi tăgăduit – al celor care vor să fie primiţi; ci vârsta şi starea sănătăţii. Nu le-aş cere să-mi arate diplomele, ci boala de care suferă. N-aş cerceta dacă au făcut o traducere în versuri potrivite a lui Lope de Vega, dar aş avea grijă să aflu amănunte despre starea ficatului şi a inimii lor, a rinichilor şi a măduvei spinării. Pentru mine, o hipertrofie ca lumea, o albinurie cumsecade, şi mai ales un frumos început de ataxie locomotrice, cântăresc de o sută de ori mai greu decât patruzeci de volume de digresiuni asupra ideii de patrie în poezia barbarescă.

O tăcere plină de uimire se aşternu după ce fu rostită această părere.

Zâmbind, doamna Walter reluă:

— De ce mă rog?

Duroy răspunse:

— Pentru că eu nu urmăresc nimic altceva decât plăcerea pe care un lucru o poate face doamnelor. Or, pentru domniile-voastre, Academia nu prezintă cu adevărat un interes decât atunci când un academician moare. Cu cât mor mai mulţi, cu atât trebuie să fiţi mai fericite. Dar pentru a muri repede, trebuie să fie aleşi bătrâni şi bolnavi.

Cum păreau cam mirate, adăugă:

— De altminteri sunt la fel ca dumneavoastră: şi mie îmi face aceeaşi plăcere să citesc în „Ecourile Parisului” despre moartea unui academician. Numaidecât mă întreb: „Cine îi va lua locul?” Şi îmi întocmesc lista. E un joc, un mic joc foarte plăcut, care se repetă în toate saloanele Parisului, ori de câte ori moare un nemuritor: „Jocul morţii şi al celor patruzeci de bătrâni”.

Doamnele nu-şi reveniseră încă din buimăceala lor, dar prinseră a zâmbi, atât de întemeiate li se păreau

observabile lui.

Încheie, sculându-se:

— Dumneavoastră îi numiţi, doamnelor, şi dumneavoastră n-o faceţi decât pentru a-i vedea murind. Alegeţi-i, aşadar, bătrâni, foarte bătrâni, cât mai bătrâni cu putinţă, şi nu vă îngrijiii niciodată de altceva.

Apoi plecă cu multă graţie.

Cum ieşi, una din femei declară:

— Are haz băiatul ăsta. Cine e?

Doamna Walter răspunse:

— Unul din redactorii noştri care deocamdată nu face decât treburi mărunte la ziar, dar care nu mă îndoiesc că va răzbate-n curând.

Duroy trecea voios pe bulevardul Malesherbes, cu paşi mari săltaţi, mulţumit de isprava lui şi mormăind: „Bun început”.

Şi în aceeaşi seară se împăcă cu Rachel.

Săptămâna următoare îi aduse două întâmplări de seamă: fu numit reporter şef al „Ecourilor”, şi poftit să ia masa la doamna Walter, fapt care-l făcu numaidecât să vadă o legătură între cele două evenimente.

Vie Française era mai întâi un ziar de speculă, patronul fiind un om al banului, căruia ziaristica şi deputăţia îi serviseră drept pârghii. Făcându-şi din bonomie o armă, trăsese întotdeauna sforile sub masca zâmbitoare a unui om cumsecade, şi nu se folosea în treburile lui – oricare a fi fost ele – decât de oameni pe care îi pusese la încercare, de care era sigur, pe care îi simţise şmecheri, cutezători şi maleabili. Duroy, numit şef al „Ecourilor”, i se părea un băiat de nădejde.

Această slujbă fusese îndeplinită până atunci de secretarul de redacţie, domnul Boisrenard, un vechi ziarist, fără cusur, punctual şi meticulos ca un funcţionar.

Timp de treizeci de ani fusese secretar de redacţie la unsprezece ziare deosebite, fără să-şi fi schimbat întru nimic felul de a lucra sau de a vedea lucrurile. Trecea dintr-o redacţie într-alta, cum schimbi un restaurant, abia

băgând de seamă că bucătăria nu avea chiar acelaşi gust. Nu avea nicio părere politică sau religioasă. Era devotat ziarului, oricare ar fi fost el, priceput în meserie şi preţios pentru experienţa lui. Lucra ca un orb care nu vede nimic, ca un surd care nu aude nimic, şi ca un mut care nu vorbeşte niciodată nimic. Era însă de o mare cinste profesională şi nu s-ar fi învoit în ruptul capului să facă un lucru pe care nu l-ar fi socotit cinstit, leal şi corect din punctul de vedere propriu meseriei lui.

Domnul Walter, deşi îl preţuia, dorise adesea un alt om pentru a-i încredinţa „Ecourile”, care sunt, spunea el, sufletul ziarului. Cu ajutorul lor se împrăştie ştirile, se răspândesc zvonurile, se influenţează publicul, acţiunile. Între două petreceri în lumea bună, trebuie să ştii să strecori, fără să dai impresia, noutatea de seamă, lăsând-o mai mult să se înţeleagă, decât să o spui. Trebuie să laşi să se ghicească, prin subînţelesuri, ce vrei, să dezminţi, în aşa fel încât zvonul să se întărească, sau să afirmi astfel, încât nimeni să nu creadă în cele anunţate.

Pentru ca toată lumea să citească „Ecourile”, trebuie ca fiecare să găsească zilnic în ele cel puţin un rând care să-i trezească interesul. Trebuie avut în vedere totul şi pe toţi; toate straturile sociale, toate meseriile: Parisul, provincia, armata şi pictorii, clerul şi universitatea, magistraţii şi curtezanele.

Cel care le conduce, şi care comandă batalionul de reporteri, trebuie să fie veşnic treaz, veşnic cu ochii-n patru, neîncrezător, şiret, prevăzător, ager şi maleabil, înarmat cu toate vicleşugurile şi înzestrat cu un miros ascuţit, pentru a putea descoperi ştirea falsă de la prima aruncătură de ochi, pentru a hotărî ce e bine de spus, ce trebuie ascuns, pentru a ghici ceea ce va avea răsunet în public şi pentru a înfăţişa ştirea în aşa fel încât efectul să fie cât mai mare.

Domnul Boisrenard, care avea o experienţă îndelungată, era lipsit de stăpânire de sine şi de îndemânare; îi lipsea mai ales şiretenia înnăscută de care

era nevoie pentru a ghici în fiecare zi gândurile ascunse ale patronului.

Duroy se potrivea de minune şi întregea perfect redacţia acestui ziar, care, după vorba lui Norbert de Varenne „naviga pe fondurile statului şi pe străfundurile politicii”.

Inspiratorii şi adevăraţii redactori ai ziarului erau şase deputaţi, interesaţi în toate afacerile întreprinse sau sprijinite de director. La Cameră li se zicea „Banda lui Walter” şi erau invidiaţi din cauza banilor câştigaţi, cu el şi prin el.

Forestier, redactor politic, nu era decât omul de paie al acestor oameni de afaceri, cel care aducea la îndeplinire gândurile sugerate de ei. Ei îi dădeau ideile pentru articolele de fond, pe care totdeauna le scria acasă, ca să nu fie tulburat, spunea el. Pentru a da însă ziarului un aspect literar şi parizian, fuseseră atraşi doi scriitori, celebri în genuri deosebite: Jacques Rival, cronicar de actualităţi, şi Norbert de Varenne, poet şi cronicar fantezist, sau mai bine zis povestitor din şcoala cea nouă.

Făcuseră apoi rost, pe preţuri de nimic, de critici de artă, pictură, muzică, de critici dramatici, de un redactor priceput în criminalistică, şi de un redactor hipic, din marele trib mercenar al celor ce scriu de toate. Două femei din protipendadă, „Domino rose” şi „Patte Blanche”, trimiteau diverse ştiri din societatea aleasă, tratau problemele privitoare la modă, la viaţa elegantă, la regulile de etichetă, purtare şi dădeau în vileag amănunte privind doamnele cu vază.

Şi *Vie Française* „naviga pe fondurile statului şi pe străfundurile politicii”, condus de toate aceste mâini.

Duroy se afla în culmea fericirii după numirea sa în funcţia de şef al „Ecourilor”, când se pomeni cu un cartonaş gravat, pe care citi: *„Domnul şi doamna Walter roagă pe domnul Georges Duroy să le facă plăcerea de a veni să ia masa la ei, joi 30 ianuarie”.*

Acest nou semn de bunăvoinţă, după celălalt, îl umplu

de o mare bucurie. Sărută invitaţia de parcă ai fi fost o scrisoare de dragoste. Se duse apoi să-l caute pe casier pentru a dezbate greaua problemă a fondurilor.

Un şef al „Ecourilor” are de obicei bugetul său propriu din care îşi plăteşte reporterii şi ştirile – bune sau neînsemnate – aduse de unul sau de altul – cum îşi aduc grădinarii fructele la un negustor de trufandale.

Ca început, i se alocase lui Duroy suma de o mie două sute de franci pe lună, din care îşi pusese în gând bineînţeles să păstreze partea leului. În faţa cererilor lui stăruitoare, casierul îi avansase în cele din urmă o sumă de patru sute de franci. Se gândi, în primul moment, să-i înapoieze doamnei de Marelle cei două sute optzeci de franci pe care îi datora, dar îşi făcu aproape numaidecât socoteala că nu i-ar mai fi rămas decât o sută douăzeci de franci, sumă cu totul neîndestulătoare pentru a face să meargă în chip mulţumitor noul său serviciu şi se hotărî să-i restituie banii mai târziu.

Timp de două zile se îndeletnici cu instalarea, căci moştenea o masă separată şi un dulap cu despărţituri pentru scrisori, în marea încăpere comună întregii redacţii. Avea în stăpânirea sa un capăt al acestei încăperi, în timp ce Boisrenard, al cărui păr negru ca abanosul, cu toată vârsta lui înaintată, era veşnic aplecat deasupra unei foi de hârtie, ocupa celălalt capăt.

Masa cea lungă din mijloc aparţinea redactorilor externi. De obicei era folosită ca bancă; redactorii stăteau pe ea, fie cu picioarele atârnând în jos, fie turceşte în mijloc. Câtcodată se aşezau câte şase pe masă, stând pe vine şi jucând *bilboquet* într-o nemişcare de statuete chinezeşti.

Până la urmă, Duroy prinse şi el gust de jocul acesta şi, îndrumat de Saint-Potin, deveni foarte îndemânatic. Forestier, din ce în ce mai bolnav, îi încredinţase frumosul lui *bilboquet* din lemn preţios, ultimul cumpărat, pe care îl găsea puţin cam greu; şi Duroy mânuia cu un braţ puternic marea bilă neagră din capătul sforii, numărând

în şoaptă: „unu-doi-trei-patru-cinci-şase”.

Izbuti pentru întâia oară să facă douăzeci de puncte la rând tocmai în ziua când trebuia să ia masa la doamna Walter. „Bună zi, îşi spuse el, am numai succese”. Căci îndemânarea la *bilboquet* îţi asigura, cu adevărat, un fel de superioritate în birourile ziarului *Vie Française.* Părăsi redacţia devreme, ca să aibă timp să se îmbrace şi o apucă pe strada Londrei, când deodată zări în faţa lui o femeie scundă, semănând la statură cu doamna de Marelle. Simţi că-i năvăleşte sângele în obraji, şi inima îi zvâcni mai tare. Trecu strada, ca s-o vadă din profil. Femeia se opri pentru a trece şi ea strada. Răsuflă uşurat; se înşelase, nu era ea.

Se întrebase adesea cum ar fi trebuit să se poarte dacă s-ar fi întâlnit cu ea faţă în faţă. S-o salute, sau să pară că n-o vede? „Am să mă fac că n-o văd”. gândi el.

Era frig; apa din şanţuri, încremenită de ger, prinsese pe-alocuri o crustă groasă de gheaţă. La lumina felinarelor, trotuarele erau uscate şi cenuşii.

Când ajunse acasă, Duroy se gândi: „Trebuie să mă mut. Locuinţă asta nu mi se mai potriveşte.” Se simţea vesel şi plin de energie, în stare să alerge pe acoperişuri şi, plimbându-se între pat şi fereastră, spunea mereu cu glas tare: „Se apropie izbânda! Da, a sosit izbânda. Va trebui să-i scriu tatii.”

Îi scria din când în când tatălui său; şi scrisoarea aducea întotdeauna o mare bucurie în cârciumioara normandă, aşezată la marginea drumului, în vârful coastei celei mari de unde vezi tot Rouenul şi valea largă a Senei.

Din când în când, primea şi el câte un plic albastru a cărui adresă era aşternută pe hârtie cu un scris mare şi tremurat; la începutul scrisorii părinteşti citea întotdeauna aceleaşi rânduri:

„Scumpul meu fiu,
Află despre noi că suntem bine, atât mama ta cât şi eu.

Pe aici mai nimic nou. Totuşi, află că...”

Şi păstra în suflet o adevărată căldură pentru lucrurile din sat, pentru veştile despre vecini şi pentru starea ogoarelor şi a recoltelor.

Înnodându-şi cravata albă în faţa oglinjoarei, îşi spunea mereu: „Trebuie să-i scriu tatii chiar mâine. De m-ar vedea bătrânul astă-seară în ce casă mă duc, ar rămâne cu gura căscată. Drace! În curând am să-i trag o masă cum n-a mâncat el în viaţa lui.” Şi brusc îşi aminti bucătăria afumată de acasă, din dosul cârciumii golită de muşterii – tingirile aruncând reflexe galbene pe pereţi, pisica aşezată pe vatră cu nasul la foc şi cu înfăţişarea ei de Himeră ghemuită, masa de lucru unsuroasă, năclăită de scursori, cu un castron de supă fumegând pus la mijloc, şi o lumânare de seu arzând între două farfurii. Şi zări de asemenea bărbatul şi femeia, pe tatăl şi pe mama lui, doi ţărani cu mişcări domoale, sorbind supa cu mici înghiţituri. Cunoştea cele mai mici cute de pe feţele lor bătrâne, cele mai mici gesturi ale mâinilor şi capului lor. Ştia chiar şi ce îşi spuneau în fiecare seară, mâncând faţă în faţă, singuri.

Se mai gândi: „Nu se poate, trebuie să mă duc să-i văd”.

Terminând cu îmbrăcatul, stinse lumânarea şi coborî.

De-a lungul bulevardului, prostituate încercară să se agaţe de el. Smucindu-şi braţul, le răspundea: „Dar lăsaţi-mă odată în pace!” cu un dispreţ nemărginit ca şi cum l-ar fi insultat, înjosit... Drept cine îl luau? Târâturile astea nu ştiu să deosebească oamenii! Senzaţia fracului îmbrăcat pentru a merge să ia masa la nişte oameni foarte bogaţi, foarte cunoscuţi, foarte importanţi, îi dădea sentimentul unei noi personalităţi, conştiinţa că a devenit un alt om, un om de lume, din lumea bună.

Intră cu îndrăzneală în anticamera luminată de candelabrele înalte de bronz, şi încredinţă, cu o mişcare firească, bastonul şi pardesiul celor doi feciori care se

apropiară de el.

Toate saloanele erau puternic luminate. Doamna Walter primea lumea în cel de al doilea salon, care era cel mai mare. Îl întâmpină cu un zâmbet fermecător, iar el strânse mâna celor doi bărbaţi sosiţi înaintea lui, domnul Firmin şi domnul Laroche-Mathieu, deputaţi şi redactori anonimi ai ziarului *Vie Française.*

Domnul Laroche-Mathieu se bucura la ziar de o deosebită vază decurgând dintr-o mare înrâurire asupra Camerei. Nimeni nu se îndoia că avea să ajungă cândva ministru.

Sosi apoi familia Forestier, soţia în roz, şi încântătoare. Duroy rămase încremenit văzând-o prietenă cu cei doi deputaţi. Timp de cinci minute, doamna Forestier stătuse de vorbă în şoaptă cu domnul Laroche-Mathieu, în colţul căminului. Charles părea istovit. Slăbise mult de o lună încoace, şi tuşea necontenit repetând: „Trebuie să iau o hotărâre şi să mă duc să sfârşesc iarna în Sud”.

Norbert de Varenne şi Jacques Rival sosiră împreună.

Apoi o uşă se deschise în fundul locuinţei şi domnul Walter intră cu două fete între şaisprezece şi optsprezece ani, una urâtă şi cealaltă frumoasă.

Cu toate că ştia că patronul e tată de familie, Duroy rămase surprins. Totdeauna se gândise la fiicele directorului ca la nişte ţinuturi îndepărtate pe care n-ai să le vezi niciodată. Şi apoi şi le închipuise mici de tot, pe când ele erau nişte femei. Din pricina asta simţea o uşoară tulburare sufletească, ca-n faţa oricărei schimbări neaşteptate.

După prezentare îi întinseră mâna pe rând, apoi se aşezară la o mesuţă destinată lor, desigur, unde începură să mânuie o mulţime de mosoare cu mătase scoţându-le dintr-un coşuleţ de lucru.

Mai era aşteptat cineva; şi toată lumea tăcea stingherită, cu stingherealа aceea dinaintea meselor la care luau parte oameni feluriţi, care nu au aceeaşi stare de spirit, din pricina ocupaţiilor lor diferite din timpul zilei.

Neavând ce face, Duroy se uita pe pereţi; văzându-l, Papà Walter îi strigă de departe, cu dorinţa vădită de a-şi lăuda avuţia:

— Te uiţi la tablourile mele? şi accentuă cuvântul *„mele”.* Am să ţi le arăt. Şi luă o lampă ca să se poată vedea toate amănuntele: Aici, peisajele.

În mijlocul tăbliei se vedea un tablou mare de Guillemet, o plajă din Normandia sub un cer furtunos. Dedesubt, o pădure de Harpignies, apoi o câmpie din Algeria, de Guillaumet, cu o cămilă în zare, o cămilă mare, cu nişte picioare înalte, aidoma unui monument bizar.

Domnul Walter trecu la peretele următor şi rosti cu o voce gravă, ca un maestru de ceremonii:

— Marii pictori. Erau patru tablouri: *Vizitarea bolnavilor* de Gervex; O *secerătoare* de Bastien-Lapage; O *văduvă* de Bouguereau şi *O execuţie* de Jean-Paul Laurens. Cel din urmă înfăţişa un preot din Vendée împuşcat la zidul bisericii sale de un pluton de soldaţi republicani.

Arătând tăblia de pe peretele următor, un zâmbet flutură pe obrazul grav al patronului:

— Aici, fanteziştii.

Se zărea mai întâi o mică pânză de Jean Beraud intitulată: *Sus şi jos.* Era o parizianã frumoasă urcând din mers scara unui tramvai cu cai. Capul i se vedea la înălţimea platformei de deasupra, şi domnii aşezaţi pe bănci priveau cu nesaţ obrazul tânăr care venea spre ei, în timp ce bărbaţii care stăteau în picioare pe platforma de jos se uitau lung la pulpele tinerei femei cu o cu totul altă expresie: de ciudă şi jind.

Domnul Walter ţinea lampa cu braţul întins şi repeta, râzând ştrengăreşte:

— Ei! nu-i aşa că are haz? E nostim, nu?

Apoi lumină alt tablou: O *scăpare de la înec* de Lambert.

În mijlocul unei mese de pe care se strânseseră tacâmurile, un pisoi, aşezat pe labele dindărăt, privea cu

luare-aminte, mirare şi nedumerire, o muscă înecându-se într-un pahar cu apă. Ţinea o lăbuţă ridicată, gata să scoată musca afară cu o mişcare vioaie. Dar nu era deloc hotărât. Şovăia. Ce avea să facă?

Apoi patronul lumină un Detaille: *Lecţia,* care înfăţişa un soldat într-o cazarmă, învăţând un căţel să bată toba; şi afirmă:

— Iată ceva subţire!

Duroy râdea cu un râs plin de aprobare şi exclama cu admiraţie:

— Încântător, fermecător, splen...

Se opri brusc, auzind în spatele lui vocea doamnei de Marelle, care tocmai intrase.

Gazda lumina mai departe tablourile, explicându-le. Arăta acum o acuarelă de Maurice Leloir: *Obstacolul.* Era o lectică oprită în loc, trecerea fiind închisă din pricina încăierării dintre doi oameni de rând, doi vlăjgani luptându-se ca nişte herculi. Şi prin fereastra lecticii se vedea ieşind un fermecător chip de femeie care privea... care privea... atentă, fără teamă, şi cu o oarecare uimire plină de admiraţie, lupta celor două brute.

Papà Walter vorbea mai departe:

— Mai am tablouri în celelalte încăperi, dar sunt de pictori mai puţin cunoscuţi, mai puţini preţuiti. Aici este Salonul meu pătrat, ca la Luvru. Acum, cumpăr pânze de-ale tinerilor, de-ale începătorilor şi le pun deoparte, la păstrare, până în clipa când autorii lor vor deveni celebri. Rosti apoi foarte încet: Acum e momentul să cumperi tablouri. Pictorii mor de foame. N-au leţcaie, n-au leţcaie...

Dar Duroy nu vedea nimic, şi asculta fără să înţeleagă. Doamna de Marelle era acolo, în spatele lui. Ce trebuia să facă? Dacă o salută, n-avea să-i întoarcă spatele sau să-i trântească o obrăznicie? Dar dacă nu se apropia de ea, ce aveau să spună ceilalţi? „Oricum, trebuie să câştig timp” – îşi spuse el. Era atât de tulburat, încât, o clipă se gândi să spună că i se făcuse rău, ca să poată pleca. Cercetarea

tablourilor luă sfârşit. Patronul se duse să pună lampa la loc şi să salute pe noua venită, în timp ce Duroy se apucă să cerceteze singur tablourile, ca şi cum nu s-ar fi săturat privindu-le.

Era cu totul zăpăcit. Ce trebuia să facă? Auzea vocile; distingea convorbirea...

Doamna Forestier îl strigă:

— Domnule Duroy, fii bun...

Se apropie numaidecât de ea. Îl chemase pentru a-i face cunoştinţa cu o prietenă care dădea o petrecere şi care ar fi dorit să apară o notiţă despre ea în „Ecourile” din Vi*e Française.*

Duroy bâiguia:

— Dar fără îndoială, fără îndoială...

Doamna de Marelle se afla acum chiar lângă el: şi Duroy nu îndrăznea să se întoarcă pentru a pleca în altă parte.

Deodată, crezu că înnebuneşte: doamna de Marelle spusese cu glas tare:

— Bună seara, Bel-Ami. Aşadar, nu mă mai recunoşti?

Duroy se răsuci repede pe călcâie. Clotilde stătea în picioare în faţa lui, privindu-l veselă şi plină de dragoste. Şi îi întinse mâna.

El i-o luă tremurând, temându-se încă de vreo cursă sau de vreo viclenie. Doamna de Marelle adăugă cu seninătate:

— Ce mai faci? Nu te mai vede nimeni.

El se bâlbâia, neputând să-şi recapete sângele rece:

— ...Am avut mult de lucru, doamnă, mult de lucru. Domnul Walter mi-a încredinţat o nouă funcţie, care îmi dă grozav de mult de lucru.

Privindu-l mai departe în ochi, fără ca el să-i fi putut descoperi în priviri altceva decât bunăvoinţă, doamna de Marelle răspunse:

— Ştiu. Dar ăsta nu e un motiv să-ţi uiţi prietenii.

Fură despărţiţi de o doamnă grasă care intra, o doamnă puhavă, cu rochia foarte decoltată, cu braţele

roşii, cu obrajii îmbujoraţi, pieptănată şi îmbrăcată cu pretenţie, şi umblând atât de greoi, încât văzând-o păşind îi ghiceai greutatea şi grosimea coapselor.

Cum i se arăta un deosebit respect, Duroy întrebă pe doamna Forestier:

— Cine e doamna?

— Vicontesa de Percemur, cea care semnează „Patte Blanche”.

Duroy rămase uluit şi îi veni să râdă:

— Patte Blanche! Patte Blanche! Şi eu care îmi închipuiam că e o femeie tânără ca dumneata! Asta e Patte Blanche? Ei, asta-i straşnic! Straşnic!

Un fecior apăru în prag şi rosti:

— Doamna e servită.

Cina fu obişnuită şi veselă, una din cinele acelea unde se vorbeşte de toate şi despre nimic.

Duroy era aşezat între fiica cea mare a patronului, domnişoara Rose, şi doamna de Marelle. Vecinătatea aceasta din urmă îl cam stingherea, deşi Clotilde părea la largul ei şi flecărea cu hazul ei obişnuit. Duroy se zăpăci la început, stingherit, şovăitor, ca un muzicant care a pierdut tonul. Puţin câte puţin însă, îşi recăpătă siguranţa şi ochii lor întâlnindu-se fără încetare îşi puneau întrebări şi îşi împleteau privirile cu o intimitate aproape trupească, întocmai ca odinioară.

Deodată i se păru că simte sub masă ceva atingându-i pantoful. Întinse încet piciorul şi îl întâlni pe al vecinei sale, care nu dădu înapoi la această atingere. În clipa aceea nu vorbeau, era întors fiecare spre celălalt vecin.

Duroy, cu inima bătând, împinse puţin mai tare genunchiul. O apăsare uşoară îi răspunse.

Înţelese atunci că dragostea lor reîncepea. Ce-şi spuseră pe urmă? Nu mare lucru; dar buzele lor se înfiorau de fiecare dată când se uitau unul la altul.

Totuşi, din când în când, Duroy se îndrepta spre fata patronului şi-i adresa câte-un cuvânt, din curtenie. Rose îi răspundea la fel ca mama ei, neşovăind niciodată asupra

celor ce trebuiau spuse. La dreapta domnului Walter, vicontesa de Percemur îşi lua aere de prinţesă, şi Duroy, care se înveselea privind-o, o întrebă în şoaptă pe doamna de Marelle:

— O cunoşti pe cealaltă, cea care semnează „Domino rose”?

— Da, foarte bine: baroana de Livar?

— E pe acelaşi calapod?

— Nu. Dar tot atât de caraghioasă. O prăjină uscată, de şaizeci de ani, cu cârlionţi falsi, dinţi ca lopeţile, fel de a gândi din vremea Restauraţiei şi rochii din aceeaşi epocă.

— De unde-au scos fenomenele astea literare?

— Rămăşiţele nobilimii sunt întotdeauna primite cu bunăvoinţă de burghezii parveniţi.

— Nici un alt motiv?

— Niciunul.

Apoi se încinse o discuţie politică între patron, cei doi deputaţi, Norbert de Varenne şi Jacques Rival, discuţie care ţinu până la sfârşitul mesei.

Când se întoarseră în salon, Duroy se apropie iar de doamna de Marelle şi, privind-o în adâncul ochilor, o întrebă:

— Vrei să te conduc acasă astă-seară?

— Nu.

— De ce?

— Pentru că domnul Laroche-Mathieu, care-i vecin cu mine, mă duce până acasă de fiecare dată când iau masa aici.

— Când te văd?

— Vino mâine să iei masa cu mine.

Şi se despărţiră fără să mai adauge ceva.

Duroy nu stătu mult, găsind petrecerea plictisitoare. Pe când cobora scara, îl ajunse din urmă pe Norbert de Varenne care pleca şi el. Bătrânul poet îl luă de braţ. Nemaitemându-se de o rivalitate de ziar, unde munca lor era cu totul deosebită, îi arăta acum lui Duroy o bunăvoinţă părintească.

— Ce zici, mă conduci o bucată de drum? întrebă el.

Duroy răspunse:

— Cu plăcere, maestre dragă.

Şi porniră apucând-o agale pe bulevardul Malesherbes.

Parisul era aproape pustiu în noaptea aceea; o noapte rece, una din acele nopţi ce par mai vaste decât celelalte, în care stelele sunt mai îndepărtate, în care aerul pare că aduce în suflarea lui îngheţată ceva de dincolo de stele.

În primele clipe, nu vorbiră deloc. Apoi, Duroy, ca să spună ceva, rosti:

— Acest domn Laroche-Mathieu pare foarte inteligent şi foarte citit.

Bătrânul poet mormăi:

— Găseşti?

Surprins, Duroy şovăia:

— Desigur; de altfel trece drept unul din oamenii cei mai destoinici ai Camerei.

— E cu putinţă. În tara orbilor, chioru-i împărat. Vezi, toţi oamenii aceştia sunt nişte mediocri, pentru că au mintea închisă între două ziduri: banii şi politica. Sunt nişte bădărani, dragul meu, cu care nu poţi să vorbeşti despre nimic, despre nimic din ce ne este nouă drag. Deşteptăciunea lor e cu desăvârşire înnămolită, sau mai bine zis, cu desăvârşire plină de... necurăţenii, ca Sena la Asniéres. Ah! Adevărul e că foarte greu găseşti un om cu gândirea înaripată, un om care să-ţi dea senzaţia acelor sufluri puternice venite din larg, pe care le respiri la malul mării. Am cunoscut câţiva, dar au murit.

Norbert de Varenne vorbea cu o voce limpede dar stăpânită, care ar fi răsunat în tăcerea nopţii dacă i-ar fi dat drumul. Părea foarte îndârjit şi trist, una din întristările acelea ce se lasă câteodată în suflet, făcându-l să răsune ca pământul îngheţat.

Reluă:

— De altminteri ce importanţă are mai mult sau mai puţin geniu, de vreme ce totul trebuie să piară.

Şi tăcu. Duroy, care îşi simţea inima plină de bucurie în

seara aceea, spuse zâmbind:

— Ai gânduri negre astăzi, maestre dragă.

Poetul răspunse:

— Am întotdeauna, băiete, şi peste câţiva ani vei avea tot atâtea câte am eu. Viaţa este un povârniş. Cât urci, îi priveşti vârful şi te simţi fericit; dar când ajungi sus în creastă, zăreşti dintr-odată coborâşul, şi sfârşitul, care e moartea. Merge încet la suiş, dar la coborâş merge repede. La vârsta dumitale, omul e vesel. Nădăjduieşte atâtea lucruri, care de altminteri nu se realizează niciodată. La vârsta mea, nu mai aştepţi nimic... decât moartea.

Duroy începu să râdă:

— Pe naiba, dacă nu mă trec fiori!

Norbert de Varenne reluă:

— Nu, azi nu mă înţelegi, dar mai târziu o să-ţi aminteşti ce-ţi spun acum. Vezi dumneata, vine o zi – şi pentru mulţi soseşte foarte devreme – când s-a sfârşit cu râsul, cum s-ar zice, pentru că în spatele a tot ce priveşti pândeşte moarte. A! Dumneata nici nu înţelegi măcar cuvântul ăsta: moarte. La vârsta dumitale, nu înseamnă nimic. La a mea, e îngrozitor. Da, îl înţelegi dintr-odată, fără să ştii de ce şi din ce pricină – şi atunci totul în viaţă îşi schimbă înfăţişarea. Eu, de cincisprezece ani o simt cum mă macină, ca şi când aş purta în mine un animal rozător. Am simţit-o încetul cu încetul, lună după lună, ceas după ceas, ruinându-mă ca pe o casă care se dărăpănează. M-a sluţit atât de mult, încât nici nu mă mai recunosc. N-a mai rămas nimic din mine, omul voios, proaspăt şi puternic care eram la treizeci de ani. Am văzut-o vopsindu-mi în alb părul meu negru, şi cu ce încetineală savantă şi răutăcioasă! Mi-a furat pielea netedă, muşchii, dinţii, tot trupul meu de odinioară, nelăsându-mi decât un suflet deznădăjduit, pe care mi-l va lua de asemenea, în curând. Da, m-a fărâmiţat, ticăloasa; a desăvârşit cu binişorul şi groaznic lenta nimicire a întregii mele fiinţe clipă cu clipă. Şi acum, mă

simt murind cu fiece lucru pe care îl fac. Fiecare pas mă apropie de ea, fiecare mişcare, fiecare răsuflare grăbeşte mârşava ei operă. A respira, a dormi, a bea, a mânca, a munci, a visa, tot ce facem, înseamnă a muri. Într-un cuvânt, a trăi înseamnă a muri. Ah! vei cunoaşte asta! Dacă te-ai gândit măcar un sfert de ceas, ţi-ai da seama. Ce aştepţi! Dragoste? Câteva îmbrăţişări încă, şi vei ajunge neputincios. Şi mai ce? Bani? La ce bun? Ca să plăteşti femeile? Frumoasă fericire! Ca să mănânci mult, să te îmbuibi şi să urli nopţi întregi în ghearele podagrei? Şi mai ce, încă? Glorie? La ce foloseşte gloria dacă n-o poţi culege iubind? Şi pe urmă, după asta? În cele din urmă, tot moartea! Eu o văd acum, de atât de aproape, că-mi vine câteodată să ridic braţul, s-o alung. Acoperă pământul şi umple văzduhul. O văd pretutindeni. Micile animale strivite pe drum, frunzele care cad, firele albe zărite în barba unui prieten îmi pustiesc inima şi-mi strigă: „Iat-o!” îmi otrăveşte tot ce fac, tot ce văd, tot ce mănânc şi tot ce beau, tot ce mi-e drag, lumina lunii, răsăriturile de soare, marea cea nesfârşită, frumoasele pâraie şi aerul serilor de vară, atât de dulce când îl tragi în piept!

Mergea cătinel, gâfâind uşor, visând cu glas tare, aproape uitând că e ascultat.

Reluă:

— Şi nicio fiinţă nu se mai întoarce, niciodată... Tiparele statuilor, tiparele în care se refac mereu obiecte la fel, se păstrează; dar trupul meu, obrazul meu, gândurile mele, dorinţele mele, nu se vor mai ivi niciodată. Şi totuşi, se vor naşte milioane, miliarde de fiinţe care vor avea, în câţiva centimetri pătraţi, un nas, ochi, o frunte, obraji şi o gură ca mine, şi un suflet ca al meu, fără ca eu să mai renasc vreodată, fără ca măcar ceva din mine, *din mine anume,* să mai reapară în aceste nenumărate şi deosebite fiinţe, nemărginit deosebite, deşi aproape la fel. De ce lucru să te agăţi? Către cine să înalţi strigăte de deznădejde? În ce putem crede? Toate religiile sunt

stupide cu morala lor copilăroasă şi făgăduielile lor egoiste, de o înspăimântătoare prostie. Numai moartea e sigură.

Se opri, îl apucă pe Duroy de gulerul pardesiului, şi rosti cu glas domol:

— Gândeşte-te la toate acestea, tinere, gândeşte-te zile întregi, luni şi ani de-a rândul, şi vei înţelege viaţa altfel. Încearcă numai o dată să te desprinzi de tot ceea ce te încătuşează, fă această sforţare supraomenească de a ieşi viu din corpul dumitale, din interesele şi gândurile dumitale şi din omenirea întreagă, spre a privi aiurea, şi vei înţelege cât de puţină însemnătate au certurile dintre romantici şi naturalişti şi dezbaterile asupra bugetului.

Porni iarăşi, cu pas mai grăbit.

— Dar vei îndura şi groaznicul chin al celor lipsiţi de nădejde. Te vei zbate, rătăcit, copleşit, în nesiguranţă. Vei striga: „ajutor” din toate puterile, şi nu-ţi va răspunde nimeni. Vei întinde braţele, vei cere să fii alinat, iubit, mângâiat, mântuit! Şi nu va veni nimeni. Pentru ce ne chinuim aşa? Adevărul e că am fost, fără îndoială, făcuţi să trăim mai mult cu trupul decât cu sufletul: dar tot gândind, s-a creat o disproporţie între inteligenţa noastră dezvoltată şi condiţiile mereu aceleaşi ale vieţii noastre. Uită-te la oamenii mediocri! În afară de marile nenorociri care se abat pe capul lor, se simt mulţumiţi – fără să le pese de nenorocirea comună întregii omeniri. Animalele n-o simt nici ele.

Se opri iar, rămase pe gânduri câteva clipe, apoi rosti cu un aer obosit şi resemnat:

— Eu sunt un om pierdut. N-am nici tată, nici mamă, nici fraţi, nici surori, nici soţie, nici copii, nici Dumnezeu. După o tăcere adăugă: Nu am decât rima.

Apoi ridicând capul spre cer, unde strălucea faţa palidă a lunii, declamă.

„Şi-n ceru-n care luna-i etern rătăcitoare

Nedezlegatei taine eu caut dezlegare”.

Ajunseră la podul Concordiei; îl străbătură în tăcere, apoi o luară de-a lungul Palatului Bourbon. Norbert de Varenne începu iar:

— Însoară-te, dragul meu, nu ştii ce înseamnă să trăieşti singur la vârsta mea. Acum, singurătatea mă umple de o nelinişte îngrozitoare: singurătatea acasă, lângă foc, seara. Mi se pare atunci că sunt singur pe lume, înspăimântător de singur, dar înconjurat de pericole vagi, de lucruri necunoscute şi îngrozitoare; iar peretele care mă desparte de vecinul meu, pe care nu-l cunosc, mă îndepărtează de el ca de stelele zărite prin fereastră. Mă cuprinde atunci un fel de fior, un fior de durere şi teamă, şi tăcerea zidurilor mă îngrozeşte. E atât de adâncă şi tristă tăcerea odăii în care trăieşti singur! E o tăcere care-ţi învăluie nu numai trupul, dar şi sufletul, şi când trosneşte o mobilă, tresari până-n adâncul inimii, fiindcă orice zgomot e neaşteptat în această locuinţă posomorâtă.

Mai tăcu vreo câteva clipe, apoi adăugă:

— Când eşti bătrân, oricum, copiii sunt o bucurie.

Ajunseseră cam la jumătatea străzii Bourgogne. Poetul se opri în faţa unei case înalte, sună, strânse mâna lui Duroy şi îi spuse:

— Uită, tinere, toate palavrele astea de om bătrân, şi trăieşte-ţi viaţa cât eşti tânăr; la revedere.

Şi se făcu nevăzut în coridorul întunecos.

Duroy porni mai departe cu inima strânsă. I se arătase parcă o groapă plină de oseminte, o groapă de neînlăturat, în care avea să cadă şi el într-o zi. Mormăi: „Drace! Nu cred să fie vesel acasă la el. Zău dacă mi-aş dori măcar-un fotoliu la balcon pentru a asista la defilarea gândurilor lui.”

Dar oprindu-se pentru a lăsa să treacă o femeie parfumată care cobora din trăsură şi intra la ea în casă, trase cu lăcomie în piept mirosul de verbină şi iris,

răspândit în aer. Pe neaşteptate plămânii şi inima îi zvâcniră de nedăjde şi de bucurie; şi amintirea doamnei de Marelle, pe care avea s-o revadă a doua zi, îi aprinse sângele.

Totul îi zâmbea; viaţa îl întâmpina cu dragoste. Ce plăcută era îndeplinirea speranţelor!

Adormi ameţit de fericire şi se sculă devreme, ca să facă o plimbare pe jos în avenue de Bois-de-Boulogne înainte de a se duce la întâlnire.

Cum se schimbase vântul, vremea se muiase în timpul nopţii, şi era un timp căldicel şi un soare de aprilie. Toţi cei care obişnuiau să se plimbe prin Bois se şi înfiinţaseră acolo în dimineaţa aceea, răspunzând la chemarea cerului senin şi primăvăratic.

Duroy mergea încet, sorbind cu nesaţ aerul uşor, proaspăt ca o trufanda de primăvară. Trecu de Arcul de Triumf de la Etoile şi o apucă pe aleea cea mare, pe partea opusă călăreţilor. Îi privea, mergând la trap sau în galop, bărbaţi şi femei – bogătaşii lumii – şi abia dacă îi mai invidia acum. Îi cunoştea aproape pe toţi după nume, ştia la cât li se ridică averea şi întâmplările ascunse ale vieţii lor – meseria pe care o avea făcând din el un fel de almanah al celebrităţilor şi scandalurilor pariziene.

Zvelte şi parcă turnate în stofa închisă a jachetei, amazoanele treceau cu acel aer semeţ şi distant pe care îl au multe femei călare şi Duroy se desfăta recitind cu jumătate glas, ca o litanie, numele, titlurile şi însuşirile amanţilor pe care îi avuseseră sau care li se puneau în seamă; şi câteodată chiar, în loc să spună: „Baronul de Tanquelet, prinţul de la Tour-Engeurrand”; murmura: *latura Lesbos:* Louise Michot, de la Vaudeville, Rose Marquetin, de la Operă.”

Jocul acesta îl înveselea mult, ca şi când ar fi constatat sub înfăţişarea severă a domnilor acelora, veşnica şi adânca nemernicie a omului, fapt care îl bucura, îl aţâţa, îl mângâia.

Apoi rosti tare: „Gloată de făţarnici”! şi căută cu

privirea călăreţii pe socoteala cărora erau răspândite cele mai murdare istorii.

Văzu câţiva dintre cei bănuiţi că înşală la jocul de cărţi, pentru care cluburile erau principalul mijloc de trai, singurul mijloc de trai, mijloc, fără îndoială, suspect.

Alţii, foarte renumiţi, se ştia că trăiau numai din veniturile soţiilor, alţii, pe cât se spunea, din veniturile amantelor. Mulţi îşi plătiseră datoriile (faptă vrednică de cinste), fără să se fi aflat vreodată de unde îşi procurau banii (taină destul de deocheată). Văzu capitalişti a căror uriaşă avuţie avea drept origină un furt şi care erau primiţi pretutindeni, în familiile cele mai nobile; apoi oamenii atât de stimaţi încât micii burghezi îşi scoteau pălăria în calea lor, dar ale căror matrapazlâcuri neruşinate în marile întreprinderi naţionale nu erau o taină pentru niciunul dintre cei care cunoşteau dedesubturile societăţii.

Toţi aveau un aer trufaş, gura dispreţuitoare, privirea semeaţă, şi cei cu favorite şi cei cu mustăţi.

Duroy făcea haz mai departe repetând: „Halal să vă fie, bandă de puşlamale şi de tâlhari!”

Trecu o trăsură descoperită, joasă, încântătoare, trasă în trap grăbit de doi cai mici, albi ale căror coame şi cozi fâlfâiau în vânt, mânată de o femeie tânără şi blondă – o curtezană vestită – îndărăt cu doi băieţaşi în livrea. Duroy se opri, ispitit să salute şi să aplaude această parvenită a amorului care-şi plimba cu îndrăzneală, în nasul nobililor ipocriţi, luxul turbat câştigat în aşternut. Simţea poate nelămurit că amândoi aveau ceva comun, că erau de aceeaşi rasă, din acelaşi aluat, şi că şi el şi-ar fi plimbat succesul cu aceeaşi îndrăzneală.

Se întoarse agale, cu inima plină de mulţumire şi sosi, puţin înainte de vreme, la uşa fostei sale amante.

Doamna de Marelle îl primi cu braţele deschise ca şi când între ei n-ar fi avut loc nicio ruptură – şi uită chiar timp de câteva clipe cuminţenia înţeleaptă cu care se împotrivea, la ea acasă, mângâierilor lui. Apoi îi spuse,

sărutându-i vârfurile răsucite ale mustăţii:

— Nu ştii ce necaz mi s-a întâmplat? Nădăjduiam să petrecem o adevărată lună de miere, când mă pomenesc cu bărbatul meu că-mi cade pe cap pentru şase săptămâni; şi-a luat un concediu, dar nu vreau să stau şase săptămâni fără să te văd – mai ales după mica noastră ceartă – şi iată ce-am pus la cale. O să vii luni să cinezi la noi; i-am vorbit bărbatului meu despre tine. Am să i te prezint.

Duroy şovăia, cam încurcat. Niciodată nu se găsise faţă-n faţă cu un bărbat căruia îi punea coarne. Se temea să nu se dea de gol cumva, să nu se trădeze printr-un gest, printr-o privire. Bolborosi:

— Nu, mai bine să nu fac cunoştinţă cu soţul tău. Ea stărui, foarte mirată, stând în picioare în faţa lui şi deschizând nişte ochi nevinovaţi:

— Dar de ce? Ştii că ai haz? Dar e ceva foarte obişnuit! Nu te-aş fi crezut atât de nătâng, zău aşa.

Duroy se simţi jignit:

— Ei bine, fie, am să viu la masă luni.

Doamna de Marelle adăugă:

— Pentru ca lucrul să pară cât mai firesc, am să invit şi familia Forestier. Deşi nu mă încântă câtuşi de puţin să primesc lume la mine acasă.

Până luni, Duroy nu se mai gândi deloc la această întrevedere; iată însă că urcând scara spre locuinţa doamnei de Marelle, se simţea tulburat, nu pentru că i-ar fi fost neplăcut să strângă mâna acestui soţ, să-i bea vinul şi să-i mănânce pâinea, dar îi era teamă de ceva, fără să ştie de ce anume.

Fu poftit în salon, şi aşteptă, ca întotdeauna. Apoi uşa se deschise şi zări un bărbat înalt cu barbă albă, decorat, grav şi corect, care se-ndreptă spre el cu o politeţe deosebită, rostind:

— Soţia mea mi-a vorbit adesea despre dumneavoastră, domnule, şi sunt încântat să vă cunosc.

Duroy înaintă spre el, căutând să dea înfăţişării sale un

aer cât mai cordial şi strânse mâna întinsă a gazdei cu o energie nefirească. Apoi, după ce se aşezară, nu găsi nimic să-i spună.

Domnul de Marelle mai puse un lemn pe foc şi întrebă:

— De multă vreme vă ocupaţi cu ziaristica?

Duroy răspunse:

— Numai de câteva luni.

— A! dar aţi înaintat repede.

— Da, destul de repede, şi începu să vorbească la întâmplare, fără să cugete prea mult la cele ce spunea, debitând nimicurile obişnuite între oamenii care nu se cunosc deloc. Acum se liniştise şi începea să găsească plină de haz situaţia. Privea chipul serios şi vrednic de respect al domnului de Marelle, gata să izbucnească în râs în timp ce gândea: „Îţi pun coarne, amice! Îţi pun coarne!” Şi simţea o satisfacţie lăuntrică, bolnăvicioasă, o bucurie de hoţ care a izbutit să fure şi care nu e bănuit, o bucurie mârşavă, încântătoare. Dorea mult să fie prietenul acestui om, să-i câştige încrederea, să-l facă să-i povestească tainele vieţii lui.

Doamna de Marelle intră pe neaşteptate şi, învăluindu-i într-o privire zâmbitoare şi de nepătruns, se îndreptă spre Duroy, care în faţa soţului nu îndrăzni să-i sărute mâna, cum făcea de obicei.

Doamna de Marelle era senină şi veselă ca o femeie deprinsă cu toate şi care în şiretenia ei înnăscută, firească, găsea această întâlnire simplă şi obişnuită. Laurine se ivi, şi intimidată de prezenţa tatălui ei, merse mai cuminte ca de obicei să-i întindă fruntea lui Georges.

— Cum, astăzi nu-i mai zici Bel-Ami? întrebă doamna de Marelle; şi fetiţa se îmbujoră ca şi când s-ar fi făcut o mare indiscreţie dându-se pe faţă un lucru care nu trebuia spus, dezvăluindu-se o taină ascunsă şi un pic vinovată a inimii sale.

Când sosi familia Forestier, se înspăimântară de halul în care se afla Charles. Slăbise şi se gălbejise groaznic într-o săptămână şi tuşea necontenit. Le făcu de

altminteri cunoscut că plecau la Cannes joia următoare, în urma ordinului nestrămutat al doctorului.

Plecară devreme; şi Duroy spuse dând din cap:

— E cu un picior în groapă; n-o s-o mai ducă mult.

Doamna de Marelle rosti cu seninătate:

— Ah! e pierdut! Uite unul care a avut noroc că a dat peste o femeie ca nevastă-sa.

— Îl ajută mult? întrebă Duroy.

— Vrei să spui că face tot. Ştie tot ce se întâmplă şi cunoaşte pe toată lumea, fără să pară că vede pe cineva, obţine tot ce vrea, cum vrea şi când vrea. Ah! e isteaţă, abilă şi intrigantă de n-are pereche. O adevărată comoară. Pentru un bărbat care vrea să răzbată.

Georges reluă:

— Are să se recăsătorească repede, nu-i aşa?

Doamna de Marelle răspunse:

— Da. Şi chiar n-aş fi mirată să fi şi pus ochii pe cineva... un deputat... afară numai dacă... dacă el n-ar vrea... pentru că... ar fi... foarte mari piedici... morale. În sfârşit, ce să spun. Eu nu ştiu nimic.

Domnul de Marelle bombăni cu o nerăbdare stăpânită:

— Laşi întotdeauna să se bănuie o mulţime de lucruri care îmi displac. Să nu ne amestecăm niciodată în treburile altora; fiecare să-şi vadă de conştiinţa lui. Aceasta ar trebui să fie o regulă pentru toată lumea.

Duroy îşi luă rămas bun, tulburat, cu mintea plină de planuri vagi. A doua zi se duse să-i vadă pe soţii Forestier şi îi găsi cu bagajele făcute. Întins pe o canapea, Charles răsufla din greu, prefăcându-se mai mult că de-abia respiră, şi repeta:

— De o lună ar fi trebuit să plec; apoi îi dădu lui Duroy sfaturi în legătură cu ziarul, deşi totul fusese hotarât şi stabilit cu domnul Walter.

Când plecă, Georges strânse cu căldură mâinile camaradului său spunând:

— Ei bine, dragul meu, pe curând! Dar, în timp ce doamna Forestier îl însoţea până la uşă, se întoarse spre

ea şi îi spuse repede: Cred că n-ai uitat învoiala noastră? Suntem prieteni şi aliaţi, nu-i aşa? Aşadar, dacă vei avea nevoie de mine, în orice privinţă, nu sta la îndoială. O telegramă sau o scrisoare şi sunt gata.

Doamna Forestier şopti:

— Mulţumesc, nu voi uita. Şi privirea ei spuse de asemenea: „Mulţumesc”, într-un fel mai adânc şi mai blând.

Pe când cobora scara, îl întâlni, urcând cu pas încet, pe domnul de Vaudrec, pe care îl mai văzuse o dată la doamna Forestier. Contele părea trist; de această plecare poate?

Vrând să pară un om de lume, ziaristul îl salută cu o grabă respectuoasă.

Celălalt răspunse curtenitor, dar cam băţos.

Soţii Forestier plecară joi seara.

VII

ÎN LIPSA LUI CHARLES, DUROY CĂpătă o însemnătate mai mare în redacţia ziarului *Vie Française.* Semnă câteva articole de fond, menţinându-şi în acelaşi timp semnătura şi la „Ecouri”, pentru că patronul ţinea ca fiecare să poarte răspunderea celor scrise. Avu câteva polemici pe care le duse cu dibăcie, iar legăturile sale cu oamenii politici îl pregăteau încetul cu încetul să ajungă la rândul său un redactor politic priceput şi pătrunzător.

Nu vedea pe toată zarea decât o singură pată. Venea de la un mic ziar de frondă, care îl ataca neîncetat, sau care – mai bine zis – ataca în el pe şeful „Ecourilor” de la *Vie Française,* şeful uimitoarelor ştiri ale domnului Walter – cum spunea redactorul anonim al acelei foi, denumită: *La Plume.*

Erau, în fiecare zi, perfidii, înţepături răutăcioase, calomnii de tot felul strecurate cu dibăcie.

Jacques Rival îi spuse într-un rând lui Duroy:

— Ai multă răbdare.

Celălalt bolborosi:

— Ce vrei să fac? Nu e niciun atac făţiş.

Dar, într-o după-amiază, intrând în sala de redacţie, Boisrenard îi întinse ultimul număr din *La Plume:*

— Uite, încă o notiţă neplăcută pentru dumneata.

— Ah! Privitor la ce?

— La nimic; la arestarea unei doamne Aubert de către un agent al poliţiei de moravuri.

Georges luă ziarul ce i se întindea şi sub titlul *„Duroy petrece”,* citi:

„Faimosul reporter al ziarului Vie Française ne face cunoscut astăzi că doamna Aubert, a cărei arestare de către un agent al odioasei brigăzi a poliţiei de moravuri am anunţat-o nu există decât în închipuirea noastră. Or, persoana cu pricina locuieşte în Montmartre, rue de l'Ecureuil 18. Înţelegem prea bine ce interes, sau ce interese pot avea agenţii băncii Walter să i susţină pe cei ai Prefectului de Poliţie, care le îngăduie negustoria. Cât despre reporterul de care e vorba, ar face mai bine să ne dea vreuna din acele nostime ştiri de pomină al căror secret numai dânsul îi cunoaşte; ştiri despre morţi dezminţite a doua zi, despre bătălii care nu au avut loc, ştiri despre afirmaţii grave rostite de suveran care n-a spus nimic, într-un cuvânt, toate veştile care alcătuiesc Beneficiile Walter», sau măcar vreuna din micile indiscreţii asupra seratelor date de femeile cu «succes», ori *asupra calităţii superioare a anumitor produse care sunt de un mare «ajutor» pentru unii din confraţii noştri."*

Duroy era mai mult uluit decât mâniat, înţelegând numai că în rândurile acelea era ceva neplăcut pentru el.

Boisrenard reluă:

— Cine ţi-a dat ştirea?

Duroy încercă să-şi aducă aminte, fără să izbutească. Apoi, dintr-odată, îşi aminti:

— Ah! Da, Saint-Potin.

După aceea reciti rândurile din *La Plume* şi se îmbujoră brusc, revoltat de învinuirea că se lăsa mituit.

Izbucni:

— Cum, susţin că sunt plătit pentru a...

Boisrenard îl întrerupse:

— Păi cam aşa! E foarte neplăcut pentru dumneata. Patronul e cu ochii în patru în privinţa asta. S-ar putea întâmpla atât de des ca în „Ecouri" să...

Saint-Potin tocmai intra. Duroy alergă la el:

— Ai văzut nota din *La Plume?*

— Da, şi tocmai vin de la doamna Aubert. Există într-adevăr, dar nu a fost arestată. Zvonul nu are niciun temei.

Atunci Duroy se repezi în goană la patron, care îl primi cam rece şi cu o privire bănuitoare. După ce ascultă amănuntele întâmplării, patronul răspunse:

— Du-te în persoană la doamna aceea şi dezminte în aşa fel, încât să nu se mai scrie asemenea lucruri despre dumneata. Vorbesc despre ceea ce e scris mai la urmă în notă. Este foarte neplăcut pentru ziar, pentru mine şi pentru dumneata. Asemenea soliei Cezarului, un ziarist nu trebuie să fie nici măcar bănuit.

Duroy se urcă într-o trăsură cu Saint-Potin drept călăuză, şi strigă birjarului:

— Montmartre, rue l'Ecureuil 18.

Era o casă foarte mare şi fură nevoiţi să urce şase etaje.

Le deschise uşa o femeie bătrână în camizol de lână:

— Ce mai vreţi iar de la mine? spuse ea zărindu-l pe Saint-Potin.

Acesta răspunse:

— Am venit cu domnul, care este inspector de poliţie şi care ar dori să afle ce ţi s-a întâmplat.

Atunci ea îi pofti înăuntru, povestind:

— După-mneavoastră, a mai venit doi d'la un zear – nu şt'u care. Apoi întorcându-se spre Duroy: Vas'că-mnealui e ăl care vrea s'ştie?

— Da. Dumneata ai fost arestată de un agent al poliţiei de moravuri?

Ea ridică braţele spre cer:

— Ferească Dumnezeu, dragă dom'le, ferească Dumnezeu! Iat'cum stau lucrurile. Am un măcelar care-ţi dă ce vrei, dar care fură la cântar. Am băgat eu adesea de samă dar făr-să zic nimica, dar, deunăz, cum îi cerusem două kile de costite, că de, aveam pe giner'miu şi fata la masă – bag de seamă că-m'cântăreşte şi nişte rămăşiţe de oase, oase de costiţe ce-i drept, dar nu de la

carnea mea. Aş fi putut face cu ele tocană – şi asta-i drept – dar când cer costiţe, nu-mi place să iau rămăşiţele de la alţii. Aşa că n-am vrut să primesc. Atunci el m-a făcut scroafă, şi eu i-am zis: porc bătrân; ce mai calea-valea, din una-n alta, ne-am ocărât că se strânseseră vreo sută de oameni în faţa prăvăliei şi râdeau, râdeau, că la urmă un curcan atras de gălăgie ne pofti să ne lămurim la dom'comisar. Ne dusărăm şi furăm trimişi acas' făr' să ne dea vrunuia dreptate. Eu, d-atunci târguiesc aiurea şi nici că-i mai trec prin faţa uşii, ca să n-am tărăboi.

Tăcu. Duroy întrebă:

— Asta e tot?

— Tot adevăru', dragă dom'le, şi îmbiindu-l cu un pahar de lichior de coacăze, pe care el nu vru să-l bea, bătrâna stărui să se pomenească în raport că măcelarul înşală la cântar.

Întors la ziar, Duroy îşi redactă răspunsul.

„Un scrib anonim de la La Plume, *neavând de lucru, îmi caută gâlceavă în legătură cu o bătrână femeie despre care susţine că ar fi* fost *arestat de un agent al poliţiei de moravuri, ceea ce eu afirm că nu este adevărat. Eu însumi am văzut-o pe Doamna Aubert, o femeie în vârstă de cel puţin şaizeci de ani, care mi-a povestii în amănunt cearta ei cu un măcelar, prilejuită de cântărirea unor costiţe, fapt care a necesitat o explicaţie în faţa comisarului de poliţie.*

Iată tot adevărul.

Cât despre celelalte lucruri pe care le lasă să se înţeleagă redactorul de la La Plume, *nici nu le iau în seamă, de altminteri nu se răspunde la asemenea atacuri, când sunt scrise fără semnătură,*

Georges Duroy

Domnul Walter şi Jacques Rival, care tocmai sosiseră, găsiră nota mulţumitoare şi se luă hotărârea ca răspunsul să fie inserat chiar în ziua aceea, în cuprinsul ştirilor.

Duroy se întoarse acasă devreme, cam tulburat, cam neliniştit. Ce avea să răspundă celălalt? Şi cine era el? Pentru ce acest atac violent? Cu moravurile violente ale ziariştilor, prostia asta putea duce departe, foarte departe. Dormi chinuit.

Când îşi reciti a doua zi în ziar răspunsul, îl găsi mai agresiv, aşa tipărit, decât în manuscris. I se părea că ar fi putut să mai îndulcească anumite expresii.

Toată ziua fu înfrigurat şi noaptea următoare dormi iar chinuit. Se sculă odată cu zorile ca să cumpere numărul din *La Plume* în care trebuia să fie răspunsul la replica lui.

Se lăsase frig, era un ger înţepător. Pârâiaşe de apă încremeniseră de-a lungul trotuarelor ca două panglici de gheaţă.

Ziarele nu sosiseră încă la chioşcuri şi Duroy îşi aduse aminte de ziua primului său articol: *Amintirile unui soldat din Africa.*

Mâinile şi picioarele îi amorţeau, începeau să-l doară – la vârful degetelor mai ales – şi se apucă să alerge în jurul chioşcului, unde vânzătoarea stătea ghemuită lângă o sobiţă cu mangal. Nu i se vedea prin fereastră decât nasul şi nişte obraji roşii, într-o glugă de lână.

În sfârşit, împărţitorul de ziare trecu pachetul aşteptat prin deschizătura ferestrei, şi femeia îi întinse lui Duroy *La Plume* gata despăturit.

Dintr-o aruncătură de ochi, Duroy îşi căută numele, şi la început, nu văzu nimic. Răsuflă uşurat, când deodată zări răspunsul încadrat între două liniuţe.

„Numitul Duroy, de la Vie Française, *ne dă o dezminţire, şi dezminţându-se, minte. Mărturiseşte totuşi că există o femeie Aubert care a fost dusă la poliţie de un agent. Nu mai rămân, aşadar, de adăugat decât două cuvinte: «de moravuri» după cuvântul «agent» şi totul e spus.*

Însă conştiinţa anumitor ziarişti este la înălţimea talentului lor.

Şi mă iscălesc:

Louis Langremont.”

Atunci lui Duroy începu să-i bată inima cu putere şi fără să-şi dea prea bine seama ce face, se întoarse acasă ca să-şi schimbe îmbrăcămintea.

Aşadar, fusese insultat, şi încă într-un asemenea fel, încât nicio şovăială nu mai era cu putinţă. De ce? Din nimic. Din pricina unei bătrâne care se ciorovăise cu măcelarul ei.

Se îmbrăcă în grabă şi se duse la domnul Walter, deşi era abia ora opt dimineaţa.

Domnul Walter, care se şi sculase, citea *La Plume.*

— Ei bine, spuse el cu o înfăţişare gravă zărindu-l pe Duroy, nu poţi da înapoi.

Duroy nu răspunse nimic. Directorul reluă:

— Du-te numaidecât de-l găşeşte pe Rival care se va însărcina să-ţi susţină interesele.

Duroy bolborosi câteva cuvinte nedesluşite şi plecă pentru a se duce la Rival, care mai dormea încă. Rival sări din pat la sunetul clopoţelului, apoi citind ştirea, spuse:

— Drace! nu mai putem da înapoi. La cine te mai gândeşti ca martor?

— Dar, nu ştiu deloc.

— Boisrenard? Ce crezi?

— Da, Boisrenard.

— Eşti tare la scrimă?

— Deloc.

— Ei drăcie. Dar la pistol?

— Mă pricep întrucâtva.

— Bine. Ai să-ţi faci mâna în timp ce eu mă voi ocupa de toate. Aşteaptă-mă o clipă.

Trecu în cabinetul de toaletă şi apăru curând, spălat, ras, fără cusur.

— Vino cu mine, spuse el.

Locuia la parterul unei case mari şi îl puse pe Duroy să coboare în pivniţă, o pivniţă enormă, preschimbată în sală

de arme şi tir prin astuparea deschizătorilor dinspre stradă.

După ce aprinse un şir de becuri de gaz ce ducea până în fundul unei a doua pivniţe, unde era aşezat un om de fier vopsit în roşu şi în albastru, puse pe o masă două perechi de pistoale de un sistem nou, care se încărcau prin culasă, şi începu să dea comenzi scurte, de parcă s-ar fi aflat pe teren.

— Gata? Foc! Unu, doi, trei!

Distrus, Duroy se supunea, ridica braţul, ţintea, trăgea, şi cum nimerea adesea manechinul în plin – pentru că în adolescentă împuşcase de multe ori păsările, slujindu-se de un vechi pistol de oblânc al tatălui său – Jacques Rival declara mulţumit:

— Bine, foarte bine, foarte bine – merge, merge!

Apoi îl părăsi:

— Trage aşa până la prânz. Iată gloanţe: nu face economie. Am să vin să te iau la masă şi să-ţi dau veşti.

Şi plecă.

Rămas singur, Duroy mai trase câteva focuri, apoi se aşeză şi începu să chibzuiască.

Oricum, mare prostie şi duelul ăsta! Ce poate dovedi la urma urmei? Un pungaş e mai puţin pungaş după ce se bate în duel! Şi ce are de câştigat un om cinstit, care a fost insultat, primejduindu-şi viaţa într-un duel cu un nemernic? Şi cu mintea bântuită de gânduri negre, îşi aminti de cele auzite de la Norbert de Varenne despre lipsa de duh a oamenilor, despre mediocritatea ideilor şi preocupărilor lor, despre stupiditatea moralei lor!

Şi spuse cu glas tare: „Câtă dreptate are!”

Simţi apoi că îi era sete şi auzind alături picurând apă, zări un duş de unde bău direct de la ţeavă. Căzu din nou pe gânduri. Era mohorâtă pivniţa aceea, mohorâtă ca un mormânt. Uruitul înăbuşit al trăsurilor părea bubuitul unei furtuni îndepărtate. Cât putea să fie ceasul? Acolo înăuntru orele se scurgeau ca în fundul unei închisori, unde nimic nu le arată trecerea, nimic nu le deosebeşte,

în afară de întoarcerea temnicerului care aduce mâncarea. Aşteptă vreme îndelungată.

Apoi deodată auzi paşi, glasuri şi Jacques Rival apăru din nou, însoţit de Boisrenard. De îndată ce-l zări pe Duroy, strigă:

— S-a făcut!

Celălalt crezu că încurcătura se rezolvase prin vreo scrisoare de scuze; cu inima zvâcnindu-i puternic, îngână:

— Ah!... mulţumesc.

Redactorul reluă:

— Langremont ăsta e un om dintr-o bucată; a primit toate condiţiile noastre. Douăzeci şi cinci de paşi, un singur glonţ la comandă, ridicând pistolul. Aşa ai braţul mult mai sigur decât coborându-l. Vezi, Boisrenard, iată ce-ţi spuneam.

Şi punând mâna pe pistol, începu să tragă, demonstrând că se ţintea mai bine ridicând braţul.

Apoi spuse:

— Acum hai să prânzim, e douăsprezece trecute.

Şi se duseră la un restaurant din apropiere. Duroy nu prea avea chef de vorbă. Mâncă pentru a nu părea că îi e teamă, apoi, în cursul după-amiezii îl însoţi pe Boisrenard la ziar şi îşi văzu de treabă în neştire şi cu gândul aiurea. Toţi îl socotiră un om plin de curaj.

Jacques Rival veni să-i strângă mâna pe la mijlocul după-amiezii. Se înţeleseră ca martorii să vină să-l ia de acasă în caleaşcă, a doua zi la şapte dimineaţa pentru a merge în pădurea Vesinet, unde urma să aibă loc duelul.

Toate acestea se petrecuseră atât de neaşteptat, fără ca el să se fi amestecat, să fi spus un cuvânt, să-şi fi dat părerea, să fi primit sau să fi refuzat, şi cu atâta repeziciune, încât neînţelegând prea bine ce se întâmplă, era de-a dreptul buimăcit.

Se trezi din nou acasă pe la orele nouă seara, după ce luase masa cu Boisrenard, care, din devotament, nu-l părăsise toată ziua.

Cum rămase singur, se plimbă timp de câteva minute

cu paşi mari şi repezi, prin odaie. Era prea tulburat, ca să poată chibzui ceva. Un singur gând îi stăruia în minte: „Un duel, mâine”. Fără ca această idee să trezească în el altceva decât o emoţie nedesluşită şi puternică. Fusese soldat, trăsese în arabi, fără mare pericol pentru el, nu-i vorbă, aşa cum tragi într-un porc mistreţ, la o vânătoare.

La urma urmei, făcuse ceea ce trebuia să facă. Se purtase aşa cum trebuia să se poarte. Şi se va vorbi despre asta, se va găsi că bine a făcut ceea ce a făcut, va fi felicitat. Apoi rosti cu glas tare, cum se întâmplă ori de câte ori mintea e pusă la grea încercare:

— Ce brută şi omul, acesta!

Se aşeză şi începu să chibzuiască. Aruncase pe măsuţă cartea de vizită a adversarului său, pe care i-o dăduse Rival, ca să-i păstreze adresa. O reciti, cum o mai citise de douăzeci de ori pe zi: *„Louis Langremont, rue Montmartre 176”. A*tât.

Privea cu luare-aminte aceste litere strânse la un loc, tainice pline de înţelesuri neliniştitoare. „Louis Langremont. Cine era omul acesta? Ce vârstă avea? Ce înălţime? Ce înfăţişare? Nu era revoltător, ca un străin, un necunoscut, să vină să-ţi tulbure în felul acesta viaţa, dintr-odată, fără pricină, aşa, dintr-o toană, pentru o femeie bătrână care se certase cu măcelarul ei?”

Mai spuse o dată cu glas tare:

— Ce brută!

Şi rămase nemişcat, dus pe gânduri, cu privirea mereu aţintită asupra cărţii de vizită. Şi o mânie urca în el împotriva acelui petic de hârtie, mânie plină de ură, în care se strecura şi un ciudat simţământ de nelinişte. Ce încurcătură idioată! Apucă o pereche de foarfeci de unghii ce zăcea pe masă şi o înfipse în mijlocul numelui tipărit, ca şi când ar fi înjunghiat pe cineva.

Aşadar, trebuia să se bată în duel şi să se bată cu pistolul? De ce nu alesese sabia? Ar fi scăpat cu o înţepătură la braţ sau la mână, pe când cu pistolul, niciodată nu ştii care pot fi urmările.

Spuse:

— Haide, trebuie să mă arăt curajos!

Sunetul vocii sale îl făcu să tresară şi privi speriat în jur. O nervozitate din ce în ce mai mare punea stăpânire pe el. Bău un pahar cu apă, după care se culcă.

Cum se trânti în pat stinse lumânarea şi închise ochii.

Îi era cald în aşternut, deşi în odaie era frig; cu toate acestea nu se lipea somnul de el.

Se întorcea pe-o parte şi pe alta, sta câtva timp cu faţa în sus, după aceea se aşeză pe partea stângă, apoi se rostogolea pe dreapta.

I se făcuse iar sete. Se sculă din nou să bea apă, apoi se întrebă îngrijorat: „Oare o să-mi fie teamă?”

De ce îi bătea inima nebuneşte la fiece zgomot al odăii? Când ceasornicul din perete se pregătea să sune orele, scrâşnetul arcului îl făcea să tresară, şi era silit să stea câteva clipe cu gura deschisă ca să poată respira, atât de tare îi zvâcnea inima în coşul pieptului.

Începu să judece, ca un înţelept, posibilitatea acestui lucru: „Oare o să-mi fie teamă?”

Nu, fără îndoială că nu-i va fi teamă, de vreme ce era hotărât să meargă până la capăt, de vreme, ce avea neclintită voinţa de a se bate în duel şi de a nu-i fi teamă. Dar se simţea atât de adânc tulburat, încât îşi puse întrebarea: „Se poate oare să-ţi fie teamă fără să vrei?” Şi această îndoială, această nelinişte, această spaimă, năvăliră în el torturându-l. Dacă o forţă mai puternică decât voinţa lui, o forţă atotstăpânitoare, o forţă irezistibilă îl subjuga, ce avea să se întâmple? Da, ce se putea întâmpla?

Desigur că va ieşi pe teren de vreme ce era hotărât s-o facă. Dar dacă va tremura? Dacă îşi va pierde cunoştinţa? Şi se gândi la situaţia, la renumele, la viitorul său.

Deodată îl cuprinse o nevoie ciudată de a se scula pentru a se privi în oglindă. Aprinse iar lumânarea. Când îşi zări însă chipul oglindit în sticla lucioasă, abia se recunoscu; şi avu simţământul că nu se văzuse niciodată!

Ochii i se părură imenşi; şi era palid, foarte palid.

Pe neaşteptate gândul acesta: „Mâine la ora asta, voi fi poate mort” îl străbătu ca un glonţ. Şi inima începu să-i bată cu furie.

Se întoarse spre pat şi se văzu întins cu faţa în sus în acelaşi aşternut pe care abia îl părăsise. Avea faţa aceea trasă pe care o au morţii şi albeala aceea a mâinilor care nu se vor mai mişca niciodată.

Atunci îi fu teamă de patul său şi, ca să nu-l mai vadă, deschise fereastra pentru a privi afară.

Un frig înţepător îl străpunse din cap până-n picioare, şi se dădu înapoi cu răsuflarea tăiată.

Se gândi să facă focul. Îl aprinse încet, fără să întoarcă privirile în altă parte. Mâinile îi tremurau uşor înfiorate când atingeau lucrurile. Simţea că-şi iese din minţi; gândurile i se îmbulzeau în cap fără şir, fără noimă, chinuitor; o ameţeală îl cuprindea ca şi când ar fi băut.

Şi fără încetare se întreba: „Ce-am să fac? Ce-o să se întâmple cu mine?”

Începu iar să se plimbe încoace şi încolo, spunând acelaşi lucru, mereu, în neştire: „Trebuie să fiu tare, trebuie să fiu tare”.

Apoi îşi spuse: „Trebuie să scriu acasă, pentru orice eventualitate”.

Se aşeză iar, luă un caiet cu hârtie de scrisori şi scrise: *„Dragii mei”.*

Apoi socoti aceşti termeni prea familiari, într-o împrejurare atât de tragică. Rupse prima filă şi o luă de la început: *„Dragii mei părinţi; mă voi bate în duel în zorii zilei, şi cum s-ar putea întâmpla ca...”:*

Nu îndrăzni să scrie mai departe şi se ridică dintr-o smucitură.

Acum, gândul acesta îl copleşea: Avea să se bată în duel. Nu mai putea evita acest lucru. Ce se petrecea oare înlăuntrul lui? Voia să se bată; avea această intenţie şi această hotărâre, bine statornicite; şi i se părea, cu tot efortul său de voinţă, că nu va avea nici măcar puterea

necesară pentru a merge până la locul duelului.

Din când în când dinţii îi clănţăneau cu un mic zgomot sec şi se întreba: „Adversarul meu s-o mai fi bătut până acum în duel? O fi frecventat sălile de tir? O fi cunoscut? Clasat?” Nu auzise niciodată de acest nume. Şi totuşi, dacă omul acesta n-ar fi fost un iscusit trăgător cu pistolul, n-ar fi primit aşa, fără să şovăiască, fără să se împotrivească, această armă primejdioasă.

Încercă să-şi închipuie duelul; purtarea lui şi ţinuta adversarului. Îşi chinui mintea imaginându-şi cele mai mici amănunte ale luptei; şi brusc văzu în faţa lui gaura întunecoasă şi adâncă a ţevii, din care avea să ţâşnească un glonţ...

O groază fără margini puse stăpânire pe el. Tremura din tot trupul, zgâlţâit de tresăriri sacadate. Strângea din dinţi ca să nu strige, prins de o poftă nebună să se tăvălească pe jos, să rupă ceva, să muşte. Dar zări un pahar pe cămin şi îşi aminti că avea în dulap un litru de rachiu abia început; căci păstrase obiceiul ostăşesc de a trage câte o duşcă în fiecare dimineaţă, pentru a-şi *uda gâtlejul.*

Înşfăcă sticla şi bău din ea pe nerăsuflate, cu lăcomie. Nu o luă de la gură decât când îşi pierdu răsuflarea. Băuse din ea mai mult de un sfert.

Mumaidecât simţi o arsură în stomac, o flacără care i se strecură în vine, întărindu-i inima, ameţindu-l.

Îşi spuse: „Am găsit mijlocul”. Şi fiindcă acum îşi simţea obrajii arzând, deschise din nou fereastra.

Ziua mijea calmă şi îngheţată. Sus, stelele piereau în fundul văzduhului luminat, iar în prăpastia adâncă a drumului de fier, semnalele verzi, roşii şi albe, păleau. Cele dintâi locomotive ieşeau din depouri şi veneau, şuierând, să ia primele trenuri. În depărtare, altele scoteau chemări ascuţite şi repetate, strigătele lor de deşteptare, cum fac cocoşii pe întinsul câmpiilor.

Duroy gândea: „Poate că n-am să mai văd toate acestea”. Dar simţind că e pe cale să se înmoaie iar, se

burzului: „Haide, nu trebuie să mă mai gândesc la nimic până în clipa duelului – e singurul mijloc de a fi brav”. Şi începu să se spele. Pe când se rădea, mai avu o clipă de slăbiciune, gândindu-se că era poate pentru ultima oară când îşi privea chipul.

Dar bău o nouă înghiţitură de rachiu şi termină cu îmbrăcatul.

Ceasul următor trecu greu. Umblă în lung şi în lat, dându-şi toată osteneala să se stăpânească. Când auzi o bătaie în uşă, fu cât p-aci să cadă pe spate, atât de puternic tresări. Sosiseră martorii. Aşa curând!

Erau îmbrăcaţi în blănuri. După ce strânse mâna clientului său, Rival rosti:

— E un frig siberian. Apoi îl întrebă: Te simţi bine?

— Da, foarte bine.

— Eşti liniştit.

— Foarte liniştit.

— Haidem, o să meargă bine. Ai băut şi ai mâncat ceva?

— Da, n-am nevoie de nimic.

Boisrenard, având în vedere împrejurarea aceasta, purta o decoraţie străină, verde cu galben, pe care Duroy nu i-o văzuse niciodată.

Coborâră. Un domn îi aştepta în caleaşcă. Rival îl prezentă: „Doctorul Le Brument”, Duroy îi strânse mâna bolborosind: „Vă mulţumesc”, apoi vrând să ia loc pe bancheta din faţa lui, se aşeză pe ceva tare, care îl făcu să sară în sus, ca şi cum ar fi fost împins de un resort. Era cutia cu pistoale.

Rival repeta:

— Nu! În fundul trăsurii! Combatantul şi doctorul în fundul trăsurii! Duroy pricepu în cele din urmă şi se lăsă să cadă lângă doctor.

Cei doi martori urcară la rândul lor, şi vizitiul porni. Ştia unde trebuia să meargă.

Cutia cu pistoale stingherea însă pe toată lumea şi mai ales pe Duroy, care ar fi preferat să n-o vadă. Încercară s-

o pună la spate; le frângea şalele; o aşezară în picioare între Rival şi Boisrenard; cădea tot timpul. Până la urmă o puseră sub picioare.

Convorbirea lâncezea, cu toate că doctorul istorisea anecdote. Numai Rival îi răspundea. Duroy ar fi vrut să dovedească prezenţă de spirit, dar îi era frică să nu-şi piardă şirul ideilor, să nu-şi arate tulburarea sufletească şi era urmărit de teama chinuitoare să nu înceapă să tremure.

În curând trăsura ajunse în plin câmp. Să fi fost ora nouă. Era una din acele dimineţi aspre de iarnă când toată natura sclipeşte dur şi tăios ca un bloc de cristal. Pomii, plini de chiciură, par că au transpirat broboane de gheaţă; pământul răsună sub picioare; aerul uscat poartă până departe cel mai mic zgomot; cerul albastru scânteiază ca o oglindă, iar soarele, rece, strălucitor, străbate văzduhul aruncând asupra universului îngheţat raze care nu încălzesc.

Rival îi spunea lui Duroy:

— Am luat pistoalele de la Gastine Renette. Le-a încărcat chiar el. Cutia e sigilată. De altminteri, vor fi trase la sorţi cu ale adversarului.

Duroy răspunse maşinal:

— Îţi mulţumesc.

Apoi, cum Jacques Rival ţinea ca Duroy să nu facă nicio greşeală, îi dădu sfaturi foarte amănunţite. Stărui îndelung, asupra fiecărui punct.

— Când se va întreba „Sunteţi gata, domnilor?” vei răspunde cu glas puternic: „Da”! Când se va comanda: „Foc!” vei ridica repede braţul şi vei trage înainte de a se fi rostit cuvântul trei!

Şi Duroy repeta în gând fără întrerupere: „Când se va comanda foc, voi ridica braţul – când se va comanda foc, voi ridica braţul – când se va comanda foc, voi ridica braţul...”

Repeta cuvintele acestea cum îşi învaţă copiii lecţiile, îngânându-le pentru a şi le întipări bine în minte. „Când

se va comanda foc, voi ridica braţul...”

Caleaşca intră într-o pădure, coti la dreapta pe o şosea şi apoi iar la dreapta. Rival deschise brusc uşa, pentru a striga vizitiului: „Pe acolo, pe drumul cel mic”. Şi trăsura apucă pe un drum cu făgaşe, între două desişuri unde frunzele uscate tivite cu un chenar de gheaţă tremurau uşor.

Duroy mormăia mai departe: „Când se va comanda foc, voi ridica braţul”. Şi se gândi că un accident de trăsură ar fi rezolvat totul. Ah! dacă s-ar răsturna trăsura, ce noroc! Dacă şi-ar putea rupe un picior!...

Dar la capătul unui luminiş zări o altă trăsură oprită şi patru domni care tropăiau pe loc ca să-şi încălzească picioarele; şi fu silit să deschidă gura, atât de greu îi era să răsufle.

Mai întâi coborâră martorii, apoi doctorul şi Duroy. Rival luă cutia în care se aflau pistoalele şi se îndreptă, împreună cu Boisrenard, spre doi necunoscuţi care le veneau în întâmpinare. Duroy îi văzu salutându-se ceremonios, umblând apoi împreună prin luminiş şi uitându-se când pe jos, când în copaci, ca şi cum ar fi căutat ceva care ar fi putut să cadă sau să zboare. După aceea, numărară paşii şi, cu mare greutate, înfipseră două bastoane în pământul îngheţat. Apoi se strânseră în grup şi făcură gesturile jocului de-a rişca, asemenea unor copii care petrec.

Doctorul Le Brument îl întrebă pe Duroy:

— Vă simţiţi bine? Nu aveţi nevoie de nimic?

— De nimic, mulţumesc.

I se părea că înnebunise, că dormea, că visa, că ceva supranatural se ivise pe neaşteptate, învăluindu-l.

Îi era teamă? Poate! Dar el nu ştia. Totul era schimbat în jurul lui.

Jacques Rival se întoarse şi, în şoaptă, îl anunţă mulţumit:

— Totul e gata. Norocul a fost de partea noastră în ce priveşte pistoalele.

Dar acesta era un amănunt care îl lăsa rece pe Duroy.

Îi scoaseră pardesiul. Se lăsă în voia lor. Îi pipăiră buzunarele redingotei pentru a se încredinţa că nu purta nici hârtii, nici vreun portofel care să-l apere.

Iar el repeta în gând, ca o rugăciune: „Când se va comanda foc, voi ridica braţul”.

Fu apoi dus în poiană la unul din bastoanele înfipte în pământ şi i se încredinţă pistolul. Zări atunci în faţa lui numai la câţiva paşi un om stând în picioare, un omuleţ pântecos, chel, care purta ochelari. Era adversarul lui.

Îl văzuse foarte limpede, dar el nu se gândea decât la asta: „Când se va comanda foc, voi ridica braţul şi voi trage”. Un glas răsună în marea linişte a văzduhului, un glas care părea că vine de foarte departe şi care întrebă:

— Sunteţi gata, domnilor?

Georges strigă:

— Da!

Atunci, aceeaşi voce, porunci:

— Foc...

Duroy nu ascultă mai departe, nu băgă de seamă nimic, nu-şi dădu seama de nimic, simţi numai că ridica braţul apăsând din răsputeri pe trăgaci.

Şi nu auzi nimic.

Văzu însă numaidecât un noruleţ de fum la gura pistolului său, şi cum omul din faţa lui stătea tot în picioare, în aceeaşi postură, mai zări un alt noruleţ alb care se înălţa deasupra capului adversarului său.

Trăseseră amândoi. Se sfârşise.

Martorii şi doctorul îl pipăiau, îi descheieau haina, întrebând cu îngrijorare?

— Nu eşti rănit?

Răspunse la întrebare:

— Nu, nu cred.

De altminteri, Langremont, rămăsese tot aşa de neatins ca şi adversarul său, şi Jacque Rival mormăi nemulţumit:

— Aşa e totdeauna cu blestematele astea de pistoale –

ori nu nimereşti, ori omori. Ce unealtă păcătoasă!

Duroy stătea nemişcat, încremenit de mirare şi bucurie: „Se sfârşise!”

Trebuiră să-i ia din mână arma pe care tot o mai ţinea strâns. I se părea acum că s-ar fi putut bate în duel cu întreg universul. Se sfârşise. Ce fericire! Se simţi dintr-odată brav, în stare să provoace pe oricine la duel.

Martorii stătură de vorbă câteva minute dându-şi întâlnire în cursul după-amiezii pentru redactarea procesului-verbal, apoi se urcară cu toţii în trăsură; şi vizitiul, care râdea pe capră, pocni din bici, întorcând caleaşca.

Prânziră toţi patru pe bulevard, vorbind despre întâmplare. Duroy îşi povestea impresiile:

— Nici nu m-am sinchisit, dar ştii, deloc. De altfel cred că aţi şi băgat de seamă.

Rival răspunse:

— Da, ai avut o atitudine foarte frumoasă.

După ce redactară procesul-verbal, îl înmânară lui Duroy care trebuia să-l insereze printre „Ecouri”. El se miră văzând că schimbase două gloanţe cu domnul Louis Langremont şi, puţin nelinişţit, îl întrebă pe Rival:

— Dar n-am tras decât un glonţ.

Celălalt zâmbi:

— Da, un glonţ... câte un glonţ fiecare... fac două gloanţe.

Şi Duroy arătându-se mulţumit de explicaţia aceasta, nu stărui. Papà Walter îl îmbrăţişă:

— Bravo, bravo, ai apărat stindardul ziarului nostru, bravo!

Seara, pentru a fi văzut, Georges merse pe la cele mai însemnate ziare şi în principalele cafenele de pe bulevard. Îşi întâlni de două-trei ori adversarul, care venise şi el tot ca să fie văzut.

Nu se salutară. Dar, dacă unul din ei ar fi fost rănit, şi-ar fi strâns mâna. De altminteri, fiecare jura cu convingere că auzise şuierând pe la ureche glonţul

celuilalt.

A doua zi pe la unsprezece dimineaţa, Duroy primi o telegramă: *„Doamne, ce spaimă am tras! Vino după-amiază în rue de Constantinople să te sărut iubitul meu. Ce viteaz eşti – te ador! Clo.”*

Se duse la întâlnire şi ea i se arunca în braţe, acoperindu-l cu sărutări.

— Ah! dragul meu. Dacă ai şti ce emoţie am avut când am citit ziarele de dimineaţă! Ah! povesteşte-mi. Spune-mi tot. Vreau să ştiu.

Fu nevoit să povestească pe larg toate amănuntele.

Doamna de Marelle exclama:

— Ce te-oi fi chinuit noaptea, înaintea duelului!

— Ba nu. Am dormit bine.

— Eu n-aş fi închis ochii. Dar ia spune-mi, cum s-au petrecut lucrurile pe teren?

Duroy însăilă o poveste dramatică:

— Atunci când ne-am găsit faţă în faţă la douăzeci de paşi – de patru ori numai lungimea camerei ăsteia Jacques, după ce a întrebat dacă eram gata, a comandat: „Foc!” Am ridicat braţul, drept înainte, dar am făcut greşeala că am ţintit capul. Aveam o armă înţepenită al naibii şi eu sunt obişnuit cu pistoalele care iau foc uşor, aşa încât rezistenta trăgaciului a făcut ca glontul să scape în sus. Oricum, nu cred să fi trecut prea departe. Dar şi el trage bine, ticălosul. Glonţul lui mi-a trecut chiar pe lângă tâmplă. L-am auzit şuierând.

Clotilde şedea pe genunchii lui, îmbrăţişându-l ca penru a lua parte la primejdia amantului ei. Îngâna:

— O! sărăcuţul de el, sărăcuţul de el...

Când termină de povestit, Clotilde îi spuse:

— Tu nu ştii, dar nu mă mai pot lipsi de tine! Trebuie să te văd şi, cum bărbatul meu e la Paris, nu e tocmai uşor. Dimineaţa aş avea adesea un ceas liber înainte de a te scula şi aş putea să viu să te îmbrăţişez, dar nu mai vreau să calc în casa aceea îngrozitoare. Cum să facem?

Lui îi veni deodată o idee şi întrebă:

— Cât plăteşti tu aici?

— O sută de franci pe lună.

— Ei bine, iau locuinţa pe seama mea şi mă mut aici. În noua mea situaţie, locuinţa în care stau nu-mi mai convine.

Ea chibzui câteva clipe, apoi răspunse:

— Nu, nu, nu vreau...

— De ce?

— Pentru că...

— Nu, nu se poate. Locuinţa asta îmi convine foarte bine. Sunt şi rămân în ea.

Şi începu să râdă:

— De altminteri e pe numele meu.

Dar doamna de Marelle se împotrivea mereu:

— Nu, nu, nu vreau...

— La urma urmei, de ce nu vrei?

Atunci ea şopti încet de tot, cu duioşie:

— Pentru că ai aduce femei şi eu nu vreau.

Duroy se supără:

— Asta n-aş face-o pentru nimic în lume. Ţi-o făgăduiesc.

— Nu, ai să aduci totuşi.

— Îţi jur.

— Adevărat?

— Adevărat. Pe cuvântul meu de cinste. Asta e casa noastră, numai a noastră.

Şi doamna de Marelle îl îmbrăţişă într-un avânt plin de dragoste:

— Atunci primesc, dragul meu. Dar să ştii că dacă mă înşeli o dată, o singură dată, s-a isprăvit între noi totul, pentru totdeauna.

El se jură iar cu făgăduieli de tot felul şi se înţeleseră că avea să se mute chiar în aceeaşi zi, pentru ca ea să poată veni să-l vadă când va trece pe acolo.

Apoi doamna de Marelle îi spuse:

— În orice caz, vino să prânzeşti la noi, duminică. Soţul meu te găseşte fermecător.

Duroy se simţi măgulit:

— Ah! Într-adevăr?...

— Da, l-ai cucerit. Dar ia spune, mi-ai povestit ca ai fost crescut într-un castel la ţară, nu-i aşa?

— Da, pentru ce?

— Atunci te pricepi puţin la agricultură?

— Da.

— Ei bine, vorbeşte-i despre grădinărit şi recolte – asta îi place foarte mult.

— Bine. N-am să uit.

Şi întărâtată de duel, doamna de Marelle îl sărută de mii de ori, de-abia dezlipindu-se de el.

Îndreptându-se spre ziar, Duroy se gândea:

„Ce fiinţă ciudată! Ce cap de păsărică! Poţi şti ce vrea şi ce-i place? Şi ce căsnicie caraghioasă! Ce năzdrăvan s-a gândit să-l împerecheze pe bătrânul ăsta cu descreierata asta? Ce l-a făcut pe acest inspector să se însoare cu boema asta? Mister! Cine ştie? Poate dragostea?”

Apoi încheie: „Oricum, e o amantă foarte drăguţă; aş fi un neghiob dacă aş lăsa-o să-mi scape”.

VIII

ÎN URMA DUELULUI, DUROY TRECU în rândul cronicarilor de frunte ai ziarului *Vie Française.* Dar, cum zadarnic îşi bătea capul pentru a găsi idei, îşi alese specialitatea tiradelor sforăitoare asupra decadentei moravurilor şi caracterelor, asupra scăderii patriotismului şi anemierii onoarei franceze. Găsise cuvântul „anemiere”, de care era foarte mândru.

Şi când doamna de Marelle, plină de acel spirit zeflemitor, sceptic şi şfichiuitor, denumit spiritul parizian, îşi bătea joc de tiradele lui dezumflându-le cu o vorbă de duh, Duroy răspundea zâmbitor: „Ei şi! asta îmi creează o reputaţie pentru mai târziu”.

Locuia acum în rue de Constantinople, unde se mutase cu geamantanul, peria, briciul şi săpunul, tot bagajul lui. De două-trei ori pe săptămână, doamna de Marelle sosea înainte ca el să se fi sculat, se dezbrăca într-o clipă şi se strecura în pat, înfiorată de frigul de afară.

În schimb, Duroy prânzea în fiecare zi la familia de Marelle şi făcea curte soţului vorbindu-i despre agricultură; şi fiindcă şi lui îi plăcea subiectul acesta, uneori se cufundau atât de mult în discuţie încât uitau cu totul de doamna de Marelle, care moţăia pe canapea.

Laurine adormea şi ea, când pe genunchii tatălui ei, când pe genunchii lui Bel-Ami.

Şi după ce ziaristul pleca, domnul de Marelle nu uita niciodată să rostească cu tonul acela dogmatic cu care spunea cele mai neînsemnate cuvinte: „Băiatul acesta este într-adevăr foarte plăcut. E foarte instruit.”

Februarie era pe sfârşite. Pe străzi începea să miroasă

a violete când treceai dimineaţa pe lângă cărucioarele împinse de vânzătoarele de flori.

Niciun nor nu întuneca fericirea deplină a lui Duroy.

Dar, întorcându-se acasă, într-o noapte, găsi o scrisoare strecurată sub uşă. Privi stampila şi văzu „Cannes”. Deschizând-o, citi:

Cannes, vila Jolie

„Scumpe domn şi prieten, mi-ai spus, nu-i aşa, că pot să mă bizui în totul pe dumneata? Ei bine, am să-ţi cer să-mi faci un serviciu dureros şi anume, să vii să mă ajuţi, să nu mă laşi singură în ultimele clipe ale lui Charles, care e pe moarte. Poate n-are să mai apuce săptămâna viitoare, cu toate că mai umblă încă; dar doctorul m-a prevenit.

Nu mai am nici puterea, nici curajul să văd zi şi noapte această luptă cu moartea. Şi mă gândesc cu groază la ultimele clipe care se apropie. Un astfel de lucru nu ţi-l pot cere decât dumitale, fiindcă Charles nu mai are familie. Ai fost camaradul lui, ţi-a deschis porţile ziarului. Vino, te implor. N-am pe nimeni la care să recurg.

Crede-mă prietena dumitale cu totul devotată,

Madeleine Forestier.”

Un simţământ ciudat pătrunse ca un val de aer în inima lui Georges; un simţământ de descătuşare, de noi zări ce i se deschideau înainte: şi şopti: „Am să mă duc, fără îndoială. Bietul Charles! Oricum, ce ţi-e şi cu viaţa omului!”

Patronul căruia îi aduse la cunoştinţă scrisoarea doamnei Forestier, îşi dădu încuviinţarea bombănind. Spunea mereu:

— Dar întoarce-te repede, nu ne putem lipsi de dumneata.

George Duroy plecă la Cannes a doua zi cu rapidul de şapte, după ce încunoştinţase familia de Marelle printr-o

telegramă.

Ajunse în după-amiaza zilei următoare, pe la ora patru.

Un comisionar îl călăuzi la vila Jolie, clădită la jumătatea coastei, în pădurea de brazi presărată cu case albe, care se întinde de la Cannes la golful Juan.

Casa era mică, joasă, în stil italian, aşezată la marginea drumului ce urca şerpuind printre copaci, dezvăluind, la fiecare cotitură, altă privelişte minunată.

Feciorul deschise uşa.

— Ah! domnule, izbucni el, doamna vă aşteaptă cu multă nerăbdare.

— Cum îi merge stăpânului tău? întrebă Duroy.

— Nu prea bine, domnule. Nu mai are mult de trăit.

Salonul în care intră era tapetat cu un cit roz, cu desene albastre. Fereastra largă şi înaltă dădea spre oraş şi spre mare.

Duroy murmură uimit: „Hm! elegantă mai e locuinţa asta de ţară! De unde naiba or fi având atâţia bani?” când un foşnet de rochie îl făcu să se întoarcă.

Doamna Forestier îi întinse amândouă mâinile.

— Ce bun eşti, şi ce bine ai făcut că ai venit! Şi deodată îl sărută. Apoi se priviră. Ea era ceva mai palidă, cam trasă la faţă, dar tot plină de frăgezime şi, poate, mai frumoasă cu aerul ei mai plăpând. Şopti: E îngrozitor, se ştie pierdut şi mă chinuie cumplit. I-am spus de venirea dumitale. Dar unde ţi-e geamantanul?

— L-am lăsat la gară, răspunse Duroy, neştiind la ce hotel mă vei sfătui să trag pentru a fi mai aproape de dumneata.

Ea şovai, apoi spuse:

— Vei sta aici, în vilă. De altminteri camera dumitale e gata pregătită. Charles poate muri dintr-o clipă într-alta şi dacă asta s-ar întâmpla noaptea, aş fi singură de tot. Voi trimite pe cineva să-ţi aducă lucrurile.

Duroy se înclină:

— Cum vrei.

— Acum să urcăm, spuse ea.

El o urmă. La primul etaj, doamna Forestier deschise o uşă şi Duroy zări lângă o fereastră, aşezat într-un fotoliu şi înfăşurat în pleduri, pământiu în lumina roşiatică a apusului, un soi de mortăciune care îl privea. Abia îl mai recunoscu: mai curând ghici că era prietenul lui.

Plutea în odaia aceea un miros de năduşeală, de eter, de ceaiuri, de gudron, mirosul acela dezgustător şi greoi al caselor în care zace un ofticos.

Cu o mişcare obosită şi înceată Forestier ridică mâna spunând:

— Tu eşti, ai venit să mă vezi murind. Îţi mulţumesc.

Duroy se sili să râdă:

— Să te văd murind! N-ar fi deloc un spectacol amuzant şi n-aş alege prilejul ăsta ca să vizitez Cannes. Vin să-ţi spun bună ziua şi să mă odihnesc puţin.

Celălalt şopti:

— Aşază-te – şi lăsă capul în jos, adâncit în gânduri deznădăjduite.

Răsufla iute, gâfâit, şi câteodată scotea un fel de geamăt, ca pentru a le reaminti celorlalţi ce bolnav era.

Văzându-l că tace, soţia lui se duse la fereastră, şi, arătând zarea cu o mişcare a capului, spuse:

— Ia uitaţi-vă ce frumos e!

În faţa lor, coasta presărată cu vile cobora până în oraşul aşternut în semicerc, de-a lungul ţărmului, cu creasta la dreapta, înspre faleza dominată de o veche cetate străjuită de un turn străvechi, şi cu poalele la stânga, înspre capul La Croisette în faţa insulelor Lerins. În apa albastră de tot, insulele păreau două pete verzi. Văzute de sus, arătau ca-n palmă, plutind ca două frunze imense.

Şi departe de tot, închizând zarea în cealaltă parte a golfului, deasupra falezei şi turnului, un lanţ nesfârşit de munţi sinilii, desenau pe cerul strălucitor o linie ciudată şi fermecătoare de piscuri când rotunde, când strâmbe, când aşcuţite, care se încheia cu un munte uriaş, ca o piramidă, ce-şi împlânta poalele în largul mării.

Doamna Forestier arătă spre el:

— E muntele Estherel.

În spatele piscurilor, văzduhul era roşu, de un roşu aprins şi aurit, supărător pentru ochi.

Fără să vrea, Duroy se înfiora în faţa măreţiei acestui apus. Şi negăsind alt cuvânt mai potrivit pentru a-şi arăta admiraţia, murmură:

— O, da, e straşnic!

Forstier ridică ochii spre soţia lui şi spuse:

— Deschide larg fereastra!

— Bagă de seamă, răspunse ea, e târziu, soarele apune; ai să răceşti iar, şi ştii că nu-ţi face deloc bine în starea în care te afli.

Cu mâna dreaptă, Charles făcu o mişcare slabă şi înfrigurată care ar fi vrut să fie o ameninţăre cu pumnul, şi, cu o schimonoseală de furie, o schimonoseală de muribund care-i scotea la iveală subţirimea buzelor, obrajii traşi şi forma oaselor ce străpungeau pielea, mormăi:

— Îţi spun că mă înăbuş. Ce-ţi pasă dacă mor cu o zi mai devreme sau mai târziu, dacă tot o să crăp...

Doamna Forestier deschise larg fereastra.

Boarea care intră îi înfioră pe toţi trei ca o dezmierdare. Era o adiere blândă, călduţă, molcomă, o adiere de primăvară plină de miresmele pomilor şi florilor cu parfum îmbătător, care cresc pe ţărmul acela de mare. Se simţea un miros puternic de răşină şi gustul amărui al mirtului.

Forestier sorbea adierea respirând scurt, înfrigurat. Brusc, îşi înfipse unghiile în braţele fotoliului şi spuse abia şoptit, cu glas şuierător şi mânios:

— Închide fereastra. Îmi face rău. Aş vrea mai bine să mor într-o pivniţă.

Doamna Forestier închise încet ferastra, apoi, cu fruntea lipită de geam, lăsă privirile să-i lunece în depărtare.

Stânjenit, Duroy ar fi vrut să stea de vorbă cu bolnavul, să-l liniştească. Dar nu găsea niciun cuvânt de

îmbărbătare. Bâigui:

— Aşadar nu-ţi merge mai bine de când eşti aici?

Celălalt dădu din umeri cu o nerăbdare de om copleşit:

— Vezi bine. Şi plecă iar capul.

Duroy reluă:

— Drace! faţă de Paris, aici e straşnic de bine. Acolo e iarnă în lege. Ninsoare, lapoviţă, ploaie; şi de la trei după-amiază se lasă un întuneric de trebuie să stai cu lampa aprinsă.

Forestier întrebă:

— Ce mai e pe la ziar?

— Nimic nou. În locul tău a fost angajat Larcin, prichindelul ăla, care a lucrat la *Voltaire,* dar nu-i destul de copt. E momentul să te întorci!

Bolnavul bolborosi:

— Eu? Acum o să mă duc să fac cronici la doi metri sub pământ. Ideea aceasta fixă îi revenea la orice prilej, ca o bătaie de clopot, se strecura în fiecare gând, în fiecare vorbă.

Urmă o tăcere lungă; o tăcere adâncă şi chinuitoare. Văpaia asfinţitului se potolea cu încetul, iar munţii deveneau negri pe cerul roşu, întunecat. O umbră, un început de noapte cu licăriri de jeratic în spuză pătrundea în odaie, colorând mobilele, pereţii, ungherele, cu tonuri de cerneală şi purpură. Oglinda căminului, răsfrângând zarea, părea o pată de sânge.

Doamna Forestier stătea nemişcată tot în picioare, cu spatele spre odaie, cu obrazul lipit de geam.

Şi Forestier începu să vorbească cu o voce întretăiată, stinsă, sfâşietoare:

— Câte asfinţituri de soare am să mai văd opt... zece... cinsprezece sau douăzeci... poate treizeci, mai multe nu... Voi ceştelalţi mai aveţi încă vreme... eu... mă duc... Şi după mine... totul va merge mai departe, ca şi când aş fi aici. Tăcu câteva clipe, apoi reluă: Fiecare lucru pe care îl văd îmi aminteşte că peste câteva zile n-am să-l mai văd... E groaznic... n-am să mai văd nimic... nimic din

ceea ce există... nici cele mai mici lucruri pe care le atingi... paharele... farfuriile... paturile în care te odihneşti atât de bine... Trăsurile. E bine să te plimbi cu trăsura, seara... Ce dragi îmi erau toate astea.

Îşi mişca degetele, pe amândouă braţele fotoliului, nervos, cu bătăi uşoare, ca şi cum ar fi cântat la pian. Şi fiecare tăcere a lui era mai stânjenitoare decât cuvintele rostite, atât de mult simţeai că se gândea la lucruri înspăimântătoare.

Şi pe neaşteptate Duroy îşi aminti ce îi spunea Norbert de Varenne, cu câteva săptămâni în urmă! „Eu o văd acum, de atât de aproape, că-mi vine câteodată să ridic braţul, s-o alung. O văd pretutindeni. Micile animale-strivite pe drum, frunzele care cad, firele albe zărite în barba unui prieten îmi pustiesc inima şi-mi strigă: «lat-o!».

Nu-l înţelesese în ziua aceea. Acum, privindu-l pe Forestier, înţelegea. Şi o nelinişte necunoscută şi groaznică îl cotropea, ca şi cum acolo, alături, la doi paşi de el, în fotoliul unde gâfâia omul acela, ar fi văzut moartea. Îi venea să se scoale; să fugă, să se întoarcă numaidecât la Paris! Ah! dacă ar fi ştiut n-ar mai fi venit.

Acum noaptea învălui toată odaia, ca un zăbranic pogorând pe furiş peste omul acela care trăgea să moară. Fereastra abia se mai desluşea cu pătratul ei mai puţin întunecat în care se profila umbra nemişcată a tinerei femei.

Forestier izbucni întărâtat:

— Dar bine, astăzi nu se aduce lampa? Aşa se îngrijeşte un bolnav?

Umbra trupului care se profila în spaţiul ferestrei pieri, şi în tăcerea casei se auzi ţârâitul unui clopoţel electric.

Curând după aceea intră un fecior, care puse o lampă pe cămin. Doamna Forestier spuse soţului ei:

— Vrei să te culci, sau cobori pentru cină?

Charles şopti:

— Am să cobor.

Şi, în aşteptarea mesei, toţi trei rămaseră tăcuţi vreme de aproape un ceas, nemişcaţi, rostind numai arareori câte un cuvânt, un cuvânt oarecare, de prisos, neînsemnat, ca şi când ar fi fost primejdie, o primejdie tainică de a lăsa prea mult timp să plutească tăcerea, de a lăsa să încremenească aerul nemişcat al acestei odăi, al acestei odăi în care dădea târcoale moartea.

În sfârşit se anunţă cina. Lui Duroy i se păru lungă, nesfârşită. Nu vorbeau, mâncau fără zgomot, apoi fărâmiţau pâinea cu vârful degetelor. Şi fiindcă bocănitul pantofilor îl supăra pe Charles, feciorul, încălţat cu târligi, se ducea şi venea fără să i se audă paşii. Numai tic-tacul dur al unui ceasornic de lemn tulbura liniştea încăperii cu mişcarea lui mecanică şi regulată.

După ce isprăviră masa, Duroy, sub cuvânt că era obosit, se retrase la el în odaie, şi, rezemat cu coatele de fereastră, contemplă multă vreme luna plină, agăţată de cer ca un imens glob de lampă, revărsând asupra pereţilor albi ai caselor lumina ei rece şi stinsă, şi presărând pe mare un fel de solzi de lumină blândă, jucăuşă. Şi încerca să găsească un motiv ca să plece înapoi cât mai curând, scornind şiretlicuri, telegrame pe care le-ar fi primit, o rechemare din partea domnului Walter.

Dar a doua zi, trezindu-se din somn, hotărârea de a fugi i se păru mai greu de înfăptuit. Doamna Forestier n-avea să se lase amăgită de vicleşugurile lui, iar el avea să piardă prin laşitate ceea ce câştigase prin devotament. Îşi spuse: „La naiba! o fi plictisitor, dar ce să-i faci, sunt şi momente neplăcute în viaţă; şi apoi, poate n-o să ţină mult.”

Era o zi senină, albastră, de un albastru de miazăzi, care îţi umple inima de bucurie; şi, socotind că are tot timpul să-l vadă pe Forestier în cursul zilei, Duroy coborî până la mare.

Când se întoarse pentru prânz, feciorul îi spuse:

— Domnu a întrebat de câteva ori până acum de

dumneavoastră. Dacă aţi dori să urcaţi...

Urcă. Forestier, într-un fotoliu, părea că doarme. Soţia lui citea, întinsă pe canapea.

Bolnavul îşi înălţă capul. Duroy întrebă:

— Ei, cum îţi mai merge? Azi araţi bine de tot.

Celălalt şopti:

— Da, mă simt mai bine, am prins iar puteri. Prânzeşte repede cu Madeleine, pentru că avem de gând să facem o plimbare cu trăsura.

De îndată ce rămase singură cu Duroy, doamna Forestier îi spuse:

— Uite! Astăzi se crede salvat. De azi dimineaţa tot face planuri. După-masă o să mergem în golful Juan ca să cumpărăm oale smălţuite pentru locuinţă noastră de la Paris. Ţine morţiş să facă o plimbare şi tare mi-e teamă să nu se întâmple vreo nenorocire. N-o să poată suporta zdruncinăturile drumului.

Când sosi caleaşca, Forestier coborî treptele scării, una câte una, ajutat de fecior. Dar de îndată ce zări trăsura, ceru să i se lase coşul jos.

Soţia lui se împotrivea:

— O să răceşti. E o nebunie.

El se încapăţâna:

— Nu, mi-e mult mai bine. Simt eu asta.

O apucară mai întâi pe drumurile acelea umbroase care şerpuiesc numai printre grădini, şi care fac din Cannes un fel de parc englezesc, apoi o luară de-a lungul mării pe şoseaua dinspre Antibes.

Forestier le dădea lămuriri asupra ţinutului. Arătase mai întâi vila contelui de Paris. Acum mai numea şi altele. Era vesel, de o veselie prefăcută, nefirească şi şubredă de om osândit. Şi arăta cu degetul, neavând puterea să întindă braţul.

— Uite, asta e insula Sainte Marguerite. Şi castelul din care a evadat Bazaine[2]. Cât ne-a mai dat de furcă şi

[2] *Achille Bazaine* (1811–1888), mareşal francez; în urma eşecului de la Metz, a fost condamnat la închisoare pe viaţă, dar, izbutind să

întâmplarea aceea!

Povesti apoi amintiri din regiment, rosti nume de ofiţeri care le aduceau aminte fel de fel de pozne. Dar, la o cotitură, zăriră deodată tot golful Juan, cu satul lui alb în fund şi istmul Antibes la celălalt capăt.

Şi Forestier, cuprins pe neaşteptate de o bucurie copilărească, bâigui:

— Ah! escadra, ai să vezi escadra!

În mijlocul vastului golf se zăreau într-adevăr şase nave mari ca nişte stânci acoperite cu crengi. Erau bizare, diforme, imense, cu ieşituri, cu turle, cu ciocuri care se înfigeau în apă, de parcă ar fi încercat să prindă rădăcini în fundul mării.

Şi nu te dumireai cum puteau să se urnească, să se mişte, atât păreau de grele şi de pironite de fundul apei. O baterie plutitoare, rotundă, înaltă ca un foişor, semăna cu unul din farurile acelea zidite pe stânci.

Pe lângă ele trecea, avântându-se în larg, o corabie cu trei catarge, cu toate pânzele ei albe şi vesele întinse în vânt. Era zveltă şi frumoasă, alături de monştrii aceia de război, de monştrii aceia de fier, de monştrii aceia hidoşi ghemuiţi pe apă.

Forestier se silea să le recunoască. Arătându-le, le numea: „le Colbert”, „le Suffren”, „l’Amiral-Duperré”, „le Redoutable”, „la Devastation”, apoi se îndrepta:

— Nu, mă înşel, acela e „la Devastation”.

Ajunseră în faţa unui fel de pavilion pe care era scris: „Faianţe de artă din golful Juan” şi trăsura, după ce ocoli o pajişte, se opri în faţa uşii.

Forestier voia să cumpere două vase ca să le pună la el pe bibliotecă. Neputând cobori din trăsură, i se aduceau modele unul după altul. Şovăi mult până să le aleagă, cerând părerea soţiei sale şi lui Duroy:

— Ştiţi, e pentru mobila din fundul biroului meu. Din fotoliu, o am tot timpul în faţa ochilor. Vreau un model cu o formă veche, o formă greacă.

---

evadeze, a fugit în Spania.

Privea cu mare băgare de seamă modelele, punea să i se aducă altele, le cerceta din nou pe cele dintâi. În sfârşit se hotărî; şi, după ce plăti, ceru să fie numaidecât expediate.

— Plec înapoi la Paris peste câteva zile, spunea el.

Se întoarseră; dar, pe când treceau de-a lungul golfului, un curent de aer rece, furişat în albia unei vâlcele, îi învălui pe neaşteptate, şi bolnavul începu să tuşească.

La început nu fu decât o mică criză; dar tusea crescu, deveni un acces puternic şi neîntrerupt apoi un fel de sughiţ, un horcăit.

Forestier se înăbuşea, şi, ori de câte ori încerca să răsufle, tusea îi sfâşia gâtlejul, izbucnind din adâncul pieptului. Nimic nu-l liniştea, nimic nu-l uşura. Fură nevoiţi să-l poarte pe sus, de la caleaşcă până în odaie, şi Duroy, care-l ţinea de picioare, îi simţea trupul cutremurându-se la fiecare opintire a plămânilor.

Nici căldura patului nu potoli accesul care ţinu până la miezul nopţii; apoi narcoticele amorţiră în sfârşit spasmele îngrozitoare ale tusei. Şi până la ziuă, bolnavul rămase aşezat în pat, cu ochii deschişi.

Ţinea să fie ras în fiecare dimineaţă, şi cum se lumină de ziuă ceru să i se aducă bărbierul. Se sculă pentru acest dichis, dar trebuiră să-l culce numaidecât la loc. Şi începu să răsufle atât de repede, de greu, cu gâfâieli, încât doamna Forestier, îngrozită, puse să fie trezit Duroy, care abia se culcase, pentru a-l ruga să se ducă să cheme doctorul.

Duroy se întoarse aproape numaidecât cu doctorul Gavant care prescrise o doctorie şi dădu câteva sfaturi; dar pe când ziaristul îl reconducea ca să-i ceară părerea, spuse:

— Trage să moară. Mâine-dimineaţă îşi va da sfârşitul. Înştiinţeaz-o pe biata femeie, şi trimiteţi după un preot. Eu nu mai am nimic de făcut. Rămân, cu toate acestea, la dispoziţia dumneavoastră. Duroy o chemă pe doamna Forestier şi-i spuse:

— E pe moarte. Doctorul ne sfătuieşte să chemăm un preot. Dumneata ce vrei să faci?

Doamna Forestier şovăi multă vreme, apoi, după ce cumpăni în sinea ei totul, spuse cu o voce tărăgănată:

— Da, e mai bine... în multe privinţe... Mă duc să-l pregătesc, să-i spun că preotul doreşte să-l vadă... În sfârşit, am să găsesc eu ceva... Ai fi foarte drăguţ dacă te-ai duce să aduci unul – un preot simplu; ar fi bine dacă l-ai alege. Unul care să nu facă prea multe mofturi. Vezi să se mulţumească numai cu spovedania şi să ne scutească de rest.

Duroy se întoarse cu un preot bătrân, binevoitor, care le primi condiţiile. De îndată ce preotul intră la muribund doamna Forestier ieşi şi se duse cu Duroy în camera de alături.

— Întâmplarea asta l-a tulburat grozav, spuse ea. Când am adus vorba de preot, faţa lui a căpătat o înfăţişare înspăimântătoare, ca şi cum... ca şi cum ar fi simţit... simţit... o suflare... ştii... într-un cuvânt, a înţeles că s-a sfârşit şi că nu i-a mai rămas decât să numere ceasurile.

Era foarte palidă. Reluă:

— N-am să-i uit niciodată expresia feţei. Desigur că a văzut moartea în clipa aceea. A văzut-o.

Îl auzeau pe preot, care vorbea cam tare, fiind puţin surd, şi care spunea:

— Ba nu, ba nu, nu eşti chiar atât de rău. Eşti bolnav, dar nicidecum în primejdie. Şi dovada e că viu ca prieten, ca vecin.

Nu desluşiră ce răspunse Forestier. Bătrânul reluă:

— Nu, n-am să te împărtăşesc. Despre asta vom vorbi când te vei simţi bine. Dar dacă vrei să te foloseşti de venirea mea pentru a te spovedi, voi fi foarte mulţumit. Eu sunt un păstor şi mă folosesc de orice prilej pentru a aduce înapoi oile rătăcite.

Urmă o lungă tăcere. Vorbea desigur Forestier, cu glasul lui gâfâit şi stins.

Apoi, deodată, preotul rosti cu un alt glas, un glas de

preot slujind în altar:

— Îndurarea lui Dumnezeu e nemărginită; spune *„Confiteor”,* fiul meu. Poate l-ai uitat, dar am să te ajut eu. Spune împreună cu mine: *Confiteor Deo omnipotenti... Beatae Mariae semper virgini...*[3]

Din când în când se oprea, pentru a îngădui muribundului să-l ajungă din urmă. Apoi spuse:

— Acum spovedeşte-te.

Doamna Forestier şi Duroy nu mai mişcau, cuprinşi de o ciudată tulburare, de o aşteptare plină de teamă.

Bolnavul şoptise ceva. Preotul repetă:

— Ai avut îngăduinţe vinovate... de ce fel, fiul meu? Doamna Forestier se ridică şi spuse cu simplitate:

— Să ieşim puţin în grădină. Nu trebuie să-i ascultăm spovedania.

Şi merseră să se aşeze pe o bancă în faţa uşii sub un trandafir înflorit, îndărătul unui strat de garoafe ce răspândeau în aerul curat o mireasmă puternică şi dulce.

După câteva clipe de tăcere, Duroy întrebă:

— Vei zăbovi mult înainte de a te întoarce la Paris?

Doamna Forestier răspunse:

— A! nu. Plec de aici de îndată ce se va sfârşi totul.

— Cam peste zece zile?

— Da, cel mult.

Duroy reluă:

— Aşadar, n-are nicio rudă?

— Numai veri. Tatăl şi mama lui au murit pe când era copil.

Priveau amândoi un fluture culegându-şi hrana din garoafe, zburând din floare în floare, cu un fâlfâit grăbit de aripi care îşi urmau bătaia încet şi după ce se aşeza. Şi rămaseră tăcuţi multă vreme.

Feciorul veni să le spună că „părintele sfârşise”. Urcară înapoi împreună.

Forestier arăta mai tras la faţă decât în ajun.

---

[3] Crezul catolic (Cred într-unul Dumnezeu atotputernic... în prea fericita fecioară Maria...). (lat.)

Preotul îi dădea mâna:

— Cu bine, fiul meu, mâine dimineaţă vin iar.

Şi plecă.

Cum ieşi, muribundul, care gâfâia, încercă să întindă mâinile spre soţia lui şi bâigui:

— Scapă-mă... scapă-mă... iubita mea... nu vreau să mor... nu vreau să mor... Ah! scăpaţi-mă... Spuneţi ce trebuie să fac, duceţi-vă după doctor... Voi lua orice... Nu vreau... Nu vreau...

Plângea. Lacrimi mari i se prelingeau din ochi pe obrajii supţi; colţurile gurii i se încreţeau ca la copiii mici, când sunt necăjiţi.

Şi mâinile, căzute înapoi pe pat, începură atunci să se mişte încet, cu un gest moale, continuu şi regulat, ca şi cum ar fi cules ceva de pe cearşaf.

Soţia lui, care începuse şi ea să plângă, îngâna:

— Ba nu, nu e nimic. Este un rău trecător, mâine o să-ţi fie mai bine, plimbarea de ieri te-a obosit.

Răsuflarea lui Forestier era mai grăbită decât a unui câine care a gonit; atât de iute că nu putea fi numărată şi atât de slabă că abia se auzea.

Spunea într-una:

— Nu vreau să mor!... Ah! Doamne... Doamne... Doamne... ce-o să mi se întâmple? N-am să mai văd nimic... nimic... niciodată... Ah! Dumnezeule!

Privea în faţa lui ceva nevăzut pentru ceilalţi, ceva groaznic, a cărui hidoşenie se răsfrângea în ochii lui ficşi.

Iar mâinile îşi urmau gestul lor cumplit şi obositor.

Deodată tresări într-o înfiorare bruscă ce-i străbătu tot trupul şi bolborosi:

— Cimitirul... eu... Dumnezeule!...

Şi nu mai vorbi. Stătea nemişcat, gâfâind, şi cu privirea rătăcită.

Timpul trecea; orologiul unei mânăstiri din apropiere bătu ora douăsprezece. Duroy ieşi din odaie şi se duse să mănânce ceva. Se întoarse peste un ceas. Doamna Forestier nu voi să mănânce nimic. Bolnavul nu se

mişcase. Îşi plimba mai departe degetele slabe pe aşternut, ca şi cum ar fi vrut să şi-l tragă peste obraz.

Tânăra femeie era aşezată într-un fotoliu la picioarele patului, Duroy luă loc pe un altul, lângă ea, şi aşteptară în tăcere.

Doctorul trimisese o soră de caritate, care între timp aţipise lângă fereastră.

Duroy începu şi el să moţăie, când avu simţământul că se întâmplă ceva. Deschise ochii tocmai la vreme pentru a-l vedea pe Forestier închizându-i pe ai săi, ca două lumini care se sting. Un mic sughiţ, făcu să se cutremure gâtlejul muribundului şi două firişoare de sânge i se iviră în colţurile gurii, apoi se prelinseră pe cămaşă, Mâinile îşi încetaseră înfiorătorul lor râcâit. Murise. Soţia înţelese, şi scoţând un fel de strigăt, se prăbuşi în genunchi, plângând în hohote. Uimit şi înspăimântat, Georges îşi făcu fără să vrea semnul crucii. Sora, trezindu-se, se apropie de pat:

— S-a sfârşit, spuse ea.

Şi Duroy care îşi recăpătase sângele rece, şopti cu un oftat de uşurare:

— S-a sfârşit mai curând decât aş fi crezut.

Când îşi mai reveniră, după cele dintâi lacrimi, se ocupară de toate treburile şi de toate formalităţile pe care le impune o înmormântare. Duroy alergă până noaptea târziu.

Se întoarse acasă lihnit de foame. Doamna Forestier mâncă şi ea ceva; apoi se aşezară amândoi în camera de doliu ca să vegheze mortul.

Neputând să facă rost de o ramură de merişor, obişnuită în asemenea împrejurări, puseseră într-o farfurie, pe masa de noapte, între două lumânări aprinse, o crăcuţă de mimoză înmuiată în puţină apă. Duroy şi tânăra femeie erau singuri lângă cel care murise. Stăteau tăcuţi, gândindu-se şi privindu-l.

Înfricoşat de bezna din odaie, Georges se uită ţintă la mort, neputându-şi lua ochii de la el. Privirile şi mintea

atrase, fascinate de acest obraz descărnat, pe care lumina tremurătoare a lumânărilor îl făcea să pară şi mai găunos, râmâneau aţintiţe asupra lui. Acolo se afla prietenul său, Charles Forestier, care abia ieri îi vorbea! Ce lucru ciudat şi înspăimântător moartea, sfârşitul acesta deplin al unei fiinţe! Ah! Ce bine îşi aducea acum aminte de cuvintele lui Norbert de Varenne, urmărit de teama morţii: „Nicio fiinţă nu se mai întoarce”. Se vor naşte milioane şi miliarde aproape la fel, cu doi ochi, un nas, o gură, o tigvă şi înăuntrul ei un creier, fără ca cel care era întins în pat să mai reapară vreodată.

Timp de câţiva ani trăise, mâncase, râsese, iubise, nădăjduise, ca toată lumea. Şi pentru el totul se sfârşise, şi pentru totdeauna. O viaţă! câteva zile, şi apoi, nimic! Te naşti, creşti, eşti fericit, aştepţi – apoi mori. Adio! bărbat ori femeie, nu te mai întorci pe pământ! Şi totuşi, fiecare poartă în el dorinţa înfrigurată şi realizabilă a veşniciei, fiecare este un fel de univers în univers, şi fiecare piere cu desăvârşire în gunoiul altor zămisliri. Plantele, animalele, oamenii, stelele, lumile, totul prinde viaţă, şi apoi încetează de a fi pentru a se preface. Şi nicio fiinţă nu se mai întoarce, fie ea gânganie, om sau plantă!

O groază nedesluşită, imensă, zdrobitoare îi apăsa lui Duroy sufletul. Groaza de neantul nemărginit spulberând mereu toate vieţile, atât de scurte, atât de nevolnice. El îşi şi plecase fruntea sub ameninţare. Se gândea la muştele care trăiesc câteva ceasuri, la vietăţile care trăiesc câteva zile, la oamenii care trăiesc câţiva ani, la arborii care trăiesc câteva secole. Ce deosebire între unii şi alţii? Câteva răsărituri de soare mai mult, atâta tot!

Şi îşi întoarse privirile ca să nu mai vadă trupul acela lipsit de viaţă.

Doamna Forestier, cu capul plecat, părea că se gândeşte de asemenea la lucruri dureroase.

Părul ei blond era atât de frumos pe obrazul trist, încât un simţământ blând, ca adierea unei nădejdi, se strecură

în inima lui Duroy. De ce să deznădăjduiască, de vreme ce mai avea încă atâţia ani înaintea lui?

Şi începu s-o contemple. Adâncâtă în gânduri, doamna Forestier nu-l vedea. Oricum, îşi spunea el, dragostea e singurul lucru bun în viaţă! Să ţii în braţe femeia iubită! Aici e hotarul fericirii omeneşti.

Ce noroc a avut Forestier că a dat peste o femeie inteligentă şi fermecătoare ca ea. Cum s-or fi cunoscut oare? Cum s-a învoit ea să-l ia de soţ pe băiatul ăsta mediocru şi sărac? Cum a izbutit să facă din el un cineva?

Şi începu să se gândească la toate tainele ascunse în vieţile oamenilor. Îşi aminti ceea ce se şoptea despre contele de Vaudrec care se spunea că o înzestrase şi o căpătuise. Acum, că era văduvă, ce avea să facă? Cu cine avea să se mărite? Cu vreun deputat, aşa cum credea doamna de Marelle, sau cu vreun băiat de viitor, un Forestier mai izbutit decât cel care murise? Avea oare ceva în gând? Îşi făcuse planuri? Luase hotărâri? Ce n-ar fi dat să afle toate acestea! Dar de ce grija asta pentru ceea ce avea să facă doamna Forestier! Punându-şi întrebarea aceasta, băgă de seamă că neliniştea izvora dintr-unul din acele gânduri nedesluşite şi tainice pe care ţi le ascunzi chiar ţie însuţi şi pe care nu le descoperi decât răscolind străfundurile sufletului.

Da, pentru ce n-ar încerca chiar el această cucerire? Ce puternic ar fi, cu ea, şi ce temut! Ce repede şi ce departe ar putea ajunge şi cu câtă siguranţă!

Şi de ce n-ar izbuti? Ştia foarte bine că-l plăcea, că avea pentru el mai mult decât simpatie, că nutrea unul din acele sentimente ce iau naştere între două firi asemănătoare, sentiment care se bazează în acelaşi timp pe o atracţie reciprocă şi pe un fel de înţelegere mutuală. Îl ştia deştept, hotărât, tenace; putea să aibă încredere în el.

Nu-l chemase într-o împrejurare gravă ca aceasta? Şi de ce îl chemase tocmai pe el? Nu era în asta un fel de alegere, un fel de mărturisire? Dacă îşi amintise de el

tocmai în clipa când avea să rămână văduvă, asta, oare, nu pentru că se gândise la el ca la un viitor tovarăş, ca la un viitor aliat?

Şi o dorinţă neînfrânată puse stăpânire pe el, să afle, să-i pună întrebări, să-i cunoască intenţiile. Era silit să plece peste două zile, neputând rămâne acolo, în casă, singur cu o femeie tânără. Trebuia, aşadar, să se grăbească; trebuia, înainte de a se reîntoarce la Paris, să-i afle cu iscusinţă, cu delicateţe, planurile şi să n-o lase să se răzgândească sau să cedeze poate stăruinţelor altuia, şi să se lege pentru totdeauna.

În odaie domnea o tăcere adâncă; nu se auzea decât tic-tacul metalic şi regulat al pendulei de pe cămin.

Duroy şopti:

— Trebuie să fii foarte ostenită!

— Da, dar mai ales copleşită, răspunse ea.

Zgomotul glasurilor lor, răsunând straniu în locuinţă aceea sinistră, îi uimi. Amândoi se uitară brusc la obrazul celui care murise, ca şi cum s-ar fi aşteptat să-l vadă mişcându-se, vorbindu-le, aşa cum făcea cu câteva ceasuri în urmă.

Duroy reluă:

— Ah! e o grea lovitură pentru dumneata, şi o schimbare totală a vieţii; o adevărată zguduire, o adevărată răsturnare a întregului fel de viaţă.

Doamna Forestier scoase un lung suspin, fără să răspundă.

Duroy urmă:

— E atât de trist pentru o femeie tânără să rămână deodată singură, aşa cum vei fi dumneata. Apoi tăcu. Ea nu răspunse nimic. Duroy îngână: În orice caz, ştii înţelegerea noastră. Poţi dispune de mine cum vrei. Sunt al dumitale.

Doamna Forestier îi întinse mâna aruncându-i una din acele priviri melancolice şi dulci, care au darul să ne tulbure atât:

— Mulţumesc, eşti bun, foarte bun. Dacă aş îndrăzni şi

dacă ar sta în putinţa mea să fac ceva pentru dumneata, aş spune şi eu: „Bizuie-te pe mine”.

Duroy îi luase mâna întinsă şi o păstra într-ale sale, cu dorinţa arzătoare de a o săruta. Se hotărî, în sfârşit, şi, apropiind-o încet de gură, păstră mult timp buzele lipite de pielea ei fină, fierbinte şi parfumată.

Apoi, când simţi că această mângâiere prietenească ţinuse prea mult, ştiu să dea drumul mâinii, care se întoarse alene pe genunchii tinerei femei.

— Da, am să fiu foarte singură, dar am să mă silesc să fiu curajoasă, rosti grav doamna Forestier.

El nu ştia cum s-o facă să înţeleagă că ar fi fericit, foarte fericit s-o aibă la rândul său de soţie. Desigur că nu putea să i-o spună, în clipa aceea, acolo, în faţa trupului aceluia neînsufleţit; i se părea, cu toate acestea, că ar fi putut să găsească una din acele fraze cu două înţelesuri, cuviincioase şi întortocheate, cu semnificaţii ascunse şi care pot însemna orice, prin anumite şovăieli meşteşugite.

Îl stingherea, însă, cadavrul acela ţeapăn, întins în faţa lor, şi pe care îl simţea ca o stavilă între ei. De la o vreme, de altfel, i se părea că simte în aerul închis al odăii un miros suspect, o miasmă putredă exalată de pieptul acela descompus, mirosul acela de stârv, pe care morţii întinşi pe patul lor încep să-l răspândească în faţa rudelor care îi veghează, acea groaznică duhoare, cu care umplu apoi sicriul.

— Nu s-ar putea deschide puţin fereastra? întrebă Duroy. Mi se pare că s-a stricat aerul.

Doamna Forestier răspunse:

— Cum de nu! Tocmai că şi eu băgasem de seamă.

El se îndreptă spre fereastră şi o deschise. Toată răcoarea înmiresmată a nopţii năvăli înăuntru, făcând să tremure flacăra celor două lumânări aprinse lângă pat. Ca şi deunăzi seara, luna revărsa lumina ei bogată şi calmă asupra pereţilor albi ai caselor şi pe vasta pânză de apă lucitoare a mării. Trăgând aerul până în adâncul pieptului,

Duroy se simţi pe neaşteptate năpădit de nădejde şi parcă răscolit de apropierea fremătătoare a fericirii.

Întoarse capul:

— Vino să respiri puţin aer curat, spuse el, e un timp minunat.

Ea se apropie domol şi se rezemă de fereastră lângă el.

Atunci Duroy spuse în şoaptă:

— Ascultă-mă, şi înţelege bine ceea ce vreau să spun. Nu te revolta, mai ales că-ţi vorbesc de lucruile acestea într-o asemenea clipă, dar voi pleca de aici poimâine, şi când te vei întoarce la Paris s-ar putea să fie prea târziu. Iată... Nu sunt, după cum ştii, decât un biet om fără avere şi care încearcă să-şi făurească o situaţie în lume. Dar am voinţă, sunt oarecum deştept, după cât cred, şi am pornit-o pe calea cea bună. Cu un om care a ajuns, ştii ce iei; cu un om care abia începe, niciodată nu ştii până unde va merge. Cu atât mai rău, sau cu atât mai bine. În sfârşit, ţi-am spus într-o zi, la dumneata acasă, că visul meu cel mai minunat ar fi să mă căsătoresc cu o femeie ca dumneata. Îţi împărtăşesc din nou, astăzi, această dorinţă. Nu-mi răspunde. Lasă-mă să urmez. Nu este o cerere pe care ţi-o fac. Locul şi clipa ar face-o odioasă. Ţin numai să afli că un cuvânt al dumitale m-ar putea face fericit; că poţi face din mine fie un prieten apropiat, fie chiar un soţ, după cum vei voi; că inima şi întreaga mea fiinţă sunt ale dumitale. Nu vreau să-mi răspunzi acum şi nu vreau să mai vorbim despre asta, aici. Când ne vom revedea, la Paris, mă vei face să înţeleg ceea ce vei fi hotărât. Până atunci, niciun cuvânt mai mult, nu-i aşa?

Spusese toate acestea fără s-o privească, de parcă ar fi împrăştiat cuvintele în noapte. Iar ea părea că nu auzise nimic, atât de nemişcată stătuse, uitându-se şi ea drept înainte cu o privire neclintită şi vagă la măreaţa privelişte luminată de razele palide ale lunii.

Rămaseră multă vreme alături, tăcuţi şi îngânduraţi. Apoi ea şopti:

— E cam răcoare, şi întorcându-se, se îndreptă spre

pat.

El o urmă.

Când ajunse aproape de pat, băgă de seamă că Forestier începuse cu adevărat să miroasă greu; şi fiindcă n-ar fi putut îndura mult timp mirosul acela de hoit, îşi depărtă fotoliul de pat, şi spuse:

— Va trebui pus în cosciug de cu dimineaţă.

Doamna Forestier răspunse:

— Da, da, aşa e şi hotărât; tâmplarul vine la opt.

Şi cum Duroy spusese suspinând: „Bietul băiat!”, scoase şi ea un lung oftat de sfâşietoare resemnare.

Îl priveau mai rar, de pe acum obişnuiţi cu ideea acestei morţi şi înclinaţi să accepte cu gândul această dispariţie, care, mai adineaori, îi răzvrătea şi îi indigna, pe ei, tot nişte muritori.

Nu mai vorbeau, privegheau mortul după cum se cuvine, fără să doarmă. Dar, spre miezul nopţii, Duroy aţipi cel dintâi. Când se trezi, văzu că doamna Forestier moţăia şi ea, şi, aşezându-se mai bine în fotoliu, închise ochii la loc, mormăind: „Drace! orice s-ar spune, tot e mai bine în patul tău!”

Un zgomot neaşteptat îl făcu să tresară. Intrase sora de caritate. Se luminase de-a binelea. Doamna Forestier, pe fotoliul din cealaltă parte a patului, părea tot atât de surprinsă ca şi el. Era puţin palidă dar tot frumoasă, în ciuda acelei nopţi petrecute pe un scaun.

Atunci, privind cadavrul, Duroy tresări şi strigă:

— Ah! barba!

În câteva ceasuri, barba crescuse, pe carnea aceea în descompunere, cât ar fi crescut pe obrazul unui om viu în câteva zile. Şi rămaseră îngroziţi privind viaţa aceea care îşi urma cursul pe trupul mortului, ca în faţa unei minuni înspăimântătoare, ca în faţa unei ameninţări supranaturale de înviere, ca în faţa uneia din acele întâmplări neobişnuite şi groaznice, care zdruncină şi sucesc mintea.

Se duseră, după aceea, să se odihnească până la orele

unsprezece. Apoi îl puseră pe Charles în coşciug şi numaidecât se simţiră uşuraţi, înseninaţi. Se aşezară faţă în faţă la masă, cu dorinţa vie de a vorbi despre lucruri mângâietoare, despre lucruri mai puţin triste – de a se întoarce înapoi la viaţă, de vreme ce isprăviseră cu moartea.

Prin fereastra larg deschisă pătrundea căldura dulce a primăverii, aducând mireasma garoafelor înflorite din straturile de lângă uşă.

Doamna Forestier îi propuse lui Duroy să facă împreună o plimbare prin grădină; şi începură să se plimbe încet în jurul micului rond de verdeaţă, trăgând cu nesaţ în piept aerul cald, încărcat de mirosul brazilor şi al eucalipţilor.

Şi, pe neaşteptate, ea începu să-i vorbească, privind înaintea ei, aşa cum făcuse şi el în timpul nopţii, acolo sus. Rostea cuvintele rar, cu o voce înceată şi gravă:

— Ascultă, prietene, m-am gândit bine... încă de pe acum... la ceea ce mi-ai spus, şi nu vreau să te las să pleci fără un răspuns. De altminteri, nu-ţi voi răspunde nici da, nici nu. Să aşteptăm, să vedem ce-o să se mai întâmple, să ne cunoaştem mai bine. La rândul dumitale chibzuieşte bine. Nu te lăsa târât de o pornire uşuratică. Şi dacă îţi vorbesc de asta – acum când nici nu l-am băgat pe bietul Charles în mormânt – e pentru că socot că are mare însemnătate, după cele ce mi-ai spus, să ştii cine sunt, ca să nu nutreşti prea mult timp gândul pe care mi l-ai împărtăşit, dacă nu ai... o fire în stare să mă înţeleagă şi să mă suporte. Caută de mă înţelege bine. Pentru mine, căsătoria nu este o robie, ci o tovărăşie. Înţeleg să fiu oricând liberă, cu totul liberă şi nestingherită în actele mele în tot ce fac, să nu mi se ceară socoteală când viu şi când plec. Nu aş putea îngădui nici control, nici gelozie, nici discuţii asupra purtării mele. Mi-aş lua, bineînţeles, obligaţia să nu pătez numele bărbatului pe care l-am luat de soţ, şi să nu-l fac niciodată să pară odios sau ridicol. Ar trebui însă, de asemenea, ca acel om să-şi ia obligaţia de a vedea în mine o egală, o aliată, şi nu o fiinţă mai prejos

sau o soţie supusă şi ascultătoare. Ştiu că ideile mele nu sunt cele obişnuite, dar nu mi le voi schimba. Asta-i tot! Şi încă ceva: nu-mi răspunde; ar fi inutil şi nelalocul lui. O să ne revedem şi o să mai vorbim poate despre toate astea, mai târziu. Acum du-te şi fă o plimbare. Eu mă întorc lângă el. Pe diseară.

Duroy îi sărută lung mâna şi plecă. Fără să spună un cuvânt.

Seara, nu se mai văzură decât la ora mesei. Apoi se retraseră în camerele lor, amândoi fiind rupţi de oboseală.

Charles Forestier fu înmormântat a doua zi, fără niciun alai, în cimitirul din Cannes. Şi Georges Duroy se hotărî să ia expresul pentru Paris care trecea la unu şi jumătate.

Doamna Forestier îl însoţi până la gară. În aşteptarea trenului, se plimbau liniştiţi pe peron, vorbind despre lucruri fără însemnătate.

Trenul sosi curând, un adevărat expres, alcătuit numai din cinci vagoane.

Ziaristul îşi alese un loc, apoi coborî iar ca să mai stea de vorbă câteva clipe cu doamna Forestier, cuprins deodată de o tristeţe, de o mâhnire, de o părere de rău nespusă că o părăseşte, de parcă avea s-o piardă pentru totdeauna.

Un impiegat strigă:

— Marseille, Lyon, Paris, în vagoane!

Duroy se urcă, apoi se rezemă de uşa vagonului ca să-i mai spună câteva cuvinte. Locomotiva şuieră şi trenul se urni încetişor.

Aplecat în afara vagonului, Duroy se uita la doamna Forestier care stătea nemişcată pe peron, urmărindu-l cu privirea. Şi, deodată, când era gata s-o piardă din vedere duse amândouă mâinile la buze, şi îi trimise o sărutare.

Doamna Forestier i-o înapoie cu un gest mai reţinut, şovăielnic, abia schiţat.

PARTEA A DOUA

I

GEORGES DUROY ÎŞI RELUASE VE-
chile obiceiuri.

Instalat acum în mica locuinţă de la parterul casei din rue de Constantinople, trăia cumpătat ca un om care vrea să-şi croiască o viaţă nouă. Chiar legătura lui cu doamna de Marelle avea ceva casnic, ca şi cum ar fi încercat de pe acum să se deprindă cu gândul căsătoriei; iar Clotilde, mirându-se adesea de tihna legăturii lor, spunea râzând:

— Eşti mai papă-lapte decât bărbatul meu; degeaba l-am schimbat cu tine.

Doamna Forestier nu se întorsese. Îşi prelungea şederea la Cannes. Primi de la ea o scrisoare prin care îl anunţa că se va întoarce abia pe la mijlocul lui aprilie, dar nu amintea nimic despre felul în care se despărţiseră. Aşteptă. Era foarte hotărât, acum, să se folosească de toate mijloacele pentru a o lua de soţie, dacă ea ar fi stat la îndoială. Dar avea încredere în norocul lui, încredere în puterea aceea de cucerire, nedesluşită şi irezistibilă, pe care o simţea în el, şi căreia i se supuneau toate femeile.

Un bilet scurt îl înştiinţă că ora hotărâtoare se apropia.

„Sunt la Paris. Vino să mă vezi.

Madeleine Forestier.”

Atâta tot. Îl primise cu poşta de nouă. Se duse la ea, în aceeaşi zi la ora trei. Ea îi întinse amândouă mâinile zâmbindu-i cu frumosul ei zâmbet binevoitor, şi, timp de câteva clipe, se priviră drept în adâncul ochilor.

Apoi doamna Forestier şopti:

— Ce bun ai fost că ai venit acolo în împrejurările

acelea groaznice.

— Aş fi făcut tot ce mi-ai fi poruncit, răspunse el.

Şi se aşezară. Ea vru să afle ştiri, noutăţi despre familia Walter, despre toţi confraţii şi despre ziar. Se gândea adesea la ziar.

— Îmi lipseşte mult, spunea ea, dar, ştii, foarte mult. Devenisem cu tot sufletul ziaristă. Ce vrei, îmi place meseria asta.

Apoi tăcu. Lui i se păru că înţelege, i se păru că citeşte în zâmbetul ei, în sunetul glasului, în cuvinte chiar, un fel de îmbiere; şi, deşi îşi făgăduise să nu grăbească lucrurile, îngână:

— Dar atunci... de ce... de ce n-ai relua-o... meseria... meseria asta sub... sub numele de Duroy?

Ea redeveni dintr-odată gravă şi, punându-i mâna pe braţ, şopti:

— Să nu vorbim despre asta.

Dar el ghici că primea şi, căzându-i la picioare, începu să-i sărute cu înflăcărare mâinile, bâiguind într-una:

— Mulţumesc, mulţumesc, cât de mult te iubesc!

Ea se ridică în picioare. Şi Duroy, făcând la fel, băgă de seamă că era foarte tulburată. Înţelese atunci că îl plăcea, încă demult, poate; şi cum se găseau faţă în faţă, o cuprinse în braţe, apoi o sărută pe frunte, grav şi plin de duioşie.

După ce se desprinse din îmbrăţişare, alunecându-i de la piept, doamna Forestier spuse cu glas serios:

— Ascultă, prietene, nu am luat încă nicio hotărâre. S-ar putea, cu toate acestea, să fie da. Dar să-mi făgăduieşti cea mai desăvârşită tăcere, până ce te voi dezlega eu.

Copleşit de bucurie, Duroy făgădui şi plecă. Din clipa aceea se arătă mai cumpătat în vizitele pe care i le făcu şi nu stărui să obţină un consimţământ mai hotărât, căci ea avea un fel de a vorbi despre viitor, de a spune „mai târziu”, de a face planuri în care vieţile lor se găseau unite, planuri mai gingaşe şi mai plăcute decât un

consimţământ.

Duroy muncea din greu, cheltuia puţin, căutând să pună ceva bani deoparte pentru a nu fi fără nicio leţcaie în momentul căsătoriei, şi deveni tot atât de zgârcit pe cât fusese de risipitor.

Trecu vara, apoi toamna, fără ca cineva să bănuiască ceva, pentru că se vedeau puţin şi în chipul cel mai firesc din lume.

Într-o seară Madeleine îi spuse, privindu-l drept în ochi.

— Nu i-ai spus încă doamnei de Marelle ce avem de gând?

— Nu, draga mea. Întrucât îţi făgăduisem să păstrez taina, nu am spus niciun cuvânt despre asta, nimănui.

— Ei bine, ar fi timpul să-i spui. Eu iau asupră-mi familia Walter. Vei face-o săptămâna asta, nu?

Duroy se roşise:

— Da, chiar mâine.

Ea îşi întoarse pe nesimţite privirile, făcându-se că nu-i vede tulburarea şi reluă:

— Dacă vrei, ne putem căsători la începutul lunii mai. Ar fi foarte nimerit.

— Mă supun în totul, cu bucurie.

— Data de zece mai, care cade într-o sâmbătă, mi-ar plăcea foarte mult, pentru că e ziua mea de naştere.

— Fie zece mai.

— Părinţii dumitale locuiesc aproape de Rouen, nu? Cel puţin aşa mi-ai spus.

— Da, aproape de Rouen: la Canteleu.

— Cu ce se ocupă?

— Sunt... sunt mici rentieri.

— Ah! Cât de mult doresc să-i cunosc!

Duroy şovăi foarte încurcat:

— Dar... vezi că sunt...

Apoi luând un ton hotărât de bărbat, spuse:

— Draga mea, sunt ţărani, mici cârciumari, care şi-au luat pâinea de la gură pentru a mă ţine la şcoală. Nu mi-e ruşine cu ei, dar cum sunt oameni simpli... şi... necioplţi,

asta te-ar putea stingheri, poate, pe dumneata.

Ea zâmbi fermecător, cu obrazul luminat de o bunătate caldă.

— Nu. Am să-i iubesc mult. Vom merge să-i vedem. Ţin mult. Am să-ţi mai vorbesc despre asta. Şi eu sunt fată de oameni fără dare de mână... dar eu mi-am pierdut părinţii. Nu mai am pe nimeni pe lume – îi întinse mâna şi adăugă – decât pe dumneata.

Iar el se simţi înduioşat, mişcat, cucerit cum nu fusese încă de nicio femeie.

— M-am gândit la ceva, zise ea, dar este destul de greu de spus.

— Ce anume? întrebă el.

— Ei bine, iată, sunt ca toate femeile, dragul meu, am şi eu... slăbiciunile mele, mofturile mele; îmi place tot ce luceşte, tot ce sună. Aş fi fost foarte fericită să port un nume răsunător. N-ai putea oare, cu prilejul căsătoriei noastre, să iei... un mic... titlu de nobleţe?

Se roşise, la rândul ei, ca şi când ar fi făcut o mojicie.

Duroy răspunse simplu:

— M-am gândit adesea, dar nu mi se pare lesne.

— De ce?

Georges începu să râdă:

— Parcă mi-e teamă să nu mă fac caraghios.

Ea ridică din umeri:

— Dar nicidecum, nicidecum. Toată lumea o face şi nimeni nu găseşte într-însa ceva de râs. Desparte-ţi numele în două: „Du Roy”. Sună foarte bine.

El răspunse numaidecât, ca unul care cunoaşte problema:

— Nu, nu merge. E un mijloc prea simplu, prea obişnuit, prea cunoscut. Eu mă gândisem să iau numele satului meu de baştină, mai întâi ca pseudonim literar, apoi să-l adaug încetul cu încetul la numele meu, după care, mai târziu, să tai chiar în două numele după cum îmi propuneai.

Doamna Forestier întrebă:

— Locul tău de baştină este Canteleu?

— Da.

Dar ea şovăi:

— Nu. Nu-mi place sfârşitul numelui. Ia să vedem, n-am putea oare schimba puţin cuvântul acesta... Canteleu?

Luase un toc de pe masă şi mâzgălea nume, privindu-le cu luare-aminte înfăţişarea. Deodată izbucni:

— Uite, uite, am găsit.

Şi îi întinse o hârtie pe care era scris: „Doamna Duroy de Cantel”.

Georges stătu pe gânduri câteva clipe, apoi spuse cu seriozitate:

— Da, e foarte bine.

Ea era încântată şi spunea într-una:

— Duroy de Cantel, Duroy de Cantel, doamna Duroy de Cantel. E minunat, minunat! Adăugă cu un aer foarte convins: Şi vei vedea ce uşor e să faci pe toată lumea să accepte. Trebuie să prinzi însă prilejul. Pentru că pe urmă ar fi prea târziu. Începând chiar de mâine, vei semna articolele D. De Cantel şi „Ecourile” numai Duroy. Asta se face zilnic în ziaristică şi nimeni nu se va mira că ai luat un pseudonim. În momentul când o să ne căsătorim, vom mai putea schimba asta încă puţin spunând prietenilor că renunţaseşi la particula *du* din modestie pentru situaţia dumitale sau chiar fără a spune nimic. Care este prenumele tatălui dumitale?

— Alexandre.

Doamna Forestier şopti de două, trei ori în şir „Alexandre, Alexandre”, ascultând felul cum răsunau silabele, apoi scrise pe o foaie de hârtie albă de tot:

„Domnul şi doamna Alexandre Du Roy de Cantel au onoarea să vă facă cunoscută căsătoria domnului Georges Du Roy de Cantel, fiul lor, cu doamna Madeleine Forestier”.

Îşi privea scrisul de la distanţă, încântată de impresia pe care o făcea, şi: spuse hotărât:

— Cu puţină metodă, poţi face orice.

Când ajunse în stradă, ferm hotărât să se numească de acum înainte Du Roy, şi chiar Du Roy de Cantel, i se păru că dobândise o nouă însemnătate. Umbla mai sigur de el, cu capul mai sus, cu mustaţa mai semeaţă, aşa cum trebuie să meargă un nobil. Şi simţea în el un fel de poftă voioasă de a striga trecătorilor: „Mă numesc Du Roy de Cantel”.

Dar abia întors acasă, amintirea doamnei de Marelle îl puse pe gânduri. Îi scrise numaidecât, cerându-i o întâlnire pentru a doua zi.

„O să fie grozav, îşi spunea el. O să mă scarmene, de n-am să ştiu pe unde să ies.”

Apoi, cu nepăsarea lui firească ce-l făcea să nu ia în seamă întâmplările neplăcute ale vieţii, se resemnă şi începu să scrie un articol plin de fantezie asupra noilor impozite ce urmau să fie stabilite pentru statornicirea echilibrului bugetar. Înscrise printre ele particula nobiliară cu o sută de franci pe an, iar titlurile – de baron până la prinţ – cu un impozit de cinci sute, până la o mie de franci.

Şi semnă: D. De Cantel.

A doua zi primi o telegramă din partea doamnei de Marelle care îl anunţa că avea să sosească la ora unu.

O aştepta cu oarecare înfrigurare, hotărât de altminteri să grăbească lucrurile, să spună totul de la început, apoi, după cea dintâi emoţie, să-i argumenteze cu înţelepciune pentru a-i dovedi că nu putea rămâne o viaţă întreagă burlac, şi că de vreme ce domnul de Marelle se îndărătnicea să trăiască, fusese silit să caute o altă femeie pentru a face din ea soţia lui legitimă.

Totuşi se simţea tulburat. Când auzi sunetul clopoţelului, inima începu să-i bată cu putere.

Clotilda i se repezi în braţe:

— Bună ziua, Bel-Ami. Apoi găsind îmbrăţişarea lui lipsită de căldură, îl privi ţintă şi întrebă: Ce ai?

— Aşază-te, spuse el. Avem de vorbit serios.

Ea se aşeză fără să-şi scoată pălăria, ridicându-şi numai

voaleta până deasupra frunţii şi aşteptă.

Duroy plecase ochii în jos; îşi pregătea începutul. Prinse a vorbi cu glas domol:

— Dragă prietenă, mă vezi foarte stingherit, foarte întristat şi foarte încurcat de ceea ce trebuie să-ţi mărturisesc. Îmi eşti foarte dragă, te iubesc într-adevăr din toată inima, şi de aceea teama de a te mâhni mă întristează mai mult chiar decât vestea pe care am să ţi-o dau.

Doamna de Marelle păli şi îngăimă înspăimântată:

— Ce este? Spune repede!

El rosti cu glas mâhnit dar hotărât, cu descurajarea aceea prefăcută de care te foloseşti atunci când ai de împărtăşit o nenorocire plăcută:

— Mă însor.

Ea scoase un geamăt de femeie care e gata să leşine, un geamăt dureros ieşit din adâncul pieptului, apoi începu să se înăbuşe, fără să poată scoate o vorbă, atât de tare gâfâia.

Văzând că nu spune nimic, Duroy reluă:

— Tu nu poţi să-ţi închipui cât am suferit înainte de a ajunge la hotărârea asta. Dar n-am nici bani, nici poziţie socială. Sunt singur, pierdut în Paris. Aveam nevoie, lângă mine, de cineva care să-mi fie mai ales un sfătuitor, o mângâiere, un sprijin. O tovarăşă, o aliată; asta am căutat şi asta am găsit.

Tăcu. Nădăjduia că ea va răspunde şi se aştepta la o furie groaznică, la gesturi de mânie, la ocări.

Ea îşi apăsa mâna pe inimă ca pentru a-i stăpâni bătăile şi răsufla mai departe cu tresăriri nervoase ce-i ridicau pieptul şi făceau să i se clatine capul.

Duroy îi luă mâna rămasă pe braţul fotoliului, dar ea şi-o trase înapoi cu violenţă. Apoi, căzută într-o stare de amorţeală, îngână:

— Oh!... Doamne!...

Duroy îngenunche în faţa ei, fără să îndrăznească însă s-o atingă, şi şopti, mai mişcat de tăcerea aceasta decât

ar fi fost de o izbucnire de furie:

— Clo, mica mea Clo, înţelege bine situaţia mea, înţelege bine ceea ce sunt. Ah! dacă te-aş fi putut lua de soţie pe tine, ce fericit aş fi fost. Dar tu eşti căsătorită. Ce puteam face? Gândeşte-te, haide, gândeşte-te! Trebuie să-mi creez o situaţie şi nu o pot face atâta timp cât nu voi avea un cămin. Dacă ai şti... Erau zile când îmi venea să-l omor pe bărbatul tău...

Vorbea cu vocea lui blândă, voalată, cuceritoare, o voce care suna în ureche ca o muzică.

Văzu două lacrimi crescând încet în ochii ei aţintiţi în gol, apoi rostogolindu-i-se pe obraji, în timp ce alte două i se iveau la marginea pleoapelor.

Şopti:

— Ah! nu plânge, Clo, nu plânge, te implor. Îmi sfâşii inima.

Atunci ea se strădui, făcând o mare sforţare, să fie mândră şi curajoasă şi întrebă cu glasul acela tremurător al femeilor gata să izbucnească în hohote de plâns:

— Cine e?

Duroy şovăi o clipă, apoi, înţelegând că trebuia s-o facă, răspunse:

— Madeleine Forestier.

Doamna de Marelle tresări din tot trupul, apoi rămase mută, gândindu-se cu atâta intensitate încât părea că uitase că Duroy se afla la picioarele ei.

Şi mereu în ochii ei se adunau picături care cădeau, ca să crească apoi iar la loc.

Deodată, se sculă în picioare. Duroy ghici că avea să plece fără să-i spună un cuvânt, fără mustrări şi fără să-l ierte; şi se simţea jignit, umilit până în adâncul sufletului. Vrând s-o reţină, îi cuprinse rochia cu amândouă braţele, înlănţuind prin stofă pulpele rotunde, pe care le simţi încordându-se ca pentru a i se împotrivi.

O implora:

— Clo, te rog fierbinte, nu pleca aşa.

Atunci ea îl privi lung, cu privirea aceea înlăcrimată,

deznădăjduită, atât de fermecătoare şi de întristată care dezvăluie toată suferinţa unui suflet de femeie şi îngână:

— Nu am... nu am nimic de spus... nu am... nimic de făcut... Ai... ai dreptate... ai... ales bine.

Şi, desfăcându-se dintr-o smucitură, plecă fără ca el să încerce s-o oprească!

Rămas singur, Duroy se ridică zăpăcit ca şi când ar fi primit o lovitură de măciucă; apoi, venindu-şi în fire mormăi: „La urma urmei, cu atât mai rău, sau cu atât mai bine. S-a sfârşit... şi fără tămbălău. E mai bine aşa.” Şi, scăpat de o mare grijă, simţindu-se dintr-odată descătuşat, liber pentru noua sa viaţă, începu – într-un fel de beţie a succesului şi puterii – să lovească cu pumnii în perete, ca şi cum s-ar fi războit cu soarta.

Când doamna Forestier îl întrebă:

— Ai înştiinţat-o pe doamna de Marelle? el răspunse liniştit:

— Desigur...

Madeleine îl scruta cu ochii ei limpezi:

— Şi asta n-a tulburat-o?

— O! nu, deloc. Dimpotrivă, a găsit că e foarte potrivit.

Ştirea se răspândi repede. Unii se arătară uimiţi, alţii susţinură că ei se aşteptaseră la asta, în sfârşit alţii zâmbiră lăsând să se înţeleagă că lucrul acesta nu-i mira deloc.

Ziaristul, care semna acum D. De Cantel cronicile, Duroy „Ecourile” şi Du Roy articolele politice pe care începea să le publice din când în când, îşi petrecea jumătate din timp la logodnica sa, care îl trata cu o simplicitate frăţească, amestecată însă cu o dragoste adevărată dar ascunsă, un fel de dorinţă tăinuită ca o slăbiciune. Doamna Forestier hotărâse ca nunta să se facă în taină, de faţă fiind numai martorii şi să plece în aceeaşi seară la Rouen. A doua zi să meargă să-i îmbrăţişeze pe bătrânii părinţi ai ziaristului şi să rămână câteva zile la ei.

Duroy se străduise s-o facă să renunţe la acest gând,

dar neizbutind, se supusese în cele din urmă.

Sosind ziua de zece mai, noii soţi, socotind că ceremonia religioasă era de prisos de vreme ce nu poftiseră pe nimeni, după un scurt popas la primărie se întoarseră acasă pentru a-şi face bagajele, şi luară din gara Saint-Lazare trenul de şase seara, care porni cu ei spre Normandia.

Nu schimbaseră nici douăzeci de cuvinte până în clipa când rămaseră singuri în compartiment. De îndată ce simţiră că trenul a pornit, se priviră, şi pentru a ascunde o anumită stinghereală pe care nu voiau să şi-o arate, începură să râdă.

Trenul trecu încet prin nesfârşita gară de la Batingnolles, apoi străbătu câmpia sărăcăcioasă ce se întinde între fortificaţii şi Sena.

Duroy şi soţia lui îşi spuneau din când în când câte un cuvânt, apoi se întorceau iar spre fereastră.

Când trecură podul de la Asnières şi văzură râul plin de vaporaşe, de pescari şi de luntraşi, îi cuprinse bucuria. Soarele, un soare puternic de mai, lumina pieziş luntrile şi apa fluviului liniştit, care părea nemişcat, fără curenţi, fără vâltori, încremenit în căldura şi lumina amurgului.

În mijlocul apei, o corăbioară cu două vele albe, mari, întinse de o parte şi de alta a bordurilor, ca să prindă cele mai slabe adieri de vânt, părea o pasăre uriaşă gata să-şi ia zborul.

Duroy şopti:

— Ador împrejurimile Parisului; mi-aduc aminte de ospeţele de odinioară cu peste prăjit; sunt cele mai frumoase amintiri din viaţa mea.

Madeleine răspunse:

— Şi bărcile! Ce plăcut e să aluneci pe apă în amurg!

Apoi amuţiră ca şi când n-ar mai fi îndrăznit să se gândească la trecut; stăteau nemişcaţi şi poate că-şi trăiau poezia regretului.

Aşezat în faţa soţiei sale, Duroy îi luă mâna şi i-o sărută blând.

— După ce ne vom întoarce, spuse el, vom merge să prânzim din când în când la Chatou.

Ea şopti:

— Vom avea atâtea de făcut! într-un fel care părea să însemne: „Va trebui să lăsăm deoparte plăcerile şi să ne gândim la lucrurile practice”.

El o ţinea mereu de mână şi se întreba cu îngrijorare cum să facă să ajungă la dezmierdări. În faţa unei fete neştiutoare nu s-ar fi simţit aşa de stingherit; pe când deşteptăciunea vie şi plină de şiretenie a Madeleinei îl punea în încurcătură. Se temea să nu-i pară bleg, prea sfios sau prea grosolan, prea grăbit sau prea domol.

Îi strângea mâna apăsându-i-o încet, dar ea nu răspundea chemării.

— Mi se pare foarte ciudat că eşti nevasta mea, spuse el.

Medeleine se arătă surprinsă:

— De ce?

— Nu ştiu. Mi se pare ciudat. Îmi vine să te sărut şi sunt uimit că am dreptul s-o fac.

Ea îi întinse liniştit obrazul, pe care el îl sărută ca pe al unei surori.

Reluă:

— Când te-am văzut pentru prima oară (ştii, la prânzul acela la care mă poftise Forestier), mi-am spus: „Ah! dacă aş putea da peste o nevastă ca asta”. Ei bine! s-a făcut! O am.

Medeleine şopti:

— E drăguţ. Şi îl privea drept în faţă, pătrunzător, cu ochii ei veşnic zâmbitori.

Duroy se gândea: „Sunt prea rece. Sunt un prost. Ar trebui s-o iau mai repede”. Şi o întrebă:

— la spune, cum l-ai cunoscut pe Forestier?

Ea îi răspunse cu răutate şi sfidătoare în acelaşi timp:

— De aceea mergem la Rouen, ca să vorbim de el?

Duroy roşi:

— Sunt un prost. Dar în faţa ta simt că mă pierd.

Madeleine se arătă încântată:

— Da? Adevărat? Şi pentru ce?

Duroy se aşezase lângă ea, aproape de tot.

— O! un cerb, strigă ea deodată.

Trenul trecea prin pădurea de la Saint-Germain şi Madeleine zărise o căprioară, traversând o alee dintr-un singur salt.

În timp ce ea se uita pe fereastră, Duroy se aplecă şi depuse o sărutare lungă, o sărutare de amant pe cârlionţii de pe ceafa ei.

Madeline rămase câteva clipe nemişcată, apoi ridicând capul, spuse:

— Astâmpără-te! Mă gâdili.

Dar el n-o lăsă şi începu să mângâie uşor cu mustaţa lui moale, într-o dezmierdare tulburătoare, pielea albă a gâtului.

Ea se smuci:

— Dar încetează odată!

Cu mâna dreaptă trecută pe după ceafă, Georges îi cuprinse capul şi îi întoarse faţa spre el. Apoi se năpusti s-o sărute pe gură, ca un uliu asupra prăzii.

Madeleine se zbătea, îl respingea, încerca să scape. În cele din urmă izbuti, şi spuse iar:

— Dar încetează odată!

Dar el nu o mai asculta, o strângea în braţe şi o săruta cu buze lacome şi înfrigurare, încercând s-o răstoarne pe pernele vagonului.

Făcând o sforţare, Madeleine scăpă din strânsoare şi sculându-se, spuse cu aprindere:

— Ah! Georges, haide, sfârşeşte odată! – nu mai suntem copii, putem aştepta până la Rouen.

El rămase pe canapea, nemişcat, roşu la faţă şi îngheţat de vorbele acelea cuminţi; apoi, după ce îşi mai veni în fire, spuse cu voioşie:

— Fie, am s-aştept; dar nu mai sunt în stare să scot nici zece cuvinte până la sosire. Şi gândeşte-te că abia suntem la Poissy.

— Voi vorbi eu, spuse ea. Şi se aşează la loc, lângă el.

Apoi îi vorbi cu amănunţime despre ceea ce aveau să facă la întoarcere. Trebuiau să păstreze casa în care locuise cu primul ei bărbat; Duroy urma să moştenească de asemenea postul şi leafa pe care le avusese Forestier la *Vie Française.*

De altminteri, înainte de căsătorie Madeleine orânduise cu siguranţa unui om de afaceri, toate detaliile financiare ale căsniciei.

Se căsătoriseră sub regimul separaţiei bunurilor şi erau prevăzute toate întâmplările care se puteau ivi: moartea, divorţul, naşterea unuia sau a mai multor copii.

Duroy aducea patru mii de franci, spunea el, dar din această sumă, o mie cinci sute erau bani luaţi cu împrumut. Ceilalţi proveneau din economii făcute în vederea căsătoriei în răstimpul anului ce trecuse; Madeleine aducea patruzeci de mii de franci pe care i-i lăsase Forestier, spunea ea.

— Era un băiat foarte cumpătat în cheltuieli, foarte aşezat, foarte muncitor, spuse ea, aducând iar vorba despre Charles şi dându-l drept pildă. Ar fi făcut avere în scurtă vreme.

Dar Duroy nu mai asculta, absorbit cu totul de alte gânduri.

Câteodată, Madeleine tăcea, urmărind un gând lăuntric, apoi urma:

— Peste trei sau patru ani vei putea câştiga cu uşurinţă între treizeci şi patruzeci de mii de franci pe an. Tot atât ar fi avut şi Charles dacă trăia.

Georges, pe care începea să-l plictisească această lecţie, răspunse:

— Credeam că nu mergem la Rouen ca să vorbim de el.

Ea îi dădu o palmă peste obraz:

— E adevărat, am greşit, şi râdea.

Duroy îşi ţinea mâinile pe genunchi prefăcându-se că se poartă ca un băieţel foarte cuminte.

— Ai un aer nătâng, cum stai aşa, spuse Madeleine.

— E rolul meu, pe care de altminteri mi l-ai reamintit adineauri, spuse el, şi-l voi juca mai departe.

— De ce?

— Pentru că dumneata eşti cea care preia conducerea casei şi chiar şi pe a mea. E drept că asta te şi priveşte, ca văduvă!

Madeleine se arătă foarte uimită:

— Ce vrei să spui cu asta?

— Că dumneata ai o experienţă care trebuie să-mi împrăştie neştiinţa, şi o practică a căsniciei care trebuie să mă trezească din inocenta mea de celibatar, asta e, na!

Ea izbucni:

— Nu, că prea te-ntreci cu gluma!

Duroy răspunse:

— Dar aşa e. Eu, de, nu cunosc femeile, iar dumneata, de, cunoşti bărbaţii, de vreme ce eşti văduvă, şi o să-mi faci educaţia... astă-seară, na, şi dacă doreşti, poţi să începi chiar de-acum.

Ea exclamă, nespus de înveselită:

— O! dacă te bizui pe mine în privinţa asta!...

El rosti cu un glas de şcolar care îşi îngână lecţia:

— Da, să ştii că mă bizui. Nădăjduiesc chiar că îmi vei da o învăţătură temeinică... în douăzeci de lecţii... zece pentru partea elementară – citire şi gramatică – zece pentru perfecţionare şi elocinţă... Eu, eu nu ştiu nimic...

— Tu eşti un prost, spuse ea făcând haz.

George reluă;

— De vreme ce începi să mă tutuieşti, îţi voi urma îndată pilda, şi îţi voi spune, iubita mea, că din clipă în clipă te iubesc din ce în ce mai mult şi că Rouenul mi se pare foarte departe.

Vorbea acum strâmbându-se, şi cu mlădieri de actor în voce, ceea ce o înveselea mult pe Madeleine, obişnuită cu felul de a fi şi hazul oamenilor de litere.

Îl privea cu coada ochiului, găsindu-l într-adevăr fermecător, simţind totodată dorinţa aceea pe care o ai în

faţa unui fruct aflat într-un pom, din care ai vrea să muşti, şi şovăiala cuminţeniei, care te sfătuieşte să aştepţi cina pentru a-l mânca la vremea lui.

Şi, îmbujorându-se la faţă de gândurile care i se îmbulzeau în minte, spuse:

— Micul meu şcolar, ai încredere în priceperea mea, în marea mea pricepere. Dragostea în tren nu preţuieşte nimic. Se preschimbă în neplăcere.

Apoi şopti, înroşindu-se şi mai tare:

— Nu trebuie să culegi niciodată grâul prea tânăr.

El chicotea aţâţat de subînţelesurile pe care le simţea strecurându-se în gura aceea frumoasă; şi îşi făcu semnul crucii, mişcându-şi buzele ca şi cum ar fi şoptit o rugăciune, după care, spuse:

— M-am pus sub oblăduirea sfântului Anton, patronul ispitelor. Acum sunt de piatră.

Noaptea se lăsa încet, învăluind într-o umbră străvezie ca un văl marea câmpie dinspre dreapta. Trenul alerga de-a lungul Senei, şi tânăra pereche începu să privească apa fluviului, desfăşurat lângă şine ca o panglică lată de metal lucios, reflexele roşii şi petele întunecate ale cerului pe care soarele, apunând, îl zugrăvea cu purpură şi foc. Licăririle se stingeau încetul cu încetul, culorile se întunecau, se posomorau. Şi câmpia se îneca în beznă, cu fiorul acela rece, cu fiorul acela de moarte pe care orice amurg îl răspândeşte deasupra pământului.

Melancolia serii, pătrunzând prin fereastra deschisă, învăluia sufletele – atât de vesele mai adineaori – ale celor doi soţi care deveniseră tăcuţi. Se apropiaseră unul de altul pentru a privi sfârşitul acelei luminoase zile de mai.

La Matens fu aprinsă mica lampă cu ulei care aruncă pe postavul cenuşiu al canapelelor o licărire gabenă, şi Duroy o luă pe Madeleine pe după mijloc şi o lipi de el. Dorinţa nestăpânită de adineaori, se preschimbă într-o duioşie molatică, într-o dorinţă blândă de dezmierdări gingaşe, din acelea cu care se leagănă copiii.

Spuse în şoaptă:

— Te voi iubi mult, micuţa mea Made.

Dulceaţa acestei voci o tulbură adânc pe tânăra femeie, îi înfioră carnea şi cum Georges stătea cu obrazul lipit de pieptul ei cald, se aplecă spre el şi întinse gura.

Fu o sărutare lungă, mută şi profundă, apoi o tresărire, o îmbrăţişare smintită şi neaşteptată, o luptă scurtă cu gâfâieli, o împreunare brutală şi stângace. Apoi, rămaseră braţe în braţe, puţin dezamăgiţi, istoviţi şi încă stăpâniţi de duioşie, până ce şuieratul trenului vesti o gară apropiată.

Atunci, netezindu-şi cu vârful degetelor părul zbârlit la tâmple, Madeleine spuse:

— E o prostie... Suntem nişte copii.

El însă îi săruta mâinile, trecând de la una la alta cu o grabă înfrigurată şi spunându-i:

— Te iubesc nespus de mult, mica mea Made.

Până la Rouen rămaseră aproape nemişcaţi, cu obrajii lipiţi, cu ochii aţintiţi în bezna ferestrei, străfulgerată din când în când, în treacăt, de luminile caselor; şi stăteau visători, fericiţi că se simţeau atât de aproape, în aşteptarea mereu crescândă a unei înlănţuiri mai strânse şi mai nestingherite.

Traseră la un hotel ale cărui ferestre dădeau spre chei şi se culcară după ce mâncaseră puţin, mai nimic.

Camerista îi trezi a doua zi la ora opt.

După ce băură ceaşca de ceai pusă pe măsuţa de noapte, Duroy se uită la soţia sa, apoi brusc cu avântul de bucurie al omului fericit care a descoperit o comoară – o cuprinse în braţe, bâiguind:

— Made, mica mea Made, simt că te iubesc mult... mult... mult...

Ea zâmbea, cu zâmbetul ei încrezător şi mulţumit, şi şopti:

— Şi eu... poate.

Dar el rămânea îngrijorat de vizita pe care aveau s-o facă părinţilor lui. O prevenise în nenumărate rânduri

până atunci, pe Madeleine; o cicălise, o plictisise, ţinându-i predici despre ei. Crezu nimerit să reînceapă.

— Ştii, sunt ţărani, ţărani get-beget, nu de operetă.

Madeleine râdea:

— Desigur că ştiu, ajunge de câte ori mi-ai spus. Haide, scoală-te şi lasă-mă şi pe mine să mă scol.

Duroy sări jos din pat şi, punându-şi ciorapii, spuse:

— N-o să ne simţim bine acasă, n-o să ne simţim bine deloc. În odaia mea nu e decât un pat vechi cu saltea de paie. La Canteleu, paturile cu droturi sunt necunoscute.

Madeleine părea încântată:

— Cu atât mai bine. Va fi minunat să nu dorm bine... alături... de tine... şi să fiu trezită de cântatul cocoşilor.

Îşi puse capotul, un capot lung din flanelă albă pe care Duroy îl recunoscu numaidecât. Vederea lui îl indispuse. Pentru ce? Soţia sa avea – ştia foarte bine – o duzină întreagă de asemenea vestminte. Doar n-avea să-şi distrugă întreaga rufărie pentru a-şi cumpăra una nouă! Totuşi, el ar fi vrut ca vestmintele ei de casă, rufăria ei de noapte, rufăria ei intimă să nu mai fie aceeaşi pe care o avusese cu celălalt. I se părea că stofa moale şi caldă mai păstra ceva din atingerea lui Forestier.

Şi se îndreptă spre fereastră aprinzându-şi o ţigară.

Privelişte a portului, a marelui fluviu plin de corăbii cu catarge subţiri şi vapoare pântecoase, pe care macarale le deşertau cu zgomot pe chei, îl învioră, deşi toate lucrurile acestea îi erau cunoscute, demult. Spuse tare:

— Tii, ce frumos e!

Madeleine veni în grabă, şi, sprijinindu-şi amândouă mâinile pe unul din umerii soţului său, aplecată spre el cu un gest lenevos, rămase locului fermecată. Şi spunea într-una:

— O! ce frumos e! Nu-mi închipuiam că există atâtea vapoare.

Un ceas mai târziu o porniră la drum, pentru că trebuiau să prânzească la părinţii lui Duroy care fuseseră înştiinţaţi cu câteva zile înainte. O birjă ruginită şi fără

coviltir se urni cu ei, hurducăind. O apucară pe un bulevard nesfârşit de lung – destul de urât – apoi străbătură câmpia pe unde şerpuia un pârâu, după care începură să urce coasta.

În fundul vechii trăsuri, sub mângâierea pătrunzătoarea a soarelui care o încălzea plăcut, obosită, Madeleine aţipise ca într-o baie caldă de lumină şi aer câmpenesc.

Duroy o trezi:

— Priveşte, spuse el.

Se opriseră în plin urcuş, într-un loc vestit pentru priveliştea lui, unde erau îndrumaţi toţi călătorii.

Stăpâneai de acolo, cu privirea, valea imensă, lungă şi lată, pe care fluviul limpede o străbătea de la un capăt la celălalt, cu şerpuiri largi. Îl zăreai venind de departe, pătat de numeroase insule şi descriind o curbă înainte de a intra în Rouen. Apoi, pe malul drept se ivea oraşul uşor învăluit în ceaţa dimineţii, cu acoperişurile scânteind în soare, cu mii de clopotniţe sprintene, ascuţite sau rotunde, gingaşe, meşteşugite ca nişte giuvaere uriaşe, cu turnuri pătrate sau rotunde, împodobite cu coroane heraldice, cu turle, cu clopotniţe, cu tot norodul acela gotic al vârfurilor de biserică, deasupra căruia se înălţa vârful ascuţit al catedralei, surprinzătoarea săgeată de bronz, hâdă, stranie şi nesfârşită, cea mai înaltă din lume.

Iar în faţă, de cealaltă parte a fluviului, se ridicau, rotunde şi invoalte, coşurile înalte şi subţiri ale uzinelor din mahalaua Saint-Sever.

Mai numeroase decât surorile lor clopotniţele, ele îşi înălţau până departe în câmpie coşurile de cărămidă şi împroşcau cerul albastru cu răsuflarea lor neagră de cărbune.

Şi cea mai înaltă din toate, tot atât de înaltă ca piramida lui Keops – a doua din culmile muncii omeneşti, aproape egală cu turla catedralei, semeaţa sa cumătră, marea pompă cu aburi a „Trăsnetului” părea regina norodului muncitor şi fumegând al uzinelor, după cum vecina ei era regina mulţimii de lăcaşuri sfinte.

Acolo departe, dincolo de oraşul muncitor se întindea o pădure de brazi; şi Sena, după ce trecea printre cele două cetăţi, îşi urma drumul de-a lungul unui deal mare şi lin cu creasta împădurită, golaş pe alocuri, făcându-se apoi nevăzută în zare după o încă ultimă şi largă meandră. Se vedeau corăbii urcând şi coborând fluviul, trase de bărci cu aburi cât nişte muşte şi scoţând un fum gros. Ostroavele se ţineau lanţ, sau se înşirau departe unul de altul, ca boabele inegale ale unor mătănii înflorate.

Birjarul aştepta ca să li se sfârşească extazul. Ştia, din experienţă, cam cât dura admiraţia fiecărui soi de călători.

Dar când o porni din nou, Duroy zări pe neaşteptate la câteva sute de metri în faţa lor doi bătrâni venind spre ei, şi sări din trăsură strigând:

— Iată-i... Ei sunt!

Erau doi ţărani, un bărbat şi o femeie, mergând cu pas neregulat, legănându-se şi ciocnindu-şi câteodată umerii. Bărbatul era scund, îndesat, roşu şi cam burtos, vânjos – în ciuda vârstei; femeia, înaltă, uscată, încovoiată şi întunecată, o adevărată muncitoare de la ţară, care din copilărie a trudit de dimineaţă până seara şi care n-a râs niciodată, în timp ce bărbatul a glumit, bând cu muşteriii.

Madeleine coborâse şi ea din trăsură şi se uita cu o strângere de inimă la cele două biete fiinţe, şi cu o mâhnire la care nu se aşteptase. Nu îşi recunoaşteau deloc fiul în domnul acela frumos şi n-ar fi ghicit niciodată că frumoasa doamnă în rochie de culoare deschisă era nora lor.

Mergeau grăbiţi şi fără să vorbească, în întâmpinarea copilului aşteptat, fără să privească la orăşenii aceia în urma cărora venea la pas o trăsură.

Treceau. Georges, care râdea, strigă:

— Bună ziua, taică Duroy.

Bătrânii se opriră locului, amândoi, mai întâi uimiţi, apoi năuciţi de întâlnirea aceasta neaşteptată. Bătrâna îşi veni cea dintâi în fire, şi bâigui, pironită locului:

— Tu eşti, băieţele?

Tânărul răspunse:

— Păi sigur că eu sunt, maică Duroy! şi apropiindu-se de ea o sărută pe amândoi obrajii cu un sărut zgomotos de fiu. Apoi îşi lipi tâmplele de tâmplele tatălui, care îşi scosese şapca, o şapcă după moda celor din Rouen din mătase neagră, foarte înaltă, la fel cu a neguţătorilor de vite.

Apoi Georges spuse:

— Iat-o pe nevastă-mea.

Şi cei doi ţărani se uitară la Madeleine. O priviră cum priveşte un lucru nemaipomenit, cu teamă şi nelinişte – tatăl, cu un fel de încuviinţare plină de satisfacţie – mama, cu vrăjmăşie şi pizmă.

Bărbatul, vesel din fire, înflăcărat de cidrul dulce şi de rachiul pe care-l băuse, deveni cutezător şi întrebă clipind şiret:

— Da’ pot ca s-o pup?

Fiul răspunse:

— Vezi bine!

Şi Madeleine, stingherită, întinse amândoi obrajii pupăturilor zgomotoase ale ţăranului, care, după aceea, îşi şterse gura cu dosul palmei.

Bătrâna, când îi veni rândul, îşi sărută nora cu o rezervă ostilă. Nu, nu era deloc nora visurilor ei, ţăranca zdravănă, plină de viaţă, roşie ca un măr şi rotofeie ca o iapă de prăsilă. Părea o târfă, doamna aceasta, cu volănaşele şi cu moscul ei. Căci pentru bătrână, orice parfum, tot mosc era.

Şi o porniră iar la drum, în urma trăsurii care ducea cufărul noilor însurăţei.

Bătrânul îşi luă fiul de braţ şi, încetinind pasul, îl întrebă cu interes:

— Ei, cum merge treaba?

— Bine, foarte bine.

— Aşa! Bine, atunci! Da’ ia zi, muierea e cu stare?

Georges răspunse:

— Patruzeci de mii de franci.

Tatăl fluieră a minune şi nu putu decât să mormăie:

— Oho! într-atât îl tulbură suma. Apoi, adăugă, foarte pătruns: Măi, să fie a naibii, că frumoasă e! Fiindcă el o găsea pe placul lui. Şi pe vremuri trecuse drept cunoscător.

Madeleine şi bătrâna mergeau alături, fără să scoată un cuvânt. Cei doi bărbaţi le ajunseră din urmă. Intrau în sat; un mic sat la marginea drumului, alcătuit din câte zece case de fiecare parte, case de târg şi cocioabe ţărăneşti, unele din cărămidă, altele din lut, unele acoperite cu stuf, celelalte cu ţiglă. Cafeneaua lui taica Duroy: „À la Belle-Vue”, o căsuţă alcătuită din mai multe încăperi şi un pod, se afla chiar la intrarea în sat, pe stânga. O cracă de pin agăţată pe uşă arăta, după un vechi obicei, că oamenii însetaţi puteau să intre acolo.

Prânzul era întins în cârciumă, pe două mese alăturate şi acoperite cu două ştergare. O vecină, venită să dea o mână de ajutor la servit, salută cu o adâncă plecăciune, dând cu ochii de o doamnă atât de frumoasă; apoi recunoscându-l pe Georges, strigă:

— Isuse Hristoase, tu erai?

El răspunse voios:

— Eu sunt, maică Brulin! Şi o îmbrăţişă cum îşi îmbrăţişase tatăl şi mama.

Apoi se întoarse spre soţia sa:

— Vino în odaia noastră să te descotoroseşti de pălărie.

Prin uşa din dreapta, o făcu să intre într-o odaie rece, pardosită cu piatră, albă de tot, cu pereţii văruiţi şi cu un pat cu perdele de bumbac. Un crucifix, deasupra unui agheasmatar şi două poze în culori înfăţişând pe „Paul şi Virginia” sub un palmier albastru şi pe Napoleon pe un cal galben, împodobeau încăperea aceasta curata şi plină de tristeţe.

Cum se văzură singuri, Georges îşi îmbrăţişă soţia:

— Bună ziua, Made. Mă bucur că-i revăd pe bătrâni. Când sunt la Paris, nu prea mă gândesc la ei, dar când îi

revăd, îmi face totuşi plăcere.

Tatăl strigă, însă, bătând cu pumnul în perete:

— Haide, haide, e gata supa.

Şi fură nevoiţi să se aşeze la masă.

Urmă un lung prânz ţărănesc, cu un şir de bucate prost împerecheate, cu cârnaţi de purcel după o ciozvârtă de berbec, şi nişte jumări după cârnaţi. Taica Duroy, înveselit de cidrul şi de cele câteva păhărele de vin pe care le băuse, dădu drumul snoavelor sale alese, de zile mari, poveşti deşucheate şi fără perdea, întâmplate prietenilor săi, zicea el, Georges, care le cunoştea pe toate râdea totuşi, îmbătat de atmosfera casei părinteşti, cuprins din nou de dragostea lui firească pentru viaţa de la ţară, pentru locurile cunoscute în copilărie, pentru toate simţămintele, toate amintirile regăsite, toate lucrurile de altădată pe care le revedea acum, nimicuri, o crestătură de cuţit pe o uşă, un scaun şchiop amintind o întâmplare neînsemnată, mirosul reavăn al pământului, mireasma tare de răşină şi copaci venită din pădurea vecină, mirosul casei, al apei care curgea la marginea şoselei, al bălegarului.

Maica Duroy tăcea, îmbufnată şi aspră, pândindu-şi din ochi nora, cu ura trezită în suflet, o ură de bătrână muncitoare, de ţărancă bătrână cu palme bătătorite, cu trupul sluţit de munci grele, împotriva acestei orăşence care o scârbea ca o blestemată, o osândită, o făptură spurcată, făcută pentru trândăvie şi desfrâu. Se ridica mereu de la masă ca să aducă bucatele, ca să toarne în pahare băutura galbenă şi oţeţită din clondir, sau cidrul roşcat, spumos şi dulce, din sticlele al căror dop sărea ca la sticlele de limonadă.

Madeleine nu mânca mai nimic, scotea din când în când câte o vorbă, tristă, cu zâmbetul ei obişnuit, încremenit pe buze, un zâmbet care acum era mohorât, resemnat. Ştia foarte bine că mergea la nişte ţărani, la nişte ţărani de rând. Cum şi-i închipuise oare, ea, care de obicei nu visa?

Se aşteptase măcar la ceea ce vedea? Parcă femeile nu nădăjduiesc întotdeauna altceva decât ceea ce este? Şi-i închipuise mai plini de farmec? Nu, dar poate mai deosebiţi, mai plini de nobleţe, mai plini de dragoste, mai arătoşi. Cu toate acestea, nu dorea deloc să aibă înfăţişarea şi purtarea distinsă a celor din romane. Cum se făcea atunci că o jigneau prin mii de lucruri mărunte, nevăzute, prin mii de grosolănii insesizabile, prin chiar firea lor de ţărani, prin ceea ce rosteau, prin gesturile şi veselia lor?

Îşi aducea aminte de mama ei, de care nu vorbea niciodată nimănui, o institutoare ademenită şi părăsită, crescută la Saint-Denis şi moartă de prea multe necazuri şi supărare, pe când Madeleine avea unsprezece ani. Un necunoscut dăduse banii necesari pentru creşterea fetiţei. Tatăl său, fără îndoială. Dar cine era el? Sigur, nu ştiu niciodată, deşi avusese oarecare bănuieli.

Prânzul nu se mai sfârşea. Acum începeau să sosească muşteriii; strângeau mâinile lui taica Duroy, se minunau văzând băiatul, şi aruncând pe furiş câte o privire spre tânăra femeie, făceau cu ochiul, şiret, ceea ce însemna: „Al naibii Georges Duroy ăsta! Frumoasă nevastă şi-a mai ales!”

Alţii, mai puţin intimi, se aşezau la mese, strigând:

— Un litru de vin! — O halbă! — Un rachiu! — Un lichior! Şi se apucau să joace domino, trântind cu zgomot pietrele de os albe şi negre.

Maica Duroy umbla de colo-colo, servind muşteriii, cu înfăţişarea ei ursuză, primind plata şi ştergând mesele cu colţul şorţului ei albastru.

Fumul lulelelor de pământ şi al trabucelor de un ban bucata umplea sala. Madeleine începu să tuşească şi întrebă:

— Dacă am ieşi? Nu mai pot.

Nu isprăviseră încă masa. Bătrânul Duroy se arătă nemulţumit. Atunci Madeleine se sculă şi se aşeză pe un scaun în faţa uşii, în drum, aşteptând ca socrul şi bărbatul

ei să bea cafeaua şi să golească păhărelele.

Georges veni peste puţin timp.

— Vrei să dăm o raită până la Sena? spuse el.

Madeleine primi cu bucurie:

— O! Da. Haidem.

Coborâră în vale, tocmiră o luntre la Croisset, şi petrecură restul după-amiezii de-a lungul unei insule, sub sălcii, picotind amândoi în căldura blândă a primăverii, legănaţi de vălurelele apei.

Apoi, pe înserat, se întoarseră.

Masa de seară, la licărirea unei lumânări de seu, fu şi mai neplăcută pentru Madeleine decât cea de la prânz. Taica Duroy, pe jumătate beat, nu mai vorbea. Mama îşi păstra înfăţişarea ei ursuză.

Lumina săracă făcea să joace pe pereţii cenuşii umbrele capetelor, cu nasuri imense şi născări nemăsurate. Uneori, când cineva, întorcându-se puţin, stătea cu obrazul în bătaia flăcării galbene şi tremurătoare a lumânării, se vedea o mână uriaşă ridicând o furculiţă cât o furcă spre o gură care se deschidea ca o gură de balaur.

Cum se sfârşi cina, Madeleine îşi târî soţul afară din cârciumă, pentru a nu mai rămâne în încăperea aceea întunecoasă în care mai plutea încă un miros acru de tutun şi de băuturi vărsate.

După ce ieşiră, el spuse:

— Ai şi început să te plictiseşti.

Madeleine încercă să nege. Dar Georges îi tăie vorba:

— Lasă. Am văzut eu bine. Dacă vrei, mâine ne-ntoarcem acasă.

Madeleine şopti:

— Da. Primesc bucuros.

Mergeau drept înaintea lor, agale. Era o noapte caldă şi în întunericul mângâietor şi adânc din preajmă se auzeau zgomote uşoare, foşnete, un zvon de viaţă. O apucară pe o cărare îngustă printre nişte copaci înalţi, între două desişuri cufundate în beznă.

Madeleine întrebă:

— Unde ne aflăm?

— În pădure, răspunse el.

— E mare?

— Foarte mare; una dintre cele mai mari din Franţa.

Un miros de pământ, de arbori, de muşchi, mireasma aceea de proaspăt şi vechi a pădurilor dese, alcătuită din seva mugurilor şi iarba uscată şi mucegăită a hăţişurilor, stăruia în călea lor, pe cărare. Şi Madeleine, ridicând capul, zări, printre vârfurile copacilor, stelele. Nicio adiere nu clătina ramurile, dar simţea în jur freamătul nelămurit al acestui ocean de frunze.

Un fior ciudat îi străbătu sufletul şi-i furnică pielea, o nelinişte nedesluşită îi strânse inima. De ce? Nu înţelegea. Dar i se părea că se rătăcise – nenorocită şi pierdută, copleşită, înconjurată de primejdii, părăsită de toţi, singură, singură pe lume – sub bolta aceasta plină de viaţă şi de freamăt.

Şopti:

— Mi-e puţin teamă. Aş vrea să mă întorc.

— Ei bine, atunci să ne întoarcem.

— Şi... mâine ne înapoiem la Paris?

— Da, mâine.

— Mâine de dimineaţă.

— Mâine. Dimineaţă, dacă vrei.

Se înapoiară acasă. Bătrânii se culcaseră. Madeleine dormi prost, trezită neîncetat de toate zgomotele acelea noi pentru ea; ţipătul bufnitelor, grohăitul unui porc închis într-o cocină lipită de zidul casei, şi cântatul unui cocoş care începu să trâmbiţeze încă de la miezul nopţii.

La primele luciri ale zorilor era sculată şi gata de plecare.

Când Georges îşi anunţă părinţii că aveau să plece, amândoi încremeniră, apoi înţeleseră de unde venea această hotărâre.

Tatăl întrebă numai atât:

— Ai să mai vii pe-aici?

— Desigur. În cursul verii.

— Aşa. Atunci e bine.

Bătrâna mormăi:

— Îţi urez să nu-ţi pară rău de ce făcuşi.

Le lăsă două sute de franci în dar pentru a le potoli nemulţumirea, şi pe la ceasurile zece – sosind trăsura pe care o adusese un băiat – noii căsătoriţi îmbrăţişară pe bătrâni şi plecară.

Cum coborau dealul, Duroy începu să râdă:

— Iată, spuse el, şi te prevenisem. N-ar fi trebuit să-ţi fac cunoştinţă cu domnul şi doamna Du Roy de Cantel, tatăl şi mama mea.

Madeleine începu şi ea să râdă şi răspunse:

— Sunt foarte mulţumită acum. Sunt oameni de treabă pe care încep să-i iubesc foarte mult. Le voi trimite bunătăţi de la Paris.

Apoi şopti:

— „Du Roy de Cantel”... Ai să vezi că n-o să se mire nimeni de scrisorile prin care vom face cunoscută căsătoria noastră. Vom spune că am petrecut zece zile la moşia părinţilor tăi.

Şi, apropiindu-se de el, îi atinse în treacăt vârful mustăţii cu un sărut:

— Bună dimineaţa, Geo!

El răspunse:

— Bună dimineaţa, Made! trecându-i o mână pe după mijloc.

Departe, în fundul văii, scânteia Sena, şerpuind sub soarele dimineţii ca o panglică de argint; se zăreau toate coşurile uzinelor împroşcând cerul cu norii lor de fum şi toate clopotniţele ascuţite înălţându-se deasupra vechii cetăţi.

II

FAMILIA DUROY SE ÎNTORSESE DE două zile la Paris şi, în aşteptarea predării vechiului serviciu al „Ecourilor” pentru a ocupa definitiv funcţia lui Forestier şi a se consacra cu totul politicii, ziaristul îşi reluase vechea lui muncă.

În seara aceea, se întorcea acasă pentru cină, în locuinţa predecesorului său, voios, cu dorinţa vie de a-şi săruta cât mai grabnic soţia, al cărei farmec trupesc şi dominaţie subtilă le simţea cu deosebită tărie. La începutul străzii Notre-Dame-de-Lorette, trecând prin faţa unei florărese, îi veni în gând să cumpere un mănunchi de flori pentru Madeleine şi luă un buchet de trandafiri abia îmbobociţi, o legătură de boboci parfumaţi.

La fiecare etaj al noii sale scări se privea cu plăcere în oglinda a cărei vedere îi amintea neîncetat ziua când venise pentru prima dată în casa aceasta.

Cum îşi uitase cheia, sună, şi acelaşi fecior, pe care îl păstrase de asemenea, la sfatul soţiei, veni să deschidă. Georges întrebă:

— Doamna s-a întors?

— Da, domnule.

Trecând însă prin sufragerie, rămase foarte mirat zărind trei tacâmuri şi, perdeaua de la uşa salonului fiind ridicată, o văzu pe Madeleine aşezând într-un vas de pe cămin un buchet de trandafiri la fel cu al său. Rămase mâhnit, ca şi cum i s-ar fi furat ideea, gestul său plin de gingăşie şi toată bucuria pe care se aşteptase s-o aibă dintr-asta.

Intrând, întrebă:

— Ai poftit pe cineva?

Aşezându-şi mai departe florile, Madeleine răspunse fără să se întoarcă:

— Da şi nu. E vorba de vechiul meu prieten, contele de Vaudrec, care are obiceiul să ia masa aici în fiecare luni, şi care vine ca altădată.

Georges mormăi:

— Ah! foarte bine.

Stătea cu buchetul în mână, cu dorinţa de a-l ascunde, de a-l arunca. Cu toate acestea spuse:

— Uite, ţi-am adus trandafiri!

Ea se întoarse brusc, zâmbind cu toată faţa şi strigând:

— O! ce drăguţ eşti că te-ai gândit la asta.

Şi îi întinse braţele şi gura într-un avânt de bucurie atât de sincer, încât el se simţi mângâiat.

Madeleine luă florile, le mirosi şi, cu o vioiciune de copil încântat, le aşează în vasul rămas gol în celălalt colţ al căminului. Apoi, privindu-le, şopti:

— Sunt foarte mulţumită! Iată-mi căminul împodobit. Adăugă aproape numaidecât, cu un aer convins: Ştii, e încântător Vaudrec, ai să te împrieteneşti imediat cu el.

Un ţârâit de clopoţel anunţă sosirea contelui. Intră liniştit, foarte la largul lui, ca acasă la el, şi după ce sărută politicos degetele tinerei femei, se întoarse spre soţ şi îi întinse mâna cu o sinceră bunăvoinţă, întrebându-l:

— Merge bine, dragul meu Du Roy?

Nu mai avea înfăţişarea aspră, aerul băţos de odinioară, ci o purtare binevoitoare, văzând cu prisosinţă că situaţia nu mai era aceeaşi. Uimit, ziaristul căută să se arate drăguţ pentru a răspunde acestor politeţi. După cinci minute, ai fi crezut că se cunoşteau şi că ţineau unul la altul de totdeauna.

Atunci Madeleine, al cărei obraz strălucea de bucurie, spuse:

— Vă las împreună. Eu trebuie să-mi arunc puţin ochii pe la bucătărie. Şi fugi, urmărită de privirile celor doi bărbaţi.

Când se întoarse, îi găsi vorbind despre teatru – în legătură cu o nouă piesă – şi atât de cu totul de aceeaşi părere, încât un fel de prietenie se înfiripă în inimile lor, la descoperirea acestei depline potriviri de idei.

Masa fu încântătoare, plină de intimitate şi căldură şi contele rămase până foarte târziu, atât se simţea de bine în căminul acela nou, în mijlocul acelei fermecătoare familii.

De îndată ce plecă, Madeleine spuse soţului său:

— Nu-i aşa că e fără cusur? Câştigă mult când îl cunoşti mai bine. Iată un prieten bun, sigur, devotat, credincios. O! fără el...

Şi nelăsând-o să termine ce avea de zis, Georges răspunse:

— Da, îl găsesc foarte agreabil. Cred că ne vom înţelege foarte bine.

Madeleine reluă însă îndată:

— Nu ştii, avem de lucru astă-seară înainte de a ne culca. N-am mai avut vreme să-ţi vorbesc despre asta înainte de masă, pentru că a sosit Vaudrec chiar atunci. Mi s-au adus ştiri grave azi după-amiază, ştiri din Maroc. Laroche-Mathieu, deputatul, viitorul ministru, mi le-a dat. Trebuie să scriem un articol mare, un articol care să facă vâlvă. Am fapte şi cifre. Ne vom apuca de lucru chiar acum. Uite, ia lampa.

Georges o luă şi trecu în odaia de lucru.

Aceleaşi cărţi stăteau înşirate în biblioteca deasupra căreia se aflau acum cele trei vase cumpărate de Forestier la mare, în preziua morţii lui. Sub masă, covorul de blană al mortului aştepta picioarele lui Du Roy, care luă în mână, după ce se aşeză, tocul de fildeş puţin ros la capăt de dinţii celuilalt.

Madeleine se rezemă de cămin şi, după ce aprinse o ţigară, povesti ştirile, după care îşi spuse părerile şi schiţă planul articolului pe care se gândea să-l scrie împreună. El o ascultă cu băgare de seamă, în timp ce îşi lua însemnări; şi după ce Madeleine sfârşi, ridică obiecţiuni,

luă de la început problema, extinse şi dezvoltă cu de-amănuntul nu planul unui articol, ci un plan de luptă împotriva ministrului în fiinţă. Atacul acesta n-ar fi fost decât începutul. Soţia sa uitase să mai tragă din ţigară, atât era de absorbită de ceea ce spunea Du Roy, atât vedea de departe şi de vast urmărind ideile lui.

Din când în când şoptea:

— Da... da... E foarte bine... E minunat... E grozav... Şi când la rândul său Du Roy sfârşi ce avea de spus:
— Acum să scriem, zise ea.

El scria însă întotdeauna cu greutate la început, şi găsea anevoie cuvintele. Madeleine se apropie atunci încetişor şi se aplecă pe umărul lui, şoptindu-i frazele la ureche.

Din când în când, şovăia şi întreba:

— Asta vrei să spui, nu?

Şi el răspundea:

— Da, întocmai.

Madeleine avea împunsături usturătoare, veninoase, înţepături de femeie lovind în preşedintele de consiliu, amestecând zeflemelile privitoare la înfăţişarea lui cu cele în legătură cu politica pe care o ducea ministrul, într-un fel plin de haz, care stârnea râsul şi uimirea prin preciziunea observaţiei.

Câteodată, Du Roy adăuga câteva rânduri care adânceau şi întăreau atacul. În afară de asta, cunoştea meşteşugul subînţelesurilor viclene, pe care îl învăţase şlefuindu-şi „Ecourile”, şi când un fapt dat ca sigur de Madeleine i se părea îndoielnic sau compromiţător, era meşter în a-l face să fie ghicit, şi a sili astfel mintea să-l primească cu mai multă tărie decât dacă l-ar fi spus de-a dreptul.

Când articolul fu gata, Georges îl reciti cu glas tare, declamând. Amândoi îl găsiră minunat şi îşi zâmbeau încântaţi şi uimiţi, ca şi cum abia atunci şi-ar fi dat seama fiecare ce pot. Se priveau în adâncul ochilor, tulburaţi de admiraţie şi înduioşare; şi se îmbrăţişară plini de avânt,

cu o dorinţă de dragoste transmisă de spirit trupurilor.

Du Roy luă din nou lampa:

— Şi acum, nani, spuse el cu privirea înflăcărată.

Ea răspunse:

— Treci înainte, stăpâne, căci tu luminezi calea.

Georges trecu, şi ea, urmându-l în camera de culcare, îl gâdila cu vârful degetului pe ceafă ca să-l facă să meargă mai repede, fiindcă el se temea de mângâierea aceasta.

Articolul apăru sub semnătura lui Georges Du Roy de Cantel şi făcu mare vâlvă. Avu răsunet şi în Cameră. Papà Walter îl felicită pe autor şi îl însărcină cu redacţia politică a ziarului. „Ecourile” fură din nou încredinţate lui Boisrenard.

Atunci începu în ziar o campanie dibace şi violentă împotriva ministrului care conducea afacerea. Atacul, întotdeauna meşteşugit şi întărit de fapte, când zeflemitor, când serios, uneori hazliu, alteori plin de venin, lovea, cu o siguranţă şi o perseverentă care uimeau pe toată lumea.

Celelalte ziare citau necontenit ziarul *Vie Française,* reproduceau din el pasaje întregi; şi mai-marii zilei căutară să afle dacă nu se putea pune căluş gurii acestui duşman necunoscut şi înverşunat, cu vreo prefectură.

Du Roy devenea faimos în grupurile politice. Simţea cum îi creşte vaza, după căldura strângerilor de mână şi adâncimea plecăciunilor. De altminteri soţia sa îl uluia şi îi stârnea admiraţia prin născocirile năstruşnice, prin dibăcia cu care culegea ştirile, şi prin numărul mare de cunoştinţe.

Ori de câte ori se întorcea acasă, găsea la el în salon câte un senator, deputat, magistrat sau general, care se purtau cu Madeleine ca vechi cunoştinţe, cu o familiaritate plină de curtenie. Unde îi cunoscuse pe toţi oamenii aceia? În lume, spunea ea. Dar cum ştiuse să le câştige încrederea şi simpatia? Du Roy nu putea înţelege lucrul acesta.

„Ar fi o straşnică diplomată”, îşi spunea el.

Adesea Madeleine venea cu întârziere la masă, gâfâind, roşie, fremătând, şi, înainte chiar de a-şi fi scos vălul, spunea:

— Am trufandale astăzi. Închipuie-ţi că ministrul justiţiei a numit de curând doi magistraţi care au făcut parte din comisiile mixte. O să-i tragem un perdaf să-l ţină minte.

Şi i se trăgea un perdaf ministrului şi i se mai trăgea unul a doua zi şi un al treilea în ziua următoare. Deputatul Laroche-Mathieu, care cina în strada Fontaine în fiecare marţi – după contele de Vaudrec, care deschidea săptămâna – strângea călduros mâinile femeii şi ale bărbatului, dând semne de bucurie exagerată. Nu mai contenea spunând:

— Ce campanie! Dacă nici aşa nu izbutim!... Nădăjduia într-adevăr că va izbuti să pună mâna pe portofoliul afacerilor străine la care ţintea de mult.

Era unul dintre oamenii aceia politici cu mai multe feţe, fără convingeri, fără cine ştie ce însuşiri, lipsit de cutezanţă şi de cunoştinţe temeinice, avocat de provincie şi bărbat frumos pentru o reşedinţă de judeţ, cumpănind pişicher între toate partidele de extremă, un soi de iezuit republican şi de ciupercă liberală îndoielnică.

Machiavelismul lui rural îl făcea să treacă drept tare printre colegii lui, printre toţi dezmoşteniţii şi lepădăturile acelea în care se fabrică deputaţi. Era destul de îngrijit îmbrăcat, destul de cuviincios, destul de binevoitor cu ceilalţi pentru a-şi croi drum. Avea succese în societate, în societatea pestriţă, tulbure şi neşlefuită a înalţilor funcţionari la putere.

Pretutindeni se spunea despre el: „Laroche va ajunge ministru” şi el gândea, mai pătruns decât ceilalţi, că Laroche avea să ajungă ministru.

Era unul din principalii acţionari ai ziarului lui Papà Walter, şi tovarăşul lui în multe afaceri băneşti.

Du Roy îl sprijinea cu încredere şi cu nedesluşite nădejdi pentru mai târziu. Nu făcea, de altminteri, decât

să continue opera începută de Forestier, căruia Laroche-Mathieu îi făgăduise crucea Legiunii de Onoare, când va fi sosit ziua biruinţei. Decoraţia urma să treacă pe pieptul noului soţ al Madeleinei, asta se înţelegea de la sine. Căci, la urma urmelor, lucururile rămaseră aceleaşi. Era atât de bătător la ochi că nu se schimbase nimic, încât confraţii începură să-l piseze într-un fel care pe el îl supăra.

Nu i se mai spunea decât Forestier.

Cum ajungea la ziar, se găsea câte unul care să strige:

— Ia ascultă, Forestier.

Du Roy se prefăcea că nu aude, şi căuta scrisorile în despărţitura lui. Glasul relua, cu mai multă putere:

— Hei, Forestier.

Şi ici, colo, se auzeau râsete înfundate.

Când Du Roy se îndrepta spre biroul directorului, cel care îl strigase îl oprea:

— O! iartă-mă; ţie voiam să-ţi vorbesc. E o prostie, dar totdeauna te iau drept bietul Charles. Asta e din pricină că articolele tale seamănă al naibii de mult cu ale lui. Toată lumea se păcăleşte.

Du Roy nu răspundea nimic, dar turba; şi o mânie surdă se trezea în el împotriva mortului.

Însuşi Papà Walter declarase, când cineva se arătase uimit de asemănarea izbitoare a întorsăturii frazelor şi inspiraţiei dintre cronicile noului redactor politic şi ale celui vechi:

— Da, este genul lui Forestier, dar un Forestier mai cu miez, mai cu vână, mai bărbătesc.

Altădată Du Roy, deschizând întâmplător dulapul cu *bilboqueturi,* le găsi pe cele ale predecesorului său legate cu un văl cernit în jurul mânerului, iar pe al său – cel de care se folosea când făcea exerciţii sub directivele lui Saint-Potin – împodobit cu o panglică roz. Toate fuseseră orânduite în acelaşi raft, după înălţime; şi pe o tăbliţă, asemănătoare celor din muzee, sta scris „Vechea colecţie Forestier şi Comp. Forestier – Du Roy succesor, brevetat

S.G.D.G. Articole fără moarte putând fi folosite în orice împrejurări, chiar şi în călătorie”.

Închise liniştit dulapul, spunând destul de tare pentru a fi auzit:

— Nătărăi şi invidioşi se găsesc pretutindeni. Dar se simţea atins în mândria lui, lovit în vanitatea lui, acea mândrie şi vanitate de scriitor veşnic treze, care dau naştere unei susceptibilităţi pururi rănite şi unor toane identice reporterului şi poetului genial.

Cuvântul acesta *„Forestier”* îi spărgea timpanele; îi era teamă să-l audă, şi auzindu-l, simţea că roşeşte.

Pentru el, numele acesta era o bătaie de joc usturătoare, mai mult chiar, o ocară. Numele acesta îi stiga: „Nevasta ta e aceea care îţi face toată treaba după cum făcea şi pe a celuilalt. Fără ea, tu n-ai fi nimic”.

Recunoştea ca deplin adevărat că Forestier n-ar fi însemnat nimic fără Madeleine; despre el însă, nu putea fi vorba de aşa ceva!

Obsesia asta nu-i dădea pace nici acasă. Casa îi aducea acum mereu aminte de celălalt – toate mobilele, toate nimicurile, toate lucrurile pe care punea mâna. La început nu se gândise deloc la asta; dar pisălogeala confraţilor săi îi săpase în suflet un fel de rană, înveninată neîncetat de o grămadă de nimicuri pe care înainte nici nu le lua în seamă.

Nu mai putea să pună mâna pe un lucru fără să nu i se pară în acelaşi timp că vede şi mâna lui Charles. Nu privea şi nu umbla decât cu lucruri folosite odinioară de celălalt, lucruri pe care el le cumpărase, le iubise şi le stăpânise. Şi Georges începu să se înfurie până şi la gândul vechilor relaţii dintre prietenul său şi Madeleine.

Câteodată se mira de revolta aceasta pe care nu o înţelegea şi se întreba: „Cum naiba se poate una ca asta? Nu sunt gelos pe prietenii Madeleinei. Nu mă neliniştesc niciodată de ceea ce face. Pleacă şi vine când îi place, dar amintirea brutei aceleia de Forestier mă face să turbez.

În gând, adăugă: „La urma urmei, nu era decât un

tâmpit; fără îndoială că asta mă jigneşte. Mă supără că Madeleine s-a putut căsători cu un asemenea neghiob.” Şi se întreba neîncetat: „Cum se face că femeia asta a putut să-şi piardă o clipă vremea cu un asemenea dobitoc?”

Şi ciuda lui creştea din zi în zi, întreţinută de mii de amănunte neînsemnate care îl înţepau ca nişte împunsături de ac prin neîncetata reamintite a celuilalt, trezită de un cuvânt al Madeleinei, de un cuvânt al feciorului sau al fetei în casă.

Într-o seară, Du Roy, căruia îi plăceau mâncărurile dulci, întrebă:

— De ce n-avem ceva dulce după o friptură? Nu pui niciodată să se gătească asemenea feluri de mâncare.

Madeleine răspunse vesel:

— Este adevărat; dar nici nu mi-a trecut prin gând. Şi asta din pricină că Charles nu le putea suferi...

Georges îi tăie vorba cu un gest nestăpânit de nemulţumire:

— Uite ce, Charles începe să mă plictisească. Veşnic, Charles în sus... Charles în jos... lui Charles îi plăcea asta, lui Charles îi plăcea aia. De vreme ce Charles a crăpat, să-l lăsăm naibii.

Madeleine îşi privea soţul încremenită, fără să priceapă nimic din mânia asta neaşteptată. Apoi, cum era isteaţă, ghici întrucâtva ceea ce se petrecea în el, procesul acela lent de gelozie postumă care era întreţinut de tot ce îl făcea să-şi aducă aminte de celălalt.

Socoti asta copilăresc, poate, dar fu măgulită, şi nu răspunse nimic.

El se mustră pentru enervarea aceasta pe care nu şi-o putuse ascunde. Dar, pe când scriau în seara accea, după cină, un articol pentru a doua zi, se încurcă în covorul de blană.

Neizbutind să-l întoarcă, îl aruncă la o parte cu o lovitură de picior, şi întrebă râzând:

— Vasăzică, lui Charles îi era veşnic frig la labe...

Madeleine răspunse, râzând de asemenea:

— O! trăia cu groaza guturaiului; nu prea era sănătos.

Du Roy adăugă cu cruzime:

— A şi dovedit-o de altfel. Apoi curtenitor: Din fericire pentru mine. Şi sărută mâna soţiei sale.

Dar culcându-se, urmărit mereu de acelaşi gând, mai întrebă:

— Charles purta scufie de noapte pentru a-şi feri urechile de curent?

Ea se învoi cu gluma şi răspunse:

— Nu, ci un tulpan înnodat pe frunte.

Georges dădu din umeri şi rosti cu dispreţul omului care e mai presus de toate astea:

— Ce gogoman!

De atunci, Charles deveni pentru el un necontenit subiect de convorbire. Vorbea într-una de el, nemainumindu-l decât: „bietul Charles”, cu un aer de nesfârşită milă.

Şi de câte ori se întorcea acasă de la ziar, unde se auzea de două, trei ori strigat sub numele de Forestier, se răzbuna urmărindu-l pe mort cu zeflemele duşmănoase până în fundul mormântului. Amintea cusururile lui, părţile lui caraghioase, le înşira cu plăcere, descriindu-le cu de-amănuntul şi umflându-le, ca şi cum ar fi vrut să ferească inima soţiei sale de înrâurirea unui potrivnic de temut.

Spunea mereu:

— Ia ascultă, Made, îţi aminteşti de ziua când nătăfleaţă de Forestier a pretins că oamenii graşi ar fi mai viguroşi decât cei slabi?

Apoi, vru să afle asupra răposatului o mulţime de amănunte intime pe care tânăra femeie, stingherită, refuza să i le împărtăşească. Dar el stăruia, se încăpăţâna.

— Ei, haide, povesteşte-mi. Trebuie să fi fost foarte caraghios în momentul acela!

Ea şoptea din vârful buzelor:

— Haide, lasă-l odată în pace.

Georges relua:

— Nu, spune-mi! Tare trebuie să fi fost bleg în pat, animalul! Şi sfârşea întotdeauna prin a conchide: Ce dobitoc era!

Într-o seară plină de zăpuşeală, pe la sfârşitul lui iunie, în timp ce fuma o ţigară la fereastră, îi veni chef să se plimbe.

Întrebă:

— Draga mea Made, vrei să mergem până la Bois?

— Sigur că da.

Luară o birjă fără coviltir şi se îndreptară întâi spre Champs-Elysées şi apoi spre Bois de Boulogne. Era o noapte fără pic de vânt, una din acele nopţi înăbuşitoare, când aerul oraşului încins pătrunde în piept ca aburul unui cuptor. O armată de trăsuri purta pe sub copaci un norod întreg de îndrăgostiţi. Se înşirau una în spatele celeilalte, la nesfârşit.

Georges şi Madeleine se distrau privind alaiul trăsurilor, toate perechile acelea înlănţuite, femeia în rochie de culoare deschisă, bărbatul în negru. Era un puhoi imens de amanţi care curgea spre Bois sub cerul înstelat şi fierbinte. Nu se auzea alt zgomot decât uruitul surd al roţilor pe pământ. Treceau una după alta, cu câte două fiinţe lungite pe perini, tăcute, ghemuite una într-alta, pierdute în halucinaţia dorinţei, tremurând în aşteptarea apropiatei înlănţuiri. Întunericul cald părea plin de sărutări. Şi senzaţia iubirii tălăzuind ca marea, senzaţia unei bestiale pofte de dragoste plutind în văzduh, încărca atmosfera, făcând-o şi mai înăbuşitoare. Toţi oamenii aceia îmbrăţişaţi, îmbătaţi de acelaşi gând, de aceeaşi dorinţă, răspândeau în jurul lor un fel de înfrigurare. Toate trăsurile acelea încărcate de dragoste, toate trăsurile acelea deasupra cărora păreau că flutură dezmierdări, lăsau în urma lor un fel de adiere senzuală, subtilă şi tulburătoare.

Georges şi Madeleine se simţiră şi ei târâţi de valul de

dragoste. Fără să spună un cuvânt, se luară de mână, cu răsuflarea puţin îngreunată de văzduhul apăsător şi de tulburarea care îi cuprindea.

Ajungând la cotitura care vine după forturi, se îmbrăţişară, iar Made, puţin ruşinată, îngână:

— Suntem la fel de copii ca atunci când mergeam spre Rouen.

La intrarea în desişuri, marele şuvoi de trăsuri se răsfiră. Pe drumul lacurilor, pe care îl urma tânăra pereche, trăsurile erau ceva mai rare, dar întunericul adânc al copacilor, aerul înviorat de frunze şi de umezeala pârâiaşelor ce se auzeau şipotind pe sub ramuri, un fel de răcoare a nemărginitului spaţiu împodobit cu stele, adăugau îmbrăţişării perechilor din trăsuri un farmeo mai pătrunzător şi o umbră mai tainică.

Georges şopti:

— Oh! micuţa mea Made, strângând-o mai aproape de el.

Ea îi spuse:

— Îţi aduci aminte pădurea de la tine de acasă? Ce înfiorătoare era! Mi se părea că mişună de animale îngrozitoare, şi că e fără sfârşit. Pe când aici, e încântător. Vântul parcă te mângâie, şi ştiu că de cealaltă parte a pădurii e Sèvres.

Georges răspunse:

— Da! În pădurea de acasă nu erau decât cerbi, vulpi, căprioare şi mistreţi, şi ici, colo, casa unui paznic forestier.

Cuvântul acesta, numele acesta al mortului, pe care-l rosti îl uimi, de parcă i l-ar fi strigat cineva din fundul unui desiş; şi tăcu brusc, apucat iar de răul acela ciudat şi stăruitor, de întărâtarea aceea plină de gelozie mistuitoare, de neînvins, care îi amăra de câtăva vreme viaţa.

După un răstimp de tăcere, întrebă:

— Te-ai plimbat vreodată seara pe-aici cu Charles?

Madeleine răspunse:

— Cum să nu, adesea.

Şi pe neaşteptate, Georges dori să se întoarcă acasă la ei – o dorinţa nestăpânită care-i strângea inima. Dar chipul lui Forestier i se înfipsese din nou în minte, îl domina, îl chinuia. Nu se mai putea gândi decât la el, nu mai putea vorbi decât despre el.

Întrebă cu un accent puţin răutăcios.

— Ia spune, Made...

— Ce, dragul meu?

— I-ai pus vreodată coarne bietului Charles?

Ea murmură cu dispreţ:

— Mă plictiseşte pisălogeala asta a ta.

Dar el nu se dădu bătut.

— Hai, mica mea Made, fii sinceră şi mărturiseşte! I-ai pus coarne, spune? Recunoaşte că i-ai pus coarne!

Ea tăcea, jignită, cum sunt toate femeile de acest cuvânt.

Încăpăţânat, Geroges reluă:

— Drace! grozav i-ar fi stat de bine! Da! Da! M-aş bucura grozav să ştiu că Forestier purta coarne. Ce zici? Ce mai mutră de gogoman!

Simţi că Made zâmbea poate unei amintiri, şi stărui:

— Hai, spune. Ce-ţi pasă? Ar fi, dimpotrivă, foarte hazliu să-mi mărturiseşti că l-ai înşelat, să-mi mărturiseşti asta, mie.

Tremura într-adevăr de dorinţa ca Charles, ca nesuferitul de Charles, răposatul acela de care îi era scârbă, răposatul acela pe care îl ura de moarte, să fi fost acoperit de această caraghioasă ruşine. Şi totuşi... totuşi, un alt simţământ, mai tulbure, îi ascuţea dorinţa de a şti.

Repeta:

— Made, mica mea Made, te rog, spune. Era un om care ar fi meritat-o. Ar fi fost o greşeală din partea ta dacă nu l-ai fi înşelat. Hai, Made, mărturiseşte.

Ea găsea fără îndoială hazlie, acum, stăruinţa lui şi râdea cu chicotiri scurte, întretăiate.

El îşi apropie buzele de urechea ei şi şopti:

— Haide... Haide... spune...

Made se dădu la o parte cu un gest brusc, şi spuse repede şi aspru:

— Bine, dar eşti stupid. Se poate oare răspunde la asemenea întrebări?

Spusese asta într-un fel atât de ciudat încât pe Georges îl trecu un fior rece şi rămase încremenit, inspâimântat, cu răsuflarea întretăiată ca şi când ar fi primit o lovitură.

Trăsura mergea acum de-a lungul lacului, în care cerul părea că îşi picură stelele. În umbră, plutea alene două lebede, care abia se zăreau.

Georges strigă vizitiului:

— Întoarce.

Şi trăsura o luă înapoi, încrucişându-se cu celelalte, care mergeau la pas şi ale căror felinare bulbucate luceau ca nişte ochi în întunericul pădurii.

Ce ciudat spusese Made cuvintele acelea! Se întreba: „E o mărturisire?” Şi siguranţa aproape deplină că îşi înşelase primul bărbat îl făcea să turbeze de mânie, acum. Avea poftă s-o bată, s-o sugrume, să-i smulgă părul din cap!

Ah! dacă i-ar fi răspuns: „Dar, dragul meu, dacă ar fi fost să-l înşel, cu tine aş fi făcut-o”. Cum ar fi sărutat-o, cum ar fi strâns-o în braţe, cum ar fi adorat-o!

Stătea nemişcat, cu braţele încrucişate, cu ochii la cer, cu mintea încă prea frământată pentru a putea gândi. Simţea dospind în el pizma şi crescându-i în suflet ura aceea care clocoteşte în inima tuturor bărbaţilor, în faţa capriciilor femeieşti. Pentru prima oară simţea neliniştea aceea nelămurită a soţului care bănuieşte! Într-un cuvânt, era gelos, gelos pentru răposat, gelos în contul lui Forestier! Gelos într-un fel straniu şi sfâşietor, în care se amestecase pe neaşteptate şi o ură împotriva Madeleleinei. De vreme ce îl înşelase pe celălalt, cum putea să aibă încredere în ea?

Apoi, încetul cu încetul în mintea lui se făcu un fel de linişte şi, îndârjindu-se împotriva suferinţei, îşi spuse:

„Toate femeile sunt nişte târfe; trebuie să te foloseşti de ele şi să nu le dai nimic din tine”.

Amărăciunea din suflet îi venea pe buze, în cuvinte de dispreţ şi scârbă. Dar se stăpâni. Îşi repeta: „Lumea e stăpânită de cei tari. Trebuie să fiu tare. Trebuie să fiu mai presus de toate lucrurile acestea”.

Trăsura mergea mai repede; trecu înapoi linia forturilor. Du Roy privea în faţa lui, pe cer, o lumină roşiatică, semănând cu focul dintr-o fierărie uriaşă; şi auzea un zvon nelămurit, imens, neîntrerupt, alcătuit din nenumărate şi felurite zgomote, un zvon înăbuşit, apropiat şi îndepărtat, o nedesluşită şi uriaşă zvâcnire de viaţa: suflarea Parisului respirând în noaptea aceea de vară, ca un colos istovit de oboseală.

Se gândea: „Aş fi un prost dacă mi-aş face sânge rău din cauza asta. Fiecare pentru sine. Izbânda e de partea celor îndrăzneţi. Totul nu este decât egoism. Egoismul care are drept scop ambiţia şi avuţia e superior egoismului care are drept scop femeia şi dragostea”.

La intrarea în oraş, înălţat pe picioarele lui uriaşe, arcul de triumf Etoile se ivea ca o namilă uriaşă gata s-o pornească la drum pe şoseaua larg deschisă în faţa lui.

Aici, Georges şi Madeleine se găseau din nou în mijlocul şirului de trăsuri aducând înapoi spre casă, spre patul dorit, eterna pereche, tăcută şi înlănţuită. Părea că întreaga omenire luneca pe lângă ei, beată de bucurie, de plăcere, de fericire.

Madeleine, care ghicise ceva din ceea ce se petrecea în inima soţului său, întrebă cu vocea ei blândă:

— La ce te gândeşti, dragul meu? N-ai mai scos un cuvânt de o jumătate de ceas.

Georges răspunse râzând batjocoritor:

— Mă gândesc la toţi neghiobii ăştia care se sărută şi îmi spun că, într-adevăr, avem ceva mai bun de făcut în viaţă.

Madeleine şopti:

— Da... dar e plăcut câteodată.

— E plăcut... e plăcut... când n-ai nimic mai bun! răspunse Georges.

Şi-şi depănă gândul lui mai departe, smulgând vieţii haina ei de poezie, cuprins parcă de un fel de turbare: „Aş fi un dobitoc dacă m-aş mai sfii, dacă m-aş lipsi de cel mai mic lucru, dacă m-aş necăji şi mi-aş frământa sufletul, cum o fac de câtăva vreme”. Chipul lui Forestier îi străbătu mintea fără să-l mai întârâte. I se păru că se împăcaseră, că redeveneau prieteni. Avea poftă să-i strige: „Bună seara, prietene”.

Madeleine, pe care această tăcere o stingherea, întrebă:

— Dacă am merge să luăm o îngheţată la Tortoni, înainte de a ne întoarce acasă?

Georges o privi cu coada ochiului. Profilul ei fin, blond, îi apăru în lumina vie a unei ghirlande de la un şantan.

Îşi spuse: „E frumoasă. Eh! cu atât mai bine. Cum e sacul, aşa şi peticul, iubita mea. Şi-ai să mă vezi chinuindu-mă din pricina ta când mi-oi vedea eu ceafa.

Apoi răspunse:

— Cum să nu, draga mea.

Şi, pentru a-i alunga orice bănuială, o sărută. Tinerei femei i se păru că buzele soţului ei erau de gheaţă.

Zâmbea totuşi cu zâmbetul lui obişnuit când o ajută să coboare în faţa treptelor cafenelei.

III

INTRÂND LA ZIAR, A DOUA ZI, DU Roy se duse să-l caute pe Boisrenard.

— Prietene dragă, spuse el, vreau să-mi faci un serviciu. De la o vreme sunt unii care găsesc hazliu să-mi zică Forestier. Eu încep să găsesc asta plictisitor. Vrei să fii bun să-i iei cu binişorul pe camarazi şi să le spui că pe primul care îşi va mai îngădui această glumă, îl voi pălmui? Ar trebui să chibzuiască dacă gluma asta merită o lovitură de sabie. Recurg la tine, pentru că eşti un om liniştit, în stare să împiedici izbucniri supărătoare şi de asemenea pentru că mi-ai servit ca martor în duelul meu.

Boisrenard primi însărcinarea.

Du Roy plecă după treburi, şi după un ceas se întoarse. Nimeni nu-l strigă Forestier.

Întorcându-se acasă, auzi voci de femei în salon, şi întrebă:

— Cine e înăuntru?

Feciorul răspunse:

— Doamna Walter şi doamna de Marelle.

O mică zvâcnire îi cutremură inima, apoi îşi spuse: „Uite drăcie!” şi deschise uşa.

Clotilde şedea în colţul căminului, în bătaia unei raze de lumină care străbătea prin fereastă. I se păru că, zărindu-l, păleşte uşor. După ce o salută mai întâi pe doamna Walter şi pe cele două fiice ale sale, aşezate ca două santinele de o parte şi de alta a mamei lor, se întoarse spre fosta lui amantă. Clotilde îi întinse mâna; el o luă şi o strânse cu înţeles, ca pentru a spune: „Te mai iubesc încă”. Şi ea răspunse acestei apăsări. El întrebă:

— Ai fost bine, sănătoasă, în veacul scurs de la ultima noastră întrevedere?

Doamna de Marelle răspunse fără nicio stinghereală:

— Desigur, dar dumneata, Bel-Ami?

Apoi, întorcându-se spre Madeleine, adăugă:

— Îmi îngădui să-i spun tot Bel-Ami, nu?

— Fără îndoială, draga mea, îţi îngădui tot ce vrei.

O uşoară nuanţă de ironie părea ascunsă în acest răspuns.

Doamna Walter vorbea despre o serbare pe care avea s-o dea Jacques Rival în locuinţa sa de burlac; un mare asalt de scrimă la care aveau să asiste femei din lumea bună; şi spunea:

— Va fi foarte interesant. Sunt însă tare mâhnită; nu avem pe nimeni care să ne însoţească, soţul meu va fi plecat atunci.

Du Roy se oferi numaidecât. Doamna Walter primi:

— Îţi vom fi foarte recunoscătoare pentru asta, fiicele mele şi eu.

El se uita la cea mai tânără dintre domnişoarele Walter şi îşi spunea: „Nu e deloc urâtă asta mică, Suzanne, dar ştii, deloc”. Fata avea înfăţişarea unei păpuşi gingaşe şi blonde, prea mică, dar fină, cu talia subţirică, cu şolduri şi piept, un chip de miniatură, cu nişte ochi de un albastru-cenuşiu trasi cu penelul, ce păreau coloraţi de un pictor migălos şi plin de gust, cu o piele prea albă, prea netedă, lucioasă, uniformă, fără aluniţe, fără culoare şi cu un păr zbârlit, cârlionţat, potrivit cu măiestrie, un fel de puf blond, ca părul păpuşilor de lux pe care le vezi în braţele fetiţelor cu o şchioapă mai mici decât jucăria lor.

Sora cea mare, Rose, era urâtă. Searbădă, ştearsă, una din fetele acelea pe care nu le bagi în seamă, cărora nu le vorbeşti, şi despre care nu ai nimic de spus.

Doamna Walter se ridică şi, întorcându-se spre Georges, spuse:

— Aşadar, mă bizui pe dumneata joia viitoare, la ora două.

El răspunse:

— Bizuiţi-vă pe mine, doamnă.

Cum plecă, doamna de Marelle se ridică la rândul său.

— La revedere, Bel-Ami.

Acum, ea îi strânse mai întâi mâna, foarte apăsat, foarte îndelug; şi el se simţi mişcat de această mărturisire mută, cuprins iar de o neaşteptată înflăcărare pentru această burgheză boemă şi de treabă, care poate că îl iubea cu adevărat.

„Am să trec pe la ea mâine”, îşi spuse el.

Cum rămaseră singuri, Madeleine izbucni într-un râs sincer şi vesel şi privindu-l în ochi, ţintă, rosti:

— Ştii că ai cucerit-o pe doamna Walter?

Georges răspunse neîncrezător:

— Ei, fugi de-acolo!

— Ba da, te asigur. Mi-a vorbit despre tine cu o înflăcărare nebună. E atât de ciudat din partea ei! Ar vrea să găsească doi bărbaţi ca tine pentru fetele ei!... Din fericire, pentru ea lucrurile acestea sunt fără însemnătate.

El nu înţelegea ce voia să spună şi o întrerupse:

— Cum aşa, fără însemnătate?

Ea răspunse cu o convingere de femeie sigură pe judecata ei:

— O! Doamna Walter este una dintre acele femei despre care nu s-a şoptit niciodată nimic, dar ştii, nimic, niciodată. Nu poate fi atacată în nicio privinţă. Pe bărbatul ei îl cunoşti ca şi mine. Dar ea e altceva. A suferit de altminteri destul că s-a căsătorit cu un evreu; dar i-a rămas credincioasă. Este o femeie cinstită.

Du Roy rămase uimit:

— Eu credeam că şi ea e evreică.

Ea? Nu. E în comitetul tuturor operelor de binefacere ale bisericii Madeleine. Nu mai ştiu dacă patronul s-a botezat de formă, sau dacă biserica a închis ochii.

Georges şopti:

— Şi zici, aşadar... că ea... că ea mă place...?

— În mod pozitiv şi complet. Dacă n-ai fi căsătorit, te-aş sfătui să-i ceri mâna... Suzannei, mai degrabă decât pe a Rosei, nu-i aşa?

El răspunse, răsucindu-şi mustaţa:

— Hm! nici mama nu-i încă de lepădat.

Dar Madeleine îşi pierdu răbdarea.

— Ştii ce, dragul meu, pe mamă ţi-o dăruiesc. De ea nu mi-e teamă. Nu se face la vârsta ei prima greşeală. Trebuie s-o iei mai din vreme!

Georges se gândi: „Dacă e adevărat totuşi, că aş fi putut s-o iau pe Suzanne?...”

Apoi ridică din umeri: „Ei aş... e o adevărată nebunie!... Ca şi cum tatăl ei s-ar fi învoit vreodată să mi-o dea!”

Îşi făgădui totuşi să fie mai atent, de acum înainte, la purtarea doamnei Walter faţă de el, fără să se întrebe, de altfel, dacă avea să tragă vreodată vreun folos dintr-asta.

Toată seara fu urmărit de amintirile dragostei sale cu Clotilde, amintiri duioase şi pătimaşe în acelaşi timp. Îi veneau în minte nebuniile şi drăgălăşeniile ei, ştrengăriile lor, şi îşi spunea: „E într-adevăr foarte drăguţă Da, am să trec mâine pe la ea, s-o văd.”

A doua zi după-masă se duse în strada Verneuil. Aceeaşi slujnică îi deschise uşa şi, familiară, cum sunt servitorii micilor burghezi, întrebă:

— Ce mai faceţi, domnule?

Du Roy răspunse:

— Foarte bine, fetiţo.

Şi intră în salon, unde o mână stângace silabisea game la pian. Era Laurine. Crezu că avea să-i sară de gât. Dar ea se ridică serioasă, salută cu politeţe, aşa cum ar fi făcut un om mare, şi plecă plină de demnitate.

Semăna atât de mult cu o femeie ofensată, încât Du Roy rămase uluit. Doamna de Marelle îşi făcu în curând apariţia. El îi luă mâinile şi i le sărută.

— Ce mult m-am gândit la dumneata, spuse el.

— Dar eu! răspunse ea.

Se aşezară. Îşi zâmbeau, ochi în ochi, cu dorinţa de a

se săruta pe gură.

— Mica şi draga mea Clo, te iubesc.

— Şi eu.

— Atunci... atunci... n-ai fost prea supărată pe mine?

— Da şi nu... Mi-a părut rău, dar pe urmă ţi-am înţeles motivul şi mi-am zis: „Ei şi! mai curând sau mai târziu tot o să se întoarcă la mine.”

— Nu îndrăzneam să mă întorc, mă întrebam cum aveam să fiu primit. Şi fiindcă veni vorba, ia spune-mi ce are Laurine? Abia mi-a dat bună ziua şi a plecat furioasă.

— Nu ştiu. Dar nu mai vrea să audă de tine de când te-ai căsătorit. Îmi vine, într-adevăr, să cred că e geloasă.

— Ei, nu mai spune!

— Da, dragul meu. Nu-ţi mai spune Bel-Ami: acum îţi spune: domnul Forestier.

Du Roy se roşi, apoi apropiindu-se de Clotilde murmură:

— Dă-mi gura.

Clotilde i-o dădu:

— Unde ne-am putea revedea? întrebă Georges.

— Dar... în strada Constantinople.

— Ah! Aşadar locuinţa nu s-a închiriat?

— Nu... am păstrat-o!

— Ai păstrat-o?

— Da; m-am gândit că ai să te întorci.

Un val de bucurie trufaşă îi umflă pieptul. Femeia aceasta îl iubea, aşadar cu o dragoste adevărată, statornică, adâncă.

Şi şopti:

— Te ador. Apoi întrebă: Ce mai face soţul tău?

— Bine, foarte bine. A petrecut o lună aici; alaltăieri a plecat.

Du Roy nu se putu stăpâni să nu râdă:

— Ce potrivealã!

Clotilde răspunse cu naivitate:

— Da, se nimereşte bine. Dar nu ne stânjeneşte nici când e aici. O ştii prea bine.

— Asta e adevărat. E, de altfel, un om fermecător.

— Dar tu, spuse ea, cum te împaci cu noua ta viaţă?

— Nici prea bine, nici prea rău. Soţia mea e o tovarăşă, o asociată.

— Nimic mai mult?

— Nimic mai mult... Cât despre inimă...

— Înţeleg foarte bine. E drăguţă totuşi.

— Da, dar nu mă tulbură.

Se apropie mai tare de Clotilde, şi şopti:

— Când ne revedem?

— Chiar... mâine... dacă vrei.

— Da, mâine, la două?

— La două.

Se ridică să plece, apoi bâigui puţin încurcat:

— Ştii, vreau să închiriez mai departe locuinţa din strada Constantinople, dar singur. Ţin la asta. Atât ar mai lipsi să fie plătită de tine.

Ea fu aceea care îi sărută mâinile într-o pornire de dragoste adâncă, şoptind:

— Vei face cum vei voi. Mie mi-e de-ajuns că am păstrat-o pentru a ne revedea în ea.

Şi Du Roy plecă, cu sufletul plin de mulţumire.

Cum trecea prin faţa galantarului unui fotograf, portretul unei femei înalte cu ochi mari îl făcu să-şi aducă aminte de doamna Walter: „Oricum, îşi spuse el, nici ea nu e de lepădat. Cum se face că n-am băgat-o în seamă până acum? Grozav aş vrea să ştiu ce cap o să-mi facă joi!”

Mergând, îşi freca mâinile cu o bucurie lăuntrică, bucuria succesului sub toate formele, bucuria egoistă a omului care izbuteşte, bucuria aceea subtilă, alcătuită din vanitate măgulită şi senzualitate satisfăcută, pe care o dă dragostea femeilor.

Când sosi ziua de joi, îi spuse Madeleinei:

— Nu vii la asaltul de la Rival?

— Nu. Pe mine nu mă distrează deloc petrecerile astea; am să mă duc la Cameră.

Şi, cum era o vreme minunată, Du Roy plecă într-o caleaşcă deschisă ca s-o ia pe doamna Walter. Simţi o plăcere neaşteptată văzând-o, într-atât i se păru de frumoasă şi tânără. Era îmbrăcată într-o rochie de culoare deschisă, al cărei corsaj, cam decoltat. Lăsa să se bănuiască, sub o dantelă gălbuie, formele pline ale sânilor. Niciodată nu i se păruse atât de fragedă. O găsi cu adevărat ispititoare. Avea un aer potolit şi cumsecade, o anumită purtare de mamă blândă, care o făcea să treacă aproape nebăgată în seamă de bărbaţi. De altminteri, nu deschidea gura decât pentru a spune lucruri cunoscute, admise de toată lumea şi cumpătate, ideile ei fiind cuminţi, măsurate, bine orânduite, la adăpost de orice exces.

Suzanne, îmbrăcată toată în roz, părea un Watteau proaspăt pictat; iar sora ei mai mare părea o institutoare având sarcina să ţină de urât bobocului aceluia de fată. În faţa porţii lui Rival, era rânduit un şir de trăsuri. Du Roy oferi braţul doamnei Walter şi intrară. Asaltul de scrimă era dat în folosul orfanilor arondismentului şase al Parisului, sub patronajul tuturor soţiilor de senatori şi deputaţi care aveau legături cu *Vie Française.*

Doamna Walter făgăduise să vină cu fiicele sale, dar refuzase să patroneze această operă de binefacere, sub cuvânt că ea nu îşi punea numele decât în slujba operelor de binefacere întreprinse de biserică. Aceasta, însă, nu pentru că ar fi fost foarte habotnică, ci pentru că, fiind căsătorită cu un israelit, trebuia – credea ea – să aibă o anumită ţinută religioasă; or, serbarea înjghebată de ziarist lua un fel de caracter republican care putea să pară anticlerical.

De trei săptămâni, apăruse în ziarele de toate nuanţele politice următorul anunţ:

„Eminentului nostru confrate Jacques Rival i-a venit ideea pe cât de năstruşnică pe atât de mărinimoasă de a organiza, în folosul orfanilor arondismentului şase al Parisului, un mare asalt de scrimă în minunata sală de

arme a locuinţei sale.

Invitaţiile sunt făcute de doamnele Laloigne, Remontel, Rissolin, soţiile senatorilor cu acelaşi nume, şi de doamnele Laroche-Mathieu, Percerol, Firmin, soţiile binecunoscuţilor deputaţi. O simplă chetă va avea loc în timpul pauzei iar banii strânşi vor fi imediat vărsaţi în mâinile primarului arondismentului şase, sau ale reprezentantului său.”

Era o reclamă uriaşă pe care dibaciul ziarist o născocise în folosul lui.

Jaques Rival îşi primea oaspeţii la intrarea locuinţei sale, unde fusese pregătit un bufet, cheltuielile urmând să fie scoase din suma ce avea să se strângă.

După aceea, arăta cu un gest curtenitor scăriţa pe care se putea coborî în pivniţă, unde instalase sala de arme şi tirul; şi spunea:

— Dedesubt, doamnelor, dedesubt. Asaltul are loc în încăperi subterane.

Se repezi întru întâmpinarea soţiei directorului său; apoi, strângând mâna lui Du Roy:

— Bună ziua, Bel-Ami.

Du Roy se arătă mirat:

— Cine ţi-a spus că...

Rival îi tăie vorba:

— Doamna Walter, care e de faţă, şi care găseşte această poreclă foarte drăguţă.

Doamna Walter se îmbujoră:

— Da, mărturisesc că dacă te-aş cunoaşte mai bine, aş face ca micuţa Laurine, ţi-aş spune şi eu tot Bel-Ami. Ţi se potriveşte de minune.

Du Roy râdea:

— Dar vă rog, doamnă, faceţi-o.

Doamna Walter lăsă ochii în jos:

— Nu. Nu suntem destul de prieteni.

Georges şopti:

— Îmi îngăduiţi să nădăjduiesc că putem deveni?

— Ei, vom vedea noi, spuse ea...

Du Roy îi făcu loc pe scara îngustă, luminată de un bec de gaz. Trecerea bruscă de la lumina zilei la lumina aceea ştearsă, palidă, din pivniţă, avea ceva lugubru. Pe scară stăruia un miros de subterană, de umezeală încălzită, de ziduri mucegăite curăţite în vederea acestei sărbători, şi de asemenea un miros vag de tămâie, de biserică, şi miresme de Lubin, de verbină, de iris, de viorele.

Venea din văgăuna aceea un zumzet uriaş de glasuri, un freamăt de mulţime care se agită.

Întreaga pivniţă era luminată de becuri şi lanterne veneţiene, ascunse în frunzişul ce acoperea zidurile de piatră acoperită cu silitră. Totul era împodobit cu verdeaţă. Tavanul era împodobit cu ferigă, pământul acoperit cu frunze şi flori.

Toţi găseau ideea aceasta minunată şi fermecătoare. În cripta cea mică din fund se înălţa o estradă pentru asalt, aşezată între două rânduri de scaune pentru arbitri.

Şi în toată pivniţa, bănci, înşirate câte zece, atât la dreapta cât şi la stânga, pe care puteau să încapă aproape două sute de inşi. Fuseseră invitate patru sute de persoane.

În faţa estradei, tineri în costum de scrimă, subţirei, cu trupul mlădios, cu pieptul bombat, cu mustaţa răsucită, se împăunau de pe acum în faţa publicului, care şoptea numele celor pe care îi cunoştea, arăta înspre maeştri şi amatori, înspre toate personalităţile de vază ale scrimei. În jurul lor stăteau de vorbă domni în redingotă, tineri şi bătrâni, care aduceau mult cu cei îmbrăcaţi în costum de scrimă. Căutau şi ei să fie văzuţi, recunoscuţi şi numiţi, ei care erau prinţi ai spadei în civil, buni cunoscători ai duelului.

Aproape toate băncile erau ocupate de femei care foşneau din rochii şi făceau o larmă asurzitoare. Şi cum în văgăuna aceea înfrunzită se şi făcuse o căldură de cuptor, toate îşi făceau vânt cu evantaiele, ca la teatru, un poznaş striga din când în când:

— Sirop! Limonada! Bere!

Doamna Walter şi fiicele sale se îndreptară spre locurile lor, rezervate în rândul întâi. Du Roy, după ce se aşezară, şopti:

— Sunt nevoit să vă părăsesc; bărbaţii nu pot ocupa băncile.

Dar doamna Walter răspunse şovăind:

— Ţin totuşi mult să rămâi lângă noi. Mi-ai spune numele participanţilor. Uite, dacă ai sta în picioare lângă banca asta, n-ai stingheri pe nimeni.

Îl privea cu ochii ei mari şi blânzi. Stărui:

— Haide, rămâi cu noi... domnule... domnule Bel-Ami. Avem nevoie de dumneata.

— Mă supun... cu plăcere doamnă.

Se auzeau din toate părţile glasuri:

— E nostimă pivniţa asta şi foarte plăcută.

Georges cunoştea bine sala asta boltită! Îşi amintea dimineaţa pe care o petrecuse acolo, în ajunul duelului său, singur de tot în faţa micului carton alb, care îl privea din fundul criptei ca un ochi uriaş şi înfricoşător.

Dinspre scară, se auzi glasul lui Jacques Rival:

— Începem, doamnelor.

Şi şase domni, cu hainele foarte strâns lipite pe ei, ca să le scoată la iveală piepturile, se urcară pe estradă, şi luară loc pe scaunele rezervate juriului.

Numele lor se răspândiră în toată pivniţa: generalul de Raynaldi, preşedinte, un bărbat mărunţel cu mustăţi mari; pictorul Josephin Roudet, un bărbat înalt, chel, cu o barbă lungă; Matheo de Ujar, Simon Ramorcel, Pierre de Carvin, trei tineri eleganţi, şi Gaspard Merleron, un profesor de scrimă.

Două pancarte fură agăţate în cele două părţi ale criptei. Pe cea din dreapta era scris: D. Crévecoeur, iar pe cea din stânga: d. Plumeau.

Erau doi profesori, doi buni profesori de mâna a doua, îşi făcură apariţia, uscăţivi amândoi, cu o înfăţişare militărească şi mişcări cam ţepene. După ce făcură

salutul cu floreta, cu gesturi maşinale începură atacul semănând, în costumele lor albe din pânză şi piele, cu două paiaţe luptându-se spre a stârni hazul spectatorilor.

Din când în când se auzea cuvântul; „Atins!” Şi cei şase domni din juriu aplecau capul cu un aer de cunoscători. Publicul nu vedea decât două paiaţe vii care se mişcau încoace şi încolo întinzând braţul: nu pricepea nimic, dar era mulţumit. Aceste două caricaturi de oameni i se păreau lipsite de grafie şi chiar puţin caraghioase. Unora le veneau în gând păpuşile de lemn, vândute pe bulevard în ziua de Anul Nou.

Primii doi trăgători fură înlocuiţi prin domnii Planton şi Carapin, un maestru de scrimă civil şi unul militar. Domnul Planton era de-o şchioapă, iar domnul Carapin foarte gras. Ai fi putut crede că prima lovitură de floretă avea să dezumfle balonul acesta, ca pe un cimpoi. Lumea râdea. Domnul Planton sărea ca o maimuţă. Domnul Carapin nu-şi mişca decât braţul – restul corpului fiind imobilizat de grăsime – şi la fiecare cinci minute fanda înainte cu atâta greutate şi cu o asemenea sforţare, încât de fiecare dată părea că ia cea mai energetică hotărâre din viaţa lui. Şi depunea multe sforţări până când izbutea să se ridice.

Cunoscătorii declarară că felul său de a trage era foarte hotărât şi foarte strâns. Şi publicul, încrezător, îl preţui.

Veniră apoi la rând domnii Porion şi Lapalme, un maestru şi un amator, care se dedară la o gimnastică smintită, repezindu-se unul la altul cu turbare, silind juriul să fugă cu scaune cu tot, străbătând estrada de la un capăt la celălalt, unul înaintând şi celălalt retrăgându-se în salturi mari şi caraghioase. Făceau mici salturi înapoi, care stârneau râsul femeilor, şi schiţau atacuri pline de avânt care provocau, totuşi, o oarecare emoţie. Acest asalt în pas gimnastic fu caracterizat de un mucalit necunoscut, care strigă: „Nu vă spetiţi, se plăteşte cu ora!” Lumea, jignită de această grosolănie, făcu: „Ssst!” Părerea celor pricepuţi se răspândi în toată sala:

„Trăgătorii au dat dovadă de multă energie, dar câteodată au scăpat ocazii favorabile”.

Prima parte se încheie cu un foarte frumos asalt între Lacques Rival şi faimosul profesor belgian Lebègue. Rival fu foarte apreciat de femei. Era într-adevăr frumos, bine făcut, mlădios, sprinten, şi mult mai graţios decât toţi cei care îl precedaseră. Avea în felul său de a sta în gardă şi de a fanda o anumită eleganţă mondenă care plăcea şi contrasta cu maniera energică, dar comună, a adversarului său. „Se simte omul bine crescut”, şopteau toţi.

Victoria fu a lui. Îl aplaudară.

De câteva minute însă, un zgomot ciudat, venind de deasupra, îi neliniştea pe privitori. Era un tropăit asurzitor însoţit de râsete. Cei două sute de musafiri care nu putuseră coborî în pivniţă, petreceau, fără îndoială, în felul lor. Vreo cincizeci de oameni erau înghesuiţi pe mica scară întortocheată. Jos, căldura devenea îngrozitoare. Se auzeau strigăte: „Daţi-ne aer! – De băut!” Acelaşi poznaş striga cu un glas piţigăiat care acoperea murmurul conversaţiilor: „Sirop! Limonadă! Bere!” Rival se ivi, foarte îmbujorat, îmbrăcat încă în costumul de scrimă:

— Voi pune să se aducă răcoritoare, spuse el. Şi se îndreptă alergând spre scară. Dar drumul era închis. Ar fi fost mai uşor să străpungi tavanul decât să treci prin zidul acela de oameni îngrămădiţi pe trepte.

Rival strigă:

— Treceţi din mână în mână îngheţată pentru doamne!

Cincizeci de glasuri repetau:

— Îngheţată! În sfârşit apăru o tavă, dar numai cu pahare goale, răcoritoarele fiind băute în drum.

Un glas puternic răcni:

— Ne înăbuşim aici înăuntru, să isprăvim odată şi să plecăm.

Un alt glas strigă:

— Cheta! Şi tot publicul, gâfâind, dar totuşi vesel, repetă: Cheta... Cheta... Cheta.

Atunci şase doamne începură să umble încoace şi încolo printre bănci, şi se auzi un zornăit de bani căzând în pungi.

Du Roy îi arăta doamnei Walter oamenii de vază. Erau obişnuiţi ai balurilor, ziarişti, cei de la marile şi vechile jurnale care priveau *La Vie Française* de sus şi cu rezerva unor oameni cu experienţă. Văzuseră murind atâtea fiţuici din acestea politico-financiare – odrasle ale unor afaceri îndoielnice zdrobite de căderea unui ministru! Se mai zăreau ici, colo, pictori şi sculptori, îndeobşte oameni ai sportului, un poet membru al Academiei pe care toată lumea îl arăta, doi compozitori şi mulţi nobili străini, ale căror nume Du Roy le sfârşea prin silaba Rast ceea ce însemna Rastaquouére[4] pentru a imita – spunea el – pe englezii care pun un *esq*[5] – pe cărţile de vizită.

Cineva îi strigă:

— Bună ziua, prietene.

Era contele de Vaudrec. Cerând iertare doamnelor, Du Roy se duse să-i strângă mâna.

Întorcându-se, spuse:

— Ce încântător e Vaudrec! Se simte în el omul de rasă!

Doamna Walter nu răspunse nimic. Era puţin obosită şi la fiecare răsuflare pieptul i se ridica anevoie, ceea ce atrăgea privirile lui Du Roy.

Şi din când în când, întâlnind privirea Patroanei – o privire tulbure, şovăitoare, care se oprea o clipă asupră-i, ca apoi să fugă numaidecât – Du Roy îşi spunea: „Ia te uită... ia te uită... Voi fi dat-o gata şi p-asta?”

Doamnele cu cheta trecură. Pungile lor erau pline cu aur şi cu argint.

Şi o nouă pancartă fu agăţată pe estradă, anunţând „Maaarea surpriză”.

Membrii juriului urcară din nou la locurile lor. Lumea aştepta.

---

[4] Străin cheltuitor despre care nu se ştie de unde îşi procură banii.

[5] *Esquire* (engl.) titlu de reverenţă.

Se iviră două femei, cu câte o floretă în mână, în costum de scrimă, îmbrăcate într-un tricou negru, cu o fustă foarte scurtă căzând până la jumătatea coapselor, şi având pe piept un plastron atât de umflat, încât erau silite să tină capul sus. Erau tinere şi frumoase. Salutând publicul, zâmbeau. Fură îndelung aclamate.

Şi se puseră în gardă în mijlocul unei larme de simpatie şi de glume şuşotite.

Un zâmbet binevoitor se aşternuse pe buzele arbitrilor care aprobau loviturile prin câte un mic bravo.

Publicul gusta mult asaltul acesta şi le aplauda pe cele două trăgătoare, care stârneau bărbaţilor dorinţi, iar femeilor, gustul firesc al publicului parizian pentru ghiduşiile cam deşucheate, pentru eleganţa deşănţată, pentru frumuseţea şi graţia artificială, pentru cântăreţele de café-concert şi cupletele de operetă.

De câte ori una din trăgătoare fanda, un fior de plăcere străbătea publicul. Cea care întorcea spatele sălii, un spate rotund, plin, făcea publicul să caşte gurile şi să zgâiască ochii; şi nu la jocul braţelor ei se uita lumea cel mai mult...

Fură aplaudate cu frenezie.

Urmă un asalt de sabie, dar nu se mai uită nimeni într-acolo. Toată atenţia era atrasă de ceea ce se petrecea deasupra. Timp de câteva minute se auzi un zgomot de mobile mişcate, târşâite pe podea ca şi cum s-ar fi mutat cineva. Apoi, pe neaşteptate, se auzi sunetul unui pian deasupra tavanului şi, lămurit, un zgomot ritmat de picioare sărind în cadenţă. Fiindcă nu putea să vadă asaltul, cei de sus deschiseseră balul.

Publicul din sala de arme izbucni mai întâi în hohote de râs, apoi femeilor venindu-le chef să petreacă, toţi îşi întoarseră ochii de la estradă şi se apucară să vorbească cu glas tare.

Găseau plină de haz ideea aceasta a balului pus la cale de cei care întârziaseră. Petreceau fără îndoială straşnic. Şi fiecare ar fi dorit să fie sus.

Dar alţi doi trăgători se salutară cu spada şi se puseră în gardă cu atâta hotărâre, încât toate privirile se îndreptară într-acolo.

Fandau şi se ridicau cu mişcări elastice, cu o vigoare stăpânită, cu o asemenea siguranţă a forţei lor, cu atâta simplitate în mişcări, cu un stil atât de lipsit de cusur şi cu atâta cumpătare în felul de a lupta, încât mulţimea necunoscătoare rămase uimită şi fermecată.

Siguranţa calmă, supleţea calculată, mişcările lor iuţi, dar atât de chibzuite încât păreau încete, atrăgeau şi reţineau privirile prin simpla forţă a perfecţiunii. Publicul simţi că vedea un lucru frumos şi rar, că doi mari artişti în meseria lor îi arătau tot ceea ce se putea vedea mai de seamă, tot ceea ce le stătea unor maeştri în putere ca dibăcie, vicleşuguri, ştiinţă şi îndemânare fizică.

Publicul tăcea, cu ochii aţintiţi la ei. Apoi, când îşi strânseră mâna după ultima lovitură de floretă, izbucniră strigăte, urale. Lumea bătea din picioare, urla. Toţi le ştiau numele: erau Sergent şi Ravignac.

Aţâţaţi de spectacolul acesta, toţi erau puşi pe harţă. Bărbaţii îşi priveau vecinii chioriş, gata să arunce mănuşa pentru un zâmbet. Cei care nu ţinuseră în viaţa lor în mână o floretă, schiţau cu bastonul atacuri, răsucindu-l în mână.

Dar puţin câte puţin, mulţimea urcă înapoi sus, pe scara cea mică. Avea să bea, în sfârşit, Toţi îşi ieşiră însă din fire când băgară de seamă că cei de la bal pustiiseră bufetul şi apoi plecaseră spunând că e ruşinos să inviţi două sute de oameni pentru a nu le arăta nimic.

Nu mai rămăsese nicio prăjitură, nicio picătură de sampanie, de sirop sau de bere, nicio bomboană, niciun fruct, nimic, absolut nimic. Prădaseră, goliseră, linseseră totul.

Li se cereau amănunte servitorilor care se arătau mâhniţi, de-abia ascunzându-şi râsul:

— Doamnele erau mai turbate decât bărbaţii, spuneau ei. Au mâncat şi au băut de să le vină rău, nu alta. Ai fi

crezut că auzi povestirea celor rămaşi în viaţă după jaful şi pustiirea unui oraş în timpul unei invazii...

N-aveau ce face, trebuiră să plece. Unora dintre domni le părea rău de cei douăzeci de franci daţi la chetă. Erau furioşi că cei de sus benchetuiseră fără să plătească nimic.

Doamnele din patronaj strânseseră peste trei mii de franci. Plătindu-se toate cheltuielile, mai rămăseseră două sute douăzeci de franci pentru orfanii arondismentului şase.

Însoţind familia Walter, Du Roy îşi aştepta caleaşca.

Conducând-o acasă pe patroană, cum şedea în faţa ei, îi întâlni încă o dată privirea mângâietoare şi fugară, ce părea tulburată.

„Drace! se pare că-mi cade în undiţă, îşi spunea el. Şi zâmbea, recunoscând că într-adevăr avea noroc la femei, pentru că şi doamna de Marelle, de la reluarea dragostei lor, părea că îl iubeşte la nebunie.

Se întoarse acasă, călcând vesel.

Madeleine îl aştepta în salon.

— Am noutăţi, spuse ea. Afacerea Marocului se încurcă. S-ar putea foarte bine ca de acum în câteva luni Franţa să trimită acolo o expediţie. În orice caz se vor sluji de data asta pentru a răsturna guvernul, iar Laroche-Mathieu va profita de prilej pentru a pune mâna pe Afacerile Străine.

Ca s-o sâcâie, Du Roy se prefăcu că nu crede nimic.

— N-or fi aşa de nebuni să ia de la început prostia cu Tunisul.

Dar ea ridică din umeri cu nerăbdare:

— Dacă îţi spun că aşa e! Aşa e! Cum de nu înţelegi că pentru ei este o chestie de bani? Astăzi, dragul meu, în calculele politice nu mai trebuie spus: „Căutaţi femeia”, ci „Căutaţi afacerea”.

El murmură:

— Ei aş! cu un aer dispreţuitor, numai ca s-o întărâte.

Madeleine îşi ieşi din fire:

— Ia uite, eşti la fel de naiv ca şi Forestier!

Voia să-l jignească şi se aştepta la o izbucnire de mânie.

Dar el zâmbi şi răspunse:

— Ca încornoratul de Forestier?

Ea rămase încremenită şi bâlbâi:

— O! Georges!

El o privea obraznic şi batjocoritor. Urmă:

— Ei, ce e? nu mi-ai mărturisit mai deunăzi că Forestier fusese încornorat? Şi adăugă: Bietul om! cu un glas plin de o adâncă milă.

Madeleine îi întoarse spatele, negăsind de cuviinţă să-i răspundă; apoi după o clipă de tăcere, spuse:

— Marţi vom avea musafiri; doamna Laroche-Mathieu şi vicontesa de Percemur vor veni să ia masa la noi. Vrei să pofteşti pe Rival şi pe Norbert de Varenne? Eu mă voi duce mâine la doamnele Walter şi de Marelle. Va veni poate şi doamna Rissolin.

De câtva timp, îşi crea relaţii, slujindu-se de influenţa politică a soţului pentru a atrage la ea de bunăvoie sau cu de-a sila pe soţiile senatorilor şi deputaţilor care aveau nevoie de sprijinul ziarului *Vie Française.*

Du Roy răspunse:

— Foarte bine. Îi iau asupră-mi pe Rival şi pe Norbert.

Era mulţumât şi îşi freca mâinile că găsise un mijloc straşnic de a-şi sâcâi nevasta şi de a-şi satisface astfel ascunsa, nedesluşita şi muşcătoarea gelozie născută în el de când cu plimbarea la Bois. N-avea să mai vorbească despre Forestier fără să-i spună încornorat. Îşi dădea seama că lucrul acesta va sfârşi prin a face pe Madeleine să turbeze. Şi de zece ori în cursul serii găsi prilejul de a rosti cu o bunătate batjocoritoare numele acelui „încornorat de Forestier”.

Nu-l mai ura pe răposat; îl răzbuna.

Madeleine se prefăcea că nu aude şi rămânea în faţa lui zâmbitoare şi nepăsătoare.

A doua zi Madeleine trebuia să se ducă la doamna Walter, s-o poftească, dar Du Roy i-o luă înainte ca s-o

găsească singură pe patroană şi să vadă dacă ţinea cu adevărat la el. Asta îl înveselea şi îl măgulea. Şi de altfel... de ce nu... dacă era cu putinţă.

Se înfăţişă în bulevardul Malesherbes de la ora două. Fu poftit în salon, Aşteptă.

Doamna Walter apăru, cu mâna întinsă, cu o grabă plină de bucurie.

— Ce vânt fericit te aduce?

— Niciun cuvânt fericit, ci dorinţa de a vă vedea. O putere lăuntrică m-a adus la dumneavoastră, nu ştiu de ce, pentru că nu am nimic să vă spun. Am venit; iată-mă! Îmi veţi ierta această vizită matinală şi această sinceritate pe care o pun în cuvinte?

Vorbea pe un ton curtenitor şi glumeţ, cu zâmbetul pe buze şi cu un accent grav în voce.

Ea rămase uimită, puţin îmbujorată, îngăimând:

— Dar... drept să spun... nu înţeleg... mă uimeşti.

Du Roy adăugă:

— Este o declaraţie de dragoste pe o arie veselă, pentru a nu vă înspăimânta.

Se aşezară unul lângă altul. Ea luă în glumă mărturisirea:

— Atunci e o declaraţie... serioasă?

— Desigur! De multă vreme vreau s-o fac, de foarte multă vreme. Dar nu îndrăzneam. Se spune că sunteţi atât de severă, atât de rigidă!

Doamna Walter îşi recăpătase siguranţa de sine. Răspunse:

— Şi de ce tocmai azi?

— Nu ştiu. Apoi coborând glasul: Sau, mai degrabă, din pricină că nu mă gândesc decât la dumneata, de ieri.

Ea bâigui, îngălbenind:

— Haide, să lăsăm copilăriile şi să vorbim despre altceva.

Dar el îi căzuse la picioare atât de neaşteptat că i se făcu teamă. Vru să se ridice; dar el o ţinea cu sila pe scaun, înlănţuindu-i mijlocul cu amândouă braţele, şi

repetând cu glas plin de patimă:

— Da, este adevărat că vă iubesc, ca un nebun, de multă vreme. Nu-mi răspundeţi. Ce vreţi să fac, sunt nebun! Vă iubesc. Ah! dacă aţi şti cum vă iubesc!

Ea se înăbuşea, gâfâia, încerca să vorbească şi nu putea să scoată un cuvânt. Şi îl respingea cu amândouă mâinile înfipte în părul lui, ca să îndepărteze gura aceea pe care o simţea apropiindu-se de a ei. Îşi întorcea capul ba în dreapta, ba în stânga, cu o mişcare grăbită şi închizând ochii spre a nu-l mai vedea.

El o mângâia prin rochie, o frământa, o pipăia; şi ea simţea că-şi pierde cumpătul în faţa acestei dezmierdări brutale şi pătimaşe. Pe neaşteptate, Georges se ridică în picioare şi vru s-o cuprindă în braţe, dar ea, liberă o clipă, îi scăpă, se trase înapoi, şi începu să alerge din scaun în scaun.

Du Roy socoti caraghioasă această urmărire, şi se lăsă să cadă pe un fotoliu cu obrazul îngropat în palme, prefăcându-se că plânge cu sughiţuri.

Apoi ridicându-se în picioare, strigă:

— Adio! şi plecă fugind.

Îşi luă liniştit bastonul din săliţa de la intrare şi ieşi în stradă spunându-şi: „Cred că s-a făcut”. Şi trecu pe la poştă ca să-i trimită Clotildei o telegramă, dându-i întâlnire pe a doua zi.

Întorcându-se acasă la ora obişnuită îşi întrebă soţia:

— Ei, îţi vine toată lumea la masa pe care o dai?

Madeleine răspunse:

— Da; numai doamna Walter nu ştie sigur dacă va putea veni. Şovăie; mi-a vorbit despre nu ştiu ce, o obligaţie de conştiinţă. În sfârşit, mi s-a părut foarte ciudată. N-are a face, nădăjduiesc că va veni totuşi.

Du Roy ridică din umeri:

— Ei, fireşte că va veni.

Totuşi nu era sigur, şi fu neliniştit până în ziua cinei.

În aceeaşi dimineaţă, Madeleine primi câteva rânduri de la domna Walter: *„Am izbutit cu mare greutate să scap*

de obligaţii, şi voi fi printre dvs. Soţul meu nu mă va putea însoţi însă.” Du Roy îşi spuse: „Straşnic de bine am făcut că nu m-am mai dus pe acolo. Iat-o liniştită. Să fiu cu băgare de seamă diseară”.

O aştepta totuşi cu oarecare nelinişte. Ea apăru, foarte calmă, cam rece, cam trufaşă. El deveni foarte umil, foarte supus şi la locul lui.

Doamnele Laroche-Mathieu şi Rissolin îşi însoţeau soţii. Vicontesa de Percemur vorbi despre protipendadă. Într-o rochie de un gust neobişnuit, galben cu negru, un costum spaniol care îi scotea la iveală mijlocul subţire, pieptul şi braţele pline, şi-i dădea capului ei micuţ o înfăţişare hotărâtă, doamna de Marelle era fermecătoare.

Du Roy avea în dreapta pe doamna Walter şi tot timpul mesei nu-i vorbi decât de lucruri serioase, cu un respect fără seamăn. Din când în când o privea pe Clotilde. „E într-adevăr mult mai frumoasă şi mai proaspătă”, îşi spunea el. Apoi ochii i se întorceau spre Madeleine pe care de asemenea nu o găsea urâtă, deşi păstra împotriva ei o mânie înăbuşită, îndârjită şi plină de răutate.

Doamna Walter îl aţâţa însă prin rezistenţa pe care i-o opunea şi prin acea noutate a lucrului, întotdeauna dorită de bărbaţi.

Vru să se întoarcă acasă devreme.

— Vă voi însoţi. Spuse Du Roy.

Ea nu consimţi. Georges stăruia:

— De ce nu primiţi? Mă veţi jigni adânc. Nu pot crede că nu m-aţi iertat. Vedeţi ce liniştit sunt.

Doamna Walter răspunse:

— Nu-ţi poţi părăsi în felul acesta oaspeţii.

Georges zâmbi:

— Ei aş! voi lipsi douăzeci de minute. Nici nu vor băga de seamă. Dacă nu primiţi, mă veţi jigni până în adâncul sufletului.

— Ei bine, atunci primesc, şopti ea.

Dar de îndată ce pătrunseră în cupeu, Du Roy îi luă

mâna şi sărutându-i-o cu patimă, îngăimă:

— Te iubesc, te iubesc. Lasă-mă să ţi-o spun. Nu te voi atinge. Vreau numai să-ţi repet că te iubesc.

Ea bâiguia:

— Ah!... după cele ce mi-ai făgăduit... E rău... e rău...

Georges păru că face o mare sforţare, apoi spuse cu glas înăbuşit:

— Uite, vezi cum mă stăpânesc şi cu toate acestea... Dar lasă-mă să-ţi spun numai atât... Te iubesc... şi să ţi-o spun în fiecare zi... da, lasă-mă să vin să îngenunchez cinci minute la picioarele dumitale pentru a rosti aceste două cuvinte, privindu-ţi chipul.

Ea îşi lăsă mâna într-a lui, şi răspunse cu vocea întretăiată:

— Nu, nu vreau, nu vreau. Gândeşte-te la ce se va spune, la slujnice, la fetele mele. Nu, nu e cu putinţă...

Georges reluă:

— Nu mai pot trăi fără să te văd. La dumneata acasă, sau în altă parte, trebuie să te văd, măcar o clipă pe zi, să-ţi ating mâna, să trag în piept aerul din preajma rochiei dumitale, să-ţi privesc linia trupului şi ochii mari şi frumoşi care mă înnebunesc.

Ea asculta înfiorată acest obişnuit refren de dragoste şi bolborosea:

— Nu... nu... nu e cu putinţă. Taci!

Georges îi vorbea în şoaptă, la ureche, înţelegând că trebuia s-o ia cu încetul pe femeia aceasta simplă, că trebuia s-o hotărască să-i dea întâlniri, oriunde va vrea ea la început, apoi unde va dori el.

— Ascultă... trebuie... trebuie să te văd... te voi aştepta în faţa porţii... ca un cerşetor... Dacă nu vei coborî, voi urca eu la dumneata... dar trebuie să te văd... trebuie să te văd... mâine.

Ea spunea mereu:

— Nu, nu veni. Nu te voi primi. Gândeşte-te la fetele mele.

— Atunci spune-mi unde te voi întâlni... pe stradă,

oriunde... când vei voi... numai să te văd... Te voi aştepta. Îţi voi spune: „Te iubesc” şi voi pleca.

Ea şovăia, pierdută. Şi cum cupeul intra în curtea casei, şopti foarte repede:

— Ei bine, voi veni la biserica Trinité, mâine la trei şi jumătate.

Apoi, după ce coborî, strigă vizitiului:

— Du-l pe domnul Du Roy înapoi acasă.

Pe când intra în casă, Madeleine îl întrebă:

— Unde te-ai făcut nevăzut?

Du Roy răspunse cu glas scăzut:

— Am fost la poştă, pentru o telegramă urgentă.

Doamna de Marelle se apropie de el şi-l întrebă:

— Mă însoţeşti până acasă, Bel-Ami? Ştii că nu viu să cinez atât de departe decât cu condiţia asta. Apoi, întorcându-se spre Madeleine: Nu eşti geloasă?

Doamna Du Roy răspunse tărăgănat:

— Nu, nu prea.

Oaspeţii plecau. Doamna Laroche-Mathieu avea înfăţişarea unei slujnicuţe de provincie. Era fata unui notar cu care Laroche se căsătorise pe vremea când nu era decât un avocat mărunt. Doamna Rissolin, bătrână şi înfumurată, părea o fostă moaşe care şi-a desăvârşit educaţia în cabinete de lectură. Vicontesa de Percemur le privea de sus. „La patte blanche”. atingea cu dezgust mâinile acestea de rând.

Trecând pragul, toată numai dantele, Clotilde îi spuse Madeleinei:

— A fost o masă fără cusur. Peste câtva timp vei avea cel mai strălucit salon politic din Paris.

De îndată ce rămase singură cu Georges, îl cuprinse în braţe:

— Ah! iubitul meu Bel-Ami, pe zi ce trece te iubesc tot mai mult.

Cupeul care îi ducea se clătina ca o corabie.

— Nu e ca odaia noastră, spuse ea; şi Georges răspunse:

— O! nu. Dar se gândea la doamna Walter.

IV

PIAŢA TRINITÉ ERA APROAPE PUSTIE sub soarele acela strălucitor de iulie. O căldură apăsătoare copleşea Parisul, ca şi cum aerul de acolo, de sus, îngreunat, ars, un aer înecăcios şi fierbinte care ardea pieptul, s-ar fi revărsat în valuri peste oraş.

Cascadele din faţa bisericii curgeau moleşite. Obosite şi lenevoase, se saturaseră parcă şi ele de atâta cădere; iar apa din bazin, în care pluteau frunze şi bucăţele de hârtie, părea verzuie, groasă, vâscoasă.

Un câine sărise pe deasupra marginii de piatră şi se scălda în apa aceea murdară. Câţiva inşi, aşezaţi pe băncile grădiniţei care ocoleşte portalul, priveau animalul cu jind.

Du Roy scoase ceasul. Nu era decât trei. Mai avea de aşteptat treizeci de minute.

Râdea gândindu-se la această întâlnire. „Bisericile – îşi zicea el – îi folosesc în toate împrejurările. O consolează de faptul că s-a căsătorit cu un evreu, îi îngăduie o atitudine de protest în lumea politică, îi dau o înfăţişare cumsecade în lumea bună şi un adăpost pentru întâlnirile de dragoste. Ce înseamnă şi obiceiul de a te folosi de religie ca de o umbrelă-baston! Dacă e timp frumos, e baston; dacă e soare, e umbrelă de soare; dacă plouă, e umbrelă de ploaie, dacă sta acasă, o laşi într-un colţ la intrare. Şi sunt nenumărate femei de soiul ăsta, cărora le pasă de Dumnezeu cât de un ulcior spart, dar care nu îngăduie să-l vorbeşti de rău, luându-l şi de mijlocitor când se iveşte prilejul. Dacă li s-ar propune să intre într-un hotel, ar socoti asta o infamie, li se pare foarte firesc

să urzească aventuri de dragoste la picioarele altarelor.”

Mergea încet de-a lungul bazinului; apoi se uită la ceasornicul clopotniţei, care era cu două minute înainte faţă de al său. Arăta trei şi cinci.

Socoti că s-ar simţi mai bine în biserică şi intră.

O răcoare de pivniţă îl învălui, trase voios o gură de aer în piept, apoi făcu înconjurul naosului pentru a recunoaşte locul.

Un alt umblet regulat, întrerupându-se din când în când, apoi auzindu-se iar, răspundea din fundul măreţei biserici paşilor săi, răsunând sub bolta înaltă. Fu curios să-l vadă la faţă pe cel ce se plimba. Îl căută. Era un domn pântecos şi chel, care mergea cu nasul în vânt, cu pălăria la spate.

Ici şi colo, o femeie bătrână, îngenunchiată, se ruga cu obrazul în palme.

Un simţământ de singurătate, de pustietate, de pace, îţi cuprindea sufletul. Colorată de vitralii, lumina era blândă.

Du Roy fu de părere că era „straşnic de bine” acolo înăuntru.

Se reîntoarse lângă uşă şi se uită iar la ceas. Era abia trei şi un sfert. Se aşeză în apropiere, părându-i rău că nu se putea fuma acolo. La capătul bisericii, aproape de cor, se mai auzeau încă paşii liniştiţi ai domnului chel.

Cineva intră. Georges se întoarse brusc. Era femeie din popor, cu fustă de lână, o biată femeie care căzu în genunchi lângă prima bancă, şi rămase nemişcată, cu degetele împreunate, cu privirea spre cer, cu sufletul înălţat în rugăciune.

Du Roy privea cu luare-aminte, întrebându-se ce mâhnire, ce durere, ce deznădejde putea zdrobi inima aceasta de rând. Murea de foame: se vedea. Poate mai avea şi un bărbat care o stâlcea în bătăi, sau un copil pe moarte.

Îşi spuse în gând: „Bietele fiinţe. Sunt atât de mulţi oameni care suferă!” Şi îl cuprinse mânia împotriva firii

nemiloase. Apoi îşi spuse că cel puţin nenorociţii aceştia credeau că „acolo sus” cineva se îngrijeşte de ei şi că starea lor civilă se află înscrisă în catastifele cereşti, cu balanţa păcatelor şi faptele bune. „Acolo sus. — Unde oare?”

Şi Du Roy, pe care liniştea bisericii îl cufunda într-o nemărginită visare, judecând în sinea lui universul, rosti din vârful buzelor: „Totul e o prostie”.

Un foşnet de rochie îl făcu să tresară. Era ea.

Se ridică cu grabă şi merse s-o întâmpine. Fără să-i întindă mâna ea îi spuse în şoaptă:

— Nu am decât câteva clipe. Trebuie să mă întorc acasă; aşază-te în genunchi lângă mine, ca să nu fim băgaţi în seamă.

Şi ca o femeie care cunoaşte bine locul, înainta prin naosul cel mare, căutând un colţ potrivit şi retras. Avea obrazul ascuns sub un văl des şi mergea cu paşi atât de înăbuşiţi că abia se auzeau.

Când ajunse aproape de cor, se întoarse şi şopti cu glasul tainic, pe care îl au oamenii când vorbesc în biserică:

— Ar fi mai nimerit mai spre margine. Aici suntem prea în văzul tuturor.

Salută artoforul altarului principal cu o adâncă înclinare a capului, întărită printr-o mică plecăciune, şi o coti la dreapta, se întoarse puţin înapoi spre intrare, apoi, hotărându-se, puse mâna pe un scăunel de rugăciune şi îngenunche.

Georges luă alt scăunel care se afla alături şi, de îndată ce rămăseseră nemişcaţi în atitudinea rugăciunii, şopti:

— Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc. Te ador. Aş vrea să ţi-o spun neîncetat, să-ţi povestesc cum am început să te iubesc, cum am fost cucerit prima oară când te-am văzut... Îmi vei îngădui, într-o zi, să-mi golesc inima, să-ţi spun toate acestea?

Ea îl asculta cu o înfăţişare de adâncă îngândurare, ca şi cum n-ar fi auzit nimic. Cu obrazul îngropat în palme,

răspunse:

— Sunt nebună că îţi îngădui să-mi vorbeşti astfel, nebună ca am venit, nebună că fac ceea ce fac, că te las să crezi că această... această... întâmplare poate avea o urmare. Uită toate acestea: trebuie; şi nu-mi mai vorbi niciodată despre ele.

Tăcu şi aşteptă. Georges căuta un răspuns, cuvinte hotărâtoare, pătimaşe. Dar neputând adăuga cuvintelor gestul, îşi simţea acţiunea zădărnicită.

Răspunse:

— Nu aştept nimic... nu nădăjduiesc nimic. Te iubesc. Orice ai face, ţi-o voi spune de-atâtea ori, cu atâta putere şi căldură, că vei sfârşi prin a mă înţelege. Vreau să fac să pătrundă în dumneata dragostea mea, vreau să ţi-o picur în suflet cuvânt cu cuvânt, clipă cu clipă, zi cu zi, în aşa fel încât să te pătrundă ca o esenţă căzută picătură cu picătură, să te îmblânzească, să te înmoaie şi să te silească mai târziu să-mi răspunzi: „Şi eu te iubesc”. Îi simţea umărul lipit de al său, tremurând şi pieptul săltându-i-se; şi pe neaşteptate o auzi îngânând:

— Şi eu te iubesc.

El avu atunci o tresărire ca şi cum ar fi primit o lovitură puternică; suspină:

— O! Dumnezeule!...

Ea reluă cu glas întretăiat:

— Ar fi trebuit oare să-ţi spun asta? Mă simt vinovată şi vrednică de dispreţ... eu... care am două fete... dar nu pot... nu pot... N-aş fi crezut... n-aş fi crezut... n-aş fi crezut niciodată... mă... mă... copleşeşte. Ascultă... ascultă... nu am iubit niciodată pe nimeni... decât pe dumneata... ţi-o jur. Şi te iubesc de un an, în taină, în adâncul inimii mele. Ah! am suferit destul şi am luptat, dar nu mai pot, te iubesc...

Plângea în palmele care îi ascundeau obrazul şi tot trupul i se cutremura zguduit de emoţie.

Georges şopti:

— Dă-mi mâna... s-o ating, s-o simt...

Încet, doamna Walter îşi luă mâna de pe obraz şi Georges îi văzu faţa udă de lacrimi şi în vârful genelor o picătură gata să se rostogolească.

Luase mâna care i se întindea, şi o ţinea strâns:

— Ah! cum aş vrea să-ţi sorb lacrimile.

Ea îi răspunse cu o voce scăzută şi obosită, care semăna cu un geamăt:

— Nu profita de mine... mă simt pierdută!...

Lui îi veni să zâmbească: cum ar fi putut să profite de ea, acolo? Îi puse mâna pe care o ţinea, pe inima lui, întrebând:

— O simţi cum bate? – Căci isprăvise toate vorbele pătimaşe.

Dar, de câteva clipe, pasul regulat al domnului gras se auzea tot mai aproape. Făcuse înconjurul altarelor şi scobora cel puţin pentru a doua oară prin micul naos din dreapta. Când doamna Walter îl auzi sosind lângă stâlpul care o adăpostea, îşi smulse mâna din strânsoarea lui Georges şi îşi acoperi iar faţa.

Rămaseră amândoi nemişcaţi, îngenuncheaţi ca şi cum ar fi ridicat împreună spre cer rugi aprinse. Domnul cel chel trecu pe lângă ei, le aruncă o privire nepăsătoare, şi se îndreptă spre ieşire, ţinându-şi mereu pălăria la spate.

Du Roy însă, care se gândea cum să obţină o întâlnire în altă parte decât în biserica Trinité, şopti:

— Unde te văd mâine?

Ea nu răspunse. Părea neînsufleţită, prefăcută în statuia rugăciunii.

El o întrebă:

— Vrei să ne întâlnim mâine în Parcul Mortceau?

Ea întoarse spre el obrazul din nou descoperit, un obraz pământiu, crispat de o suferinţă îngrozitoare, şi cu un glas întretăiat, spuse:

— Lasă-mă... lasă-mă acum... du-te... du-te... numai cinci minute... mă chinuiesc prea mult lângă dumneata... vreau să mă rog... nu pot... pleacă... lasă-mă te rog... singură... cinci minute... nu pot... lasă-mă să mă rog lui

Dumnezeu... să mă ierte... să mă mântuie... lasă-mă... cinci minute...

Avea o înfăţişare atât de tulburată, o faţă atât de îndureratã, încât Georges se sculă fără să scoată un cuvânt, apoi, după o scurtă şovăială, întrebă:

— Să mă mai întorc?

Ea făcu un semn din cap, care voia să însemne: „Da, întoarce-te”. Şi Georges se îndreptă spre altar.

Atunci ea încercă să se roage. Făcu o sforţare supraomenească de a-l invoca pe Dumnezeu pentru a-l chema în ajutor, şi, tremurând din tot trupul, cu sufletul deznădăjduit strigă către cer:

— Îndurare!

Strângea pleoapele cu mânie pentru a nu-l mai vedea pe cel care abia plecase. Şi-l alunga din minte, se zbătea să scape de imaginea lui, dar în locul arătării cereşti, aşteptată în deznădejdea în care se afla, îi apărea mereu mustaţa zbârlită a lui Du Roy.

Aşa lupta în fiecare zi, în fiecare seară, de un an, împotriva acestui chin crescând, împotriva acestui chip care îi apărea adesea în vis, care îi înfierbânta trupul şi îi tulbura nopţile. Se simţea ca o fiară încolţită, prinsă într-o capcană, legată, aruncată în braţele acestui bărbat care o înfrânsese, o cucerise, numai prin mustaţa şi culoarea ochilor lui.

Şi acum în biserica aceasta, atât de aproape de Dumnezeu, se simţea mai slabă, mai părăsită, mai pierdută decât la ea acasă Nu se mai putea ruga, nu se mai putea gândi decât la ea. Abia se depărtase dar ea şi începuse să sufere. Totuşi lupta ca o deznădăjduită, se apăra, cerea ajutor cu toată puterea sufletului. Ar fi vrut mai degrabă să moară decât să se piardă aşa, ea care nu căzuse niciodată în păcat. Şoptea, disperată, cuvinte de adâncă rugăciune, dar asculta pasul lui Georges pierzându-se în depărtarea bolţilor.

Înţelese că se sfârşise, că lupta era zadarnică. Şi totuşi nu voia să se dea bătută; şi o cuprinse una din acele crize

de nervi care trântesc femeile la pământ, palpitând, urlând şi zvârcolindu-se pe jos.

Tremura din tot trupul dându-şi seama că avea să cadă jos, că se va rostogoli printre scaune scoţând ţipete ascuţite.

Cineva se apropia cu pas grăbit. Doamna Walter întoarse capul să vadă cine e. Era un preot. Atunci se sculă, alergă spre el cu mâinile împreunate a rugăciune şi bolborosi:

— Ah! scăpaţi-mă! scăpaţi-mă!

Preotul se opri uimit:

— Ce doriţi, doamnă?

— Vreau să mă scăpaţi. Fie-vă milă de mine. Dacă nu-mi veniţi în ajutor, sunt pierdută.

El o privea întrebându-se dacă nu era cumva nebună, şi rosti:

— Ce pot face pentru dumneavoastră?

Era un bărbat tânăr, înalt, cam gras, cu obrajii bucălaţi şi căzuţi, umbriţi de barba rasă cu îngrijire, un frumos preot de oraş, de cartier îmbelşugat, un preot obişnuit cu enoriaşele bogate.

— Vreau să mă spovedesc, spuse ea. Sfătuiţi-mă, spuneţi-mi ce trebuie să fac!

Preotul răspunse:

— Spovedesc în fiecare sâmbătă, de la trei la şase.

Doamna Walter îi apucase braţul şi i-l strângea spunând într-una:

— Nu! nu! nu! Acuma! Numaidecât! Trebuie! E aici! În biserică! Mă aşteaptă!

Preotul întrebă:

— Cine vă aşteaptă?

— Un bărbat... care mă va pierde... voi fi a lui, dacă nu mă scăpaţi... Nu mai pot fugi de el... Sunt prea slabă... prea slabă... atât de slabă... atât de slabă!

Se prăbuşi la picioarele lui şi, plângând în hohote:

— Ah! fie-ţi milă de mine, părinte! Scapă-mă, pentru numele lui Dumnezeu, scapă-mă!

Îl ţinea strâns de sutană ca să nu-i poată scăpa; şi el, neliniştit, se uita în toate părţile, să n-o vadă cumva un ochi răuvoitor sau cucernic pe femeia aceasta căzută la picioarele lui.

Înţelegând, în sfârşit, că nu va putea să scape, preotul spuse:

— Ridicaţi-vă, am din întâmplare la mine cheia de la confesional. Şi, scotocind în buzunar, scosese o verigă plină cu chei; apoi alese una şi se îndreptă cu un pas grăbit spre micile căsuţe de lemn, un fel de lăzi pentru gunoiul sufletesc în care credincioşii îşi golesc păcatele.

Intră prin uşa din mijloc, pe care o închise în urma lui, şi doamna Walter, după ce se repezi în strâmta despărţitură învecinată, bolborosi cu căldură, cu un avânt pătimaş de nădejde:

— Binecuvântează-mă, părinte, fiindcă am păcătuit...

După ce trecu de altar, Du Roy coborî spre intrare prin naosul din stânga. Când se apropie la mijlocul lui, dădu cu ochii de domnul cel chel care mergea cu acelaşi pas liniştit; şi se întrebă: „Ce caută individul ăsta aici?” Celălalt încetinise şi el mersul şi se uita la Georges cu dorinţa vădită de a-i vorbi. Când ajunse lângă el, salută şi întrebă foarte curtenitor:

— Vă cer iertare, domnule, că vă tulbur, dar mi-aţi putea oare spune când a fost zidită biserica aceasta?

Du Roy răspunse:

— Drept să vă spun, nu prea ştiu, cred însă că acum douăzeci, douăzeci şi cinci de ani. E de altfel prima oară când intru în ea.

— Şi eu. N-am mai văzut-o niciodată.

Atunci, ziaristul, căruia i se trezise curiozitatea, reluă:

— Mi se pare că o cercetaţi cu multă luare-aminte. O studiaţi în amănunt.

Celălalt răspunse, cu resemnare:

— Nu o cercetez, domnule, îmi aştept soţia care mi-a dat întâlnire aici şi care întârzie cam mult.

Apoi tăcu şi, după câteva clipe:

— Tare e cald afară.

Du Roy îl privea, găsind că avea o înfăţişare de om cumsecade şi deodată se gândi că seamănă cu Forestier.

— Sunteţi din provincie? întrebă el.

— Da. Sunt din Rennes. Dar dumneata, domnule, ai intrat din curiozitate în biserica asta?

— Nu. Eu aştept o femeie. Şi, după ce îl salută, ziaristul se depărta, cu zâmbetul pe buze.

Apropiindu-se de uşa cea mare, o revăzu pe biata femeie nenorocită în genunchi şi rugându-se mereu: „Drace, gândi el, asta cere cu încăpăţânare ajutor”. Nu mai era mişcat, n-o mai plângea.

Trecu pe lângă ea şi, agale, începu să urce naosul din dreapta pentru a o regăsi pe doamna Walter.

Căuta, de departe, cu ochii, locul unde o lăsase, mirându-se că nu o zăreşte. Crezu că a greşit stâlpul, merse până la cel din urmă, apoi se întoarse. Plecase, aşadar! Era uimit şi furios. Apoi îşi spuse că poate doamna Walter îl căuta şi făcu din nou înconjurul bisericii. Negăsind-o, se întoarse şi se aşeză pe scaunul pe care stătuse ea, sperând că o să-l caute. Şi aşteptă.

Curând un murmur uşor de glasuri îi atrase luarea-aminte. Nu văzuse pe nimeni în colţul acela al bisericii. Atunci de unde veneau şoaptele? Se sculă, pentru a căuta, şi zări în capela învecinată uşile confesionalului. Un colţ de rochie ieşea printr-una din ele şi atârna pe jos. Se apropie pentru a privi cu băgare de seamă femeia. O recunoscu. Se spovedea!...

Simţi o poftă grozavă s-o apuce de umeri şi s-o smulgă din căsuţa aceea. Apoi îşi zise: „Ei, şi! Azi e rândul popii, mâine va fi al meu.” Şi se aşeză liniştit în faţa acestor ghişee ale pocăinţei, aşteptând să-i sosească şi lui clipa şi făcând haz, acum, de întâmplare.

Aşteptă îndelung. În sfârşit, doamna Walter se ridică din genunchi, se întoarse, îl văzu şi se apropie de el. Avea obrazul rece şi aspru.

— Domnule, spuse ea, vă rog să nu mă însoţiţi şi să nu mai veniţi singur la mine. Nu veţi fi primit. Adio!

Şi plecă, păşind cu demnitate.

Du Roy, care se călăuzea după principiul că lucrurile nu trebuie forţate niciodată, o lasă să plece. Apoi, văzându-l pe preot, puţin cam tulburat, ieşind la rândul său din căsuţă, se duse drept la el şi, privindu-l ţintă în ochi, îi bufni în obraz:

— Dacă n-ai purta fustă, ce pereche de palme ţi-aş mai trage peste botul ăsta infect!

Apoi se răsuci pe călcâie şi ieşi din biserică fluierând.

Sub portal, în picioare, domnul cel pântecos, cu pălăria pe cap, sătul de aşteptare, cutreiera cu privirea marea piaţă şi străzile ce dau în ea.

Când Du Roy trecu pe lângă el, se salutară.

Neavând nimic de făcut, ziaristul se duse la *Vie Française.* De cum intră, văzu, după înfăţişarea preocupată a băieţilor, că se petreceau lucruri neobişnuite, şi intră brusc în biroul directorului. Papà Walter, în picioare, nervos, dicta un articol cu fraze întretăiate, dădea – între două aliniate – însărcinări reporterilor care îl înconjurau, indicaţii lui Boisrenard şi deschidea scrisori.

Când intră Du Roy, patronul scoase un strigăt de bucurie:

— Ah! ce noroc, uite-l pe Bel-Ami!

Se opri brusc, puţin zăpăcit şi îşi ceru scuze:

— Te rog să mă ierţi că ţi-am spus aşa, dar sunt foarte tulburat din pricina evenimentelor. Ştii, tot auzindu-mi nevasta şi fetele spunându-ţi de dimineaţa până seara „Bel-Ami”, am ajuns să prind şi eu obiceiul. Nu eşti supărat pe mine?

Georges râdea:

— Nicidecum. Porecla asta nu-mi displace deloc.

Papà Walter reluă:

— Foarte bine, atunci o să-ţi zic şi eu Bel-Ami, ca toată lumea. Ei bine, iată, au avut loc evenimente grave.

Guvernul a căzut în urma unui vot de trei sute zece glasuri, contra o sută două. Vacanţa noastră s-a amânat la calendele greceşti, şi iată-ne în douăzeci şi opt iulie. Spania se supără din pricina Marocului, ceea ce de altfel a produs prăbuşirea lui Durand de l'Aine şi a ciracilor săi. Suntem băgaţi într-o încurcătură tare urâtă. Marrot este însărcinat să alcătuiască noul guvern. Îl ia pe generalul Boutin d'Acre la Război, şi pe prietenul nostru Laroche-Mathieu la Afacerile Străine. El păstrează Ministerul de Interne şi Preşedinţia Consiliului. Vom deveni un ziar oficios. Fac articolul de fond, o simplă declaraţie de principii, arătând miniştrilor calea de urmat.

Papà Walter zâmbi şi se corectă:

— Drumul pe care au de gând să-l urmeze, bineînţeles. Dar mi-ar trebui ceva asupra problemei Marocului. Ceva care să merite luarea-aminte, un articol de actualitate, o cronică de efect, de senzaţie, mai ştiu eu ce? Găseşte-mi dumneata asta.

Du Roy stătu pe gânduri o clipă, apoi răspunse:

— Am ce vă trebuie. Vă dau un studiu asupra situaţiei politice a întregii noastre colonii africane, cu Tunisul la stânga. Algeria la mijloc şi Marocul la dreapta, istoria seminţiilor ce populează acest mare ţinut şi descrierea unei scurte călătorii pe graniţa marocană până la oaza cea mare de la Fignic, în care n-a pătruns niciun european şi care este pricina actualei neînţelegeri. Vă convine?

Popa Walter izbucni:

— Straşnic! Şi cum ai să-l intitulezi?

— *De la Tunis la Tanger!*

— Minunat.

Şi Du Roy se duse să caute în colecţia ziarului *„Amintirile unui soldat din Africă",* primul său articol, care, cu un alt titlu, cârpăcit şi schimbat, s-ar potrivi din cap în cap; de vreme ce era vorba în el de politică colonială, de băştinaşii algerieni şi de o călătorie în provincia Oran.

În trei sferturi de ceas, articolul fu refăcut, cârpit, pus la punct, cu un iz de actualitate şi laude pentru noul guvern.

Directorul, după ce îl citi, spuse convins:

— E minunat!... minunat... minunat. Eşti un om de aur. Felicitările mele.

Şi Du Roy se întoarse acasă pentru a lua masa, încântat de ziua care trecuse, cu toată înfrângerea suferită la Trinité, căci îşi dădea bine seama că partida fusese câştigată.

Madeleine îl aştepta plină de neastâmpăr. Văzându-l, strigă:

— Ştii că Laroche e ministru al Afacerilor Străine?

— Da, am făcut chiar un articol asupra Algeriei în legătură cu asta.

— Ce articol?

— Îl ştii; primul pe care l-am scris împreună: *„Amintirile unui soldat din Africa”.* revăzut şi adăugit pentru a-l actualiza.

Madeleine zâmbi:

— Ah! da; să ştii că se potriveşte foarte bine.

Apoi după ce stătu pe gânduri câteva clipe:

— Mă gândesc la urmarea aceea pe care trebuia s-o scrii atunci şi pe care ai... lăsat-o baltă. O putem face acum. Ar da o serie frumoasă, foarte potrivită cu situaţia actuală.

Aşezându-se la masă, Georges răspunse:

— Desigur. Acum că încornoratul de Forestier a murit, nimic nu ne mai stă în cale.

Ea răspunse scurt, cu un glas tăios, jignit:

— Gluma asta e mai mult decât necuviincioasă şi te rog să-i pui capăt. Ţine de prea multă vreme.

El era gata să răspundă batjocoritor, când i se aduse o telegramă nesemnată care nu cuprindea decât atât: *„Îmi pierdusem firea. Iartă-mă şi vino mâine, la patru, în parcul Monceau.”*

Înţelese şi, cu inima plină dintr-odată de bucurie, spuse soţiei sale, băgând hârtia albastră în buzunar:

— N-am s-o mai fac, draga mea. E o prostie. Recunosc.

Şi începu să mănânce.

Mâncând, îşi tot repeta aceste câteva cuvinte: „Îmi pierdusem firea. Iartă-mă şi vino mâine, la patru, în parcul Monceau.” Aşadar se dădea învinsă. Asta însemna: „Mă supun, sunt a dumitale, unde vei vrea, când vei vrea”.

Începu să râdă. Madeleine întrebă:

— Ce ai?

— Hm! Mai nimic. Mă gândesc la un preot pe care l-am întâlnit azi după-amiază şi care avea o mutră plină de haz.

Du Roy sosi tocmai la timp la întâlnire. Pe toate băncile parcului stăteau aşezaţi burghezi copleşiţi de căldură şi slujnice leneşe ce păreau că visează în timp ce copiii se tăvăleau în nisipul cărărilor.

O găsi pe doamna Walter în mica ruină antică, unde curge un izvor. Făcea înconjurul arenei, cu o înfăţişare îngrijorată şi nenorocită.

După ce el îi sărută mâna, ea spuse:

— Ce lume multă e în grădina asta!

El se folosi de prilejul acesta şi zise:

— Da, adevărat: vrei să mergem în altă parte?

— Dar unde?

— Oriunde, într-un cupeu de pildă. Vei coborî perdeaua în partea dumitale şi vei fi la adăpost.

— Da, e mai bine aşa; aici mor de frică.

— Atunci, peste cinci minute mă vei găsi la poarta care dă spre bulevardul de alături. Voi sosi acolo cu un cupeu.

Şi plecă în goană.

De îndată ce se aşezară în cupeu şi acoperi bine fereastra din partea ei, doamna Walter îl întrebă:

— Unde i-ai spus birjarului să meargă?

Georges răspunse:

— Nu te îngriji de nimic, ştie el.

Dăduse omului adresa locuinţei din rue de Constantinople.

Doamna Walter reluă:

— Nu-ţi dai seama cât sufăr din pricina dumitale, cât sunt de frământată şi de chinuită? Ieri, în biserică, am fost aspră dar voiam să fug cu orice preţ de dumneata. Mi-e atât de frică să rămân singură cu dumneata. M-ai iertat?

El îi strângea mâinile:

— O! da. Ce nu ţi-aş putea ierta, când te iubesc cum te iubesc?

Ea îl privea rugător:

— Ascultă-mă, trebuie să-mi făgăduieşti că mă vei respecta... că nu vei... că nu vei... altfel nu te-aş mai putea vedea.

La început, Du Roy nu răspunse nimic; avea pe buze zâmbetul acela uşor care tulbura femeile. În cele din urmă şopti:

— Sunt robul dumitale.

Atunci ea începu să-i povestească cum băgase de seamă că îl iubeşte atunci când aflase că se însoară cu Madeleine Forestier. Dezvăluia amănunte, date, lucruri intime.

Deodată tăcu. Cupeul se oprise, Du Roy deschise portiera.

— Unde suntem? întrebă ea.

Du Roy răspunse:

— Coboară şi intră în casa asta. Aici vom fi mai liniştiţi.

— Dar unde suntem?

— La mine acasă. E locuinţa mea de burlac, pe care am reînehiriat-o... pentru câteva zile... spre a avea un colţişor unde să ne putem vedea.

Ea se agăţase de mătasea cupeului, înspăimântată la gândul acestei întrevederi, şi bâiguia:

— Nu, nu, nu vreau! Nu vreau!

Du Roy spuse cu glas hotărât:

— Îţi jur să te voi respecta. Nu vezi, se uită lumea la noi, or să se strângă oamenii în jurul nostru; grăbeşte-te... grăbeşte-te... coboară.

Şi spuse iar:

— Îţi jur că te voi respecta.

— Din pragul prăvăliei, un cârciumar îi privea cu un aer curios. Doamna Walter fu cuprinsă de spaimă şi se repezi în casă.

Era gata să urce scara, când Georges îi apucă braţul:

— E aici, jos.

Şi o împinse în locuinţa lui.

De îndată ce închise uşa, o cuprinse în braţe ca pe o pradă. Ea se zbătea, lupta, bolborosea:

— Ah! Doamne... Dumnezeule!...

Georges o săruta cu furie pe gât, pe ochi, pe gură, fără ca ea să poată scăpa de mângâierile lui pătimaşe; şi, respingându-l, ferindu-se de gura lui, îi înapoia fără să vrea sărutările.

Deodată încetă să se mai zbată, şi, învinsă, resemnată, se lăsă dezbrăcată. Cu mâini uşoare de cameristă, Georges îi scotea una câte una, repede şi cu îndeminare, tot ce avea pe ea.

Ea îi smulse din mâini bluza pentru a-şi ascunde faţa în ea şi sta nemişcată, albă de tot, în mijlocul hainelor căzute la picioare.

Georges îi lăsă ghetele şi o duse în braţe spre pat. Atunci, ea îi şopti la ureche cu glas stins:

— Îţi jur... îţi jur... că n-am avut niciodată un amant. Ca o fată care ar fi spus: „Îţi jur că sunt fericită”.

Şi el îşi spunea: „Iată un lucru care mă lasă într-adevăr rece”.

V

VENISE TOAMNA. FAMILIA DUROY

îşi petrecuse toată vara la Paris, ducând, în scurta vacanţă a deputaţilor, o campanie energică în ziarul *Vie Française* pentru susţinerea noului guvern.

Cu toate că era abia în primele zile ale lui octombrie, Camerele aveau să-şi reia şedinţele, deoarece încurcăturile cu Marocul deveneau ameninţătoare.

De fapt, nimeni nu credea într-o expediţie spre Tanger, deşi în ziua încheierii Parlamentului un deputat de dreapta, contele de Lambert-Sarrazin, într-o cuvântare plină de duh, aplaudată chiar de către deputaţii de centru, spusese că e gata să facă rămăşag şi să-şi pună zălog mustaţa, cum făcuse pe vremuri un faimos vicerege al Indiilor, în schimbul favoritelor preşedintelui de consiliu, că noul guvern nu va pregeta să-l imite pe cel vechi şi să trimită la Tanger o armată, ca pereche a celei din Tunis, din dragoste pentru simetrie, aşa cum pui două vase pe un cămin. Şi adăugase:

— Într-adevăr, domnilor, pământul Africii este pentru Franţa un cămin, un cămin în care arde cel mai bun lemn al nostru, un cămin care consumă mult şi care se aprinde cu biletele Băncii Franţei. V-aţi îngăduit fantezia de a împodobi colţul din stânga cu un bibelou tunisian care vă costă scump, veţi vedea că domnul Marrot va încerca să-şi imite predecesorul, împodobind colţul din dreapta cu un bibelou marocan.

Cuvântarea aceasta, rămasă faimoasă, îi servise lui Du Roy drept temă pentru zece articole asupra coloniei algeriene, întreaga serie, întreruptă pe vremea debutului

său la ziar. Sprijinise în ele cu hotărâre planul unei expediţii militare, deşi era convins că nu avea să aibă loc. Făcuse să răsune coarda patriotică şi atacase Spania cu tot arsenalul de argumente dispreţuitoare ce se întrebuinţează împotriva ţărilor ale căror interese sunt potrivnice ţării tale.

Ziarul *Vie Française* dobândise o foarte mare însemnătate din pricina cunoscutelor lui legături cu guvernul. Publica, înaintea cotidienelor serioase, ştirile politice, strecura cu dibăcie intenţiile prietenilor săi miniştri, şi toate ziarele din Paris şi provincie culegeau ştirile din paginile lui. Era citat, temut, începea să fie vrednic de respect. Nu mai era foaia îndoielnică a unei cete de gheşeftari politici, ci organul recunoscut al guvernului. Laroche-Mathieu era sufletul ziarului şi Du Roy trâmbiţa lui. Se spunea că Papà Walter, deputat tăcut şi director şiret, pricepându-se să rămână totdeauna în umbră, se ocupa pe ascuns de o mare afacere de mine de aramă, din Maroc.

Salonul doamnei Du Roy devenise un loc de frunte, unde se întâlneau în fiecare săptămână câţiva din membrii guvernului. Preşedintele Consiliului luase chiar de două ori masa la ea; iar soţiile oamenilor de stat care şovăiau altădată să-i calce pragul se lăudau acum de a-i fi prietene şi-i făceau mai multe vizite de politeţe decât primeau din partea ei.

Ministrul Afacerilor Străine era ca şi stăpânul casei. Venea la orice oră, aducând telegrame, ştiri, informaţii, pe care le dicta fie soţului, fie soţiei, ca şi cum i-ar fi fost secretari.

Când, după plecarea ministrului, Du Roy rămânea singur cu Madeleine, îşi dădea drumul mâniei, cu ameninţări în glas şi insinuări perfide strecurate printre cuvinte, împotriva purtărilor acestui parvenit lipsit de merit.

Dar ea ridica din umeri cu dispreţ, răspunzând mereu acelaşi lucru:

— Fă şi tu ca el. „Fă-te ministru şi atunci ai să şi poţi face pe grozavul. Până atunci, taci din gură”.

El îşi răsucea mustaţa, privind-o pieziş:

— Nimeni nu ştie cât îmi poate pielea, spunea el; se va afla poate într-o zi.

La care ea răspundea, filozofând:

— Cine va trăi va vedea.

În dimineaţa deschiderii Camerelor, Madeleine încă în pat – dădea mii de sfaturi soţului ei, care se îmbrăca să se ducă la prânz la domnul Laroche-Mathieu pentru a primi, înaintea şedinţei, instrucţiuni în legătură cu articolul politic de a doua zi din *Vie Française,* ce urma să fie un fel de declaraţie oficioasă a adevăratelor planuri ale guvernului.

Madeleine spunea:

— Nu uita mai ales să-l întrebi dacă generalul Belloncle este trimis la Oran, cum era vorba. Asta ar fi plin de tâlc.

Enervat, Georges răspunse:

— Dar ştiu tot atât de bine ca şi tine ce am de făcut. Nu-mi mai bate capul cu trăncăneala ta.

Madeleine reluă liniştită:

— Dragul meu, uiţi întotdeauna jumătate din însărcinările pe care ţi le dau pentru ministru.

Georges bombăni:

— Mă plictiseşte la urma urmei ministrul tău. E un gogoman.

Madeleine răspunse calm:

— Nu e mai mult ministrul meu, decât al tău. Mai folositor îţi este ţie decât mie.

Georges se întoarse puţin spre ea, zâmbind batjocoritor:

— Să avem iertare, mie nu-mi face curte.

Ea rosti rar:

— Nici mie, de altminteri; dar mulţumită lui facem avere.

Georges tăcu; după câteva clipe spuse:

— Dacă aş avea de ales între adoratorii tăi, cred că mai

degrabă la nătărăul acela bătrân de Vaudrec m-aş opri. Ce mai e cu el? Nu l-am mai văzut de o săptămână.

Madeleine răspunse fără să se tulbure:

— E bolnav. Mi-a scris chiar că stă în pat, cu un acces de podagră. Ar trebui să treci pe la el să întrebi ce face. Ştii că ţine mult la tine şi asta i-ar face plăcere.

Georges răspunse:

— Da, mă voi duce negreşit după-masă.

Sfârşise cu îmbrăcatul, şi, cu pălăria pe cap, cercetă să vadă dacă n-a uitat ceva. Negăsind nimic, se apropie de pat şi îşi sărută soţia pe frunte:

— Pe diseară, draga mea; nu mă întorc decât cel mai devreme la şapte.

Şi ieşi.

Domnul Laroche-Mathieu îl aştepta; prânzea în ziua aceea la zece, Consiliul trebuind să se ţină la amiază, înaintea redeschiderii Parlamentului.

De îndată ce se aşezară la masă, doar cu secretarul particular al ministrului, doamna Laroche-Mathieu nevoind să-şi schimbe ora mesei, Du Roy vorbi despre articolul său şi îl schiţă cercetându-şi însemnările mâzgălite pe cărţi de vizită; apoi, după ce sfârşi, întrebă:

— Credeţi că ar fi ceva de schimbat, scumpul meu ministru?

— Foarte puţin, dragul meu prieten. Eşti poate cam prea categoric în chestiunea Marocului. Trebuie să vorbeşti despre expediţie ca şi când ar urma să aibă loc, dar lăsând să se înţeleagă că nu va avea loc şi că dumneata nu crezi câtuşi de puţin în ea. Fă ca publicul să citească printre rânduri că n-avem de gând să ne băgăm în încurcătura asta.

— Foarte bine. Am înţeles şi mă voi face înţeles. Soţia mea m-a însărcinat să vă întreb, în legătură cu asta, dacă generalul Belloncle va fi trimis la Oran. După cele spuse, conchid că nu.

Bărbatul de stat răspunse:

— Nu

Apoi vorbiră despre sesiunea care se deschidea. Şi Laroche-Mathieu începu să peroreze pregătind efectul frazelor pe care avea să le reverse, câteva ceasuri mai târziu, asupra colegilor săi. Gesticula tot timpul cu mâna dreaptă, ridicând în sus când furculiţa, când cuţitul, când o bucăţică de pâine, şi, fără să privească pe nimeni, adresându-se unei adunări nevăzute, îşi revărsa elocinţa siropoasă de băiat frumos şi spilcuit. O mustaţa foarte mică, răsucită, îşi ridica pe buză vârfurile încovrigate a două cozi de scorpion, iar părul uns cu pomadă şi despărţit la mijloc se rotunjea pe tâmple în două colţuri late de fante provincial. Era puţin cam gras şi cam buhăit, deşi încă tânăr; pe burtă, vesta stătea să crape.

Secretarul particular mânca şi bea liniştit, obişnuit fără îndoială cu aceste revărsări de limbuţie; Du Roy însă, căruia gelozia succesului obţinut de Laroche îi rodea inima, gândea: „Mai las-o, nătărăule! Ce imbecili sunt oamenii ăştia politici!”

Şi comparând meritul său cu înfumurarea limbută a acestui ministru, îşi spunea:

— Ehei, dacă aş avea o sută de mii de franci, să-mi pun candidatura la mine, la Rouen, şi să-i înfăşor în aluatul şireteniei lor grosolane pe normanzii mei de treaba, pişicheri şi greoi, ce om de stat aş fi pe lângă puşlamalele astea fără cap!

Domnul Laroche-Mathieu vorbi până la cafea, apoi, băgând de seamă că se făcuse târziu, sună să i se aducă trăsura la scară, şi întinzând mâna ziaristului, spuse:

— Ne-am înţeles, prietene?

— Minunat, scumpul meu ministru, bizuiţi-vă pe mine. Şi neavând nimic de făcut până la ora patru când trebuia să se ducă în rue de Constantinople ca să se întâlnească cu doamna de Marelle – pe care continua s-o vadă regulat, de două ori pe săptămână, lunea şi vinerea – Du Roy o porni agale spre ziar pentru a-şi începe articolul.

Intrând însă la redacţie, i se înmână o telegramă închisă; era de la doamna Walter, care îi scria:

„Trebuie neapărat să-ţi vorbesc astăzi. E foarte, foarte serios. Aşteaptă-mă la ora două în rue de Constantinople. Îţi pot face un mare serviciu.

Prietena ta până la moarte,

Virginie”

Blestemă: „Fir-ar să fie, ce scai!” Şi, fierbând de necaz, plecă numaidecât de la ziar, prea scos din fire ca să mai poată lucra.

De şase săptămâni încerca s-o rupă cu ea, fără a izbuti totuşi să-i obosească dragostea îndârjită.

După ce greşise, doamna Walter avusese un înspăimântător acces de remuscări şi, în trei întâlniri la rând, îşi copleşise amantul cu mustrări şi blesteme. Plictisit de aceste scene şi săturat de femeia aceasta matură şi dramatică, se îndepărtase pur şi simplu de ea, nădăjduind că în felul acesta aventura va lua sfârşit. Atunci însă, doamna Walter se agăţase de el nebuneşte, aruncându-se în dragostea asta cum te arunci în apă cu o piatră de gât. Du Roy se lăsase din nou prins, din slăbiciune, din complezenţă, din consideraţie; şi ea îl încătuşase într-o dragoste neînfrânată şi obositoare, terorizându-l cu tandreţea ei.

Voia să-l vadă în fiecare zi, îl chema neîncetat prin telegrame la întâlniri scurte în colţul străzilor, într-o prăvălie, într-o grădină publică.

Îi repeta atunci în câteva fraze – întotdeauna aceleaşi – că îl iubea ca o nebună şi că era idolul ei, apoi îl părăsea jurându-i că-i fericită că l-a văzut.

Era cu totul altfel decât o visase, încerca să-l cucerească prin graţii de fetiţă, prin copilării caraghioase la vârsta ei. Fiind până atunci absolut cinstită, cu o inimă pură. Închisă oricărui simţământ de dragoste, străină de bucuriile trupeşti, iubirea care o cuprinsese dintr-odată pe femeia aceasta cuminte, a cărei maturitate liniştită părea o toamnă lipsită de soare după o vară friguroasă, fusese

un fel de primăvară veştejită, plină de floricele pipernicite şi de muguri ofiliţi înainte de a se deschide, o ciudată izbucnire de dragoste juvenilă şi târzie, arzătoare şi naivă, alcătuită din neaşteptate avânturi, din mici ţipete de fetişcană de şaisprezece ani, din mângâieri supărătoare, din graţie îmbătrânită fără să fi fost vreodată tânără. Îi scria zece scrisori într-o singură zi, scrisori neroade, smintite, într-un stil ciudat, poetic şi caraghios, înflorit ca al indienilor, plin de nume de animale şi păsări.

De îndată ce erau singuri, îl săruta cu dezmierdări greoaie de ştrengăriţă dolofană, cu ţuguieri caraghioase de buze şi giumbuşlucuri ce făceau să-i salte sub stofa rochiei pieptul prea greu.

Era mai ales scârbit s-o audă spunând: „şoricelul meu”, „căţeluşul meu”, „pisoiul meu”, „giuvaerul meu”, „păsărică mea albastră”, „comoara mea” şi s-o vadă oferindu-se de fiecare dată după o mică comedie de sfiiciune copilărească, de gesturi de teamă pe care ea le socotea drăguţe, şi de mici strâmbături de şcolăriţă coruptă.

Îl întreba: „A cui e gura asta?” Şi când Georges nu-i răspundea îndată „E a mea”, stăruia atât până îl scotea din sărite.

Ar fi trebuit să simtă – i se părea lui – că în dragoste trebuie un tact, o îndemânare, o înţelepciune şi o măsură nespus de mare, că dăruindu-i-se, ea, matură, mamă de copii, femeie de lume, trebuia s-o facă cu gravitate, cu un fel de violenţă stăpânită, aspră, poate chiar cu lacrimi, dar cu lacrimi de Didonă, nu de Julietă.

Ea îi repeta neîncetat: „Ah! cât te iubesc, micuţul meu! Spune-mi, copilaşul meu, tu mă iubeştî tot atât de mult?”

El nu mai putea s-o audă rostind „micuţul meu” sau „copilaşul meu”, fără să nu-i vie poftă să-i spună „bătrânica mea”.

Şi mai spunea: „Ce nebunie am făcut că m-am dat ţie! Dar nu-mi pare rău. E aşa de bine să iubeşti!”

Toate acestea, venind din gura ei, i se păreau lui Georges foarte supărătoare. Ea şoptea: „E aşa de bine să iubeşti!” ca o ingenuă pe scenă.

Şi apoi îl irita stângăcia dezmierdărilor ei. Descoperind pe neaşteptate bucuria simţurilor sub sărutările acestui bărbat frumos care îi aprinsese atât de puternic sângele, punea în dragoste o înfocare stângace şi o sârguinţă plină de seriozitate ce stârneau în el pofta de râs şi îl făceau să se gândească la oamenii care încearcă să înveţe să citească la bătrâneţe.

Şi când ar fi trebuit să-l strivească în braţe, privindu-l arzător cu ochii aceia adânci şi peste măsură de gravi pe care îi au unele femei veştejite, superbe în ultima lor dragoste, când cu gura tăcută şi tremurătoare ar fi trebuit să-l muşte şi să-l zdrobească sub trupul ei greu şi fierbinte, obosit dar nesăţios, ea se ţâţâia ca o ştrengăriţă şi vorbea peltic, ca să fie mai atrăgătoare: „Te iubesc mult, dlagul meu. Te iubesc mult. Dezmiald-o flumos pe nevestica ta!”

Îi venea atunci o poftă nebună să înjure, să-şi ia pălăria şi să plece trântind uşa.

La început se văzură adesea în rue de Constantinople, dar Du Roy, care se temea să nu dea peste ei doamna de Marelle, găsea acum mii de motive ca să scape de aceste întâlniri.

Trebui atunci să se ducă aproape în fiecare zi la ea acasă, când pentru a prânzi, când pentru a cina, unde ea îi strângea mâna pe sub masă, şi îi cerşea sărutări pe după uşi. El însă îşi petrecea vremea mai ales jucându-se cu Suzanne, care îl înveselea cu năzbâtiile ei. În capul acela de păpuşă mocnea o minte ageră şi iscoditoare, surprinzătoare şi vicleană care se fudulea ca o marionetă de bâlci. Îşi bătea joc de toţi şi de toate, cu o ironie muşcătoare. Georges îi ţinea hangul, îi aţâţa pornirile, amândoi înţelegându-se de minune.

Îl chema mereu: „Ascultă, Bel-Ami! Vino încoace, Bel-Ami!”

Atunci el o părăsea numaidecât pe mamă pentru a alerga la fată, care îi şoptea cine ştie ce răutate la ureche, de care râdeau amândoi din toată inima.

Dezgustat de dragostea mamei, ajunsese să resimtă pentru ea o scârbă de neînvins; nu mai putea nici s-o vadă, nici s-o audă, nici să şi-o reamintească fără furie, încetă aşadar să mai meargă la ea acasă, să-i mai răspundă la scrisori şi să se mai înduplece la chemările ei.

Ea înţelese, în sfârşit, că nu o mai iubea, şi suferi îngrozitor. Dar se înverşună; îl pândi, îl urmări, îl aşteptă într-un cupeu cu perdelele lăsate la intrarea ziarului, la poarta casei, pe străzile unde nădăjduia că va trece.

Lui Du Roy îi venea s-o înjure, s-o bată şi să-i spună verde în faţă: „Gata! Ajunge! m-am săturat; mă plictiseşti.” Dar păstra totuşi o oarecare măsură din pricina situaţiei lui la *Vie Française;* şi căuta prin multă răceală, printr-o asprime învăluită în respect şi uneori chiar prin vorbe grele s-o facă să înţeleagă că legătura dintre ei trebuia să ia sfârşit.

Ea se încăpăţâna mai ales să umble eu şiretlicuri ca să-l atragă în rue de Constantinople, şi el tremura de teamă ca nu cumva cele două femei să se întâlnească într-o zi, faţă în faţă, în uşă.

Dimpotrivă, dragostea lui pentru doamna de Marelle crescuse în timpul verii. O numea „piciul” lui, şi, hotărât lucru, o plăcea. Firile lor se asemănau; fără îndoială, amândoi făceau parte din tagma zvânturată a boemilor, a boemilor moderni, care, fără să le treacă prin minte, se aseamănă foarte mult cu haimanalele de drumul mare.

Petrecuseră o vară de dragoste fermecătoare, o vară de studenţi care benchetuiesc, fugind din Paris ca să se ducă să prânzească sau să cineze la Argenteuil, la Bougival, la Maisons, la Poissy, petrecând ceasuri întregi într-o luntre, să culeagă flori de-a lungul malurilor. Clotilde adora peştii de Sena, prăjiţi, saramura cu mujdei şi plachia de peşte, umbrarele cârciumilor şi strigătele luntraşilor.

Lui îi plăcea să plece cu ea pe o zi senină, pe platforma trenurilor care mergeau în împrejurimi, şi să străbată, fâcând şotii, câmpia urâtă din jurul Parisului pe care se înalţă monstruoase vile burgheze.

Şi, când era nevoit să se întoarcă pentru a cina la doamna Walter, o ura pe bătrâna amantă înverşunată, amintindu-şi de cea tânără de care se despărţise şi care îi culesese floarea dorinţei şi îi ostoise avântul, pe malul apei, în ierburi.

Credea că în sfârşit scăpase de doamna Walter, căreia îi mărturisise fără înconjur, aproape brutal, hotărârea sa de a o rupe cu ea, când primi la ziar telegrama prin care îl chema la ora două în rue de Constantinople.

Recitea telegrama mergând:

„Trebuie neapărat să-ţi vorbesc astăzi. E foarte, foarte serios. Aşteaptă-mă la ora două în rue de Constantinople. Îţi pot face un mare serviciu.

Prietena ta până la moarte,

Virginie”

Gândea: „Ce-o mai fi vrând iar de la mine bufniţa asta bătrână? Pun rămăşag că n-are nimic să-mi spună, îmi va repeta că mă iubeşte la nebunie. Totuşi, trebuie să văd, fie ce-o fi. Vorbeşte de un lucru foarte serios, şi de un mare serviciu; poate e adevărat. Şi Clotilde vine la patru. Trebuie să-i fac vânt celei dintâi cel mai târziu la trei. Drace! Numai de nu s-ar întâlni. Păcătoase mai sunt şi femeile astea!”

Şi îşi spuse că soţia lui era într-adevăr singura care nu-l hărţuia niciodată. Ea îşi vedea de viaţa ei şi părea că îl iubeşte mult, dar numai în orele hărăzite pentru dragoste, fiindcă nu îngăduia să fie tulburată rânduiala îndeletnicirilor obişnuite ale vieţii.

Se îndrepta agale spre locuinţa lui de întâlniri, întărâtându-se singur împotriva patroanei.

„Ah, ce primire am să-i mai fac, dacă n-o avea să-mi

spună nimic! Franţuzeasca lui Cambronne ar fi academică pe lângă a mea. Mai întâi am să declar că n-am să-i mai calc pragul.”

Şi intră s-o aştepte.

Ea sosi aproape numaidecât şi cum îl zări, exclamă:

— Ah! ai primit telegrama mea! Ce noroc!

Georges îşi luase o atitudine răutăcioasă:

— Pe naiba, am găsit-o la ziar tocmai în clipa când mă pregăteam să plec la Cameră. Ce mai vrei de la mine?

Ea îşi ridicase vălul ca să-l sărute şi se apropie cu un aer sfios şi supus de căţeluşă bătută adesea.

— Ce crud eşti cu mine... Ce aspru îmi vorbeşti... Ce ţi-am făcut? Nu-ţi închipui cât mă chinuieşti.

El mormăi:

— Sper că n-ai de gând să începi iar!

În picioare, lângă el, doamna Walter aştepta un zâmbet, o mişcare pentru a i se arunca în braţe.

Şopti:

— Nu trebuia să ţii să fiu a ta, ca să te porţi aşa cu mine; trebuia să mă fi lăsat în pace, fericită cum eram. Îţi aduci aminte ce-mi spuneai în biserică şi cum m-ai făcut să intru cu de-a sila în casa asta? Şi acum, iată cum îmi vorbeşti! Doamne! Dumnezeule!... cât mă chinuieşti!

El bătu din picior şi spuse cu furie:

— Ascultă, ştii ce? M-am săturat! Nu te mai pot vedea un minut fără să aud cântecul ăsta. Parcă te-aş fi avut la doisprezece ani, nevinovată ca un înger. Nu, draga mea, să precizăm faptele: n-a fost o ademenire de minoră. Mi te-ai dat în plină maturitate a minţii. Îţi mulţumesc, îţi sunt nemărginit de recunoscător, dar nu sunt ţinut să rămân legat de fusta ta până la moarte. Tu ai bărbat, eu nevastă. Nu suntem liberi niciunul nici celălalt. Ne-am făcut o toană; acum, gata; nu te cunosc, nu mă cunoşti.

— Ah! ce mojic eşti! ce grosolan, ce nemernic! Nu! nu mai eram o fată, dar nu iubisem niciodată, nu greşisem niciodată... spuse ea.

El îi tăie vorba:

— Ştiu, mi-ai mai spus-o de o sută de ori. Dar ai doi copii... aşadar nu te-am dezvirginat eu...

Ea se dădu înapoi:

— Ah! Georges, ce mârşăvie!...

Şi ducându-şi mâinile la piept, începu să se înăbuşe de suspine.

Când văzu că-i dau lacrimile, Du Roy îşi luă pălăria de pe colţul căminului:

— Aşa! ai de gând să plângi! Atunci, bună ziua. Pentru asta mă chemaseşi?

Ea făcu un pas ca să-i taie drumul şi scoţând repede o batistă din buzunar îşi şterse ochii cu o mişcare bruscă. Sub sforţarea voinţei, glasul îi căpătă forţă, şi, gâtuită de durere, spuse:

— Nu... venisem să... să-ţi dau o veste... o ştire politică... să-ţi dau putinţa să câştigi cincizeci de mii de franci... sau chiar mai mult... dacă vrei.

Îmblânzit dintr-odată, Du Roy întrebă:

— Cum asta? Ce vrei să spui?

— Ieri seară am surprins o discuţie între soţul meu şi Laroche. De altfel, nici nu se ascundeau prea mult de mine. Dar Walter îl sfătuia pe ministru să nu-ţi spună secretul, pentru că l-ai dezvălui.

Du Roy îşi pusese pălăria pe un scaun. Aştepta plin de luare-aminte.

— Atunci ce este?

— Au să pună mâna pe Maroc!

— Aidade! Am prânzit cu Laroche care mi-a dictat aproape cuvânt cu cuvânt ce are de gând să facă guvernul.

— Nu, dragul meu. Te-au tras pe sfoară fiindcă se tem să nu se afle ce au pus la cale.

— Stai jos, spuse Georges.

Şi se aşeză şi el într-un fotoliu. Atunci doamna Walter trase un scăunel şi se ghemui pe el între genunchii lui Du Roy. Apoi reluă cu o voce mângâietoare:

— Cum mă gândesc mereu la tine, bag acum de seamă

la tot ce se şopteşte în jurul meu.

Şi începu să-i spună încet cum, de câtăva vreme, ghicise că pregăteau ceva fără ştirea lui, că îl foloseau temându-se însă de ajutorul lui.

Şi spunea:

— Ştii, când iubeşti, devii şireată.

În sfârşit, în ajun, înţelesese. Era o mare afacere, o foarte mare afacere pregătită în umbră. Acum zâmbea mulţumită de îndemânarea ei; se înflăcăra vorbind ca o soţie de financiar obişnuită să vadă urzindu-se loviturile de bursă, mişcarea valorilor, scăderile şi creşterile neaşteptate ce sărăcesc în două ceasuri de speculă mii de burghezi, de rentieri modeşti care şi-au investit banii puşi de o parte în nişte afaceri garantate de numele unor oameni politici sau de bancă, preţuiţi, respectaţi.

Spunea într-una:

— Ah! e o lovitură dibace. O lovitură mare. De altminteri, Walter a condus totul şi el se pricepe. E într-adevăr de prima mână.

Pe Georges pregătirile acestea îl făceau să-şi piardă răbdarea.

— Haide, spune repede.

— Ei bine, iată. Expediţia la Tanger era hotărâtă între ei din ziua în care Laroche a venit la Afacerile Străine; şi încetul cu încetul, au răscumpărat tot împrumutul marocan care scăzuse la şaizeci şi patru sau şaizeci şi cinci de franci. L-au răscumpărat cu foarte multă îndemânare, prin mijlocirea unor agenţi îndoielnici, necinstiţi, care nu inspirau nicio încredere. I-au păcălit chiar pe Rotschilzii care se mirau văzând că se cer mereu titluri marocane. Li s-a răspuns, numindu-li-se mijlocitorii toţi pătaţi, toţi stând prost cu afacerile. Asta a liniştit marea bancă. Şi acum se va face expediţia şi de îndată ce vom fi acolo, statul francez va garanta datoria. Prietenii noştri vor câştiga dintr-asta cincizeci, şaizeci de milioane. Înţelegi care-i afacerea? Înţelegi de asemenea cât de teamă le este de toată lumea, teamă de cel mai mic

cuvânt, care s-ar afla?

Îşi sprijinise capul de vesta lui şi, cu braţele aşezate pe picioarele lui, se strângea, se lipea de el, simţind foarte lămurit că acum îi trezise interesul şi era gata să facă orice pentru o mângâiere, pentru un zâmbet.

Georges întrebă:

— Eşti sigură?

— O! Te cred! răspunse ea convinsă.

Georges declară:

— E într-adevăr o lovitură grozavă. Cât despre scârnăvia de Laroche, are să-mi cadă el o dată în mână. Ah! nemernicul! Să bage de seamă!... Să bage de seamă... O să-l jupoi de pielea de ministru...

Apoi începu să se gândească din nou şi murmură:

— Oricum nu trebuie să scap ocazia asta.

— Mai poţi cumpăra titluri de împrumut, spuse ea. Nu s-au urcat decât la şaptezeci şi doi de franci.

Du Roy reluă:

— Da, dar n-am bani gheaţă.

Doamna Walter ridică ochii spre el, nişte ochi rugători:

— M-am gândit şi eu la asta, puişorule, şi dacă ai fi foarte, foarte drăguţ, dacă ai ţine puţin la mine, m-ai lăsa să te împrumut.

El răspunse scurt, aproape tăios:

— A! nu!

Ea şopti cu glas rugător:

— Ascultă, e un lucru pe care l-ai putea face, fără să împrumuţi bani. Voiam să-mi cumpăr de zece mii de franci titluri din împrumutul ăsta, pentru a-mi face un mic fond al meu. Ei bine, voi cumpăra de douăzeci de mii! Te iau părtaş pe jumătate. Îţi dai seama că n-am să-i restitui lui Walter banii aceştia. Aşadar, pentru moment nu e nimic de plătit. Dacă izbuteşte afacerea, câştigi şaptezecî de mii de franci. Dacă nu izbuteşte, îmi vei fi dator zece mii de franci pe care mi-i vei plăti când vei putea.

Georges mai spuse o dată:

— Nu, nu-mi plac deloc combinaţiile astea.

Atunci doamna Walter argumentă pentru a-l hotărî, îi dovedi că de fapt se împrumuta pe onoare cu zece mii de franci, că putea să piardă, că ea nu-i dădea nimic de vreme ce plăţile erau făcute de Banca Walter.

În afară de asta îi mai demonstră că el fusese cel care dusese toată campania din *Vie Française,* întreaga campanie politică ce făcea cu putinţă această afacere, că ar fi un prost să nu se folosească de ea.

El tot mai şovăia încă. Ea adăugă:

— Dar gândeşte-te că în fond Walter e cel care îţi împrumută aceşti zece mii de franci şi că tu i-ai făcut servicii care valorează cu mult mai mult.

— Ei bine, fie, spuse el. Merg la parte cu tine. Dacă pierdem, îţi voi da înapoi zece mii de franci.

Ea se arătă atât de mulţumită, încât se sculă în picioare, îi cuprinse capul între palme şi începu să-l sărute cu lăcomie.

La început Georges nu se feri deloc, dar cum ea prindea curaj, îmbrăţişându-l şi înăbuşindu-l cu dezmierdările, se gândi că în curând avea să vină cealaltă şi dacă s-ar îndupleca, ar pierde vreme şi ar lăsa în braţele celei bătrâne o înflăcărare pe care era mai bine s-o păstreze pentru cea tânără.

Atunci o dădu blând la o parte:

— Haide, fii cuminte, spuse el.

Doamna Walter îl privi cu ochi deznădăjduiţi:

— O! Georges. Nici să te sărut nu mai am dreptul.

El răspunse:

— Nu, azi nu. Mă doare puţin capul şi asta îmi face rău.

Atunci, ascultătoare, se aşeză la loc între genunchii lui şi întrebă:

— Vrei să vii să cinezi mâine la mine? Mi-ar face atâta plăcere!

El şovăi, dar nu îndrăzni s-o refuze:

— Cum nu, fără îndoială.

— Îţi mulţumesc, dragul meu.

Îşi freca încet obrazul pe pieptul lui, cu o mişcare

mângâietoare şi regulată, şi un fir lung din părul ei negru i se agăţă de vestă. Băgă de seamă şi un gând smintit îi străbătu mintea, unul din gândurile acelea superstiţioase care alcătuiesc adesea toată judecata femeilor. Se apucă să înfăşoare pe nesimţite firul acela de păr în jurul unui nasture. Apoi legă un altul de nasturele următor, şi încă unul de cel de deasupra. Înfăşura de fiecare nasture câte unul.

În curând, ridicându-se, Georgea avea să le smulgă. Îi va pricinui o durere, ce fericire! Şi fără să ştie, el va lua ceva din ea, va lua o mică şuviţă din părul ei din care nu-i ceruse niciodată. Era un lanţ prin care îl lega, un lanţ tainic, nevăzut! un talisman pe care i-l lăsa. Fără să vrea, se va gândi la ea, o va visa, o va iubi ceva mai mult a doua zi.

— Trebuie să te las. Sunt aşteptat la Cameră către sfârşitul şedinţei, spuse Georges pe neaşteptate. Azi nu pot lipsi.

Doamna Walter suspină:

— Ah! aşa curând. Apoi, resemnată, adăugă: Du-te, dragul meu, dar vino mâine la masă.

Şi brusc se dădu la o parte. Simţi în creştet o durere scurtă şi ascuţită ca şi cum i-ar fi fost înţepată pielea cu ace. Inima îi bătea; era fericită că suferise din pricina lui.

— La revedere! spuse ea.

Du Roy o luă în braţe cu un zâmbet compătimitor şi îi sărută cu răceală ochii.

Dar ea, înnebunită de această atingere, şopti încă o dată:

— Aşa curând! Şi privirea ei rugătoare arătă spre odaia de culcare a cărei uşă era deschisă.

Georges o depărtă de el, apoi, cu un ton grăbit, spuse:

— Gata, am plecat, o să întârzii.

Atunci doamna Walter îi întinse buzele pe care Georges abia le atinse în treacăt, şi, dându-i umbrela pe care şi-o uita acolo, reluă:

— Haide, haide, să ne grăbim; e trecut de trei.

Doamna Walter ieşi înaintea lui; repeta:

— Mâine la şapte.

— Mâine la şapte, răspunse el.

Se despărţiră. Ea o coti la dreapta, iar el la stânga.

Du Roy ieşi în bulevard. Apoi, o apucă pe bulevardul Malesherbes, plimbându-se agale. Trecând prin faţa unui cofetar, zări într-o cupă de cristal castane zaharisite şi îşi spuse: „Am să iau o jumătate de kilogram pentru Clotilde”, şi cumpără un cornet din fructele acelea zaharisite care îi plăceau la nebunie doamnei de Marelle.

La ora patru era înapoi ca s-o aştepte.

Ea sosi puţin în întârziere din pricina domnului de Marelle care se întorsese pentru opt zile.

— Poţi veni să cinezi la noi mâine seară? întrebă ea, ar fi încântat să te vadă.

— Nu, sunt invitat la patron. Avem o mulţime de probleme politice şi financiare care ne iau toată vremea.

Doamna de Marelle îşi scoase pălăria şi îşi desfăcea acum corsajul care o strângea prea tare.

Du Roy arătă cornetul de pe cămin:

— Ţi-am adus castane zaharisite.

Clotilde bătu din palme:

— Ce bine! Eşti foarte drăguţ.

Le luă, gustă una şi spuse convinsă:

— Sunt foarte gustoase. Presimt că n-are să rămână niciuna.

Apoi, privindu-l pe Georges cu veselie, adăugă:

— Îmi încurajezi aşadar toate viciile?

Mânca încet castanele şi-şi arunca mereu privirile în fundul cornetului, să vadă dacă a mai rămas ceva.

— Ştii ce, aşază-te în fotoliu, iar eu am să mă ghemuiesc între genunchii tăi ca să-mi ronţăi zaharicalele, spuse ea. O să stau foarte bine aşa.

Georges zâmbi, se aşeză şi o prinse în furca picioarelor cum o ţinuse adineori pe doamna Walter.

Clotilde ridică spre el capul şi vorbi cu gura plină:

— Ştii, dragul meu, te-am visat; am visat că făceam o

călătorie lungă amândoi, pe o cămilă. Avea două cocoaşe – amândoi călăream pe câte una, şi străbăteam deşertul. Luasem cu noi ceva de mâncare într-o hârtie şi vin într-o sticlă şi ciuguleam din gustare stând fiecare pe cocoaşa lui. Dar eram plictisită că nu puteam să facem altceva; eram prea departe unul de altul şi eu voiam să cobor.

Georges răspunse:

— Şi eu voiam să cobor.

Râdea, făcând haz de poveste, îi dădea ghes să spună prostii, să pălăvrăgească, să povestească toate copilăriile, toate neroziile pline de duioşie pe care şi le spun îndrăgostiţii. Ştrengăriile astea, pe care le găsea încântătoare în gura doamnei de Marelle, l-ar fi scos din sărite dacă i le-ar fi spus doamna Walter.

Şi Clotilde îi zicea: „Dragul meu, micuţul meu, pisoiul meu”. Acum, cuvintele acestea i se păreau dulci şi mângâietoare. Adineaori, spuse de cealaltă, îl înfuriau şi îl dezgustau. Căci vorbele de dragoste care sunt mereu aceleaşi prind totdeauna gustul buzelor care le rostesc.

Dar în timp ce făceau haz de nebuniile acestea, se gândea la cei şaptezeci de mii de franci pe care avea să-i câştige, şi, pe neaşteptate, opri sporovăială prietenei sale atingând-o cu degetul pe cap:

— Ascultă, pisicuţo, am să-ţi dau un comision pentru bărbatul tău. Spune-i, din partea mea, să cumpere mâine de zece mii de franci titluri ale împrumutului marocan, care este cotat la şaptezeci şi doi; şi îi făgăduiesc un câştig între şaizeci şi optzeci de mii de franci, în mai puţin de trei luni. Sfătuieşte-l să păstreze tăcerea cea mai desăvârşită. Spune-i din partea mea că expediţia la Tanger e hotărâtă şi că statul francez va garanta datoria marocană. Dar nu te da de gol faţă de alţii. E un secret de stat.

Clotilde îl asculta serioasă. Şopti:

— Îţi mulţumesc. Am să-l înştiinţez pe soţul meu chiar astă-seară. Te poţi bizui pe el; n-o să spună nimănui nimic. E un om în care te poţi încrede. N-avea nicio

teamă.

Isprăvise însă toate castanele. Cocoloşi cornetul în mâini, îl aruncă în cămin, apoi spuse:

— Hai să ne culcăm. Şi, fără să se ridice, începu să-4 descheie vesta.

Deodată se opri şi, trăgând cu două degete de un fir lung de păr, agăţat într-o cheutoare, începu să râdă:

— Ia te uită. Ai luat cu tine un fir de păr de-al nevestei. Ce soţ credincios!

Apoi redevenind serioasă, cercetă îndelung firul pe care îl găsise şi şopti:

— Nu-i de la ea, e castaniu-închis.

Georges zâmbi:

— E, pesemne, de la jupânească.

Ea cerceta însă vesta cu atenţia unui poliţist şi culese un al doilea fir înfăşurat în jurul unui nasture; zări apoi un al treilea, şi, palidă, tremurând, izbucni:

— Ah! ai făcut dragoste cu o femeie care ţi-a legat fire de păr de toţi nasturii.

El se arăta mirat, bâiguia:

— Da’ de unde. Eşti nebună...

Deodată îşi aminti, înţelese, la început se tulbură, apoi tăgădui râzând, nu tocmai supărat la urma urmei că era bănuit de aventuri.

Ea căuta mai departe şi mereu găsea fire de păr, pe care le desfăcea cu un gest grăbit şi le arunca pe covor.

Înţelesese cu instinctul ei de femeie şi bolborosea, mânioasă, turbând de necaz şi gata să plângă:

— Asta te iubeşte... şi a vrut să te facă să iei cu tine ceva din ea... Ah! Ce trădător eşti...

Pe neaşteptate scoase un ţipăt ascuţit de bucurie răutăcioasă:

— A!... e bătrână... uite un fir alb... Ah! te dai la bătrâne acum... Te plătesc?... spune... te plătesc?... Ah! ai ajuns să-ţi placă femeile bătrâne... Atunci nu mai ai nevoie de mine... păstreaz-o pe cealaltă...

Se sculă, alergă la bluza aruncată pe un scaun şi o

îmbrăcă repede.

Du Roy încercă s-o oprească, ruşinat şi bâiguind:

— Ba nu... Clo... eşti caraghioasă... nu ştiu ce este... ascultă... stai... haide... stai...

Clotilde repeta:

— Păstrează-ţi baba... păstreaz-o... fă-ţi un inel din părul ei... din părul ei alb... Pentru asta îţi ajunge cât are...

Cu mişcări sprintene şi iuţi se îmbrăcase, se pieptănase şi îşi pusese la loc vălul; şi cum Du Roy încerca s-o prindă în braţe, îi trase din zbor o palmă peste obraz. Apoi, înainte ca el să-şi fi venit în fire, deschise uşa şi fugi.

Rămas singur, îl cuprinse o furie turbată împotriva gloabei aceleia bătrâne din pricina căreia i se trăgea necazul. Ah! avea s-o trimită la plimbare pe cucoana asta, de n-o să se vadă.

Îşi clăti cu apă obrazul roşu, apoi plecă la rândul său gândindu-se să se răzbune. De data asta nu va mai ierta. O! nu.

Merse până în bulevard şi, plimbându-se agale, se opri în faţa unui giuvaergiu să se uite la un ceas pe care şi-l dorea de mult, şi care costa o mie opt sute de franci.

Deodată îşi spuse cu un fior de bucurie: „Dacă câştig cei şaptezeci de mii de franci, îmi voi putea face pofta”. Şi începu să viseze la toate câte le-ar face cu cei şaptezeci de mii de franci.

Mai întâi s-ar face deputat. Apoi şi-ar cumpăra ceasornicul, apoi ar juca la bursă, şi apoi... şi apoi...

Nu voia să meargă la ziar, preferând să stea de vorbă cu Madeleine înainte de a da ochii cu Walter şi de a-şi scrie articolul; şi o porni spre casă.

Ajuns în strada Druot se opri brusc; uitase să treacă pe la contele de Vaudrec, care locuia în Chaussée-d’Antin, pentru a-l întreba de sănătate. Se întoarse deci, mergând tot alene într-o visare plină de fericire, gândindu-se la mii de lucruri bune, plăcute, la avuţia apropiată şi de asemenea la puşlamaua de Laroche şi la baborniţa aia de

patroană. Nu-l îngrijora deloc supărarea doamnei de Marelle ştiind bine că ierta uşor.

Când îl întrebă pe portarul casei în care locuia contele de Vaudrec:

— Cum îi mai e domnului de Vaudrec? Mi s-a spus că a fost bolnav în ultimele zile.

Omul răspunse:

— Domnul conte se simte foarte rău, domnule. Se crede că nu va apuca ziua de mâine; podagra i s-a urcat la inimă.

Du Roy se sperie atât că nu mai ştiu ce să facă. Vaudrec pe moarte! Gânduri nedesluşite îi treceau prin minte, numeroase, tulburătoare, gânduri pe care nu îndrăznea să şi le mărturisească nici lui.

Bolborosi:

— Mulţumesc... am să mai viu... – fără să-şi dea seama ce spune.

Apoi sări într-o birjă şi se duse acasă.

Madeleine se întorsese. Pătrunse în odaia ei gâfâind şi îi spuse fără niciun ocol:

— Nu ştii? Vaudrec e pe moarte!

Madeleine era aşezată şi citea o scrisoare. Ridică ochii şi spuse de trei ori în şir

— Cum? Ce spui?... ce spui?... ce spui?...

— Spun că Vaudrec e pe moarte dintr-un atac de podagră care i-a prins inima. Apoi adăugă: Ce ai de gând să faci?

Madeleine se sculase în picioare, pământie, cu obrajii zbătându-i-se de un tremur nervos; apoi începu să plângă îngrozitor, ascunzându-şi faţa în mâini. Stătea în picioare, cutremurată de hohote de plâns, sfâşiată de durere.

Dar brusc se stăpâni şi, ştergându-şi ochii, spuse:

— Mă... mă duc acolo... nu te îngriji de mine... nu ştiu la ce oră mă voi întoarce... nu mă aştepta...

Georges răspunse:

— Foarte bine. Du-te.

Îşi strânseră mâna şi ea plecă aşa de grăbită că uită să-

şi ia mănuşile.

După ce luă masa singur, Georges se apucă să-şi scrie articolul. Îl făcu întocmai după cum spusese ministrul, dând să înţeleagă cititorilor că expediţia din Maroc nu se va face. Duse apoi articolul la ziar, stătu de vorbă câteva clipe cu patronul şi o porni înapoi fumând, cu inima uşoară, fără să înţeleagă de ce.

Soţia sa nu se întorsese. Se culcă şi adormi.

Madeleine veni pe la miezul nopţii. Trezit pe neaşteptate, Georges se ridică în capul oaselor.

Întrebă:

— Ei, ce e?

Nu o văzuse niciodată atât de palidă şi de tulburată; Madeleine şopti:

— A murit.

— Ah! Şi... nu ţi-a spus nimic?

— Nimic. Îşi pierduse cunoştinţa când am sosit.

Georges rămase pe gânduri. Pe buze îi veneau întrebări pe care nu îndrăznea să le pună.

— Culcă-te, spuse el.

Madeleine se dezbrăcă repede şi se strecură lângă el în pat.

Georges reluă:

— Avea rude în jurul său, pe patul de moarte?

— Numai un nepot.

— Ah! Şi se vedea des cu nepotul acesta?

— Niciodată. Nu se mai văzuseră de zece ani.

— Alte rude are?

— Nu... Nu cred.

— Atunci... nepotul o să-l moştenească?

— Nu ştiu.

— Era foarte bogat Vaudrec?

— Da, foarte bogat.

— Nu ştii cam cât avea?

— Nu, nu tocmai. Unul sau două milioane, poate.

Georges nu mai spuse nimic; Madeleine suflă în lumânare. Şi rămaseră întinşi unul lângă altul, treji şi

tăcuţi, duşi pe gânduri.

El îşi pierduse somnul. Cei şaptezeci de mii de franci făgăduiţi de doamna Walter i se păreau acum o nimica toată. Deodată i se păru că Madeleine plânge. Ca să se asigure, o întrebă:

— Dormi?

— Nu.

Avea vocea plină de lacrimi şi tremurătoare. Georges reluă:

— Am uitat să-ţi spun azi după-amiază că ministrul tău ne-a tras chiulul.

— Cum asta?

Şi Du Roy îi povesti de-a fir-a-păr, cu toate amănuntele, afacerea pusă la cale de Laroche şi Walter.

După ce isprăvi, Madeleine întrebă:

— Cum ai aflat asta?

Georges răspunse:

— Îmi vei îngădui să nu spun. Tu ai mijloacele tale de a afla ştiri, pe care eu nu caut să le pătrund, şi eu le am pe ale mele şi nu vreau să mi le divulg. Oricum, răspund de adevărul ştirilor mele.

Atunci Madeleine şopti:

— Da, este cu putinţă... Bănuiam eu că puseseră ceva la cale fără noi.

Georges însă de care nu se mai lipea somnul, se apropiase de soţia lui, şi încet, îi sărută urechea. Ea îl împinse la o parte enervată:

— Te rog, lasă-mă în pace, ştii! Nu-mi arde de joacă.

El se întoarse resemnat cu faţa la perete şi, după ce închise ochii, izbuti în cele din urmă să adoarmă.

VI

BISERICA ERA ÎNDOLIATA ŞI, PE PORtal, un mare blazon cu o coroană deasupra vestea trecătorilor că murise un nobil.

Slujba luase sfârşit; cei de faţă plecau încet, defilând prin faţa sicriului şi a nepotului contelui de Vaudrec, care strângea mâinile ce i se întindeau şi răspundea la saluturi.

După ce Georges Du Roy şi soţia sa ieşiră, o porniră, alături, spre casă. Tăceau, cufundaţi în gânduri.

În sfârşit, Georges rosti, ca şi cum şi-ar fi vorbit lui însuşi:

— Era într-adevăr uimitor.

Madeleine întrebă:

— Ce anume, dragul meu?

— Ca Vaudrec să nu ne fi lăsat nimic!

Ea se îmbujoră brusc, ca şi cum un văl trandafiriu s-ar fi aştemut dintr-odată pe pielea ei albă, urcând de la gât spre obraji:

— De ce să ne fi lăsat ceva? Nu avea niciun motiv s-o facă! Apoi, după câteva clipe de tăcere, reluă: Există poate un testament la un notar. Nu avem de unde să ştim.

El rămase o clipă pe gânduri apoi spuse:

— Da, aşa pare să fie, pentru că, oricum, era cel mai bun prieten al nostru, al amândurora. Cina de două ori pe săptămână la noi şi venea să ne vadă la orice oră. Era ca la el acasă în casa noastră, absolut ca la el acasă. Te iubea ca un tată şi nu avea familie, nu avea copii, nu avea nici fraţi, nici surori, nimic alt decât un nepot, un

nepot îndepărtat. Da, trebuie să fie undeva un testament. Nu că aş ţine să-mi fi lăsat cine ştie ce; ar fi destul o amintire pentru a dovedi că s-a gândât la noi, că ne iubea, că îşi dădea seama de dragostea ce i-o purtam. Oricum, ne datora un semn de prietenie.

Cu un aer gânditor şi nepăsător, Madeleine spuse:

— E într-adevăr cu putinţă să existe un testament. Pe când intrau în casă, feciorul îi înmână lui Madeleine o scrisoare.

Ea o deschise şi o întinse apoi soţului său.

„Biroul d-lui Lamaneur
Notar
17, rue des Vosges

Am onoarea a vă ruga să binevoiţi a trece pe la biroul meu, între orele două şi patru, marţi, miercuri sau joi, pentru o chestiune care vă priveşte.

Primiţi etc,

Lamaneur.”

Georges se înroşi la rândul său:

— Asta trebuie să fie. Dar e ciudat că te cheamă pe tine şi nu pe mine care sunt, după lege, şeful familiei.

La început Madeleine nu răspunse nimic, apoi, după o scurtă chibzuire, spuse:

— Vrei să mergem imediat după ce mâncăm?

— Da, sigur că da.

După ce isprăviră masa, o porniră spre notar. Când intrară în biroul de notariat al domnului Lamaneur, primul secretar se ridică cu o vădită dorinţă de a-i servi şi îi introduse la patronul său.

Notarul era un omuleţ rotund, rotund de oriunde l-ai fi privit. Capul semăna cu o bilă ţintuită peste o altă bilă, purtată de două picioare aşa de mici şi aşa de scurte că aproape semănau şi ele cu nişte bile.

Îi salută, le făcu semn să ia loc pe scaune şi spuse

întorcându-se spre Madeleine:

— Doamnă, v-am chemat spre a vă aduce la cunoştinţă testamentul contelui de Vaudrec, care se referă la dumneavoastră.

Georges murmură fără să vrea:

— Bănuisem eu.

Notarul adăugă:

— Voi da citire acestui act, foarte scurt de altminteri.

Alese o hârtie dintr-o mapă din faţa lui şi citi:

„Subsemnatul Paul-Emile-Cyprien-Gontran, conte de Vaudrec, sănătos la trup şi la minte, îmi arăt aici ultima mea voinţă.

Moartea putându-ne secera oricând, vreau să iau, ca prevedere împotriva loviturilor ei, măsura de a-mi scrie testamentul, care va fi depus la domnul Lamaneur.

Neavând moştenitori direcţi, las toată averea mea, alcătuită din efecte de bursă în valoare de şase sute de mii de franci şi din bunuri imobiliare în valoare cam de cinci sute de mii de franci doamnei Claire-Madeleine Du Roy, fără nicio sarcină sau condiţiune. O *rog să primească această danie din partea unui prieten mort, ca dovadă a unui simţământ adânc, devotat şi respectuos.”*

Notarul adăugă:

— Asta e tot. Acest act este datat din august trecut şi a înlocuit un document de acelaşi fel, făcut acum doi ani pe numele doamnei Claire-Madeleine Forestier. Am acest prim testament, care ar putea dovedi – în cazul când familia s-ar opune – că voinţa contelui de Vaudrec a fost mereu aceeaşi.

Madeleine, foarte palidă, îşi privea vârful pantofilor. Georges, nervos, îşi răsucea între degete vârful mustăţii.

După o clipă de tăcere, notarul reluă:

— E de la sine înţeles, domnule Du Roy, că doamna nu poate primi acest legat fără consimţământul dumneavoastră.

Du Roy se ridică şi rosti pe un ton tăios:

— Cer timpul trebuincios să mă gândesc.

Notarul, care zâmbea, făcu o plecăciune şi cu un glas binevoitor spuse:

— Înţeleg scrupulul care vă face să şovăiţi. Trebuie să adaug că nepotul contelui de Vaudrec, care a luat cunoştinţă chiar în dimineaţa aceasta de ultimele dorinţi ale unchiului său, se declară gata să le respecte dacă i se oferă suma de o sută de mii de franci. După mine, testamentul nu poate fi atacat, dar un proces ar face vâlvă şi cred că e mai bine să evitaţi lucrul acesta. Lumea judecă adesea cu rea-voinţă. Oricum mi-aţi putea face cunoscut răspunsul dumneavoastră asupra tuturor acestor probleme până sâmbătă?

Georges se înclină:

— Da, domnule. Apoi salută cu politeţe, făcu loc soţiei sale, care rămăsese mută, să treacă înainte, şi ieşi cu o înfăţişare atât de aspră încât notarul încetase de a mai zâmbi.

Cum ajunseră acasă, Du Roy închise brusc uşa şi, aruncându-şi pălăria pe pat, strigă:

— Ai fost amanta lui Vaudrec?

Madeleine, care îşi scotea vălul de pe obraz, se întoarse tresărind:

— Eu? Ah!

— Da, tu. Nu-ţi laşi toată averea unei femei fără să...

Ea începuse să tremure şi nu izbutea să scoată acele cu care îşi prinsese vălul.

După o clipă de gândire, bolborosi, cu vocea plină de tulburare:

— Dar... dar... eşti nebun... eşti... eşti... Tu însuţi... mai adineaori... nu nădăjduiai... că îţi va lăsa ceva?

În picioare, aproape de ea, Georges îi cerceta faţa ca un judecător care caută să surprindă cele mai mici slăbiciuni ale unui învinuit. Rosti, apăsând pe fiecare cuvânt:

— Da... îmi putea lăsa ceva mie... mie, bărbatul tău...

mie, prietenul lui... înţelegi... dar nu ţie... ţie, prietena lui... ţie, soţia mea. Deosebirea e capitală şi esenţială, din punctul de vedere al bunei-cuviinţe... şi al părerii lumii.

La rândul ei, Madeleine îl privea ţintă în albul ochilor, într-un fel adânc şi ciudat, ca pentru a citi acolo ceva, ca pentru a descoperi acel necunoscut al fiinţei omeneşti pe care nu-l poţi pătrunde niciodată şi pe care abia îl poţi întrezări într-o fulgerare, în acele clipe de delăsare, sau de uitare de sine, sau de nebăgare de seamă ce sunt ca nişte porţi lăsate întredeschise spre străfundurile tainice ale sufletului. Şi rosti încet:

— Mi se pare totuşi că da... că ar fi părut cel puţin tot atât de ciudat o danie de o atare însemnătate, din partea lui... ţie.

— De ce? întrebă el brusc.

— Pentru că... Şovăi şi apoi reluă: Pentru că eşti bărbatul meu... pentru că, la urma urmelor, nu-l cunoşti decât de puţină vreme... pentru că... eu... sunt prietenă cu el de foarte mult timp... pentru că primul lui testament, făcut pe vremea când trăia încă Forestier, era de pe atunci în favoarea mea.

Georges începu să umble cu paşi mari încoace şi încolo. Rosti hotărât:

— Nu poţi să primeşti.

Madeleine răspunse cu nepăsare:

— Bine; atunci nu mai e nevoie să aşteptăm până sâmbătă; putem să-l încunoştinţăm numaidecât pe domnul Lamaneur.

Georges se opri din mers drept în faţa ei; rămaseră iar câteva clipe privindu-se ochi în ochi, silindu-se fiecare să ajungă până la taina de nepătruns a sufletului celuilalt şi să-i citească în adâncul gândurilor. Într-o întrebare mută şi arzătoare, căutau să-şi scruteze conştiinţa; luptă lăuntrică a două fiinţe care, trăind alături, nu ajung să se cunoască niciodată, se bănuiesc, se presimt, se pândesc, dar nu se cunosc până în adâncul noroios al sufletului.

Şi, deodată, el îi şopti în obraz cu glasul scăzut:

— Haide, mărturiseşte că ai fost amanta lui Vaudrec.

Ea ridică din umeri:

— Eşti caraghios... Vaudrec ţinea mult la mine... mult... dar altceva nimic... niciodată.

El bătu din picior:

— Minţi. Nu e cu putinţă.

Ea răspunse liniştită:

— Cu toate acestea, aşa e.

Du Roy începu să se plimbe din nou încoace şi încolo, apoi oprindu-se iar, spuse:

— Lămureşte-mă, atunci, pentru ce îţi lasă toată averea ţie...

Madeleine răspunse cu un aer nepăsător şi dezinteresat:

— E foarte firesc. Cum spuneai chiar tu mai adineaori, nu ne avea ca prieteni decât pe noi sau mai degrabă decât pe mine, pentru că m-a cunoscut de mică. Mama era doamnă de companie la nişte rude ale lui. Venea mereu aici, şi, cum n-avea moştenitori de sânge, s-a gândit la mine. Că m-o fi iubit puţin, tot ce se poate. Dar care este femeia care să nu fi fost vreodată iubită în felul acesta? E foarte firesc ca tandreţea aceasta ascunsă, tainică să-l fi făcut să aştearnă numele meu pe hârtie când s-a gândit să-şi scrie ultimele dorinţi. În fiecare luni îmi aducea flori. Nu te mirai deloc şi doar ţie nu-ţi aducea, nu-i aşa? Astăzi, îmi lasă averea din aceeaşi pricină şi fiindcă nu are pe nimeni căruia să i-o dăruiască. Ar fi fost, dimpotrivă, peste măsură de surprinzător să ţi-o fi lăsat ţie. Pentru ce să ţi-o lase? Ce-ai fost tu?

Vorbea atât de firesc şi cu atâta linişte încât Georges şovăia.

Răspunse:

— Oricum ar fi, în felul acesta nu putem primi moştenirea. Ar face o impresie foarte proastă. Toată lumea ar cleveti despre asta şi şi-ar bate joc de mine. Şi aşa, confraţii sunt prea dispuşi să mă invidieze şi să mă atace. Trebuie să am mai mult decât oricare altul grijă de

onoarea şi de reputaţia mea. Mi-e cu neputinţă să consimt şi să îngădui ca soţia mea să primească o moştenire de soiul ăsta, din partea unui bărbat pe care gura lumii i-l şi atribuie ca amant. Forestier poate ar fi îngăduit asta, el, dar eu nu.

Ea şopti cu blândeţe:

— Ei bine, dragul meu, să nu primim: va fi un milion mai puţin în buzunarul nostru, asta e tot.

El se plimba mereu şi începu să gândească cu glas tare vorbind pentru soţia lui, dar fără să i se adreseze.

— Ei bine, da... un milion... atâta pagubă... Nu a înţeles, făcându-şi testamentul, ce lipsă de tact, ce nesocotire a bunei-cuviinţe săvârşea. Nu şi-a dat seama în ce situaţie falsă, caraghioasă, avea să mă pună... Totul e o chestie de nuanţe în viaţă... Ar fi trebuit să-mi lase jumătate; asta rezolva totul.

Se aşeză pe un scaun, puse picior peste picior şi începu să-şi răsucească vârful mustăţilor, cum făcea în clipele de plictiseală, de îngrijorare şi de grea cumpănă.

Madeleine luă o canava la care lucra din când în când şi spuse alegându-şi lânurile:

— Eu n-am altceva de făcut decât să tac. Tu eşti cel care trebuie să chibzuiască.

Trecu mult timp fără ca el să răspundă; apoi rosti şovăind:

— Lumea nu va înţelege niciodată cum de Vaudrec ţi-a lăsat ţie toată moştenirea şi cum eu am admis asta. A primi averea în felul acesta, ar însemna a recunoaşte... a recunoaşte din parte-ţi o legătură vinovată, iar din parte-mi o îngăduinţă dezgustătoare... Pricepi ce tâlc s-ar da acceptării noastre? Ar trebui găsită o cale lăturalnică, un mijloc abil pentru a ascunde adevărul. Ar trebui, de pildă, să lăsăm să se înţeleagă că a împărţit între noi averea, dând jumătate bărbatului şi jumătate soţiei.

Ea întrebă:

— Nu văd cum s-ar putea face asta, de vreme ce testamentul e categoric.

— O! e foarte simplu, răspunse el. Ai putea să-mi dai jumătate din moştenire printr-o danie între vii. Nu avem copii, aşadar este cu putinţă. În felul acesta, am astupa gura lumii.

Puţin nerăbdătoare, Madeleine răspunse:

— Nici aşa nu văd cum am putea astupa gura lumii, de vreme ce actul există semnat de Vaudrec.

El reluă furios:

— Trebuie să-l arătăm şi să-l lipim pe ziduri? Eşti caraghioasă, la urma urmelor. Vom spune că prietenul nostru, contele de Vaudrec ne-a lăsat averea pe jumătate... Asta e... Ori tu nu poţi primi dania aceasta fără învoirea mea. Ţi-o dau, numai cu condiţia unei împărţeli, care mă va împiedica să ajung de râsul lumii.

Ea îi mai aruncă o privire pătrunzătoare:

— Cum vrei. Eu sunt gata.

Atunci el se ridică şi începu din nou să se plimbe. Părea că şovăie iar; şi se ferea de privirea pătrunzătoare a soţiei sale. Spunea:

— Nu... hotărât că nu... poate că e mai bine să nu primim deloc... e mai demn... mai curat... mai cinstit... Totuşi, în felul în care ţi-am spus, nu ar fi nimic de bănuit, absolut nimic. Chiar oamenii cei mai scrupuloşi n-ar putea decât să se încline. Se opri locului în faţa soţiei sale: Ei bine, dacă vrei, draga mea, mă voi duce singur la maestrul Lamaneur pentru a-i cere sfatul şi a-i spune cum stau lucrurile. Îi voi face cunoscut scrupulele mele şi voi adăuga că ne-am oprit la ideea unei împărţeli de bunăvoie, ca să nu se mai poată trăncăni. De vreme ce primesc jumătate din moştenire, este neîndoios că nimeni nu mai are dreptul să zâmbească. Înseamnă să spui răspicat: „Soţia mea primeşte, pentru că primesc eu, soţul ei, care judec ce poate face ea fără să se compromită”. Altfel întâmplarea ar stârni vâlvă.

Madeleine şopti numai:

— Cum vrei.

El începu iar să flecărească:

— Da, totul e limpede ca lumina zilei, cu învoiala asta a împărţelii pe din două. Moştenim pe un prieten care n-a vrut să statornicească nicio deosebire între noi, nicio diferenţă, care n-a vrut să aibă aerul că spune: „Ţin mai mult la unul sau la celălalat după moartea mea, după cum am ţinut mai mult la el, fiind în viaţă”. E de la sine înţeles că o iubea mai mult pe soţie, dar lăsându-şi averea şi unuia şi celuilalt a vrut să arate lămurit că dragostea lui era cu totul curată. Şi fii sigură, că, dacă s-ar fi gândit, asta ar fi făcut. N-a chibzuit, n-a prevăzut urmările. Cum spuneai foarte bine adineaori, ţie îţi aducea flori în fiecare săptămână, ţie a vrut să-ţi lase ultima amintire, fără să-şi dea seama că...

Ea îl întrerupse, puţin iritată:

— Bine, am înţeles. N-am nevoie de atâtea lămuriri. Du-te numaidecât la notar.

El bolborosi, roşindu-se:

— Ai dreptate, mă duc.

Îşi luă pălăria, şi, când să plece, spuse:

— Chestiunea cu nepotul voi căuta s-o aranjez la cincizeci de mii, nu-i aşa?

Ea răspunse cu semeţie:

— Nu. Dă-i cei o sută de mii de franci pe care îi cere şi i-ai din jumătatea mea, dacă vrei.

Du Roy şopti ruşinat deodată:

— A! nu, vom face pe din două. Dând fiecare cincizeci de mii, ne mai rămâne un milion în cap.

Apoi adăugă:

— Pe curând, mica mea Made.

Şi se duse să explice notarului planul pe care, susţinu el, îl născocise soţia sa.

A doua zi iscăliră o danie între vii de cinci sute de mii de franci pe care Madeleine Du Roy o făcea soţului ei.

Apoi, plecând de la notar, cum era vreme frumoasă, Georges propuse să meargă pe jos până la bulevarde. Se arăta drăguţ, afectuos, plin de atenţii şi de duioşie. Râdea, mulţumit de toate, în timp ce Madeleine stătea

gânditoare şi puţin aspră.

Era o zi de toamnă destul de rece. Mulţimea părea grăbită şi mergea cu paşi repezi.

Du Roy îşi conduse soţia în faţa prăvăliei unde privise atât de adesea ceasul râvnit.

— Vrei să-ţi dăruiesc un giuvaer? spuse el.

Ea răspunse cu nepăsare:

— Cum vrei.

Intrară. Du Roy întrebă:

— Ce preferi, un colier, o brăţară sau o pereche de cercei?

La vederea giuvaerurilor de aur şi a pietrelor preţioase, lui Madeleine îi pieri răceala voită şi, cu privirea aprinsă şi curioasă, începu să se uite prin galantarele pline de bijuterii.

Şi deodată, împinsă de o dorinţă, spuse:

— Uite o brăţară foarte frumoasă.

Era un lanţ de o formă ciudată, care purta prinsă în fiecare verigă câte o piatră diferită.

Georges întrebă:

— Cât costă brăţara asta?

Giuvaergiul răspunse:

— Trei mii de franci, domnule.

— Dacă mi-o laşi la două mii cinci sute, facem târgul.

Omul şovăi, apoi răspunse:

— Nu, domnule, e cu neputinţă.

Du Roy reluă:

— Uite adaugă şi ceasul acesta, pentru o mie cinci sute de franci, în total, deci, patru mii, pe care îl voi plăti peşin. Ne-am înţeles? Dacă nu vrei, mă duc aiurea.

Giuvaergiul, nedumerit, primi în cele din urmă:

— Ei bine, domnule, fie.

Şi ziaristul, după ce îşi dădu adresa, adăugă:

— Vei pune să se graveze pe ceasornic iniţialele mele G.R.C. în monogram, dedesubtul unei coroane de baron.

Madeleine, surprinsă, începu să zâmbească, şi când ieşiră, îl luă de braţ, cu oarecare dragoste. Îl găsea într-

adevăr iscusit şi cutezător. Avea dreptate; acum, că avea venituri, îi trebuia un titlu de nobleţe.

Negustorul se ploconea:

— Vă puteţi bizui pe mine, domnule baron; joi va fi gata.

Trecură prin faţa teatrului Vaudeville. Se juca o piesă nouă.

— Dacă vrei, spuse el, să mergem astă-seară la teatru; să încercăm să găsim o loje.

Găsiră una şi o luară. Georges adăugă:

— Dacă am lua masa la restaurant?

— O! da, cu plăcere.

El era fericit ca un rege şi căuta ce ar mai fi putut să facă.

— Dacă ne-am duce s-o luăm pe doamna de Marelle să-şi petreacă seara cu noi? Mi s-a spus că soţul ei e la Paris. Mi-ar face plăcere să-l văd.

Se duseră acolo. Georges, care se cam temea să dea ochii cu doamna de Marelle, nu se simţea deloc nemulţumit că soţia sa se afla de faţă: dimpotrivă, în felul acesta putea să înlăture orice explicaţie.

Dar Clotilde păru că nu-şi aminteşte de nimic şi chiar îl sili pe soţul ei să primească invitaţia.

Masa fu veselă, iar seara, fermecătoare.

Georges şi Madeleine se întoarseră acasă târziu. Pe scări, lumina era stinsă. Pentru a lumina treptele, ziaristul aprindea din când în când câte un chibrit de ceară.

Ajungând la primul etaj, flacăra chibritului izbucnind strălucitoare, lumină în oglindă două chipuri desprinse din întunericul scării.

Păreau nişte năluci gata să se topească în noapte.

Du Roy ridică braţul mai sus, ca să lumineze bine chipurile şi spuse, râzând triumfător:

— Uite nişte milionari.

VII

CUCERIREA MAROCULUI SE ÎNFĂPtuise de două luni. Franţa, stăpână pe Tanger, avea acum întreaga coastă africană a Mediteranei, până la regatul Tripoli şi garantase datoria publică a noului ţinut alipit. Se spunea că doi miniştri câştigau dintr-asta vreo douăzeci de milioane; şi se cita, aproape cu glas tare, numele lui Laroche-Mathieu.

Cât despre Walter, tot Parisul ştia că dăduse o dublă lovitură şi că încasase între treizeci şi patruzeci de milioane la împrumut şi între opt şi zece milioane la minele de aramă şi fier, precum şi la nişte întinderi mari de pământ cumpărate pe nimica toată înainte de cucerire şi vândute, a doua zi după ocupaţia franceză, unor companii de colonizare.

Ajunsese, în câteva zile, unul din stăpânii lumii, unul din acei financiari atotputernici, mai tari decât regii, care fac ca frunţile să se plece, buzele să bolborosească – scoţând la iveală tot ce există ca josnicie, lipsă de curaj şi pizmă în străfundul inimii omeneşti.

Încetase de a mai fi Papà Walter, stăpânul unei bănci îndoielnice, directorul unui ziar suspect, deputat bănuit de matrapazlâcuri.

Era domnul Walter, bogătaşul israelit.

Voi s-o arate.

Ştiind că prinţul de Carlsbourg – proprietarul unuia dintre cele mai frumoase palate din rue de Faubourg-Saint-Honoré, cu grădină spre Champs-Elysées – se afla într-o jenă financiară, îi propuse să-i cumpere în douăzeci şi patru de ceasuri clădirea cu toate mobilele din ea, fără

să se schimbe măcar locul unui fotoliu. Oferea pentru asta trei milioane. Prinţul, ispitit de sumă, primi.

A doua zi, Walter se mută în noua sa locuinţă.

Atunci îi veni o altă idee; o adevărată idee de cuceritor care vrea să ia cu asalt Parisul, o idee à la Bonaparte.

În momentul acela tot oraşul se ducea să vadă un tablou de seamă al pictorului maghiar Karl Marcowitch, expus la expertul Jacques Lenoble şi înfăţişând pe Isus Cristos mergând pe apă.

Criticii de artă, entuziasmaţi, socoteau acest tablou drept cea mai minunată capodoperă a veacului.

Walter îl cumpără cu cinci sute de mii de franci şi îl ridică numaidecât, stăvilind astfel peste noapte valul curiozităţii publice şi silind tot Parisul să vorbească de el, pentru a-l pizmui, a-l defăima, sau a-i da dreptate.

Apoi, pentru a nu se putea spune că sechestrase o operă de artă, publică prin ziare că poftea pe toţi oamenii cunoscuţi ai societăţii pariziene, să vină să privească într-o seară, la el acasă, opera magistrală a pictorului străin.

Casa lui va fi deschisă. Va veni cine va voi. Va fi de ajuns să arate la intrare înştiinţarea.

Era redactată astfel:

„Domnul şi doamna Walter vă roagă să le faceţi onoarea de a veni să vedeţi, în locuinţa lor, în ziua de treizeci decembrie, de la orele nouă până la miezul nopţii, tabloul lui Karl Marcowitch Isus mergând pe apă, *luminat de electricitate”.*

Apoi, în post-scriptum, cu litere foarte mărunte, se putea citi: *„După miezul nopţii se va dansa”.*

Deci, cei care vor voi să rămână, vor rămâne, şi dintre aceştia familia Walter îşi va alege cunoştinţele de mai târziu.

Ceilalţi vor privi tabloul, palatul şi proprietarii, cu o curiozitate de oameni de lume, obraznică sau nepăsătoare, apoi vor pleca aşa cum au venit.

Şi Papà Walter ştia bine că mai târziu aveau să vină iar, cum se duseseră şi la alţi evrei ajunşi bogaţi ca el.

Mai întâi trebuiau să-i intre însă în casă toţi nobilii aceia scăpătaţi pe care îi citează gazetele; şi o vor face, desigur, pentru a vedea mutra unui om care a câştigat cincizeci de milioane în şase săptămâni; o vor face de asemenea pentru a vedea şi număra pe cei care vor veni acolo; şi o vor face iarăşi pentru că el avusese bunul gust şi iscusinţa să-i cheme să admire un tablou creştin în casa lui, un fiu al Israelului.

Părea că le spune; „Vedeţi, cinci sute de mii de franci m-a costat capodopera religioasă a lui Marcowitch, *Isus mergând pe apă,* şi această capodoperă va rămâne la mine, sub ochii mei, întotdeauna în casa evreului Walter”.

În lumea bună, în societatea duceselor şi a Jockey-clubului, se vorbise mult despre această invitaţie, care, la urma urmelor, nu obliga la nimic. Aveau să meargă acolo, cum se duceau să vadă acuarelele la domnul Petit. Familia Walter stăpânea o capodoperă; primea lumea într-o seară pentru ca toţi s-o poată admira. Nimic mai firesc.

De cincisprezece zile *Vie Française* publica în fiecare dimineaţă un ecou în legătură cu serata de la treizeci decembrie şi se silea să aţâţe curiozitatea publicului.

Du Roy turba de furie din pricina triumfului patronului.

Se crezuse bogat cu cei cinci sute de mii de franci storşi de la soţia lui, şi acum se socotea sărac, îngrozitor de sărac când compara păcătoasa lui avere cu ploaia de milioane căzută în jurul lui fără să fi fost vrednic să culeagă şi el ceva.

Mânia lui plină de invidie creştea pe zi ce trecea. Îi era necaz pe toată lumea; pe familia Walter la care nu se mai dusese, pe Madeleine care, păcălită de Laroche, îl sfătuise să renunţe la gândul de a cumpăra rente marocane, şi mai ales pe ministrul care îl înşelase, care se folosise de el şi care venea de două ori pe săptămână la el la masă. Georges îi slujea de secretar, de agent, de

scrib, şi în timp ce Laroche îi dicta, simţea o poftă nebună să-l strângă de gât pe fantele acesta triumfător. Ca ministru, Laroche nu se arăta prea strălucit şi, pentru a-şi păstra portofoliul, nu lăsa să se bănuie că era căptuşit cu bani. Du Roy simţea însă banii, aurul, în vorba mai răstită a avocatului căpătuit, în gesturile mai obraznice, în afirmaţiile mai îndrăzneţe şi în desăvârşita lui încredere în sine.

În casa lui Du Roy domnea acum Laroche, care luase locul şi orarul de vizite al contelui de Vaudrec şi care le vorbea servitorilor ca un al doilea stăpân.

Georges îl suporta tremurând, ca un câine care vrea să muşte şi nu îndrăzneşte. Era însă adesea aspru şi groslan cu Madeleine, care dădea din umeri şi îl trata ca pe un copil stângaci. De altfel, se mira de statornica lui rea dispoziţie şi repeta:

— Nu te înţeleg. Eşti veşnic nemulţumit. Cu toate acestea situaţia ta e minunată.

El întorcea spatele şi nu răspundea nimic.

Spusese la început că nu se va duce deloc la petrecerea patronului şi că nu mai voia să calce în casa acelui om murdar.

De două luni, doamna Walter îi scria în fiecare zi, implorându-l să vină, să-i dea o întâlnire unde o vrea, pentru ca să-şi ia, spunea dânsa, cei şaptezeci de mii de franci, pe care-i câştigase pentru el.

El nu răspundea nimic şi arunca în foc scrisorile acelea deznădăjduite. Nu că ar fi părăsit gândul de a-şi primi partea sa de câştig, dar voia s-o înnebunească, să se poarte cu ea dispreţuitor, s-o calce în picioare. Prea era bogată! Voia să se arate mândru.

Chiar în ziua expunerii tabloului, în timp ce Madeleine îi punea în vedere că făcea foarte rău nevoind să meargă, răspunse:

— Lasă-mă în pace. Stau acasă.

Apoi, după cină, spuse pe neaşteptate:

— Totuşi, cred că e mai bine să îndurăm şi corvoada

asta; îmbracă-te repede.

Madeleine se aştepta la aşa ceva.

— Sunt gata într-un sfert de ceas, spuse ea.

Du Roy se îmbrăcă bombănind şi nici în trăsură nu încetă să-şi verse necazul.

Curtea de onoare a palatului Carlsbourg era luminată în cele patru colţuri de patru becuri electrice care semănau cu patru mici aştri albăstrui. Un covor minunat acoperea treptele peronului înalt şi pe fiecare din ele un om în livrea stătea ţeapăn ca o statuie.

Du Roy şopti:

— Ce paradă! Dădea din umeri, cu inima strânsă de invidie.

Madeleine îi spuse:

— Taci o dată, şi fă şi tu ca el.

Intrară şi-şi lăsară paltoanele în mâinile feciorilor care le ieşiră înainte.

Mai multe femei se aflau acolo cu soţii lor şi îşi scoteau blănurile. Auzeai şoptindu-se:

— E foarte frumos! Foarte frumos!

Enormul vestibul era îmbrăcat cu tapiţerii înfăţişând aventura lui Marte cu Venus. Din dreapta şi din stânga porneau, împreunându-se la primul etaj, două braţe ale unei scări monumentale. Balustrada era o minunăţie, făcută din fier forjat a cărui poleială de aur, veche şi ştearsă, făcea să tremure o licărire tainică de-a lungul treptelor de marmură roşie.

La intrarea în saloane, două fetiţe, una îmbrăcată numai în roz şi cealaltă numai în bleu, ofereau buchete de flori doamnelor. Toţi găseau asta fermecător.

În saloane se afla o mulţime imensă.

Cea mai mare parte dintre femei purtau rochii de stradă, pentru a arăta lămurit că veneau acolo cum se duceau la toate expoziţiile particulare. Cele hotărâte să rămână la bal aveau decolteul şi braţele goale.

Doamna Walter, înconjurată de prietene, stătea în cea de a doua încăpere şi răspundea la saluturile vizitatorilor.

Mulţi nu o cunoşteau deloc şi se plimbau ca într-un muzeu, fără să se sinchisească de stăpânii casei.

Când îl zări pe Du Roy, se făcu palidă la faţă şi schiţă o mişcare ca pentru a se îndrepta către el. Rămase însă nemişcată, aşteptându-l. Du Roy o salută ceremonios, în timp ce Madeleine o copleşea cu dovezi de dragoste şi felicitări. Atunci Georges îşi lăsă soţia cu doamna Walter şi se avântă în mijlocul mulţimii pentru a asculta cuvintele rău-voitoare care, fără învoială, se rosteau.

Cinci saloane se înşirau în rând, tapetate cu stofe scumpe, cu broderii italiene sau cu covoare orientale şi având prinse pe pereţi tablouri de-ale vechilor maeştri. Lumea se oprea mai ales să admire o mică încăpere Louis XVI, un fel de salonaş, căptuşit cu mătase, cu bucheţele roz într-un câmp albastru-deschis. Mobilele joase, din lemn aurit, acoperite cu aceeaşi stofă ca pereţii, erau de o minunată gingăşie.

Georges recunoştea oamenii celebri: ducesa Ferracine, contele şi contesa de Ravenal, generalul prinţ d’Andremont, minunata marchiză des Dunes şi pe toţi acei şi acele care sunt văzuţi la premiere.

Simţi că-l apucă cineva de braţ şi un glas tânăr, un glas fericit îi şopti la ureche:

— Ah! uită-te în sfârşit, răutăcios Bel-Ami. De ce nu te mai arăţi deloc?

Era Suzanne Walter, care-l privea cu ochii ei de smalţ preţios de sub puful cârlionţat al părului blond.

Rămase încântat revăzând-o şi îi strânse mâna cu căldură. Apoi, cerându-şi iertare:

— Nu am putut. Am avut atâta de lucru, de două luni încoace, că n-am mai ieşit nicăieri.

Ea spuse atunci cu un aer serios:

— Rău, foarte, foarte rău. Ne-ai mâhnit rău de tot pe mama şi pe mine, fiindcă nouă ne eşti foarte drag. Eu nu mă pot lipsi de dumneata. Când nu eşti aici, mă plictisesc de moarte. Vezi, ţi-o spun fără ocol ca să nu mai ai dreptul să dispari aşa. Dă-mi braţul; am să-ţi arăt chiar eu

Isus mergând pe apă; e în fund de tot în spatele serei. Papà l-a pus acolo ca lumea să fie silită să treacă prin toate încăperile. E uimitor cum se împăunează papà cu palatul acesta.

Străbăteau încet prin mulţime. Lumea se întorcea pentru a privi tânărul acesta frumos şi păpuşa aceasta încântătoare.

Un pictor cunoscut rosti:

— Uite o pereche frumoasă! Sunt plini de haz.

Georges îşi spunea: „Dacă aş fi fost într-adevăr dibaci, pe asta aş fi luat-o de soţie. Şi era cu putinţă... Cum de nu m-am gândit? Cum de mi-a venit s-o iau pe cealaltă? Ce nebunie. Întotdeauna te pripeşti; niciodată nu cugeţi îndeajuns!

Şi pizma, o pizmă amară, îi umplea sufletul picătură cu picătură ca o fiere, care-i învenina toate bucuriile, care-i făcea nesuferită viaţa.

Suzanne spunea:

— Te rog vino mai des, Bel-Ami, vom face adevărate nebunii acum că papà e aşa de bogat. O să petrecem ca nişte smintiţi.

Gândindu-se mereu la acelaşi lucru, Du Roy răspunse:

— Ei! acum ai să te măriţi. O să iei cine ştie ce prinţ frumos, cam scăpătat, şi n-o să ne mai vedem deloc.

Suzanne izbucni cu sinceritate:

— A! nu, nu încă, vreau pe cineva care să-mi placă, să-mi placă mult, mult de tot. Sunt destul de bogată pentru doi.

El zâmbea cu un zâmbet batjocoritor şi trufaş şi începu să-i înşire numele celor ce treceau, oameni de viţă foarte nobilă care îşi vânduseră titlurile lor mâncate de rugină unor fiice de financiari ca şi ea, şi care trăiau acum lângă soţiile lor, sau despărţiţi de ele, însă liberi, desfrânaţi, cunoscuţi de toată lumea şi respectaţi.

Încheie:

— În mai puţin de şase luni vei muşca şi tu din momeala asta. Vei fi doamna marchiză, doamna ducesă

sau alteţa-sa prinţesa şi mă vei privi de sus, don’şoară.

Ea se supăra, îl lovea cu evantaiul peste braţ şi jura că n-o să se mărite decât după pofta inimii.

El râdea batjocoritor:

— Vom vedea! Eşti prea bogată.

Suzanne răspunse:

— Dar şi dumneata eşti bogat, ai primit o moştenire.

Du Roy scoase un „O!” plin de compătimire:

— Să nu mai vorbim de asta. Abia douăzeci de mii de livre venit; nu înseamnă prea mult pentru vremurile de azi.

— Dar soţia dumitale a moştenit şi ea.

— Da. Un milion amândoi. Patruzeci de mii de franci venit. Cu asta nici măcar o trăsură de casă nu putem ţine.

Ajunseră în cele din urmă salon de unde se deschidea sera, o vastă grădină de iarnă, plină cu arbori mari din ţările calde şi tufe de flori rare. Pătrunzând sub verdeaţa aceea întunecată unde lumina cădea ca o ploaie de argint, respirai răcoarea călduţă a pământului umed şi un aer plin de miresme. Era o senzaţie ciudată, de ceva blând, nesănătos şi fermecător, nefiresc, tulburător şi moleşitor. Păşeai între două şiruri de arbuşti, pe nişte covoare ca muşchiul pădurii. Pe neaşteptate, Du Roy zări în stânga lui, sub o largă boltă de palmieri, un bazin vast de marmură albă, în care te-ai fi putut scălda şi pe marginile căruia patru mari lebede albe din faianţă de Delfi lăsau să curgă apa din pliscurile lor întredeschise.

Fundul bazinului era presărat cu pulbere de aur şi înăuntru se vedeau înotând câţiva peşti roşii, uriaşi, bizare dihănii chinezeşti cu ochi bulbucaţi şi solzi tiviţi cu albastru, un fel de mandarini ai undelor, ce aminteau, rătăcitori şi plutind pe deasupra fundului acela de aur, ciudatele broderii din ţări depărtate.

Du Roy se opri cu inima bătând. „Ăsta lux, se gândea el. În case de astea să trăieşti! Alţii au izbutit s-o facă. De ce n-aş izbuti şi eu?” Se gândea la mijloace şi, negăsindu-le numaidecât, se mânia de neputinţa lui.

Cam visătoare, tovarăşa lui tăcea. O privi cu coada ochiului şi-şi mai spuse o dată: „Cu toate acestea ar fi fost de ajuns să mă însor cu păpuşa asta de carne.” Deodată însă, Suzanne păru că se trezeşte.

— Ia aminte, spuse ea. Îl împinse printr-un grup care le stătea în drum şi-l făcu s-o ia brusc la dreapta.

În mijlocul unui tufiş de plante ciudate ce-şi ridicau în sus frunzele tremurătoare, desfăcute ca nişte mâini cu degete subţiri, se zărea un om nemişcat, stând cu picioarele în valuri.

Impresia era uluitoare. Tabloul, ale cărui margini se găseau ascunse în frunzişul mişcător, părea o pată întunecată pe un fond fantastic şi înmărmuritor.

Trebuia să te uiţi bine, pentru a înţelege. Rama tăia prin mijloc barca în care se aflau apostolii abia luminaţi de razele piezişe ale unui felinar, a cărui lumină, unul din apostoli, aşezat pe marginea bărcii, o îndrepta asupra lui Isus care venea spre ei.

Cristos punea piciorul pe un val, care se putea vedea adâncindu-se supus, netezit, blând, sub pasul dumnezeiesc care îl apăsa. În jurul lui totul era întunecat. Numai stelele străluceau pe cer.

În lumina tulbure a felinarului ţinut de cel care li-l arăta pe Fiul Omului, chipurile apostolilor se desluşeau schimonosite de uimire.

Era într-adevăr opera puternică şi neaşteptată a unui maestru, una din acele opere care răscolesc mintea şi îţi dau de gândit ani întregi.

Cei care priveau tabloul acesta rămâneau mai întâi tăcuţi, apoi plecau visători şi nu vorbeau decât mai târziu despre valoarea picturii.

După ce-l privi câtva timp, Du Roy spuse:

— E plăcut să poţi plăti un flecuşteţ ca ăsta!

Dar cum alţii îl înghionteau, împingindu-l la o parte, ca să vadă şi ei, o porni înapoi, păstrând mai departe sub braţ şi strângând-o uşor, mâna mică a Suzanei.

— Vrei să bei un pahar de şampanie? întrebă ea.

Haidem la bufet. O să dăm acolo de papà.

Şi străbătură din nou toate saloanele în care mulţimea creştea, tălăzuită încoace şi încolo, la largul ei, o mulţime gătită de sărbătoare.

Lui Georges i se păru deodată că aude un glas rostind: „E Laroche şi doamna Du Roy”. Cuvintele îi izbiră auzul în treacăt ca zgomotele acelea îndepărtate, purtate de vânt. De unde veneau?

Privi în toate părţile şi o zări într-adevăr pe Madeleine care trecea la braţul ministrului. Îşi vorbeau în şoaptă, zâmbindu-şi intim şi privindu-se în ochi.

I se păru că bagă de seamă că lumea şuşoteşte privindu-i şi simţi o poftă brutală şi lipsită de sens să se repeadă la fiinţele acelea două şi să le ucidă cu lovituri de pumni.

Îl făcea de râs Madeleine. Se gândi la Forestier. Erau poate unii care spuneau: „Încornoratul ăla de Du Roy”. Şi cine era ea? O parvenită de nimica toată, destul de isteaţă, dar fără mare inteligenţă la drept vorbind. Lumea venea la el în casă pentru că se temea de el şi pentru că-l simţea puternic; dar se vorbea probabil fără sfială de căsnicia asta umilă de ziarişti. N-o să ajungă niciodată departe cu o soţie care făcea ca întotdeauna casa lui să fie suspectă, care ajungea întotdeauna de râsul lumii şi care părea, prin purtările ei, o intrigantă. Îi va fi de acum înainte ca o ghiulea atârnată de picioare. Ah! dacă ar fi bănuit, dacă ar fi ştiut! Ce tare, ce strâns ar fi jucat! Ce frumoasă partidă ar fi putut câştiga cu mica Suzanne drept miză! Cum putuse fi atât de orb încât să nu vadă asta?

Ajunse în sufragerie, o imensă încăpere cu coloane de marmură şi cu pereţii acoperiţi cu gobelinuri vechi.

Walter îşi zări redactorul politic şi se avântă spre el să-i strângă mâna. Era beat de bucurie:

— Ai văzut tot? Spune, Suzanne, i-ai arătat tot? Ce multă lume, nu-i aşa, Bel-Ami? L-ai văzut pe prinţul de Guerche? A venit să bea un pahar de *punch* mai

adineaori.

Apoi se grăbi să iasă în întâmpinarea senatorului Rissollin, care îşi târa după el nevasta buimăcită şi împopoţonată ca o paiaţă.

Un domn se înclină în faţa Suzannei, un tânăr înalt şi subţire, cu favorite blonde, cam chel, având înfăţişarea aceea de om de lume pe care o recunoşti oriunde ai întâlni-o. Georges o auzi numindu-l: marchizul de Cazolles şi, pe neaşteptate, simţi că e gelos pe omul acela. De când îl cunoştea Suzanne? De când era bogată, fără îndoială! Ghicea în el un pretendent.

Simţi că cineva îl apucă de braţ. Era Norbert de Varenne. Bătrânul poet îşi plimba pletele unsuroase şi fracul uzat cu un aer nepăsător şi dezgustat.

— Iată că vasăzică se petrece, spuse el. În curând se va dansa; apoi se va merge la culcare şi fetele vor fi mulţumite. Ia şampanie, e minunată.

Ceru să i se umple un pahar şi, ciocnind cu Du Roy care care luase un altul, rosti:

— Beau pentru revanşa spiritului asupra milioanelor.

Apoi adăugă cu voce blândă:

— Nu că m-ar supăra milioanele altora sau că mi-ar fi necaz pe ei, dar protestez din principiu.

Georges nu-l mai asculta. O căuta pe Suzanne care se făcuse nevăzută cu marchizul de Cazolles şi, părăsindu-l brusc pe Nobert de Varenne, porni în urmărirea ei.

O mulţime deasă care voia să bea îl opri. Când izbuti în sfârşit să răzbată, se trezi nas în nas cu soţii de Marelle.

Pe soţie continua s-o vadă; dar nu-l întâlnise de multă vreme pe soţ, care îi luă amândouă mâinile:

— Ce recunoscător îţi sunt, dragul meu, pentru sfatul pe care mi l-ai dat prin Clotilde! Am câştigat aproape o sută de mii de franci cu împrumutul marocan. Dumitale ţi-i datorez. Se poate spune că eşti un prieten de preţ.

Bărbaţii întorceau capul după bruneta aceea frumoasă şi elegantă. Du Roy răspunse:

— În schimbul acestui serviciu, îţi răpesc soţia, dragul

meu sau, mai bine zis, îi ofer braţul. Soţii trebuie totdeauna despărţiţi.

Domnul de Marelle se înclină:

— Aşa e. Dacă vă pierd, ne vom regăsi aici peste o oră.

— Ne-am înţeles.

Şi cei doi tineri se înfundară în mulţime, urmaţi de soţ. Clotilde spunea într-una:

— Ce norocoşi oameni sunt aceşti soţi Walter! Oricum, e ceva să te pricepi la afaceri.

Georges răspunse:

— Ei aş! Oamenii cu adevărat tari răzbat întotdeauna într-un fel sau altul.

Ea reluă:

— Iată două fete care vor avea între douăzeci şi treizeci de milioane fiecare. Unde mai pui că Suzanne e şi frumoasă.

Du Roy nu răspunse nimic. Propriul său gând rostit de o altă gură îl necăjea.

Clotilde nu văzuse însă *Isus mergând pe apă.* Georges se oferi s-o călăuzească. Făceau haz bârfind lumea, bătându-şi joc de mutrele necunoscute. Saint-Potin trecu pe lângă ei purtând pe reverul fracului numeroase decoraţii, ceea ce îi înveseli mult. Un fost ambasador, care venea în urma lui, avea o panglică de înşirat decoraţii mai puţin împănate decât el.

Du Roy spuse:

— Ce amestecătură de lume.

Boisrenard, care îi strânse mâna, îşi împodobise şi el cheotoarea cu panglica verde cu galben pe care o scosese la iveală în ziua duelului.

Vicontesa de Percemur, uriaşă şi împopoţonată, stătea de vorbă cu un duce în salonaşul Louis XVI.

Georges spuse în şoaptă;

— O întrevedere amoroasă. Dar, străbătând sera, o văzu din nou pe soţia sa stând aşezată lângă Laroche-Mathieu, aproape ascunşi în spatele unui tufiş de plante. Aveau aerul că spun: „Ne-am dat întâlnire aici – o

întâlnire de care pot afla toţi, pentru că nouă nu ne pasă de gura lumii”.

Doamna de Marelle recunoscu că tabloul lui Karl Marcowitch era uimitor şi se întoarseră. Se rătăciseră de domnul de Marelle.

Du Roy întrebă:

— Şi Laurine tot îmi mai poartă pică?

— Da. Nu vrea să te vadă şi, când se vorbeşte de tine, pleacă.

Georges nu răspunse nimic. Vrăjmăşia neaşteptată a acestei fetiţe îl întrista şi îi apăsa sufletul.

Suzanne îi prinse în dreptul unei uşi şi strigă:

— Ah! Iată-vă! Ei bine, Bel-Ami, o să rămâi singurel. O răpesc pe frumoasa Clotilde ca să-i arăt camera mea.

Şi cele două femei se îndepărtară cu pas grăbit, strecurându-se printre invitaţi, cu mişcarea aceea unduitoare, mişcarea aceea ca de şarpe cu care ştiu să se strecoare prin mulţime.

Aproape numaidecât o voce şopti:

— Georges! Era doamna Walter. Continuă în şoaptă: Ah! ce neomenos, ce crud eşti! Cât mă faci să sufăr fără niciun folos. Am rugat-o pe Suzanne s-o ia cu ea pe cea care te însoţea ca să-ţi pot spune câteva cuvinte. Ascultă, trebuie... trebuie să-ţi vorbesc astă-seară... sau... sau nu ştiu ce voi face. Du-te în seră. Vei găsi o uşă-în stânga şi vei ieşi în grădină. Ia-o pe aleea care e în faţa ei. La capăt vei da peste un chioşc. Aşteaptă-mă acolo peste zece minute. Dacă nu vrei, îţi jur că fac scandal, aici, chiar acum!

El răspunse cu dispreţ:

— Fie. Peste zece minute voi fi în locul pe care mi l-ai spus.

Şi se despărţiră. Dar Jacques Rival fu cât p-aci să-l facă să întârzie. Îl luase de braţ şi îi istorisea foarte aprins o grămadă de lucruri. Venea, fără îndoială, de la bufet. În sfârşit, Du Roy îl lăsă pe mâna domnului de Marelle, pe care îl reîntâlni între două uşi, şi dispăru.

Trebui să mai bage de seamă să nu fie văzut de soţia sa şi de Laroche. Izbuti, pentru că păreau foarte însufleţiţi, şi ajunse în grădină.

Aerul rece îl cuprinse ca o baie îngheţată. Îşi spuse: „Ei drăcie, am să m-aleg cu un guturai” şi îşi puse batista în jurul gâtului în chip de legătură. Apoi o luă încet pe alee, nevăzând bine pe unde călca, orbit de lumina saloanelor.

La dreapta şi la stânga întrezărea pomişori desfrunziţi, ale căror crăci subţirele fremătau. Licăriri cenuşii se strecurau printre ramurile acestea venind de la ferestrele palatului. În faţa lui, în mijlocul drumului, zări ceva alb, şi doamna Walter, cu braţele goale, cu umerii goi, bolborosi cu o voce tremurătoare:

— Ah! ai venit? Spune, vrei să mă omori?

Du Roy răspunse liniştit:

— Te rog, fără drame, sau plec numaidecât.

Ea îl apucase de gât şi, cu gura lângă gura lui, spunea:

— Dar ce ţi-am făcut? Te porţi cu mine ca un netrebnic! Ce ţi-am făcut?

El încerca s-o dea la o parte:

— Ultima oară când te-am văzut ţi-ai înfăşurat părul de toţi nasturii mei şi asta era cât p-aci să ducă la o ruptură între soţia mea şi mine.

Doamna Walter rămase uimită; apoi, făcând „nu” cu capul, spuse:

— Ah! soţiei tale puţin îi pasă. Poate vreuna din amantele tale ţi-o fi făcut vreo scenă.

— Eu nu am amante.

— Taci, nu vorbi! Dar de ce nu mai vii să mă vezi? De ce nu vrei să vii măcar o dată pe săptămână să cinezi cu mine? Sufăr cumplit; te iubesc atât, că toate gândurile mele se îndreaptă spre tine, că nu mai pot privi nimic fără să te văd pe tine în faţa ochilor, că nu mai îndrăznesc să spun un cuvânt fără să-mi fie teamă că îţi voi rosti numele! Tu nu înţelegi asta! Mi se pare că sunt prinsă într-o capcană, legată într-un sac, nu ştiu cum. Amintirea ta, veşnic vie, mă înăbuşă, îmi sfâşie ceva aici în piept,

sub sân, îmi taie picioarele că nu mai pot măcar să umblu. Şi rămân toată ziua pe scaun, sleită de puteri, gândindu-mă la tine.

Georges o privea cu uimire. Nu mai era ştrengăriţa stângace şi zburdalnică pe care o ştia, ci o femeie rătăcită, deznădăjduită, în stare de orice.

Între timp un plan nedesluşit îi încolţi în minte. Răspunse:

— Draga mea, dragostea nu e veşnică. Te legi şi te dezlegi. Dar când ţine atât de mult ca a noastră, ajunge o povară îngrozitoare. M-am săturat. Iată adevărul. Totuşi, dacă vei şti să fii înţeleaptă, să mă primeşti în casă şi să te porţi cu mine cum te-ai purta cu un prieten, am să viu iarăşi ca altădată. Te simţi în stare de asta?

Ea îşi puse amândouă braţele goale pe fracul lui negru şi şopti:

— Sunt în stare de orice, pentru a te vedea.

— Atunci ne-am înţeles, spuse el, suntem prieteni şi nimic mai mult.

— Ne-am înţeles, bâigui ea. Apoi, întinzându-i buzele: Încă o sărutare... cea din urmă.

El se împotrivi cu blândeţe:

— Nu, trebuie să ne ţinem învoielile.

Ea se întoarse ştergându-şi două lacrimi, apoi, scoţând din sân un pachet cu hârtii legat cu o funduliţă de mătase roz, i-l întinse lui Du Roy:

— Ţine. E partea ta de câştig în afacerea Marocului. Eram atât de mulţumită că am câştigat asta pentru tine! Ţine, haide, ia-l...

El voia să refuze:

— Nu, nu voi primi banii aceştia!

Atunci ea se revoltă:

— Ah! N-ai să mi-o faci şi p-asta acum! Sunt ai tăi, numai ai tăi. Dacă nu-i iei, am să-i azvârl într-un canal! N-ai să faci asta, Georges, nu-i aşa?

El primi pacheţelul şi îl strecură în buzunar.

— Trebuie să intrăm, spuse el, să nu răceşti cumva.

— Cu atât mai bine, şopti ea. Oh! dacă aş putea muri. Îi luă o mână, i-o sărută cu patimă, cu furie, cu deznădejde, şi o luă la fugă spre casă.

Du Roy se întoarse încet, dus pe gânduri. Se întoarse în seră, cu fruntea sus, cu zâmbetul pe buze.

Soţia sa şi Laroche nu mai erau acolo. Publicul se împuţina. Era neîndoios că lumea nu rămânea la bal. O zări pe Suzanne care o ţinea de braţ pe sora ei. Veniră amândouă la el ca să-l roage să danseze primul cadril cu contele de Latour-Yvelin.

— Cine mai e şi ăsta? se miră el.

Suzanne răspunse uşor batjocoritor;

— E un nou prieten al surorii mele.

Rose se îmbujoră la faţă şi şopti:

— Eşti răutăcioasă, Suzette, domnul acesta nu-mi este mai prieten decât îţi este ţie.

Cealaltă zâmbea:

— Ştiu eu ce spun.

Supărată, Rose le întoarse spatele şi plecă.

Du Roy luă cu familiaritate braţul tinerei fete rămasă lângă el, spunând cu glasul lui mângâietor:

— Ascultă, fată dragă, mă crezi cu adevărat prietenul dumitale?

— Desigur, Bel-Ami.

— Ai încredere în mine?

— Absolută.

— Îţi aminteşti ce-ţi spuneam mai adineaori?

— În ce privinţă?

— În privinţă căsătoriei dumitale, sau mai degrabă a bărbatului pe care îl vei lua de soţ.

— Da.

— Ei bine! Vrei să-mi făgăduieşti ceva?

— Da, dar ce?

— Să-mi ceri sfatul ori de câte ori ţi se va cere mâna şi să nu primeşti să fii nimănui soţie fără să-mi cunoşti părerea.

— Da, cu bucurie.

— Rămâne un secret între noi doi. Niciun cuvânt despre asta nici tatălui, nici mamei dumitale.

— Niciun cuvânt.

— Făgăduieşti?

— Făgăduiesc.

Rival se apropie cu o înfăţişare de om foarte ocupat:

— Domnişoară, tăticul dumitale te caută pentru bal.

— Să mergem, Bel-Ami, spuse ea.

Dar el refuză, hotărât să plece numaidecât, vrând să fie singur pentru a chibzui; prea multe gânduri noi îi veniseră în minte. Începu să-şi caute soţia. După câtva timp o zări, la bufet, bând ciocolată cu doi domni necunoscuţi. Madeleine îl prezentă pe soţul său celor doi domni necunoscuţi fără să-i prezinte şi pe ei lui Du Roy.

După câteva clipe, Georges întrebă:

— Plecăm?

— Cum vrei.

Madeleine îl luă de braţ şi străbătură din nou saloanele, în care lumea se rărea.

— Unde e patroana? întrebă ea. Aş vrea să-mi iau rămas bun.

— E de prisos. Ar încerca să ne oprească la bal, şi mi-e de ajuns cât am stat!

— E adevărat, ai dreptate.

Tot lungul drumului tăcură. Îndată însă ce intrară în odaia lor de culcare, Madeleine zâmbitoare, îi spuse, înainte chiar de a-şi scoate vălul:

— Nu ştii, am o surpriză pentru tine.

Du Roy mormăi, rău dispus:

— Ce anume?

— Ghiceşte.

— N-am să-mi dau osteneala asta.

— Ei bine! Poimâine e Anul Nou.

— Da.

— E ziua darurilor.

— Da.

— Iată-l pe al tău, pe care Laroche mi l-a înmânat astă-

seară.

Şi îi dădu o cutiuţă neagră care părea să fie de bijuterii.

El o deschise cu nepăsare şi zări Crucea Legiunii de Onoare.

Păli uşor, apoi zâmbi şi spuse:

— Mi-ar fi plăcut mai mult zece milioane.

Madeleine se aştepta la o izbucnire nebună şi răceala lui o nemulţumi.

— Eşti de necrezut. Nimic nu te mai mulţumeşte acum.

Georges răspunse liniştit:

— Omul ăsta nu face decât să-şi plătească datoria. Şi îmi mai datorează încă foarte mult.

Madeleine rămase uimită de tonul cu care vorbise Georges. Spuse din nou:

— Cu toate acestea, la vârsta ta e frumos.

— Totul e relativ. Astăzi aş putea avea mult mai mult.

Luă cutiuţa, o aşeză cu capacul ridicat, pe cămin, şi se uită câteva clipe la steaua sclipitoare pusă înăuntru. Apoi o închise şi se băgă în pat ridicând din umeri.

L'Officiel din 1 ianuarie făcu în adevăr cunoscută numirea domnului Prosper-Georges Du Roy, publicist, în gradul de cavaler al Legiunii de Onoare, pentru servicii excepţionale.

Numele era scris în două cuvinte, ceea ce îi făcu lui Georges mai multă plăcere decât decoraţia însăşi.

Un ceas după citirea acestei noutăţi, ajunsă publică, primi un bilet de la doamna Walter, care îl ruga stăruitor să vină să cineze la ea în aceeaşi seară împreună cu soţia, pentru a sărbători această distincţie. Şovăi câteva clipe, apoi, aruncând în foc biletul scris în doi peri, îi spuse lui Madeleine:

— Vom lua masa, astă-seară, la familia Walter.

Madeleine se miră:

— Ia te uită! Credeam că nici n-ai să le mai calci pragul!

El mormăi numai:

— Mi-am schimbat părerea.

Când sosiră, doamna Walter era singură în micul salonaş Louis XVI, ce fusese ales pentru primirile intime. Era îmbrăcată în negru şi îşi pudrase părul, ceea ce o făcea fermecătoare. De departe părea o bătrână, de aproape o femeie tânără şi, când te uitai mai bine la ea, părea o capcană pentru ochi.

— Sunteţi în doliu? întrebă Madeleine.

— Da şi nu, răspunse ea cu tristeţe. N-am pierdut pe nimeni dintre ai mei. Dar am ajuns la vârsta când îţi iei nădejdea de la viaţă. M-am îmbrăcat aşa, pentru un început. De acum înainte, voi purta doliu numai în inimă.

Du Roy gândi; „Va ţine, oare, hotărârea asta?”

Masa fu cam posomorâtă. Numai Suzanne flecărea necontenit. Rose avea un aer preocupat.

Ziaristul fu foarte mult felicitat.

După cină se plimbară, stând de vorbă, prin saloane şi seră. Cum Du Roy mergea în urmă cu doamna Walter, aceasta îl opri apucându-l de braţ:

— Ascultă, spuse ea încet... N-am să-ţi mai vorbesc niciodată, despre nimic... Dar vino să mă vezi, Georges. Îmi este cu neputinţă să trăiesc fără dumneata, cu neputinţă. Te simt, te port în ochi, în inimă şi în carnea mea zi şi noapte, neîncetat. E ca şi cum m-ai fi pus să beau o otravă care mă mistuie. Nu pot. Nu. Nu pot. Vezi că nu te mai tutuiesc. Vreau să nu mai fiu pentru dumneata decât o femeie bătrână. Mi-am pudrat părul, ca să ţi-o dovedesc; dar vino, vino din când în când, ca prieten.

Îi luase mâna şi i-o strângea, i-o strivea, înfigându-şi unghiile în carnea lui.

Du Roy răspunse liniştit:

— Ne-am înţeles. E de prisos să mai vorbim despre asta. Vezi bine că astăzi am venit numaidecât după ce mi-ai scris.

Walter, care mergea în faţă cu cele două fete şi cu Madeleine, se opri lângă *Isus mergând pe apă* şi îl aşteptă

pe Du Roy.

— Închipuiţi-vă, spunea el râzând, ieri am găsit-o pe soţia mea îngenuncheată în faţa acestui tablou, ca într-o biserică. Îşi spovedea aici păcatele. Ce-am mai râs!

Doamna Walter răspunse cu glas hotărât, un glas în care mocnea un foc lăuntric:

— Acest Crist e cel care îmi va mântui sufletul. Îmi dă putere şi mă îmbărbătează ori de câte ori îl privesc.

Şi, oprindu-se în faţa Fiului Omului, în picioare pe mare, şopti:

— Ce frumos e! Ce teamă le este oamenilor acelora de el şi cum îl iubesc! Dar priviţi-i capul, ochii; ce simplu şi dumnezeiesc e în acelaşi timp!

Suzanne izbucni:

— Dar îţi seamănă, Bel-Ami. Sunt sigură că-ţi seamănă. Dacă ai avea barbă sau dacă n-ar avea-o el, aţi fi cu totul la fel amândoi. Ah! dar e bătător la ochi!

Îl rugă pe Du Roy să se aşeze în picioare alături de tablou şi toată lumea recunoscu că într-adevăr cele două chipuri se asemănau.

Toţi rămaseră uimiţi. Walter găsi întâmplarea foarte ciudată. Madeleine spuse; zâmbind, că Isus avea o înfăţişare măi bărbătească.

Doamna Walter stătea nemişcată privind ţintă chipul amantului ei lângă chipul lui Isus, şi devenise tot atât de albă la faţă ca şi părul ei alb.

VIII

CÂT MAI ŢINU IARNA, SOŢII DU ROY se duseră, adesea la familia Walter. Georges lua masa foarte des chiar singur, Madeleine pretinzând că este obosită şi preferând să stea acasă.

Du Roy alesese vinerea ca zi de vizită, şi în seara aceea patroana nu poftea niciodată pe altcineva; era de drept a lui Bel-Ami şi numai a lui. După-masă, jucau cărţi, dădeau de mâncare peştilor chinezeşti, trăiau şi petreceau în familie. În mai multe rânduri, dinapoia unei uşi, după un tufiş al serei, într-un colţ întunecos, doamna Walter îl cuprinsese pe neaşteptate în braţe şi, strângându-l la piept îi şuierase în ureche: „Te iubesc!... Te iubesc! Mor de dragul tău!” El o dăduse întotdeauna la o parte, cu răceală, răspunzându-i cu glas aspru: „Dacă reîncepi, nu mai viu pe aici”.

Pe la sfârşitul lunii martie se zvoni deodată că fetele lui Walter se măritau. Se spunea că Rose urma să ia pe contele Latour-Yvelin, iar Suzanne pe marchizul de Cazolles. Aceşti doi bărbaţi deveniseră obişnuiţi ai casei, obişnuiţi din aceia cărora li se dau deosebite semne de bunăvoinţă şi li se fac toate hatârurile.

Georges şi Suzanne trăiau într-un fel de intimitate frăţească şi nestingherită, sporovăiau ceasuri întregi, îşi băteau joc de toată lumea şi părea că le place mult să stea împreună.

Nu mai vorbiseră niciodată despre căsătoria tinerei fete, nici despre peţitorii care se iveau.

Într-o zi patronul îl invită pe Du Roy la masă. Îndată după prânz doamna Walter fu chemată să stea de vorbă

cu un negustor care îi aproviziona. Atunci Georges îi spuse Suzannei:

— Hai să dăm pâine la peşti.

Luară fiecare de pe masă o bucată mare de pâine şi se duseră în seră.

În tot lungul havuzului de marmură erau puse pe jos perne, ca să se poată îngenunchea în jurul bazinului, pentru a fi mai aproape de peştişori. Tinerii îşi luară două perne alăturate şi, aplecaţi deasupra apei, începură să arunce înăuntru cocoloaşe de pâine frământate între degete. De îndată ce-i zăriră, peştii se apropiară bătând din coadă, dând din aripioare, rostogolindu-şi ochii bulbucaţi, dându-se peste cap, scufundându-se pentru a înhăţa prada rotundă care se afunda şi ieşind numaidecât înapoi la suprafaţă pentru a mai cere alta.

Îşi schimonoseau caraghios gura, se repezeau pe neaşteptate, cu ciudata lor înfăţişare de mici pocitanii; şi, pe nisipul de aur de la fund, păreau de un roşu aprins, trecând ca nişte flăcări prin apa străvezie sau arătându-şi, de îndată ce se opreau, tivul albastru care le mărginea solzii.

Georges şi Suzanne îşi vedeau în apă propriile lor chipuri răsturnate şi zâmbeau imaginii.

Deodată Georges spuse în şoaptă:

— Nu-i frumos să te ascunzi faţă de mine, Suzanne.

— Ce ţi-am ascuns oare, Bel-Ami?

— Nu-ţi mai aminteşti ce mi-ai făgăduit, chiar aici, în seara balului?

— Nu.

— Că îmi vei cere părerea ori de câte ori vei fi cerută în căsătorie.

— Şi?

— Şi ai fost cerută.

— De cine?

— Ştii bine de cine.

— Nu. Îţi jur.

— Ba da, ştii! Înfumuratul acela lung, marchizul de

Cazolles.

— Mai întâi nu e înfumurat.

— Se poate; dar e prost, ruinat din pricina cărţilor şi stors de vlagă din pricina chefurilor. E într-adevăr o partidă plină de haz pentru dumneata, o fată atât de frumoasă, de tânără şi de deşteaptă.

Ea întrebă zâmbind:

— Ce ai împotriva lui?

— Eu? Nimic.

— Ba da. Nu e deloc aşa cum spui.

— Aidade! E un prost şi un intrigant.

Ea se întoarse puţin spre el, încetând de a mai privi apa:

— Haide, spune, ce ai?

Du Roy rosti ca şi cum i s-ar fi smuls o taină din adâncul inimii:

— Am... am... că sunt gelos pe el.

Ea întrebă, nu prea mirată:

— Dumneata?

— Da, eu!

— Ia te uită. Şi de ce?

— Pentru că sunt îndrăgostit de tine şi tu o ştii foarte bine, răutăcioaso!

Atunci ea spuse pe un ton aspru:

— Eşti nebun, Bel-Ami!

— Ştiu bine că sunt nebun, reluă el. Ar trebui oare să-ţi mărturisesc asta, eu, om însurat, dumitale, o fetiţă? Sunt mai mult decât nebun, sunt vinovat, aproape ticălos. Nu mi-e îngăduită nicio nădejde şi la gândul acesta îmi pierd mintea. Şi când aud spunându-se că ai să te măriţi, am nişte izbucniri de furie că aş putea ucide un om! Trebuie să-mi ierţi asta, Suzanne.

Tăcu. Peştii, cărora nu li se mai arunca pâine, aşezaţi aproape în linie ca nişte soldaţi englezi, stăteau nemişcaţi privind chipurile aplecate ale acestor doi oameni, care nu se mai sinchiseau de ei.

Fata şopti cu un amestec de tristeţe şi veselie:

— E păcat că eşti însurat. Ce vrei? Nu se poate schimba nimic. S-a sfârşit!

Georges se întoarse fără veste spre ea şi îi spuse, atingându-i aproape obrazul:

— Dacă aş fi liber, m-ai lua?

Cu un glas plin de sinceritate Suzanne răspunse:

— Da, Bel-Ami, te-aş lua, pentru că îmi placi mai mult decât toţi ceilalţi.

El se ridică bolborosind:

— Mulţumesc... mulţumesc... şi te implor, vrei să nu spui „da” nimănui? Aşteaptă încă puţin. Te rog mult de tot! Îmi făgăduieşti?

Uşor tulburată, şi fără să înţeleagă ce urmărea, Suzanne şopti:

— Îţi făgăduiesc.

Atunci Du Roy azvârli în apă bucata mare de pâine pe care o mai ţinea încă în mână şi, fără să-şi ia rămas bun, fugi ca şi când şi-ar fi pierdut capul.

Peştii se repeziră cu lăcomie la bucata de miez, care, nefiind frământată între degete plutea şi o sfârtecară cu gurile lor nesăţioase. O târau spre celălalt capăt al bazinului, se zbăteau sub ea, alcătuind acuma un ciorchine mişcător, un fel de floare însufleţită şi rotitoare, o floare vie, căzută în apă cu capul în jos.

Uimită, neliniştită, Suzanne se ridică şi se îndreptă încet spre casă. Ziaristul plecase.

Du Roy se întoarse acasă foarte liniştit, şi, în timp ce Madeleine scria nişte scrisori, o întrebă:

— Iei masa vineri la familia Walter? Eu am să mă duc.

Ea şovăi:

— Nu. Nu mă simt tocmai bine. Aş vrea mai degrabă să rămân acasă.

— Cum vrei, răspunse el. Nu te sileşte nimeni.

Apoi îşi luă pălăria şi plecă.

O pândea, o supraveghea şi o urmărea de multă vreme, ştiindu-i fiecare pas pe care îl făcea. Ceasul pe care îl aştepta sosise, în sfârşit. Nu se lăsase înşelat de

glasul cu care îi răspunsese: „Aş vrea mai degrabă să rămân acasă”.

În zilele ce urmară se purtă foarte drăguţ cu ea. Păru chiar vesel, cum nu mai fusese de mult. Madeleine îi spunea: „Ia te uită, începi să fii iar drăguţ”.

Vineri se îmbrăcă devreme, pentru a aranja nişte treburi înainte de a se duce la patron acasă, spunea el.

Plecă apoi pe la ceasurile şase, după ce îşi sărută soţia, şi se duse să caute un cupeu în piaţa Notre-Dame-de-Lorette.

Spuse birjarului:

— Vei opri în faţa numărului 17 din rue Fontaine şi vei sta acolo până ce-ţi voi spune să pleci. Pe urmă, mă vei duce la restaurantul Coq-Faisan, în rue La Fayette.

Cupeul o porni în trapul adormit al calului; şi Du Roy trase storurile. De îndată ce ajunse în faţa casei sale, nu mai părăsi intrarea din ochi. După zece minute de aşteptare o văzu pe Madeleine ieşind şi îndreptându-se spre bulevard.

De îndată ce se depărtă, scoase capul prin uşa cupeului şi strigă:

— Mână!

Birja o porni iar, şi îl lăsă în faţa restaurantului Coq-Faisan, birt simplu şi bun, renumit în cartier. Georges intră în sala comună şi mâncă liniştit, uitându-se din când în când la ceas. La şapte şi jumătate, după ce îşi băuse cafeaua, luase două păhărele de coniac şi fumase alene un trabuc bun, ieşi, opri o altă trăsură care trecea goală şi ceru să fie dus în rue La Rochefoucauld. Fără să-i ceară vreo lămurire portarului, urcă la etajul al treilea al casei a cărei adresă o dăduse, şi când îi deschise slujnica, întrebă:

— Domnul Guilbert de Lorne e acasă?

— Da, domnule.

Fu rugat să poftească în salon, unde aşteptă câteva clipe. Apoi intră un bărbat înalt, decorat, cu o înfăţişare militărească şi având părul cărunt, deşi era încă tânăr.

Du Roy îl salută, apoi spuse:

— După cum am prevăzut, domnule comisar de poliţie, soţia mea cinează cu amantul ei în locuinţă pe care au închiriat-o în rue des Martyrs.

Magistratul se înclină:

— Sunt la ordinele dumneavoastră, domnule.

Georges reluă:

— O puteţi face până la ora nouă, nu-i aşa? Această limită odată depăşită, nu mai puteţi pătrunde într-o locuinţă particulară pentru a constata un adulter, nu?

— Da, domnule, până la ora şapte, în timpul iernii, până la ora nouă începând de la 31 martie. Suntem în 5 aprilie, aşadar îmi este îngăduit până la ora nouă.

— Ei bine, domnule comisar, eu am jos o trăsură şi putem trece mai întâi să luăm agenţii care vă vor însoţi. După aceea vom aştepta puţin în faţa intrării. Cu cât vom sosi mai târziu, cu atât vom avea mai mulţi sorti de izbândă să-i surprindem în flagrant delict.

— Cum vreţi, domnule

Comisarul ieşi din odaie şi se întoarse îmbrăcat cu un pardesiu care îi ascundea eşarfa tricoloră cu care era încins. Se dădu la o parte spre a-i face loc lui Du Roy să iasă primul, dar ziaristul, a cărui minte era absorbită de alte gânduri, nu voia să treacă şi repeta:

— După dumneavoastră... după dumneavoastră.

Magistratul spuse:

— Luaţi-o dumneavoastră înainte, domnule, eu sunt acasă la mine.

Atunci Du Roy trecu pragul, mulţumind.

Trecură mai întâi pe la comisariat ca să-i ia pe cei trei agenţi în civil care aşteptau. Georges adusese la cunoştinţă din timp că descinderea avea să aibă loc în seara aceea.

Unul din oameni urcă pe capră lângă birjar. Ceilalţi doi intrară în cupeu; şi o porniră spre rue des Martyrs.

Du Roy spunea:

— Am planul locuinţei. E la al doilea. E mai întâi un

vestibul mic, apoi sufrageria şi apoi odaia de culcare. Cele trei odăi dau una într-alta. Nu e nicio ieşire care să poată înlesni fuga. Ceva mai departe stă un lăcătuş. E pregătit să fie chemat de dumneavoastră.

Când ajunseră în faţa casei a cărei adresă fusese dată birjarului, nu era decât opt şi un sfert; aşteptară în trăsură, tăcuţi, mai bine de douăzeci de minute. Când se făcu nouă fără un sfert, Georges spuse:

— Acum să mergem. Şi urcară scara fără să le pese de portar care, de altminteri, nici nu-i luă în seamă. Unul din agenţi rămase jos în stradă pentru a supraveghea ieşirea.

Cei patru oameni se opriră la etajul al doilea şi Du Roy îşi lipi mai întâi urechea de uşă, apoi ochiul de gaura cheii. Nu auzi şi nu văzu nimic. Atunci sună.

Comisarul spuse agenţilor:

— Veţi rămâne aici, gata la orice chemare.

Şi aşteptară. După două sau trei minute, Georges trase din nou de câteva ori în şir de inelul clopoţelului. Auziră un zgomot la celălalt capăt al locuinţei, apoi un pas uşor care se apropia. Cineva venea furişându-se să tragă eu urechea. Atunci ziaristul ciocăni foarte tare cu degetul îndoit în lemnul tăbliilor.

Un glas, un glas de femeie care încerca să se prefacă, întrebă:

— Cine-i acolo?

Ofiţerul municipal răspunse:

— În numele legii, deschideţi!

Glasul întrebă iar:

— Cine sunteţi dumneavoastră?

— Sunt comisarul de poliţie. Deschideţi sau pun să spargă uşa.

Glasul reluă:

— Ce doriţi?

Şi în locul magistratului, răspunse Du Roy

— Eu sunt. E de prisos să încercaţi să scăpaţi.

Pasul, un pas uşor de picioare desculţe, se depărtă, apoi se întoarse înapoi, după câteva clipe.

— Dacă nu vreţi să deschideţi, spargem uşa, spuse Georges.

Strângea în mână mânerul de alamă şi cu un umăr împingea uşa încet. Cum nu se mai răspundea nimic, se opinti deodată atât de vârtos, încât vechea broască a casei mobilate, cedă. Şuruburile smulse săriră afară din lemn şi Du Roy fu cât p-aci să cadă peste Madeleine, care stătea în picioare în vestibul îmbrăcată numai în cămaşă şi fustă, cu părul despletit, desculţă şi cu o lumânare în mână.

Georges strigă:

— Ea e; i-am prins! Şi se repezi în locuinţa. Comisarul după ce-şi scoase pălăria, îl urmă. Madeleine, înspăimântată, venea în urma lor, luminându-i.

Străbătură o sufragerie unde, pe masa nestrânsă, se vedeau resturile cinei: sticle de şampanie goale, ficat de gâscă într-un castronel fără capac, nişte oase de pui şi bucăţi de pâine pe jumătate mâncate. Două farfurii puse pe etajera pentru vase erau încărcate cu ghioace de stridii.

În odaie se dăduse parcă o luptă. O rochie atârna ca o broboadă peste scaun, iar nişte pantaloni bărbăteşti atârnau pe braţul unui fotoliu. Patru ghete, două mari şi două mici, zăceau la picioarele patului, căzute pe o parte.

Era o cameră mobilată cu lucruri de rând, în care plutea un miros greţos şi searbăd, obişnuit apartamentelor de hotel, un miros răspândit de perdele, de saltele, de ziduri, de scaune – mirosul tuturor celor ce-au dormit sau au trăit, o zi sau şase luni în locuinţa aceea publică, lăsând acolo ceva din mirosul lor, din mirosul acela omenesc, care, adăugându-se celui al predecesorilor, alcătuieşte, cu vremea, o putoare vagă, dulceagă şi nesuferită, aceeaşi în toate locurile de acest fel.

O farfurie de prăjituri, o sticlă de „Chartreuse” şi două păhărele pe jumătate pline, ticseau căminul. Ornamentul alegoric al ceasornicului de bronz era acoperit de o

pălărie mare bărbătească.

Comisarul se întoarse brusc şi, privind-o pe Madeleine în ochi, rosti:

— Dumneavoastră sunteţi Claire-Madeleine Du Roy, soţia legitimă a domnului Prosper-Georges Du Roy, publicist, aici de faţă?

Madeleine rosti cu glas sugrumat:

— Da, domnule

— Ce faceţi dumneavoastră aici?

Madeleine nu răspunse.

Magistratul reluă:

— Ce faceţi dumneavoastră aici? Vă găsesc în afara casei dumneavoastră, aproape goală, într-o locuinţă mobilată. Ce faceţi aici?

Aşteptă câteva clipe. Apoi, cum ea nu răspundea nimic, adăugă:

— Doamnă, de vreme ce nu vreţi să recunoaşteţi faptul, voi fi silit să-l constat.

În pat se vedea forma unui trup ascuns sub cearşaf.

Comisarul se apropie şi strigă:

— Domnule!

Omul culcat nu se mişcă. Părea că întoarce spatele, cu capul vârât sub o pernă.

Ofiţerul atinse ceea ce părea a fi umărul, şi spuse iar:

— Domnule, nu mă siliţi, vă rog, să trec la fapte.

Dar trupul acoperit rămânea tot atât de nemişcat, ca şi când ar fi fost mort.

Du Roy, care înaintase repede, apucă cuvertura, o trase, şi smulgând perna, scoase la iveală chipul pământiu al domnului Laroche-Mathieu. Se aplecă spre el şi, tremurând de pofta de a-l strânge de gât, spuse cu dinţii încleştaţi:

— Ai cel puţin îndrăzneala nemerniciei dumitale.

Magistratul întrebă iar:

— Cine sunteţi dumneavoastră?

Cum amantul, îngheţat de spaimă, nu răspundea nimic, spuse iar:

— Sunt comisar de poliţie şi vă somez să-mi declaraţi numele dumneavoastră.

Tremurând de o furie sălbatică, Georges îi strigă:

— Dar răspunde odată, fricosule, sau îţi voi spune eu numele.

— Domnule comisar, bolborosi atunci omul culcat, nu trebuie să lăsaţi să fiu insultat de individul acesta. Cu dumneavoastră am de-a face sau cu el? Dumneavoastră trebuie să vă răspund sau lui?

Părea că nu mai are pic de salivă în gură.

Ofiţerul răspunse:

— Mie, domnule, numai mie. Vă întreb: cine sunteţi dumneavoastră?

Celălalt tăcu. Ţinea cearşaful tras până la gât şi rostogolea nişte ochi îngroziţi. Pe faţa-i pământie micile mustăţi încovrigate păreau şi mai negre.

Comisarul reluă:

— Nu vreţi să răspundeţi? Atunci voi fi silit să vă arestez. Oricum, sculaţi-vă. Vă voi lua interogatoriul după ce vă veţi îmbrăca.

Amantul îşi ghemui şi mai tare trupul în pat, apoi şopti:

— Nu pot s-o fac în faţa dumneavoastră.

— De ce? întrebă magistratul.

Celălalt bâigui:

— Fiindcă... fiindcă sunt gol de tot.

Du Roy râse batjocoritor şi, culegând o cămaşă de pe podea, o aruncă în pat, strigând:

— Hai... scoală-te... de vreme ce te-ai dezbrăcat în faţa soţiei mele, poţi să te îmbraci în faţa mea.

Apoi îi întoarse spatele şi se apropie de cămin.

Madeleine îşi recăpătase sângele rece şi, văzând că totul e pierdut, era gata să cuteze totul. O îndrăzneală sfidătoare făcea să-i strălucească privirile, şi, răsucind o bucată de hârtie, aprinse, ca pentru o petrecere, cele zece lumânări din sfeşnicele sărăcăcioase aşezate pe colţurile căminului. Se sprijini apoi cu spatele de marmură şi apropiind de focul pe jumătate stins unul din picioarele

goale, ridicând cu el poalele juponului care abia se mai ţinea pe şolduri, luă o ţigară dintr-o cutiuţă de carton roz, o aprinse şi începu să fumeze.

Aşteptând ca celălalt complice să se dea jos din pat, comisarul se întoarse spre ea.

— Faci adesea meseria asta? îl întrebă Madeleine cu neobrăzare.

— Cât mai rar cu putinţă, doamnă, răspunse comisarul grav.

Madeleine îi zâmbea în nas:

— Atunci te felicit; nu e un lucru tocmai curat.

Pe Du Roy se făcea că nu-l vede.

Dar între timp domnul din pat se îmbrăcă. Îşi trase pantalonii, îşi încălţase ghetele şi se apropie punându-şi vesta.

Ofiţerul de poliţie se întoarse spre el:

— Acum vreţi să-mi spuneţi cine sunteţi, domnule?

Celălalt nu răspunse.

Comisarul rosti:

— Mă văd silit să vă arestez.

Atunci omul izbucni deodată:

— Nu mă atingeţi. Sunt ocrotit de lege!

Du Roy se repezi spre el, ca pentru a-l zdrobi şi îi bufni în obraz:

— E flagrant delict... flagrant delict. Pot cere să fii arestat, dacă vreau... da, o pot face.

Apoi, cu glas răsunător;

— Omul acesta se numeşte Laroche-Mathieu, ministrul Afacerilor Străine.

Comisarul de poliţie se trase uluit înapoi, bolborosind:

— Domnule, vreţi să-mi spuneţi în sfârşit cine sunteţi?

Omul se hotărî şi spuse tare:

— O singură dată în viaţa lui ticălosul ăsta n-a minţit. Mă numesc într-adevăr Laroche-Mathieu şi sunt ministru.

Apoi, arătând cu mâna spre pieptul lui Georges, unde se zărea licărind un punct roşu, adăugă:

— Şi iată, nemernicul poartă la frac Crucea Legiunii de

Onoare pe care i-am dat-o eu.

Du Roy se făcuse pământiu. Cu un gest nervos îşi smulse de la cheotoare panglica roşie şi, zvârlind-o în cămin strigă:

— Iată cât preţuieşte pentru mine o decoraţie care vine de la o târâtură ca dumneata.

Stăteau faţă în faţă, rânjind unul la altul, înverşunaţi, cu pumnii strânşi, unul slab şi cu mustaţa în vânt, celălalt gras şi cu mustaţa îmbârligată.

Comisarul se repezi între ei şi, împingindu-i cu mâinile în lături:

— Domnilor, nu vă daţi seama, e lipsit de demnitate, îşi întoarseră spatele, fără să răspundă niciunul nimic. Nemişcată, Madeleine fuma mai departe, zâmbind.

Ofiţerul de poliţie reluă:

— Domnule ministru, am dat peste dumneavoastră singur cu doamna Du Roy, aici de faţă – dumneavoastră culcat, dumneaei aproape goală. Îmbrăcămintea dumneavoastră şi a doamnei fiind răspândită de-a valma prin locuinţă, aceasta consituie un flagrant delict de adulter. Nu puteţi tăgădui evidenţa faptului. Ce-aveţi de spus?

Laroche-Mathieu şopti:

— Nu am nimic de spus, făceţi-vă datoria.

Comisarul se întoarse spre Madeleine:

— Recunoaşteţi, doamnă, că domnul este amantul dumneavoastră?

— Nu tăgăduiesc, este amantul meu, rosti ea cu semeţie.

— E de ajuns.

Apoi magistratul luă câteva însemnări asupra stării în care se afla locuinţa şi a felului în care era împărţită. După ce termină de scris, ministrul, care se îmbrăcase şi aştepta cu paltonul pe braţ şi pălăria în mână, întrebă:

— Mai aveţi nevoie de mine, domnule? Ce trebuie să fac? Pot pleca?

Du Roy se întoarse spre el şi, râzându-i în faţă, spuse:

— De ce să plecaţi? Noi am isprăvit. Vă puteţi culca la loc, domnul meu; vă lăsăm singuri. Şi, atingând cu degetul braţul ofiţerului de poliţie adăugă: Să plecăm, domnule comisar, nu mai avem nimic de făcut în casa asta.

Magistratul îl urmă, puţin mirat: dar, în pragul uşii, Georges se opri pentru a-i face loc să treacă.

Din politeţe, celălalt refuză.

Du Roy stărui:

— Dar treceţi, vă rog.

— După dumneavoastră, răspunse comisarul.

Atunci ziaristul mulţumi cu o înclinare a capului şi cu o politeţe batjocoritoare răspunse:

— E rândul dumneavoastră, domnule comisar de poliţie. Aici sunt aproape ca la mine acasă.

Apoi închise binişor uşa cu un aer discret.

Un ceas mai târziu, Georges Du Roy pătrundea în birourile ziarului *Vie Française.*

Domnul Walter se şi afla acolo, pentru că ziarul, care luase o foarte mare extindere, înlesnind mult operaţiile crescânde ale băncii patronului, continua să fie condus şi supravegheat cu grijă de el.

Directorul îşi înălţă capul şi întrebă:

— Ah! Ai sosit? Ai o înfăţişare foarte ciudată. De ce n-ai venit să iei masa la noi? De unde vii?

Du Roy, care era sigur de efectul pe care aveau să-l facă spusele sale, rosti apăsând pe fiecare cuvânt:

— Tocmai l-am răsturnat pe ministrul Afacerilor Străine.

Celălalt crezu că glumea.

— L-ai răsturnat... Cum?

— Am să schimb guvernul. Asta e tot! E momentul să aruncăm mortăciunea asta.

Uluit, bătrânul crezu că redactorul era beat. Şopti:

— Haide, nu mai bate câmpii.

— Nicidecum. L-am surprins chiar adineauri pe domnul Laroche-Mathieu în flagrant declit de adulter cu soţia mea. Comisarul de poliţie a constatat faptul. Ministrul s-a

dus pe copcă.

Walter, înmărmurit, îşi ridică ochelarii pe frunte şi întrebă:

— Nu cumva îţi baţi joc de mine?

— Deloc. Chiar o să redactez un „ecou” despre asta.

— Dar ce urmăreşti?

— Să-l răstorn pe acest pungaş, pe acest ticălos, pe acest răufăcător public.

Îşi puse pălăria pe un fotoliu, apoi adăugă:

— Vai de cei ce-mi stau în cale. Nu iert niciodată.

Directorului nu-i venea să creadă. Mormăi:

— Dar... soţia dumitale?

— Cererea mea de divorţ va fi înaintată chiar mâine dimineaţă. I-o trimit înapoi răposatului Forestier.

— Vrei să te desparţi de ea?

— Fireşte. Eram într-adevăr caraghios. Dar trebuia să fac pe prostul ca să-i prind. S-a făcut. Sunt stăpân pe situaţie.

Domnul Walter nu-şi mai venea în fire; şi se uita la Du Roy cu ochii speriaţi, gândind: „Drace! Iată unul cu care nu trebuie să te pui rău”.

Georges continuă:

— Iată-mă liber... Nu sunt tocmai sărac. În octombrie o să mă prezint la alegeri în ţinutul meu de baştină, unde sunt foarte cunoscut. Nu puteam să mă impun şi să mă fac respectat cu o femeie care dădea de bănuit la toată lumea. Mă îmbrobodise ca pe un neghiob; mă ademenise şi mă prinsese în mreje. Dar de când i-am ghicit jocul, am stat mereu cu ochii pe ea, ticăloasa! Începu să râdă şi adăugă: Bietul Forestier, el era încornorat... Încornorat fără să bănuie nimic, liniştit şi încrezător. Iată-mă scăpat de râia pe care mi-a lăsat-o ca moştenire. Am, în sfârşit, mâinile dezlegate. Acum, voi ajunge departe. Se aşezase călare pe un scaun. Rosti iar, ca pentru sine: Voi ajunge departe.

Şi Papà Walter se tot uita la el, lung, cu ochelarii proptiţi pe frunte, şi îşi spunea: „Da, o să ajungă departe,

hoţomanul!”

Georges se ridică în picioare, spunând:

— Mă duc să redactez „ecoul”. Trebuie făcut cu discreţie. Dar să ştii, va fi năprasnic pentru ministru. E un om pierdut. Nu mai poate fi salvat. *Vie Française* nu are de ce să-l mai cruţe.

Bătrânul şovăi câteva clipe, apoi se resemnă:

— Fă-o, spuse el. Cu atât mai rău pentru cei care se bagă în astfel de încurcături.

IX

TRECUSERĂ TREI LUNI, DIVORŢUL lui Du Roy tocmai se pronunţase. Fiindcă la 15 iunie familia Walter urma să plece la Trouville, hotărâră ca înainte de a se despărţi, să petreacă împreună o zi la ţară. Aleseră o joi, şi o porniră la drum de la nouă dimineaţa, într-o mare caleaşcă de călătorie cu şase locuri, trasă de patru cai înhămaţi ca la diligenţă.

Urmau să prânzească la Saint-Germain, în pavilionul Henri IV. Bel-Ami ceruse să fie numai el invitat la plimbare neputând suferi prezenţa şi mutra marchizului de Cazolles. Dar în ultima clipă se hotărâră să-l ia şi pe domnul conte de Latour-Yvelin, pe sus din pat. Fusese înştiinţat de cu seara.

Trăsura urcă în trap grăbit Avenue des Champs-Elysées apoi străbătu pădurea Boulogne.

Era o vreme minunată de vară, nu pra caldă. Rândunelele tăiau în albastrul cerului mari linii curbe pe care ţi se părea că le mai vezi şi după ce păsările zburau mai departe.

Cele trei femei şedeau în fundul trăsurii, mama între cele două fete; iar cei trei bărbaţi, cu spatele, Walter între cei doi musafiri.

Trecură Sena, ocoliră Mont-Valerien, apoi se îndreptară spre Bougival, ca s-o ia de-a lungul râului până la Pecq.

Contele de Latour-Yvelin, un bărbat cam matur, cu favorite lungi şi mătăsoase ale căror vârfuri fluturau la cea mai uşoară adiere a vântului – ceea ce îl făcea pe Du Roy să spună „Domnul Latour izbuteşte să obţină un minunat efect de vânt, în barbă” – se uita lung şi duios la

Rose. Erau logodiţi de o lună.

Georges, foarte palid, o privea adesea pe Suzanne, care şi ea era palidă. Privirile lor se întâlneau, păreau că se sfătuiesc, că se înţeleg, că îşi spun pe ascuns ceva, apoi fugeau una de alta. Doamna Walter era liniştită, fericită...

Prânzul ţinu mult. Înainte de a porni înapoi spre Paris, Georges le propuse să facă o plimbare pe terasă.

Se opriră mai întâi să admire priveliştea. Se înşirară cu toţii de-a lungul zidului şi se minunară de întinderea zării. La poalele unui deal prelung, Sena curgea spre Maisons-Lafitte, ca un şarpe uriaş tolănit în verdeaţă. La dreapta, pe culmea dealului, apeductul din Marly îşi repezea pe cer enorma umbră de omidă cu picioare lungi, iar dedesupt oraşul se pierdea într-un mănunchi des de arbori.

Pe câmpia nemărginită ce se întindea în faţă se vedeau răsfirate, ici şi colo, sate. Bălţile de la Vesinet aruncau pete netede şi curate pe verdeaţa sărăcăcioasă a crângului. În stânga, departe de tot, se zărea în văzduh clopotniţa ascuţită din Sartrouville.

— O privelişte care nu-şi are pereche în lume, spuse Walter. Nici în Elveţia nu găseşti una asemănătoare.

Apoi o porniră încet să facă o plimbare şi să se bucure puţin de această privelişte.

Georges şi Suzanne rămăseseră în urmă. De îndată ce se depărtară cu câţiva paşi, el îi spuse încet, cu glas stăpânit:

— Suzanne, te ador. Te iubesc atât, că îmi pierd capul.

— Şi eu, Bel-Ami, şopti ea.

El reluă:

— Dacă n-ai fii soţia mea am să părăsesc Parisul şi ţara.

— Încearcă să mă ceri lui papà, răspunse ea. Poate că o să vrea totuşi.

El făcu o mişcare de nerăbdare:

— Nu; ţi-o spun pentru a zecea oară, e de prisos. N-am să mai fiu primit în casă; voi fi dat afară de la ziar; şi nici

nu ne vom mai putea vedea măcar. Iată isprava la care sunt sigur că voi ajunge printr-o cerere după tipic. Ai fost promisă marchizului de Cazolles. Ei trag nădejdea că vei sfârşi prin a spune „da”. Şi aşteaptă...

— Atunci ce e de făcut? întrebă Suzanne.

Georges şovăia, privind-o pe furiş cu coada ochiului:

— Mă iubeşti îndeajuns pentru a face o nebunie?

— Da, răspunse ea hotărât.

— O mare nebunie?

— Da.

— Cea mai mare nebunie?

— Da.

— Vei avea şi destulă îndrăzneală pentru a-ţi înfrunta mama şi tatăl?

— Da.

— Adevărat?

— Da.

— Ei bine! Este un mijloc, unul singur! Trebuie ca lucrul acestă să vină din partea dumitale şi nu dintr-a mea. Cum eşti o copilă răsfăţată, căreia i se trece totul cu vederea, nu se vor mira prea tare de o cutezanţă în plus din partea dumitale. Aşadar, ascultă: Astă-seară, ajungând acasă, te vei duce mai întâi s-o găseşti pe mama dumitale; pe ea singură. Şi îi vei mărturisi că vrei să te căsătoreşti cu mine. Ea va fi foarte tulburată şi o să se înfurie foarte tare...

Suzanne îi tăie vorba:

— O! mama n-o să se împotrivească.

— Ba da. Dumneata n-o cunoşti, reluă el cu aprindere. Va fi mai supărată şi mai mânioasă decât tatăl dumitale. Vei vedea cum o să se împotrivească. Dar dumneata vei ţine morţiş; nu te vei lăsa; vei spune mereu că vrei să te căsătoreşti cu mine, numai cu mine. Ai s-o faci?

— Am s-o fac.

— Şi, plecând de la mama dumitale vei spune acelaşi lucru tatălui dumitale, cu o înfăţişare foarte serioasă şi foarte hotărâtă

— Da, da. Şi pe urmă?

— Şi pe urmă, aici lucrul devine grav. Dacă eşti hotărâtă, foarte hotărâtă, foarte, foarte hotărâtă să fii soţia mea, iubita mea, mica mea Suzanne... Te voi... te voi răpi.

Ea se clătină de bucurie şi fu cât p-aci să bată din palme:

— O! ce fericire! Mă răpeşti? Când ai să mă răpeşti?

Toată poezia veche a răpirilor nocturne, a rădvanelor de poştă, a hanurilor, toate întâmplările încântătoare de prin cărţi îi străbătură deodată mintea ca un fermecător vis gata să se înfăptuiască. Mai spuse o dată:

— Când ai să mă răpeşti?

El răspunse foarte încet:

— Dar... în seara asta – la noapte.

— Şi unde ne vom duce? întrebă ea înfiorându-se.

— Asta e secretul meu. Gândeşte-te bine la ce faci. Spune-ţi că după fuga aceasta nu vei mai putea fi decât soţia mea! E singurul mijloc, dar este... este foarte... primejdios... pentru dumneata.

— Sunt hotărâtă... Unde am să te găsesc? spuse ea.

— Ai să poţi ieşi?

— Da. Ştiu să deschid portiţa.

— Ei bine, după ce-o să se culce portarul, pe la miezul nopţii, vino să mă întâlneşti în piaţa Concorde. Ai să mă găseşti într-un cupeu oprit în faţa Ministerului Marinei.

— Voi veni.

— Adevărat?

— Adevărat.

Georges îi luă mâna şi i-o strânse:

— Ah! cât te iubesc! Ce bună şi curajoasă eşti! Atunci nu vrei să te căsătoreşti cu domnul de Cazolles?

— A! nu.

— S-a supărat tare, tatăl dumitale, când ai spus nu?

— Cred şi eu; voia să mă trimită înapoi la mânăstire.

— Aşadar vezi că trebuie să fii hotărâtă.

— Voi fi.

Suzanne privea zarea nesfârşită cu mintea stăpânită de gândul răpirii. Avea să meargă mai departe decât zarea aceea îndepărtată... cu el!... Avea să fie răpită!... Era mândră de asta! Nu se gândea deloc la renumele ei, la tot ce i se putea întâmpla. Ştia ce-o aştepta, măcar? Bănuia?

Întorcându-se spre ei, doamna Walter strigă:

— Dar vino odată, Suzanne. Ce faci acolo cu Bel-Ami?

Şi Georges şi Suzanne se grăbiră să-i ajungă pe ceilalţi din urmă. Se vorbea despre mare, unde aveau să plece curând.

Se întoarseră la Paris prin Chatou, ca să nu mai facă o dată drumul de la venire.

Georges nu mai vorbea deloc. Se gândea: „Aşadar, dacă fata asta o să aibă puţină îndrăzneală, o să izbutesc, în sfârşit!” De trei luni o învăluia în mrejele dragostei lui. O încânta, o fermeca, o cucerea. Se făcuse iubit, aşa cum ştia el să se facă. Culesese, fără nicio greutate, sufletul ei fluşturatic de păpuşă.

Izbutise mai întâi s-o facă să-l refuze pe domnul de Cazolles. Acum izbutise s-o convingă să fugă cu el. Pentru că alt mijloc nu era. Îşi dădea bine seama că doamna Walter n-ar fi consimţit niciodată să-i dea fata. Îl mai iubea încă, avea să-l iubească întotdeauna cu o pasiune fără leac. O înfrâna prin răceala lui voită, dar o simţea mistuindu-se de o patimă neputincioasă şi arzătoare. Niciodată nu o va putea îndupleca. Niciodată nu-i va îngădui s-o ia pe Suzanne de soţie.

Odată însă ce fata va fi în mâna lui, undeva departe, va vorbi despre asta, de la egal la egal, cu tatăl.

Gândindu-se la toate acestea, răspundea prin crâmpeie de fraze, neascultând deloc ceea ce Suzanne gândea şi ea; şi zurgălăii celor patru cai îi răsuna în minte, o făceau să vadă şosele nesfârşite sub un veşnic clar de lună, întunecoase păduri străbătute în goană, hanuri la marginea drumului şi graba grăjdarilor de a schimba caii, pentru că toată lumea ghicea că sunt urmăriţi.

Când caleaşca sosi în curtea casei, voiră să-l oprească

pe Georges la masă, dar el nu primi şi se întoarse acasă.

După ce îmbucă ceva, îşi rândui hârtiile, ca şi când ar fi avut de făcut o lungă călătorie. Arse nişte scrisori compromiţătoare, ascunse altele, scrise câtorva prieteni.

Din când în când se uita la ceas, spunându-şi: „Trebuie să se fi îngroşat gluma acolo”. Şi o îngrijorare îi strângea inima. Dacă se împotmolea? Dar de ce s-ar teme? Într-un fel sau altul, o va scoate el la capăt! Totuşi, juca o carte mare în seara asta!

Plecă de acasă pe la unsprezece, rătăci câtva timp, luă un cupeu şi spuse birjarului să oprească în piaţa Concorde, în dreptul arcadelor Ministerului Marinei.

Din când în când aprindea câte un chibrit să vadă cât era ceasul. Când văzu că se apropie miezul nopţii, nerăbdarea lui deveni înfrigurată. Scotea mereu capul prin uşa cupeului ca să privească.

Un ceasornic îndepărtat bătu douăsprezece, apoi un altul mai apropiat, apoi două deodată, apoi, la urmă, unul foarte departe. Când acesta din urmă îşi sfârşi bătăile, Georges îşi spuse: „S-a sfârşit. Am dat greş. N-o să vină.”

Era hotărât, cu toate acestea, să stea acolo până la ziuă. În împrejurări de felul acesta trebuie să ai multă răbdare.

Mai auzi bătând sfertul, apoi jumătatea, apoi trei sferturi; şi toate ceasornicele bătură pe rând ora unu, la fel cum vestiră miezul nopţii.

Acum nu mai aştepta, stătea numai, frământându-şi mintea pentru a ghici ce se putuse întâmpla. Pe neaşteptate, un cap de femeie se aplecă înăuntru prin uşa cupeului şi întrebă:

— Eşti aici, Bel-Ami?

Georges avu o tresărire şi simţi că i se taie răsuflarea.

— Dumneata eşti, Suzanne?

— Da, eu sunt.

El nu nimerea mânerul uşii, şi spunea într-una:

— Ah!... Dumneata eşti... Dumneata eşti... urcă.

Suzanne urcă şi se prăbuşi alături de el. El strigă

vizitiului:

— Mână! Şi cupeul porni.

Ea gâfâia fără să vorbească.

Georges întrebă:

— Ia spune, cum s-au petrecut lucrurile?

Atunci Suzanne şopti, aproape leşinată:

— Ah! a fost îngrozitor; cu mama mai ales.

El era neliniştit şi tremura.

— Cu mama dumitale? Ce-a spus? Povesteşte-mi.

— Ah! a fost înspăimântător. Am intrat la ea şi i-am spus pe de rost tirada pe care mi-o pregătisem. Atunci ea s-a făcut albă ca varul şi mi-a strigat: „Niciodată! Niciodată!” Eu am plâns, m-am supărat, am jurat că nu mă voi mărita decât cu dumneata. Am crezut că o să mă bată. Era ca turbată, a spus c-o să mă trimită înapoi la mânăstire, chiar a doua zi. Niciodată n-am văzut-o aşa; niciodată! Tocmai când înşira prostiile astea, a intrat şi papà. El nu s-a supărat ca ea, dar a fost de părere că nu eşti o partidă destul de atrăgătoare. Şi fiindcă mă înfuriasem şi eu, am început să strig mai tare ca ei. Şi papà, cu o înfăţişare tragică, ce nu i se potrivea deloc, mi-a spus să ies afară. Asta e ceea ce m-a hotărât să fug cu dumneata. Iată-mă, unde mergem?

El o cuprinsese încet pe după mijloc, şi asculta cu cea mai mare luare-aminte şi cu inima zvâcnind de ura care începea să-i încolţească în suflet împotriva acelor oameni.

Dar o avea în mână pe fata lor. Vor vedea ei, acum. Răspunse:

— E prea târziu ca să mai luăm trenul; trăsura asta o să ne ducă până la Sèvres unde vom petrece noaptea. Iar mâine plecăm la Roche-Guyon. E un sat frumos, la marginea Senei, între Montes şi Bounières.

Ea murmură:

— Dar vezi că n-am schimburi cu mine. Nu mi-am luat nimic.

Georges zâmbi cu nepăsare:

— Ei şi! O să vedem noi acolo.

Cupeul străbătea străzile una după alta. Georges lua mâinile tinerei fete şi începu să le sărute, încet, cu respect. Nu ştia ce să-i spună, nefiind obişnuit cu sentimentele platonice. Dar deodată i se păru că Suzanne plânge.

O întrebă cu groază:

— Ce ai, fată dragă?

Ea răspunse cu glasul plin de lacrimi:

— Mă gândesc că biata mama nu doarme acum, dacă a băgat de seamă plecarea mea.

Într-adevăr, doamna Walter nu dormea. După ce Suzanne ieşise din odaie, rămânând singură cu soţul ei, întrebă înnebunită de spaimă, pierdută:

— Doamne Dumnezeule! Ce vrea să zică asta?

Walter strigă furios:

— Astă înseamnă că a fost încântată de intrigantul acela. El a făcut-o să-l refuze pe Cazolles. A mirosit o zestre frumuşică, vezi bine!

Începu să se plimbe furios, încoace şi încolo prin odaie:

— De altfel, şi tu îl atrăgeai neîncetat, îl măguleai, îl linguşeai, nu mai ştiai cum să-l momeşti. De dimineaţă până seara, Bel-Ami în sus, Bel Ami în jos. Poftim răsplata!

Ea bâigui, pământie:

— Eu?... îl atrăgeam!

El îi strigă în obraz:

— Da, tu! Toate sunteţi nebune după el! Şi Clotilde, şi Suzanne şi toate... Crezi că eu nu vedeam că nu puteai sta două zile fără să-l faci să vină pe aici?

Doamna Walter îşi înălţă capul, cu un aer tragic:

— Nu-ţi permit să-mi vorbeşti în felul acesta. Dumneata uiţi că eu nu am fost crescută într-o dugheană ca dumneata.

El rămase mai întâi nemişcat şi uluit, apoi lăsă să-i scape un „fir-ar al dracului” plin de furie, şi ieşi trântind uşa. De îndată ce rămase singură, doamna Walter se îndreptă instinctiv spre oglindă, ca pentru a vedea dacă

nu se schimbase ceva în ea, într-atât i se păreau de groaznice şi cu neputinţă de crezut cele ce i se întâmplau. Suzanne era îndrăgostită de Bel-Ami şi Bel-Ami voia să se însoare cu Suzanne! Nu! Nu era adevărat, se înşelase. Fata avusese o toană foarte firească pentru băiatul acesta frumos şi nădăjduise că i-l vor da de soţ: asta fusese mica ei ispravă! Dar el? El nu putea fi părtaş la asta! Şi chibzuia, buimăcită, ca în faţa marilor catastrofe. Nu, Bel-Ami nu ştia desigur nimic de pozna Suzannei.

Şi se gândi mult timp la viclenia şi nevinovăţia, în aceeaşi măsură cu putinţă, ale acestui om. Ce ticălos, dacă el a fost cel care a pregătit lovitura! Şi ce avea să se întâmple acum? Câte primejdii şi câte chinuri presimţea!

Dacă el nu ştia nimic, lucrurile se mai puteau încă îndrepta. Ar face o călătorie de şase luni cu Suzanne şi totul s-ar sfârşi. Dar cum ar mai putea să-l vadă ea, după aceea? Pentru că tot îl mai iubea. Patima asta o străpungea ca un vârf de săgeată care nu mai poate fi smulsă.

Să trăiască fără el era cu neputinţă. Mai bine să moară.

În mijlocul acestor chinuri şi îndoieli, simţea că-şi pierde mintea. O durere de cap îi strângea craniul ca într-un cleşte. Gândurile i se încâlceau tulburi, chinuite, îşi frământa mintea să afle, se enerva că nu ştie nimic. Privi ceasornicul; era unu trecut. Îşi spuse: „Nu pot sta aşa; înnebunesc. Trebuie să aflu. Am s-o trezesc pe Suzanne, s-o întreb.”

Şi se îndreptă în picioarele goale ca să nu facă zgomot, cu o lumânare în mână, spre odaia Suzannei. Deschise uşa încetişor, intră, privi patul... Era nedesfăcut. La început nu înţelese şi crezu că fata mai stătea încă de vorbă cu tatăl ei. Îndată însă o bănuială cumplită îi încolţi în minte şi o făcu să alerge la soţul său. Ajunse acolo într-un suflet, albă ca varul şi gâfâind. El era culcat în pat şi mai citea încă.

Întrebă speriat:

— Ei! Ce e? Ce ai?

Ea bolborosea:

— Ai văzut-o pe Suzanne?

— Eu? Nu. De ce?

— A... a... a plecat. Nu e în... în odaia ei.

Dintr-o săritură, Walter se dădu jos din pat, îşi puse papucii şi, fără izmene, cu cămaşa de noapte în vânt, se repezi la rândul lui spre camera Suzannei.

De îndată ce ajunse în odaie, nu mai avu nicio umbră de îndoială. Fugise.

Căzu într-un fotoliu şi puse lampa jos, în faţa lui.

Doamna Walter îl ajunse din urmă. Bâiguia:

— Ei...?

El nu mai avea putere să răspundă; nu mai era mâniat; gemu:

— S-a isprăvit. E-n mâna lui. Suntem pierduţi.

Ea nu înţelegea.

— Cum asta, pierduţi?

— Ei da! vezi bine. Acum, trebuie să se însoare cu ea.

Doamna Walter scoase un fel de urlet de fiară:

— El! Niciodată! Ai înnebunit?

Walter răspunse cu descurajare:

— Degeaba urli. A răpit-o; a necinstit-o. Lucrul cel mai bun pe care îl avem de făcut este să i-o dăm. Dacă ştim să ne descurcăm, n-o să afle nimeni.

Zguduită de o emoţie puternică, doamna Walter repetă:

— Niciodată! Niciodată n-o va avea! Niciodată n-am să îngădui.

Walter şopti copleşit:

— Dar o are. S-a isprăvit. Şi o s-o păstreze şi o s-o ascundă cât timp nu ne vom îndupleca. Aşadar, pentru a înlătura scandalul, trebuie să ne învoim numaidecât.

Soţia lui, sfâşiată de o durere de nespus, strigă iar:

— Nu! Nu! N-am să îngădui niciodată!

Cuprins de nerăbdare, Walter adăugă:

— Dar nici nu mai încape vorbă. Suntem siliţi s-o facem. Ah! ticălosul, cum ne-a înşelat... Oricum, e un om

tare. Am fi putut găsi un om mult mai bine ca situaţie socială, dar nu ca inteligenţă şi ca viitor. E un băiat de viitor. Va ajunge deputat şi ministru.

Doamna Walter rosti cu o hotărâre sălbatică:

— N-am să îngădui niciodată s-o ia pe Suzane. Auzi?... Niciodată!

Walter se supără în cele din urmă şi, ca om practic, îi luă apărarea lui Bel-Ami.

— Dar taci odată... Îţi repet că trebuie... că trebuie neapărat. Şi, cine ştie? Poate că n-o să ne pară rău. Cu oameni de felul acesta, te poţi aştepta la orice. Ai văzut cum l-a răsturnat, din trei articole, pe neghiobul de Laroche-Mathieu, şi cu câtă demnitate a făcut-o, deşi îi era grozav de greu în situaţia lui de soţ. În sfârşit, vom vedea. Ceea ce e sigur, e că am căzut în laţ. Şi dintr-asta nu putem scăpa.

Doamnei Walter îi venea să urle, să se tăvălească pe jos, să-şi smulgă părul.

Spuse din nou, cu glas înverşunat:

— Nu va fi a lui... Eu... nu... nu vreau!

Walter se ridică, luă lampa de jos şi zise:

— Eşti stupidă ca toate femeile. Nu faceţi niciodată nimic decât sub imboldul pasiunii. Nu ştiţi să vă mlădiaţi după împrejurări... sunteţi lipsite de judecată! Eu îţi spun că o va lua de nevastă... Trebuie!

Şi ieşi târşâindu-şi papucii. Străbătu – stafie caraghioasă în cămaşă de noapte – coridorul larg al marelui palat adormit şi reintră fără zgomot în camera lui.

Doamna Walter stătea în picioare, sfâşiată de o durere cumplită. De altminteri, nici nu înţelegea încă bine. Suferea numai. Apoi i se păru că n-avea să poată rămâne acolo nemişcată, până la ziuă. Simţea în ea o nevoie irezistibilă să fugă, să alerge încotro vedea cu ochii, să plece să caute sprijinul cuiva, să fie ajutată.

Se întreba pe cine ar putea să cheme în ajutor. Ce om? Şi nu găsea pe nimeni! Un preot! I se va arunca la picioare, îi va mărturisi tot, îşi va spovedi păcatul şi

deznădejdea. El va înţelege că ticălosul acela nu se putea căsători cu Suzanne şi va împiedica nelegiuirea aceasta.

Îi trebuia un preot, numaidecât. Dar unde să-l găsească? Unde să-l caute? Cu toate acestea, nu putea sta aşa.

Îi trecu atunci pe dinaintea ochilor, ca o nălucă, chipul senin al lui *Isus mergând pe apă.* Îl văzu limpede ca şi când ar fi avut tabloul în faţă. Aşadar, o chema. Îi spunea: „Vino la mine. Vino să îngenunchezi la picioarele mele. Îţi voi alina durerea şi te voi sfătui ce trebuie să faci.”

Luă o lumânare, ieşi şi se îndreptă spre seră. Tabloul se afla la capătul serei, într-un salonaş care se închidea printr-o uşă cu geamuri, ca nu cumva umezeala plantelor să strice pânza.

Salonaşul era ca un fel de capelă în desişul acela de arbori ciudaţi.

Când pătrunse în grădina de iarnă, pe care nu o văzuse niciodată decât luminată, încremeni în faţa întunecimii de nepătruns care domnea în jur. Plantele uriaşe din ţările calde îngreunau aerul cu respiraţia lor apăsătoare. Iar uşile nemaifiind deschise, aerul acestei ciudate păduri închise sub o cupolă de sticlă pătrundea anevoie în piept, te ameţea, te îmbăta dulce şi dureros, dând trupului o senzaţie tulbure de voluptate adâncă şi de moarte.

Biata femeie mergea încet, speriată de bezna din care se desprindeau brusc, la flacăra pâlpâitoare a lumânării, plante extravagante, ca nişte dihănii, fantome ciudate şi înspăimântătoare arătări de basm.

Deodată îl zări pe Isus. Deschise uşa care o despărţea de el şi căzu în genunchi.

La început se rugă nebuneşte, bolborosind cuvinte de dragoste, invocaţii pline de patimă şi deznădejde. Apoi, ardoarea rugăciunii mai potolindu-se, ridică ochii spre el, şi rămase încremenită de spaimă. Semăna atât de mult cu Bel-Ami, în licărirea tremurătoare a lumânării care-l lumina de jos în sus, încât nu Dumnezeu era cel care o privea, ci amantul ei.

Erau ochii lui, fruntea lui, înfăţişarea feţei lui, aerul lui rece şi trufaş!

Bâiguia:

— Isuse! Isuse! şi cuvântul „Georges” i se urca pe buze. Deodată îi trecu prin minte că, poate, chiar la ora aceea Georges îi necinstea fata. Era cu ea, singur, undeva, într-o odaie. El! El! cu Suzanne!

Spunea mai departe:

— Isuse... Isuse!... dar se gândea la ei... la fiica şi la amantul ei! Erau singuri, într-o odaie... şi era noapte! Îi vedea. Îi vedea atât de desluşit încât apăreau în faţa ei, acolo, în locul tabloului. Îşi zâmbeau. Se sărutau. Odaia era întunecată, patul desfăcut. Se ridică din genunchi ca să meargă spre ei, ca s-o apuce pe Suzanne de păr şi s-o smulgă din îmbrăţişarea aceea. Avea s-o strângă de gât, s-o sugrume pe această Suzanne pe care o ura, pe această fată a ei care făcea dragoste cu Georges. O atingea... mâinile întâlniră pânza tabloului. Dăduse peste picioarele lui Isus!

Scoase un ţipăt şi căzu pe spate. Răsturnată, lumânarea se stinse.

Ce se petrecuse după aceea? Visă vreme îndelungată lucruri ciudate, înspăimântătoare, Georges şi Suzanne îi treceau mereu pe dinaintea ochilor îmbrăţişaţi, împreună cu Isus Cristos care binecuvânta dragostea lor nelegiuită.

Îşi dădea vag seama că nu se afla în odaie la ea. Voia să se scoale, să fugă, dar nu putea. O cuprinsese o toropeală care îi amorţea trupul, nelăsându-i decât mintea trează, dar tulbure şi chinuită de închipuiri groaznice, de necrezut, pierdută într-un vis rău, în visul acela straniu şi câteodată ucigător pe care îl strecoară în creierul omenesc plantele adormitoare din ţările calde, bizare la chip şi cu miresme grele.

Când se făcu ziuă, doamna Walter fu ridicată de jos de la picioarele lui *Isus mergând pe apă,* unde zăcea fără cunoştinţă, aproape înăbuşită. Se îmbolnăvi atât de rău, încât viaţa îi fu în primejdie. Nu-şi recăpătă pe deplin

cunoştinţă decât a doua zi. Atunci, începu să plângă.

Pentru a li se astupa servitorilor gura, li se spuse că Suzanne fusese trimisă pe neaşteptate la mânăstire. Iar domnul Walter răspunse unei lungi scrisori a lui Du Roy, învoindu-se să-i dea mâna fiicei sale.

Bel-Ami pusese scrisoarea aceasta la poştă în clipa când părăsea Parisul, după ce o pregătise în seara plecări sale. Scria, în cuvinte pline de respect, că o iubea de mult timp pe tânăra fată, că între ei nu existase niciodată vreo înţelegere dar că, văzând-o că vine la el, neconstrânsă de nimic, spre a-i spune: „Vreau să fiu soţia dumitale”. se socotise îndrituit s-o ţină şi s-o ascundă până ce va izbuti să capete un răspuns din partea părinţilor, a căror hotărâre prevăzută de lege avea pentru el mai puţină însemnătate decât voinţa logodnicei sale.

Cerea ca domnul Walter să-i răspundă la căsuţa poştală, un prieten urmând să-i trimită scrisoarea.

Când obţinu ceea ce voia, o aduse pe Suzanne înapoi la Paris şi o trimise la părinţii ei; el găsi cu cale că e mai bine să nu se înfăţişeze acolo câtăva vreme.

Petrecuseră şase zile pe malul Senei, la Roche-Guyon. Suzanne niciodată nu petrecuse atât de bine. Se jucase de-a ţărăncuţa. Cum Du Roy o dăduse drept sora lui, trăiau într-o intimitate liberă şi curată, într-un fel de prietenie amestecată cu dragoste. Du Roy socotea că e mai abil să o respecte. Chiar a doua zi după sosire, Suzanne îşi cumpără rufe şi veşminte de ţărancă şi se apucă să pescuiască cu undiţa, având pe cap o uriaşă pălărie de paie împodobită cu flori de câmp. Găsea ţinutul încântător. Se aflau acolo un vechi turn şi un castel de demult, unde se puteau vedea tapiţerii de toată frumuseţea.

Georges, îmbrăcat într-o bluză de pânză cumpărată de gata de la un negustor din ţinut, o plimba pe Suzanne, fie pe jos, de-a lungul malurilor, fie cu luntrea. Se sărutau mereu, prinşi de fiori, ea nevinovată, iar el gata să cadă în ispită. Dar ştia să fie tare, şi când îi spuse: „Mâine ne

întoarcem la Paris, tatăl tău se învoieşte să ne căsătorim” – ea şopti cu naivitate: „Aşa curând? Îmi plăcea atât de mult să fiu soţia ta!”

X

ÎN LOCUINŢA DIN RUE CONSTANTINOPLE era întuneric, pentru că Georges Du Roy şi Clotilde de Marelle, întâlnindu-se în uşă, intraseră în grabă şi ea îi spusese, fără să-i dea răgaz să deschidă obloanele:

— Aşadar te căsătoreşti cu Suzanne Walter?

El mărturisi cu blândeţe şi adăugă:

— Nu ştiai?

În picioare, în faţa lui, Clotilde reluă furioasă, scoasă din fire:

— Te însori cu Suzanne Walter! Asta-i prea din cale-afară. Nici n-am mai pomenit! De trei luni mă duci cu vorba ca să-mi ascunzi asta. Toată lumea ştia, numai eu nu. Nici acum n-aş fi ştiut, dacă nu mi-ar fi spus soţul meu!

Puţin cam încurcat, Du Roy începu să rânjească, şi, punându-şi pălăria pe colţul căminului, se aşeză într-un fotoliu.

Clotilde îl privea ţintă şi cu un glas scăzut şi întărâtat spuse:

— De când ţi-ai lăsat nevasta pregăteai lovitura asta, şi în aşteptare mă păstrai frumuşel ca amantă, nu? Ce nemernic eşti!

— De ce? Aveam o nevastă care mă înşela. Am prins-o, am divorţat de ea şi acum mă căsătoresc cu alta. Se poate ceva mai limpede?

Ea şopti tremurând de furie:

— Ah! ce viclean şi periculos eşti!

Georges începu iar să zâmbească:

— Vezi bine! Tâmpiţii şi nătărăii sunt întotdeauna

păcăliţi.

Dar ea îşi urma gândul:

— Ar fi trebuit să-ţi ghicesc jocul de la început! Dar, nu, nu puteam crede că ai să fii atât de josnic.

El îşi luă un aer demn:

— Te poftesc să iei seama la cuvintele de care te foloseşti.

Pe ea o scosese din sărite mânia aceasta dispreţuitoare:

— Ce? Acum vrei să mă port cu mănuşi? De când te cunosc te porţi cu mine ca o secătură şi ai vrea să nu ţi-o spun? Înşeli pe toată lumea, tragi foloase de pe urma tuturor, îţi procuri plăcerile şi banii de oriunde şi ai vrea să mă port cu tine ca şi cum ai fi un om de treabă?

El se sculă în picioare şi cu buzele tremurânde spuse:

— Taci sau te dau afară.

Ea bâigui:

— Să mă dai afară... să mă dai afară... Să mă dai afară de aici... tu... tu?

Nu mai putea să vorbească, gâtuită de furie şi, fără veste, ca şi cum i s-ar fi sfărâmat deodată zăgazurile mâniei, izbucni:

— Să ies afară de aici? Uiţi cine a plătit, din prima zi, locuinţa asta? Ah! da, e adevărat că ai luat-o din când în când pe socoteala ta. Dar cine a închiriat-o?... Eu... Cine a păstrat-o?... Eu... Şi vrei să mă dai afară de aici! Tacă-ţi gura, lichea ordinară! Crezi că nu ştiu cum ai jecmănit-o pe Madeleine de jumătate din moştenirea lui Vaudrec? Crezi că nu ştiu că te-ai culcat cu Suzanne ca s-o sileşti să te ia de bărbat?

El o înşfăcă de umeri şi zgâlţâind-o izbucni:

— De fata asta să nu vorbeşti! Nu-ţi permit!

Clotilde strigă:

— Te-ai culcat cu ea, ştiu eu.

El ar fi îndurat orice; dar minciuna asta îl scotea din fire. Adevărurile pe care i le aruncase adineaori în obraz făcuseră să-l treacă fiori de mânie, dar minciuna aceasta

despre fata care avea să-i devină soţie îi trezea o poftă nebună de a o lovi.

Mai spuse o dată:

— Taci... bagă de seamă... taci. Şi o scutura ca pe un pom.

Cu părul vâlvoi, cu ochii rătăciţi, Clotilde urlă cu toată gura:

— Te-ai culcat cu ea...

Georges îi dădu drumul din mână şi îi trase peste obraz o palmă atât de puternică, încât o trânti jos lângă perete. Dar ea se întoarse spre el şi ridicată în coate, zbieră iar:

— Te-ai culcat cu ea!

Atunci Georges se năpusti asupra ei şi, ţinând-o sub el, dădu în ea ca într-un bărbat.

Deodată Clotilde tăcu şi începu să geamă sub lovituri. Nu mai mişca. Îşi ascunsese obrazul în unghiul dintre podea şi perete şi scotea ţipete sfâşietoare.

Georges încetă s-o mai bată şi se ridică. Făcu apoi câţiva paşi prin odaie ca să-şi recapete sângele rece şi, venindu-i o idee, trecu în camera de culcare, umplu ligheanul cu apă rece şi îşi muie capul înăuntru. Se spălă după aceea pe mâini şi se întoarse dincolo să vadă ce face Clotilde, ştergându-şi cu grijă fiecare deget.

Ea nici nu se mişcase. Stătea întinsă pe duşumea, plângând încetişor.

— Ai să sfârşeşti odată cu bocitul?

Clotilde nu răspunse. Georges rămase o clipă în picioare în mijlocul locuinţei, puţin cam stingherit şi ruşinat în faţa trupului întins pe jos.

Apoi, brusc se hotărî, îşi luă pălăria de pe cămin şi spuse:

— Bună seara. Când ai să fii gata, să-i dai cheia portarului. N-am vreme să-ţi înghit toanele.

Ieşi, închise uşa, intră la portar şi îi spuse:

— Doamna a rămas. O să plece în curând. Vei spune proprietarului că renunţ la contract pe data de 1 octombrie. Suntem în 16 august, aşadar mă aflu în

termen pentru a-l încunoştinţa că mă mut.

Şi plecă cu paşi mari, căci avea de făcut târguieli pentru darurile de nuntă.

Căsătoria era hotărâtă pentru ziua de 20 octombrie, după deschiderea Camerelor şi urma să aibă loc în biserica Madeleine. Se flecărise mult despre căsătoria asta, fără să se fi ştiut însă bine adevărul. Fel de fel de zvonuri umblau din gură în gură. Se şoptea că la mijloc era vorba de o răpire, dar nu se ştia nimic sigur.

După spusele servitorilor, doamna Walter se otrăvise, de mânie, în seara când se hotărâse căsătoria, după ce, la miezul nopţii, poruncise ca Suzanne să fie trimisă la mânăstire.

Fusese adusă înapoi la ea în cameră, aproape moartă. Fără îndoială că n-avea să se mai facă bine niciodată. Avea acum înfăţişarea unei femei bătrâne; încărunţise bine şi devenise bigotă, împărtăşindu-se în fiecare duminică.

La începutul lui septembrie, *Vie Française* anunţă numirea baronului Du Roy de Cantel în postul de redactor-şef, domnul Walter păstrând mai departe titlul de director.

Se adăuga atunci vechiului personal al ziarului un întreg batalion de cronicari cunoscuţi, de redactori de „Ecouri”, de redactori politici, de critici de artă şi teatrali smulşi, prin puterea banului, marilor ziare, ziarelor cu tradiţie, cu influenţă şi greutate.

Vechii ziarişti, serioşi şi demni de respect, nu mai dădeau din umeri vorbind despre *Vie Française.* Dispreţul lor pentru începuturile acestui ziar dispăruse în faţa succesului grabnic şi deplin.

Nunta redactorului-şef fu ceea ce se cheamă un eveniment parizian, Georges Du Roy şi familia Walter trezind, de câtva timp, multă curiozitate. Toţi cei ale căror nume erau pomenite în „Ecouri”, se hotărâseră să ia parte la căsătorie.

Ceremonia avu loc într-o zi senină de toamnă.

De la opt dimineaţa, un covor lat, roşu, întins pe treptele bisericii Madeleine – al cărei înalt peron domina rue Royale – făcea pe trecători să se oprească, vestind norodului Parisului că o nuntă urma să aibă loc cu mare alai.

Băieţii de prăvălie, micile lucrătoare, funcţionarii ducându-se la slujbă se opreau locului, priveau şi se gândeau o clipă la oamenii bogaţi care cheltuiau atâtea parale numai pentru a se întrece.

Pe la zece, curioşii începură să se oprească în faţa bisericii, rămâneau locului câteva minute, nădăjduind că poate slujba avea să înceapă numaidecât, apoi plecau mai departe.

La unsprezece, sosiră pâlcuri de sergenţi de stradă şi începură aproape numaidecât să răspândească mulţimea, care se strângea tot timpul gloată.

Curând după aceea, se iviră primii invitaţi; cei care voiau să apuce un loc bun de unde să nu le scape nimic. Se aşezară pe scaunele ce mărgineau spre mijloc naosul cel mare.

Încetul cu încetul, veneau şi alţii: femei ce lăsau în urma lor un foşnet de stofă sau mătase, bărbaţi serioşi, aproape toţi, pleşuvi, cu umbletul fără cusur al oamenilor din lumea bună, având o înfăţişare mai gravă decât de obicei.

Biserica se umplea cu încetul. Prin uriaşa uşă deschisă, soarele pătrundea în valuri, luminând primele grupuri de prieteni.

În năvala de lumină a uşii celei mari, altarul, încărcat cu lumânări, arunca o licărire gălbuie smerită şi ştearsă deasupra stranelor cam întunecate.

Cei sosiţi se salutau, se chemau printr-un semn, se strângeau laolaltă în grupuri. Oamenii de litere mai puţin smeriţi decât cei din protipendadă stăteau de vorbă cu jumătate glas. Femeile atrăgeau privirile.

Norbert de Varenne, care era în căutarea unui prieten, zări, la mijlocul şirului de scaune, pe Jacques Rival şi se

duse lângă el.

— Ce zici? spuse el, viitorul este al şmecherilor.

Celălalt, care nu era deloc invidios, răspunse:

— Cu atât mai bine pentru el. E un om ajuns. Şi începură să înşire numele celor care erau de faţă.

Rival întrebă:

— Ai mai auzit ceva despre soţia lui?

Poetul zâmbi:

— Da şi nu. Mi s-a spus că trăieşte foarte retrasă în cartierul Montmartre. Dar... căci este un dar... de câtăva vreme citesc în *La Plume* nişte articole politice care seamănă al naibii cu ale lui Forestier şi cu ale lui Du Roy. Sunt scrise de un oarecare Jean de Dol, un băiat tânăr, frumos, deştept, din acelaşi aluat cu prietenul nostru Georges şi care a făcut cunoştinţă cu fosta soţie a acestuia. De unde am tras concluzia că îi plac începătorii şi că au să-i placă întotdeauna. De altminteri e bogată. Nu degeaba au fost Vaudrec şi Laroche-Mathieu prietenii nelipsiţi ai casei.

— E simpatică această micuţă Madeleine, spuse Rival. Foarte deşteaptă şi foarte şireată! În intimitate trebuie să fie încântătoare. Dar, ia spune-mi, cum se face că Du Roy se căsătoreşte religios după ce s-a despărţit printr-un divorţ?

— Se căsătoreşte religios, fiindcă, pentru biserică, prima oară n-a fost căsătorit.

— Cum asta?

— Acest Bel-Ami al nostru, din nepăsare sau economie, socotise, căsătorindu-se cu Madeleine Forestier, că Ofiţerul Stării Civile era de ajuns. Aşadar, se lipsise de binecuvântarea religioasă, ceea ce pentru sfânta noastră biserică însemna pur şi simplu că trăiau nelegitim. Prin urmare, azi vine ca flăcău în faţa altarului şi biserica îi va oferi deşertăciunea întregului său alai care îl va costa scump pe Papà Walter.

Vuietul mulţimii, care sporise, creştea sub bolta bisericii. Se auzeau glasuri vorbind aproape tare. Invitaţii

îşi arătau unii altora oamenii cu faimă, care îşi dădeau ifose, mulţumiţi de a fi văzuţi şi îşi păstrau cu grijă ţinuta pe care o adoptaseră în lume, obişnuiţi să se poarte astfel la toate petrecerile, ale căror podoabe preţioase şi de nelipsit li se părea că sunt.

Rival reluă:

— Ia spune, dragul meu, dumneata care mergi adesea la patron acasă, este adevărat că doamna Walter şi Du Roy nu-şi vorbesc?

— Niciodată! Ea n-a vrut să-i dea fata. Se pare însă că Du Roy îl avea la mână pe tată cu dovezi zdrobitoare privind nişte afaceri murdare făcute în Maroc. L-a ameninţat aşadar pe bătrân cu destăinuiri înspăimântătoare. Walter şi-a amintit pilda cu Laroche-Mathieu şi s-a învoit numaidecât. Mama însă, încăpăţânată ca toate femeile, a jurat că nu va mai vorbi niciodată ginerelui său. Sunt foarte nostimi când sunt faţă în faţă. Ea are înfăţişarea unei statui, a statuii răzbunării, iar el e nespus de stingherit, deşi nu-şi pierde cumpătul, pentru că e unul din cei care ştiu să se stăpânească.

Confraţii se apropiau să le strângă mâna. Se auzeau crâmpeie de discuţii politice. Şi, nedesluşit ca mugetul unei mări îndepărtate, vuietul mulţimii strânsă în faţa bisericii pătrundea odată cu soarele prin uşă şi urca sub boltă, pe deasupra freamătului mai cumpătat al publicului strâns în locaşul sfânt.

Fără veste, paznicul bisericii lovi de trei ori în pardoseala de marmură cu lemnul halebardei. Toţi cei de faţă se întoarseră cu un lung foşnet de rochii şi cu zgomot de scaune mişcate. Şi Suzanne se ivi, la braţul tatălui său, în lumina vie a intrării.

Avea tot înfăţişarea unei păpuşi, a unei încântătoare păpuşi albe, încununată cu flori de lămâiţă.

Rămase câteva clipe în prag, apoi, când făcu primul pas în biserică, orgile înălţară un imn puternic, vestind intrarea miresei cu răsunătorul lor glas metalic.

Venea cu capul plecat, dar nu sfioasă, uşor tulburată,

drăguţă, încântătoare: o mireasă în miniatură.

Femeile zâmbeau şi murmurau, privind-o. Bărbaţii şopteau: „Delicioasă, răpitoare”. Domnul Walter păşea cu o demnitate exagerată, cam palid, cu ochelarii bine puşi pe nas.

În urma lor, patru domnişoare de onoare, îmbrăcate toate în roz şi toate frumoase alcătuiau un alai acestui giuvaer de regină. Cavalerii de onoare, pe sprânceană, croiţi după acelaşi tipar, călcau cu paşi ce păreau conduşi de un maestru de balet.

După ei venea doamna Walter, ţinând la braţ pe tatăl celuilalt ginere al ei, pe marchizul Latour-Yvelin, în vârstă de şaptezeci şi doi de ani. Doamna Walter nu mergea, se târa, gata să leşine la fiecare nou pas pe care îl făcea. Simţeai că tălpile i se lipeau de lespezi, că picioarele nu voiau să înainteze, că inima îi zvâcnea în piept ca o fiară, smucindu-se să scape. Slăbise. Părul alb făcea ca obrazul să-i pară mai pământiu şi mai tras.

Privea drept înainte, ca să nu vadă pe nimeni, ca să nu se gândească, poate, decât la ceea ce o chinuia.

Apoi se ivi Georges Du Roy, cu o bătrână doamnă necunoscută.

Ţinea capul sus, fără să-şi întoarcă nici el ochii aţintiţi drept înainte – aspri sub sprâncenele uşor încruntate. Pe buză, mustaţa zbârlită părea mânioasă. Lumea fu de părere că era un bărbat frumos. Avea umbletul mândru, mijlocul subţire, piciorul bine făcut. Îi cădea de minune fracul pe care îl păta, ca o picătură de sânge, mica panglică roşie a Legiunii de Onoare.

Veneau apoi rudele: Rose cu senatorul Rissollin. Era măritată de şase săptămâni. Contele de Latour-Yvelin o însoţea pe vicontesa de Percemur.

Urmă, în sfârşit, un ciudat alai de rubedenii sau prieteni pe care Du Roy îi prezentase noii sale familii; oameni cunoscuţi în lumea îndoielnică a Parisului şi care devin numaidecât prieteni, iar – la nevoie – chiar şi rude îndepărtate ale oamenilor îmbogăţiţi – nobili scăpătaţi,

sărăciţi, pătaţi, şi câteodată însuraţi, ceea ce e mai rău. Erau domnul de Belvigne, marchizul de Banjolln, contele şi contesa de Ravenal, ducele de Ramorano, prinţul de Kravalow, cavalerul de Valrèali, apoi invitaţii lui Walter, prinţul de Guerche, ducele şi ducesa de Ferracine, frumoasa marchiză des Dunes. În mijlocul acestui lung şir de invitaţi, câteva rude ale doamnei Walter aveau o înfăţişare cuviincioasă de provinciali.

Şi orgile nu conteneau să cânte, scoţând din gâtlejurile lor strălucitoare sunetele sforăitoare şi ritmate care vestesc cerului bucuria sau întristarea oamenilor. Uriaşele canaturi ale porţii de intrare fură închise şi se făcu dintr-odată întuneric, ca şi când soarele ar fi fost alungat din biserică.

Acum Georges stătea îngenuncheat alături de soţia sa în faţa altarului luminat. Noul episcop de Tanger, cu cârja episcopală în mână, cu mitra pe cap, se arătă în pragul sacristiei şi se apropie ca să-i unească în numele celui veşnic.

Puse întrebările obişnuite, schimbă inelele, rosti cuvintele ce leagă ca nişte lanţuri şi ţinu noilor soţi o scurtă cuvântare creştinească.

Vorbi despre credinţă, îndelung, preamărind-o. Era un bărbat înalt şi gras, unul din prelaţii aceia impunători cu pântecul maiestuos.

Zgomotul unor suspine îi făcu pe câţiva să întoarcă privirile. Doamna Walter plângea cu obrazul ascuns în palme.

Fusese nevoită să se supună. Ce putea face? Dar, din ziua în care o gonise din odaia sa pe fata întoarsă acasă fără să vrea măcar s-o sărute, din ziua în care îi spusese în şoaptă lui Du Roy, când acesta, înfăţişându-se iar în faţa ei, o salutase adânc: „Eşti fiinţă cea mai josnică pe care mi-a fost dat s-o cunosc; să nu-mi mai vorbeşti niciodată, pentru că nu-ţi voi răspunde!” – îndura un chin groaznic şi nepotolit. O ura pe Suzanne cu o ură aprinsă, în care se amestecau o patimă înverşunată şi o gelozie

sfâşietoare – o gelozie ciudată de mamă şi amantă, gelozie de nemărturisit, sălbatică, arzătoare, ca o rană vie.

Şi iată că un episcop îi cununa acum, pe fiica sa şi pe amantul său, într-o biserică, în faţa a două mii de inşi şi în faţa ei! Şi nu putea să spună nimic! Nu putea să zădărnicească asta! Nu putea să strige: „Dar este al meu bărbatul acesta, este amantul meu. Căsătoria pe care o binecuvântaţi este nelegiuită.”

Câteva femei, înduioşate, şoptiră:

— Ce mişcată e biata mamă!

Episcopul declama:

— Sunteţi dintre fericiţii acestei lumi, dintre cei mai avuţi şi mai respectaţi. Dumneata, domnule, pe care talentul te ridică deasupra celorlalţi, care scrii, care înveţi pe alţii, care sfătuieşti, care îndrumezi norodul, ai o frumoasă sarcină de îndeplinit, o frumoasă pildă de dat...

Du Roy îl asculta beat de trufie. Un înalt prelat al bisericii catolice îi vorbea aşa, lui. Şi îndărăt simţea mulţimea, o mulţime strălucită venită acolo pentru el. I se părea că o putere îl împinge înainte, îl înalţă. Devenea unul din stăpânii lumii, el, el, fiul celor doi bieţi ţărani din Canteleu.

Şi deodată îi văzu, pe tatăl şi pe mama sa, în cârciuma lor umilă aşezată în vârful dealului ce domină marea vale a Rouenului, dând de băut ţăranilor din ţinut.

Le trimisese cinci mii de franci, din moştenirea contelui de Vaudrec. Avea să le trimită acum cincizeci de mii, ca să-şi cumpere un petic de moşie. Să fie mulţumiţi, fericiţi.

În sfârşit, episcopul isprăvi cuvântarea. Un preot îmbrăcat într-o etolă aurită se apropie de altar. Şi orgile reîncepură să cânte fala noilor soţi.

Când izbucneau în vuiete mari, prelungi, care creşteau în valuri atât de răsunătoare şi de puternice încât păreau gata să spargă bolta catedralei, pentru a se înălţa în cerul albastru şi vuietul lor răsunător umplea atunci întreaga biserică, înfiorând carnea şi sufletul; când se liniştea pe

neaşteptate scoţând note sprintene şi limpezi ce se împrăştiau în văzduh, atingând în treacăt urechea ca o adiere – mici arii gingaşe, simple, jucăuşe, zburătăcind ca nişte păsărele; când, fără veste, ca un grăunte de nisip preschimbat într-un întreg univers, muzica aceasta sprinţară creştea din nou, înspăimântătoare prin forţa şi amploarea ei.

Apoi, deasupra capetelor plecate, răsunară glasuri omeneşti. Vauri şi Landeck de la Operă cântau. În aer plutea un miros uşor de tămâie, în timp ce în altar se săvârşea sfânta taină; la chemarea preotului său, Fiul Omului se întrupa pentru a consfinţi triumful baronului Georges Du Roy.

Acesta, îngenuncheat alături de Suzanne, îşi plecase fruntea. Se simţea, în clipa aceea, aproape cucernic şi plin de recunoştinţă pentru dumnezeirea care îl ocrotea astfel şi care se purta cu el cu atâta luare-aminte. Şi, fără să ştie bine cui se adresa, îi mulţumi pentru izbândă.

Când se sfârşi slujba, se ridică în picioare şi, dând braţul soţiei sale, trecu în sacristie. Începu atunci să i se perinde prin faţă şirul nesfârşit al invitaţilor. Înnebunit de bucurie, Georges se credea un rege pe care un întreg popor venea să-l întâmpine cu bucurie. Strângea mâini, bolborosea cuvinte fără înţeles, saluta, răspundea felicitărilor cu un „Sunteţi foarte bun”.

Deodată o zări pe doamna de Marelle; şi amintirea tuturor sărutărilor pe care i le dăduse şi pe care ea i le înapoiase, amintirea tuturor dezmierdărilor lor, a drăgălăşeniilor ei, amintirea sunetului glasului şi gustului buzelor ei, îi aprinse brusc în sânge dorinţa de a o avea iar.

Era frumoasă, elegantă cu înfăţişarea ei ştrengărească şi ochii ei vioi. „Oricum, e o amantă încântătoare”, gândea el.

Doamna de Marelle se apropie, cam sfioasă, cam neliniştită şi îi întinse mâna. El i-o luă şi o păstră într-a sa. Simţi atunci chemarea tainică a acelor degete de femeie,

blânda apăsare care iartă şi primeşte ca totul să reînceapă. Strângea şi el mâna aceea mică, voind parcă să spună: „Tot te iubesc; tot al tău sunt!”

Ochii lor se întâlniră zâmbitori, luminoşi, plini de dragoste. Cu vocea ei plăcută, doamna de Marelle şopti:

— Pe curând, domnule.

— Pe curând, doamnă, răspunse el vesel.

Şi ea se depărtă.

Alţii se îmbulzeau. Mulţimea se scurgea prin faţa lui ca un fluviu. În sfârşit, se mai rări. Apoi plecară şi cei din urmă.

Georges luă iar braţul Suzannei pentru a ieşi din biserică.

Dar biserica mai era încă plină de lume, fiecare oprindu-se în loc ca să-i vadă trecând. Georges călca liniştit, cu pas uşor, cu fruntea sus, cu ochii aţintiţi spre marele şi luminosul vitraliu de deasupra uşii. Simţea furnicându-l mici fiori, fiorii aceia reci pe care ţi-i dau marile fericiri. Nu vedea pe nimeni. Nu se gândea decât la el.

Când ajunse în prag, zări mulţimea îngrămădită, o gloată murdară, zgomotoasă, venită acolo pentru el, pentru el, Georges Du Roy. Norodul Parisului îl privea şi îl invidia.

Apoi, ridicând ochii, zări în depărtare, dincolo de Place de la Concorde, Camera Deputaţilor. Şi i se păru că n-avea de făcut decât un pas de la ieşirea boltită a bisericii până la intrarea boltită a Palatului Bourbon

Coborî cu încetineală treptele bisericii, între două şiruri de oameni care-l priveau. Dar el nu-i vedea; gândul lui se întorcea acum spre trecut, şi, în faţa ochilor săi orbit de soarele strălucitor, tremura imaginea doamnei de Marelle potrivindu-şi în faţa oglinzii cârlionţii de pe tâmple, totdeauna desfăcuţi când se dădea jos din pat.

1885

SFÂRŞIT